

POMPON

REGÉNY

**IRTA
MALOT HECTOR**

**FRANCZIÁBÓL FORDÍTOTTA
SZ. E.**

**BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA
1883.**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-090-7 (online)
MEK-14833

ELSŐ RÉSZ.

I.

Se a nagy fényűzés, se komoly pompája azon utcáknak, melyek a monceaux-i parkot körülveszik, nem terjednek ki a villiers-i fasorig.

A feléje kiszökellő utakkal e fasor egészen elkülönített negyedre képez, mely habár egészen új is, nem bír az újdonság jellegével, hanem ifjú kinézetével mégis a fiatalság negyedének nevezhető; az új dicsőségek, a városból érkező festők, szobrászok, első sikerökkel felavatott művészek, örömmel sietnek ide, dicsőségüket ragyogtatni, hacsak egy napra is.

Itt találunk arra tért, levegőt és nyugalmat; nincs se bolt, se kocsi, s kevés járókelő. A mellett e hely csendes, de nem szomorú, mert nem rideg. És azután elég jó hangulat is uralkodik benne; van valami a Batignolles s Van Dyck fasor, valamint a Rembrandt-utca simaságából - de még olyan sem.

Néhány elkülönített csinos tiszta úri laknak építkezése általánosságban egyszerű, mely egyszerűség azonban nem zárja ki bizonyos igénytelenségében is feltűnően észlelhető élénkségét a kaczárságnak. A homlokzatok legtöbbszörre tömegesen különféle stylben tárulnak elénk az utcán, a legegyszerűbbtől a legmesterkétebbekig, nem bírva az aristocratia ama keresettségével, melyet az udvar vagy kert szigetel el. S mivel itt a lakosság semmi feleslegest sem képes nyújtani, kiszámítják a helyet, melyre szigorúan szükségük van, ép oly jól, a mint kiszámíták a térségek árát is, és itt az ember érzi, hogy ők mindennek előtt csak fedezet kerestek családjok menhelyéül, s a tetők alá helyezett homlokzat és dísz nem mindig felelt meg kívánságuknak, csak a lehetőségnek.

Azért látható itt gyakran igen szerényen összeszorított, de mindamellett nem kevésbé kedves és csinos lakás. Egy szép nő s a bájos gyermekek azért mindig kielégítő keretben láthatók. Egy nevezetes mű is feltalálhatja itt a neki szükségelt helyet; a festő vagy szobrász műterme majdnem mindenütt igénybe veszi a ház felét.

Midőn e fasor épülni kezdett, egy egyszerű, s a többtől feltűnően ellentétes épület emelkedett ki a negyed eddigi különféle stylű házai közül.

Mi lehet ebből?

Ezt a kérdést intézték magokhoz a bámész, dologtalan emberek, kik ügyelgésök közben feladatuknak tartották felügyelni, és szokásos sétájuk alatt örködni a munkálatokra.

Már a mint az első kapautések hasították a földet, megkezdődtek a feltevések, és bár még mit sem lehetett megkülönböztetni, folytak a találgatások, látva a már évekkal azelőtt összehordott földet s köveket a taligákba halmozva. Mert e negyed azon sajátsággal bírt, hogy a malherbesi bástya folytatása előtt, meszes földdel s kövekkel telt szemétdombokul szolgált, melyek csak akkor hordattak el, midőn a göröngyös dombok közt megnyitották ez új boulevardot.

Az ásatás arra mutatott, hogy egy lak épül homlokzatával az utcára, s egy másik udvarral háttérében.

De minő lesz ez építkezés? E tekintetben az okoskodások, feltevések és magyarázatok annál különbözőbbek valának, minél inkább eltértek a látottak a közönségestől.

Vajon egy kis templom, iskola, műterem, vagy rendes lakás akar-e az lenni? Mindenkinek megvolt saját véleménye.

Midőn az épület teljesen elkészült, és már vakolni kezdték, mindenki láthatta, hogy a lakház fogalma felelt meg leginkább a feltevésnek; de a mint e ház homlokzata oszlopokkal ékített, valamint faragványos párkányzat, szobrok s hengerek, gerendázatok jöttek létre és czikornyás ívezetek, tojásdad faragások emelkedtek ki rajta, s az egész nagy gonddal látszék kimagasodni; azok, kik templomnak vélték, vagy más feltünőbb épületet vártak, nem voltak megszégyenítve.

Valóságban azonban egyszerűen egy görög házacska volt, minőt Ictinus és Callicrates utódai építhettek magoknak Athénben, mely mintát a párisi építész felhasználva, az újabb divatos szokásokhoz idomított, s a mennyiben kivihető volt, a tiszta klasszikai stílushoz alkalmazta.

Hogy valakinek egyáltalán ily modorú házépítésre jött szeszélye, ez újabb tárgyat nyújtott a bámulatra, és a kíváncsiak megjegyzéseire.

Vajon ki fogja lakni e görögös házat, melyben a kényelem keresettsége egyesül az eleganciával?

Azok, kik e kérdés iránt érdeklődtek, körülbelől egy ötven éves nőt láttak naponként a vállalkozókkal és munkásokkal értekezni.

Noha már nem fiatal, az említett nőn meglátszottak a nagy szépség nyomai, és ha ősz haja, melyet épen nem látszék rejtegetni, nem lett volna, bizonyára nem tartják őt ötven évesnek; a mellett, egész lénye előkelő magatartással bírt, gyöngédség s jóság kifejezése tekintetében, nyájas modora, habár szép halvány arczán a szenvedés nyomai látszottak, érdekessé tették azt, de fáradtnak, kimerültnek tünt fel mozdulataiban. Casparisnének nevezé magát, s egy húsz év előtt meghalt marseillei kereskedő özvegye volt. Az építendő ház fia, Casparis György, tulajdonát képezé, ki szobrász s jelenleg Rómában az utolsó tanulmányi évet végezte a Medicis-villában; s e házat szánta neki az anya lakhelyül, ha visszatérend Franciaországba.

Casparisné egy hajótörés tette özvegygyé. Casparis János Taganrogból visszatérve, hol gabonaüzlete volt, egy kis gőzhajóval a fekete tengerre szállott, mely összes utasaival és terhével elsüllyedt.

Casparisné forrón szerette férjét, kihez szerelemből ment nőül, és ki tizenhatsz évi házasság alatt semmi bánatot sem okozott neki; e katastropha tehát rettenetes csapást mért szívére, mely egészen megtörte, s talán megölte volna, ha fia nem létezik. A gyermek megmenté az anyát. Ő csak annak élt. És erőt merített, fölemelkedett e kis teremtésért, ki egyedül maradna a világon, ha az anya elhagyná, vagy elvesztené bátorságát.

De ha ő fiának akart élni, viszont azt is ohajtá, hogy az neki éljen; elhagyott helyzetében szüksége volt egy lényre, kit szeressen, de szüksége is volt valakire, ki őt szeresse, ki azt neki mondja és bizonyítsa minden perczben.

A katastropha bekövetkezése előtt a gyermeket épen az iskolába akarták adni, de most magánál tartá őt, hogy reggeltől estig s estétől reggelig egészen neki áldozhassa magát; éjjel mellette aludt, kézben kézzel, nappal vele foglalkozott, oktatta s felügyelt a mellé adott tanárookra, a latin, francia, rajz- vagy tornamesterekre egyaránt: hogy megtanúlva mit még ő sem tudott, oktathassa gyermekét, mitől sem riadt vissza, fáradság, gond, unalomtól, mindent szívesen áldozott, szívesen tanult, azon reményben, hogy hasznára lehet fiának, egészségét, nevelését vagy gyönyöreit illetőleg.

Férjének pénzügyei előnyösen állottak, de e hirtelen halálos baleset végzetteljes volt arra is, mert komoly veszteséget okozott a vezető s fentartó kéz hiánya. De az üzletemberekkel való leszámolásnál nem ugyan tönkre jutott fiának, de ő neki saját hozományából mégis maradt még néhány ezer frankja s egy falusi lakása Marseille vidékén az Aygalades mellett.

Oda vonult tehát vissza, harmincz ezer frank évi jövedelmét fia neveltetésére szentelve; egyszerűen, de illően élt, se nem fukarkodva, se adósságot nem csinálva.

E villa egy sziklás dombra volt építve egy fenyőerdő közepén, kilátással a tengerre, mely parkja végét mosta, - éppen a legalkalmasabb helyen állott az egy gyermek felnevelésére, ki ott a nélkül, hogy kimozdulna, feltalálta a tiszta szabad léget, napot, és tágas térséget; s így a kis Casparis György, ki egy kollégium szűk helyiségébe zárva talán elsatnyúlt volna, e helyen megnőtt kifejlődött, a nélkül, hogy csak egyetlen nap is beteg lett volna; még csak egy órája sem bántotta azon apró gyengélkedéseknek, melyeknek az iskolákban a gyermekek az unalmas feladatok tömkelegében alá vannak vetve; élénk, hajlékony és ügyes volt minden testi gyakorlatban, minden fáradságnak ellentállva s megedzve úgy a hőség, mint hideg ellen.

Van oly axioma, melyet a pædagogok, előjárók, intézettanárok állítanak fel, és melyet egy vagy más okból azon szülők is követnek, kik nem képesek gyermekeiket nevelni vagy reájok felügyelni, hogy a fiúk csak nyilvános iskolákban s tiz éven át a szűk padokba szorítva neveltethetők.

Mindamellett Casparis Györgyből, kit magán tanárok tanítottak, anyja felügyelete alatt, ki gyakran vele dolgozott, nem vált rossz tanítvány. És habár több cipőt tépett is szét a szabad levegőn szaladgálásban, mint a mennyi nadrágot koptatott volna, ha ülve marad, összeszorúlt mell és meghajlott háttal újra meg újra másolva az úgynevezett osztályi feladványok szóhalmazát. Nem egyszer lepte meg feleletével anyja barátait, kik őt visszavonúltságában meglátogatván, gúnyolódva kérdezgették ki e «nőiesen nevelt szegény fiút». Ha *Aeneis* egy éneke került magyarázatra, ő azt is tudta, ki volt Aeneas, mert felolvasták azt neki jó fordításban; sőt mi még feltűnőbb volt, ismerte Virgilt is. Ha pedig *Iliás*-ról kérdezték, nem ragaszkodott szigorúan a fordítandó énekhez, de részletesen is tudta elemezni az egész költeményt, az első énektől az utolsóig. Sőt Sophoclesről szólva is tudta, hogy a görög tragikai mű nem szorítkozott csupán Oedipus királyra. - A kis fiú bátorkodott önálló fogalommal s érzékkel bírni az iránt, mit olvasott, és értelmesen magyarázta a vele foglalkozó komoly férfiaknak, hogy Euripides *Iphigeniá*-ját ő elragadónak találja, míg Racineé nevetségesnek tűnik fel előtte, mely véleményt bizonyosan nem meré vala kockáztatni, ha az iskola osztályait látogatja; először, mert az a kis rész, mit e két műből megismertettek volna vele, nem engedte volna se egyik, se másíkról fogalmat alkotni; azután pedig bemagoltattak volna vele néhány arra alkalmas phrasist, melyet ismételtethet egészen azon időig, míg neki is lehet önálló véleménye, ha egyáltalán lett volna ideje valaha ilyet magának alkotni.

II.

A különböző tanárok között György legjobban szerette rajztanárát. Ez egy tehetséges festő volt, ki beteges levén, nem foglalhatta el Párisban az általa kiérdemelt méltó helyet, szomorúan vonult vissza szülőföldre, az élettől kiábrándulva, de nem az általa szenvedélyesen szeretett művészettől, melynek hívebb szolgálja maradt, mint régi pajtásai, kiket, bár kevesebb tehetséggel, hírnévre emelt a szerencse és a siker.

E művésznek értelmes és odaadó vezetése alatt Casparis György oly előmeneteleket tett, hogy a derék ember sokszor önkénytelenül felkiáltott:

- Mily kár, hogy ön vagyonos ember lesz! Valaha nagy művész válhatnék belőle, mert nagy tehetséggel áldott meg.

Casparisnénál már szabály volt, fiának minden leczkéjén jelen lenni, nem ugyanazon terem-
ben, melyben a leczke tartatott, mintegy a tanár nyakán ülve, de egy, azon teremmel össze-
kötöttségben levő szobában, honnan mindent hallhatott, a magyarázatokat ép oly jól, mint az
észrevételeket, a feddést és elismeréseket egyaránt.

- És miben akadályozza a művészt a vagyon? - kérdé egy alkalommal, helyét elhagyva
Casparisné, a mint a rajztanár megjegyzését hallá.

- Abban, hogy az csak a dilettantizmusra vezeti a gazdagokat, s műkedvelőket csinál belőlők,
de nem művészeket.

- Elkerülhetetlenül?

- Nem merném egész általánosságban állítani, azonban azt el kell ismernünk, hogy ha nem
vagyunk kénytelenek dolgozni, bizony nem igen dolgozunk; pedig bármely tehetséggel sem
lehet valaki valódi művészsze kitartó szorgalom nélkül, és pedig mindenben, más művészet-
ben épen oly kevésbé, mint a festészet-, zene- vagy az irodalomban; tessék figyelemmel kísér-
ni a műkedvelők műveit, ha azok előadásra s a nyilvánosság elé kerülve a közönség bírálata-
rá bízhatnak.

- És ha György mégis dolgoznék?

- Oh ha dolgoznék, bizonyosan sokra is vinné; mert én még soha sem láttam ügyességben
mint felfogásban egyaránt oly tehetséges tanítványt mint ő; de vajon dolgoznék-e, az a kérdés.
Az ábrándozás igen kellemes foglalkozás, és kényelmes is... És ha nem kell a kényszerűség
törvényének alávetni magunkat, szívesen lebegünk e kettő között: vagy arról ábrándozunk,
mit holnap fogunk végezni, vagy megelégszünk azzal, mit az azelőtti napon cselekedtünk. A
művészet sem az ábrándozás, sem a kényelemmel meg nem elégszik, az törekvést, folyto-
nosan ismételt, kitartó igyekezetet követel, és pedig minden előretörekvés eléggé fárasztó,
elég keserves arra, hogy alá vessük magunkat önkény, ha másként is megélhetünk.

- Én nem félek a küzdéstől, sőt ellenkezőleg, - mondá György, ki az előtte kissé magas
okoskodásokat igyekezett megérteni.

Nehéz és nagy felelősség volt az anyának fia számára pályát választani, és az sok álmatlan
éjt is szerzett neki.

Egyetlen pontban azonban határozott volt, habozása és ingadozása dacára is, hogy fia nem
lesz henye, munkátlan ember, és nem fog tétlenül élni jövedelméből, azon hozomány remé-
nyében, melyet majd valamely gazdag nő hoz számára.

Ő volt fiának természetes gyámja; igaz ugyan, hogy bírt még egy másik választott gyámban is
némi támaszt, Györgynek egy apai nagybátyjában; de férjének e fivére oly becsvágygyal
merült a nagy üzletekbe, hogy kevés ideje maradt sógornője támogatására, vagy öcscsével
foglalkozni. Minek is foglalkozott volna egy nő s egy gyermekkel, kiknek különben is
semmire sem volt szükségök, midőn személyes érdekei vették igénybe összes értelmét és
igyekezetét. Miután azonban ő igen kedves, művelt ember volt, ki az illem szabályait ismerte,
soha sem mulasztá el válaszolni sógornőjének, valahányszor az tanácsát kikérte, mi pedig elég
gyakran megtörtént; de levele mindig ugyanazt tartalmazá, annyira, hogy azt lehetne hinni,
valamennyi egynek a másolata volt. «Behúnyt szemmel fogadom el, mit György érdekében
közöl velem; hisz tudja, mily bizalmat helyezek az ön biztos és józan ítélő tehetségébe.
Cselekedjék tehát a szerint, a mint írja, és legyen meggyőződve hódolatomról.» Néha a
«biztos és józan ítélő tehetség» helyett így állott: «józan és biztos ítélet», de csupán ez is volt
az egyetlen változtatás, mit megengedett magának; behúnyt szemeit illetőleg azokat soha sem
nyitotta fel.

Miért kért volna hát tőle tanácsot? Hiszen ha ír is neki, a rendes modorban válaszolt volna sógora: «elfogadom behúnyt szemekkel»; ha pedig fölkeresné személyesen, látszólag a legélénkebb érdeklődéssel hallgatná végig, de a valóságban egészen más dolgokra gondolva ismét csak azt felelné: «bele nyugszom behúnyt szemmel helyes és biztos véleményébe».

Magának kelle tehát határoznia. Kereskedővé lenni nem akart György, és anyja sem ohajtá, hogy atyja pályáját követve, talán hozzá hasonló halállal múlt ki.

Minő joggal kívánhatta volna, hogy tisztviselő vagy mérnökké legyen.

Ha nem emelkednek is magasra, oly magasra mint azt előre jóslgatták, a művészetben mindig találna foglalkozást és tehetségének tápanyagot. Mit törődött ő azzal, szerezhet-e általa sok pénzt vagy sem?

Mint művészt kísérhette is, és közelében élhetett, egészen esküvője napjáig, vagy míg csak gyermekei nem lesznek. Oh mily édes az anyai szív reménye!

De épen e kecsesítő része a dolognak, mely minden más odaadó anyát elragadott volna, épen ez gátolta őt, hogy ez értelemben határozzon. Hiszen nem önmagára kelle gondolnia, hanem fiára. Nem azt kelle keresni, mi neki jó, de azt, mi fiára nézve a legjobb.

És így csendesesen s aggodalmasan folytatá kutatásait, ellenállva fia hajlamainak, ellene önnön magának.

- Várjunk, majd meglátjuk később, mi sem sürget; végezd el osztályaidat és dolgozzál szorgalmasan.

De hijába, a dolgok erejénél fogva a fiú munkálatai inkább a művészetre, mint a tudományra terjedtek ki.

És nem kelle-e már mostantól azzal jobban megismerkednie, mit talán egykor gyakorolni fog.

Így tanulmányozá gondosan az egyiptomiak s assyriaiak művelődése történetét, azután a középkor műízlését s az újabb korszak újdonságait.

A szünnapok alatt gyakran felkereső Marseille múzeumát, mely a nélkül, hogy nevezetesebb művekben gazdag lenne, régiségcsarnokában mégis bir néhány érdekes darabot, a görögöknél talált műbecsű tárgyakból, vagy olyanokat, miket a tőzsérek hoztak magokkal keletről a város számára.

Megnézték Toulonban Puget női szobrai, melyek az ottani városház erkélyét ékítik. Avignonban a pápákét, Arlesban a római amphitheatrumot, Orangeban a színházat és Germanicus diadalívét; Saint-Chamasban pedig a flavieni hidat. Egyik év szünideje alatt azután elvezette fiát Flórenczbe és Pisába, a következő évben Rómába s a harmadikban Velenczébe.

És a téli estéken, midőn bevégezték a munkateljes napot, és a tanárok által feladott feladványok elkészültek, a leczkék megtanulván, idejöket az összes országok műremekeinek rajzai és szobormintáinak vizsgálatával töltötték.

Hogy ne fejlődtek volna hát ki a gyermek természeti hajlamai és az ifju ízlése?

Ezalatt előmenetele a rajzolásban gyorsan haladt, és tanára mind gyakrabban tört ki elragadtatva:

- Oh, ha nem volna ön gazdag!

Végre elérkezett a Casparisné által mindig elodázott pillanat; az osztályok bevégezödvén, határozni kellett.

Vagyis meg kellett magát adnia.

Miként állhatott volna ellent könyörgő fiának?

És miként állhatott volna ellent önmagának?

Hogy ne osztozott volna a reményekben, melyek jóllehet nem voltak egyebek ábrándoknál, de melyek végre is megvalósulhattak.

De épen most, életében először, nem adta a névleges gyám, midőn vele határozatát tudatá, szokásos feleletét: «Elfogadom vakon ajánlatát és feltétlenül osztozom biztos és helyes nézetében», hanem így szólott:

- Művész! mily bohó eszme!

Tehát való volt? Alkalmasint hallotta már említeni, vagy sejté abból, hogy György megmutatott neki olykor néhány apró, agyagból gyúrt mintát, melyek egyáltalában nem voltak szépek, de ő e szeszélyt soha sem vette komolyan. Hogy valaki inkább művészsze legyen, mintsem éhen haljon, azt még felfogta; végre is, az mégis csak jobb a koplalásnál, vagy hogy rabolni legyen kénytelen. De ha valaki egy kis vagyonnal rendelkezik, miért nem használja fel képességét a vagyon gyarapítására? Mi sem könnyebb ennél. Ő maga részéről kész lett volna támogatni öcscsét tanácsaival. De hogy helyeseljen oly elhatározást, mely egy általa szeretett derék fiatal embert arra indított, hogy mint egy napszámos dolgozzék, ez oly felelősség volt, melylyel nem akarta lelkét terhelni, soha.

És unokaöcsce iránti odaadásában, maga akarta őt látni, hogy közölje vele egy világot ismerő férfi tapasztalatait, ki nem engedi magát elvakítani a huszadik év chimerái által. És tapasztalatait közlé is vele barátilag, de egyszersmind határozottan is, nem az érzelmek szempontjából, mit soha sem is tett, de gyakorlati szempontból, mely erős oldala volt.

- Lásd édes fiam, az életben csak két mód létezik önfentartásunk biztosítására; az első, ha magunk dolgozunk, s a második, ha másokkal dolgoztatunk saját hasznunkra. Nos tehát, ha nem csalódom, a művész maga fárad, minden más segély nélkül, ép úgy a fejjel mint kézzel, vagyis kétszeresen dolgozik, és mindezt egy korlátolt munkadíjért. Ha megfontolod, biztos vagyok benne, hogy meggyőződöl, miszerint az egy ostoba hivatás, - és te sokkal okosabb lévén, nem fogod azt választani.

Azonban Casparis György mégis ez ostoba hivatást választá.

Elhagyva Marseillet anyjával, ki természetesen követte őt, Párisba érkeztek megtelepedni, és ott belépett a szépművészetek iskolájába, Jouffroy műtermébe.

Vagyona, melylyel bőkezűen rendelkezhetett szeszélyei és élvezetei kielégítésére, nem gátolták a munkában, és meghazudtolva marseillei öreg rajzmesterét, öt évi komoly tanulmány után elnyeré a szobrászatban a legelső nagy díjat.

Aztán Rómába utazott, hova már édes anyja nem követte, de hol minden évben pár hónapot töltött mellette.

Nem kelle-e neki szabadságát meghagyni?

És azután Róma klimája sem tett jót az anya roncsolt egészségének, és az orvosok csak a téli hónapokban engedték őt Olaszországban időzni. Különben jelenléte szükséges is volt Párisban, mert azt akará, hogy ha fia visszatér Frankhonba, oly műtermet találjon ott, melyben dolgozva, elkészíthesse azon műremekét, melyet tőle várt, és épen hogy e műtermet építhesse, azért vette meg a telket is neki a villiersi fasorban.

Ez ideig csak a tanulmányok és kísérletek napjait élték át, fia Rómában, ő Párisban vagy útban Párisból Rómába, ezután tehát végre egyesülni akartak, és a nyugalom és béke ideje kezdődött neki s a dicsőségé fia számára.

III.

A villiers-uti ház által Casparisné meglepetést akart szerezni fiának, ki annak építéséről mit sem sejtett és nem is képzelte, hogy Párisba visszatérve, oly szép és nagy műterem várakozik reá, melyben már megérkezte utáni napon megkezdheti munkálatait.

Ama telek megszerzése, s a ház építése előtt Casparisné sokáig ingadozott, mert komoly dolog volt reá nézve magát elhatározni.

Vajon örömet fog-e az által fiának szerezni?

Szerencsére sokszor beszéltek együtt azon eszményi házacsokról, melyet annyi művész alkot magának álmodozásaiban, s így ismerte e tekintetben fia nézeteit és ízlését.

Hányszor kifejté és magyarázá azt neki fia sétái alatt, a Róma környékén lévő villák árnyas fái közt, vagy Albánia és Tivoli erdejének beljében szorosan egymás mellé simulva.

- Ha egyszer nagyobb összeget keresek...

Mindig e szavakkal kezdé, mert a képzeletében tervezett házat ő akarta anyjának felajánlani és nem gondolt arra, hogy anyja lepje meg őt azzal, és mivel az ügyvivők által szétforgácsolt apai örökségből mi sem maradt meg számára, s az összes vagyon anyja tulajdonát képezé, tehát neki kelle megszerezni a tőkét, hogy ohaját megvalósíthassa.

Azért gondolá, ha a szükségelt összeget meg keresi, majd vesz egy telket a monceauxi park oldalán, melyre egy kis házacsokát építtet, egy egészen kicsit, épen csak olyat, melyben kettecskén megférjenek. S azért akarta meggazdálkodni a telek jövedelmét, hogy az építkezésekre annál nagyobb gondot fordíthasson. Erre nézve megvoltak határozott nézetei s elvei, melyektől soha sem tért volna el; hogy az, mit folyton, naponként maga körül látott, mi őt körülvette, s mit sajátjának nevezett, annak szépnek kell lenni, tárgyak-, állatoknak és egyéneknek egyaránt, sohasem laknék egy styl nélküli házat, melynek ő tulajdonosa, és soha sem szolgáltatná ki magát egy törpe vagy sánta inassal. Házát classikai görög stylben kívánta és nem a rómaiban, és hosszasan magyarázgatá nem egyszer, miként érti ő ez építési modort.

A belső berendezést illetőleg sokkal kevésbbé volt követelő: a konyha, a pincze, a fürdőszoba és fűtőhelyiséggel nem törődött, a földszinten egy ebédlő és egy társalgóterem, azután a műterem tágas és igen magas legyen, ezek voltak vágyai; a festészek használhatják műtermöket is salonnak, mert a festészet nem szennyes munka, de a szobrászoknak, kik nedves agyaggal dolgoznak, kádakra és szivacsokra van szükségök, és ők kik márvány- és gypszipor között élnek, csakis egy valódi, közvetlen e célra készült műteremben dolgozhatnak, melyben a tisztaságnak híre sincs; az első emeletre tervezé anyja lakosztályát, s a másodikra az övét.

Casparisné el lévén határozva e tervek kivitelére, csak csekély változásokat tett, u. m. fia lakosztályát helyezte az első, s a magáét a második emeletre. Már rég ideje, hogy ő csupán anya volt, hiszen nem őt, de fiát fogják látogatni; a műterem pedig nem a házban lesz, hol sok helyet foglalna el, de az udvaron külön, a ház átellenében oly módon, hogy minden szükségelt térség s mellékhelyisége meglehessen abban, s hogy szobrait és monumentális magasságú csoportozatait kedve szerint helyezhesse el üveg fala alá; végre az elég tágas udvarban lesz az istálló, melyben György tarthassa szép ménjét, melyen naponként lovagol, mi kényszerítendi egy kis mozgást is tenni, és nem egészen a munkába merülni.

Miután pedig ezután Párisban fognak lakni, ayagalades-i házuk feleslegessé vált, azt eladta s az érte kapott összeget, mely több volt a vett szerzemény kétszeres áránál, a villiersi építkezésre és annak berendezésére szánta.

Noha ez reá nézve igen terhes vállalat volt, mégis több gondot adott neki az adás-vevés és a tulajdonossal való szerződés, valamint a vállalkozókkal maga az építkezés terve. A nélkül, hogy alapos nevelésben részesült volna gyermekkorában, még sem volt tudatlan, és fiát figyelemmel kísérve tanulmányaiban, sok oly dolgot tanult meg, mit az asszonyok rendesen nem tudnak; habár tudott beszélni a legtudományosabb dolgokról, - a jóniai, corinthisi rendszerről, valamint összehasonlítást tudott tenni a különböző műrekek közt, még sem vitte annyira, hogy az épület stíljében el ne kövessen valamely szentségtörő hibát, mely fiát megbotránkoztatassa.

Képzeltető, mily gondokat szerzett hát neki e nyugtalan bizonytalanság, melyet határozott kérdésekkel sem mert eloszlatni. S hogyha olykor valamely kétséges kérdés gyötré, mily áltutakat kelle használnia, hogy ne legyen kénytelen egyenesen megkérdezni.

- Vajon határozottan görögös-e vagy sem?

- Soha Pericles kortársai nem voltak annyira görögök, mint mi, - mondá az építész.

- Ah ne tréfáljon!

- Én nem tréfálok, de biztosítom asszonyom; ők nem tudták, mit csinálnak, s ösztönük újításokra ragadható őket; de mi tudjuk, mit cselekszünk, és nem félhetünk, hogy valami eredetit alkotunk, ez classikus, ez tiszta.

Mennél közelebb jutottak a ház bevégzéséhez, annál jobban nyugtalanítá egy újabb kérdés, vajon látni fogja-e befejezését? és eléri-e azt, hogy fiának örömet okoz általa?

Rég időtől roncsolt egészsége mindinkább hanyatlott, elgyengülése szembetűnő volt, s azt ő maga is érzé.

- Táplálkozzék jól, - figyelmezteté az orvos, hogy erőt merítsen, állapotában legrosszabb a tápanyag hiánya.

Minden orvosi rendeletet lelkiismeretesen teljesített, de a hanyatlás csak haladt előre és ő maga igen is érzé, hogy a végelgyengülés ily állapotában nem hosszú ideje marad még az életre.

Fog-e élni fia visszatértéig? Őt viszontlátni! Elhelyezni, elfogadni azon házban, mit oly boldogan építtetett számára!

- Siessen, mondogatá az építésznek, és ígérjen jutalmat a vállalkozóknak, ha munkájokkal a kitűzött határidő előtt elkészülnek.

Másrészt pedig orvosának, kit naponként látni kívánt, így szólt:

- Tartson életben, támogasson; hisz nem kérek én öntől éveket, csupán néhány hónapot, néhány napért könyörgök.

És maga szabta meg a határidőt, fia hazatértét.

És mint sok kétségbeesett beteg, ő is enyhet talált e datumban; oly kevés volt az, mit kívánt; nem lehetne-e meghosszabbítani életét az akarat ereje által.

Úgy tetszék neki, hogy az lehetséges, ha ápolja magát, teljesítve pontosan az orvosok rendeletét, és ha csak annak él, hogy élhessen.

És idejét, melyet a legnagyobb aggodalom-és szigorú önmehtagadásban töltött, leginkább a vállalkozók és kárpitások sürgetésére használta.

Gyakran volt azon a ponton, hogy fiának írjon és kérve siettesse hazajövetelét; sőt többször bele is kezdett már levelébe, de soha sem hajtotta végre ohajtását.

Aggodalmat okozzon-e neki?

És másrészt, a ház sem készült még el, azon meglepetés, melyet ő oly diadalmasan készített előre, s az előre álmodott boldogság és öröm elmaradjon-e? Várni kellett tehát, várni a végletekig.

Rómából elég gyorsan lehet Párisba utazni, lesz neki ideje értesíteni és hazahívni, hogy még szívéhez ölelje.

Ha minden letűnt nap életének egy-egy napja volt is, és azt is biztosan tudta, hogy a hátralevők szigorúan megszámlálvák, azzal viszont egygyel kevesebb maradt a várakozásra.

Még két hónap még egy, még pár hét, már csak néhány nap.

Végre a földszinti helyiségek és az első emelet is, épen a fia lakosztálya elkészült berendezésével együtt, és már kezdte elhelyezni ócska bútorait, melyeket saját használatára tartogatott a második emeleten, midőn teljesen kimerülve, kénytelen volt ágyát őrizni.

E megkezdett hurczolkodás következtében lakosztálya a legnagyobb rendetlenségbe jutott, és csak hálósobája maradt rendben; mindazonáltal ellenállott szolgáló könyörgésének, harmincz évig szolgálatában levő öreg gazdasszonya és öreg inasának, kik át akarták szállítani a villiersi avenueen épült új házba, hol gondosabb ápolás és több kényelemben részesülhetett volna.

Hasonlóan utasítá vissza orvosa tanácsát is; azonban vele közlé alapos okait, melyekre nehéz volt a felelet.

- Nem akarom, hogy azon vidám mosolygó új épület, melyet oly boldogan rendeztem be fiam számára, oly szomorú emlékekkel legyen elkomorítva, hogy utóbb a miatt általa lakatlanná váljék.

- Ne foglalkozzék ez eszmével, még nem vagyunk annyira hála Istennek, még távol vagyunk attól.

- De orvos úr, annyira vagyunk; érzem jól, talán jobb is így, bizonyára végtelen boldog lettem volna fiammal lakhatni e házacská, de miután meg kell halnom, jobb ha épen nem lakom benne és itt halok meg; az kevésbbé lesz lesújtó Gyöngyre nézve. Utoljára is, nem talál-e ő fel engem minden nyomán e háznak? mindenütt vele leszek, de ő az élő s nem a holt anyát látandja azokban, és én érzem, hogy az neki jobb lesz - így.

És nem csalódott.

Valóban meghalt, és habár értesíté fiát, a mint reményét veszté elkerülhetni az utolsó krízist, valamint elkerülte azt, mely emezt megelőzé, fia nem érkezhett meg idején, hogy utolsó csókjában részesüljön.

IV.

Ha az anya sóvárgó aggálylyal ohajtá és várta fia hazaértét, a fiú époly élénken vágyódott egyesülni anyjával.

Az öt évi elkülönítés hosszúnak tetszett neki is, és a mily mérvben haladt az idő előre, annál hosszabb és nehezebbé vált az reá nézve. Mint gyermek ösztönszerűleg szerette anyját, azt sem tudva miért, azt sem, hogyan vagy mennyire; vidám volt, ha látta s szomorú lett, ha nem látta; gyönyört talált benne, ha ölelhetette, még nagyobb gyönyört, ha anyja szívesen megölelé; de se öröméhez, se a gyönyörhöz nem vegyült soha a hála egyetlen gondolata, ő anyja volt és

fia ennél fogva egészen természetesnek találta, hogy az volt neki a mi; ő nem érzi, nem is képzelte, hogy más módon is lehet valaki anyja.

Később a távollétben, az élet próbáltatásai és tapasztalatai folytán, összehasonlítást téve gyöngéd emlékei s az életben látottak között, akkor érzi csak valóban, mi volt az ő anyja. Akkor ébredt fel lelkében a hála mély érzelme, mely ellenállhatlan vágyódást keltett benne viszonzni azon áldott jó anyja odaadását, s életét neki szentelni, a mint ő eddig az övét fiának áldozta.

Ezután a szerepek meg lesznek cserélve, ő lesz anyává s az anyja gyermekké. Az idő és munka őt megedzették, míg az anyát az évek, küzdelmek és betegeskedés elgyengítették. Betegségében oly gyengéden készült őt ápolni, a mint az őt ápolá gyermekkorában. Hiszen anyja sétáltatta, szórakoztatta s vigasztalá, most majd ő cselekszi ugyanazt vele. Az anyja oktatta őt, ezután ő fogja vele megismertetni tanulmányait. Ő szerette gyermekét, ezután ő fogja elárasztani szeretetével s ép oly kevésbé éreztetni vele gyengeségét, a mint az nem érezteté fiával a gyermek tudatlanságát; ellenkezőleg felemelendi, a mint ő felemelé és bátorítá.

- Anyám!

E szó mindent kifejezett. A közönyösek és ostobák csak megszólításul használják, de az okosak elragadtatásuk kifejezésére.

Mily boldog élet egyesíteni majd őket.

A napi munka, a reggeli, déli és esteli együttlét, azon édes kérdezősködések: mit csináltál? mit szándékozol tenni? reményeik közlése, eszméik kicserélése, tanácskozásaik által fogják egymást megérteni, mert soha sem teend semmit anyja véleménye nélkül; hol is találna ő jobb és bölcsőbb tanácsadót? kinél az ész egyesült a szívvel, s ki valódi női tökély volt.

Zeneértő levén, majd időnként a lehetőség szerint elvezeti az operába is, és olyankor szépen felöltözteti, széppé varázsolja majd őt.

Szeretvén a természetet, hetenként egy napot szabaddá fog tenni rendesen, hogy kirándulhassanak Páris környékére, az erdőkbe, a halmokra, honnan oly bájos kilátás terül el.

Majd ő a ház úrnője, fogja meghívni s elfogadni a jó barátokat s azok szeretni, becsülni, bámúlni fogják, a mint megérdemli.

Igy álmodoztak mindketten, egyik Rómában, másik Párisban, a jövőről, és tervezték egymás számára meglepetéseiket.

És ime hazajöve, hidegen találta terítójén.

A csapás rettenetes volt.

És az, mit megtudott, mit neki beszéltek, még kétségbeejtőbb, még kegyetlenebb.

- Mi elkövettünk mindent, hogy úrnőnk ne maradjon e kiürült lakban, mentegőztek a szolgák, de ő nem hallgatott reánk, neki meg lehetett saját oka.

Györgynek nem volt szüksége ez ok megtudására.

Ő megérté anyját. Azon pillanattól, midőn elzárkózott vele az Aygaladesokba, utolsó lehellétéig csak egyetlen célja volt: az önfeláldozás.

És ő soha sem tehetett érte semmit. Végre pedig azon perczben, midőn talán viszonzhatta volna az érte hozott nemes áldozatok egy részét, meghalt.

Azt hívé, hogy együtt s egymásért élhetnek, és most ő egyedül maradt életben.

Tervei- s ápolts reményeiből egyetlen vigasza maradt meg csupán:

- Megtettem volna...

A temetőből visszajöve azonnal be akart költözködni s elhelyezkedni a számára készített házban.

De felindulása oly égető volt, hogy sokáig megsemmisülten maradt műtermében, nem merte felkeresni azon helyeket, melyeket együtt kellett volna lakniok.

E tiszta és tágas műterem, veresre festett falaival, egészen készen állott a munkára, e falakon azon minták és vázlatok függöttek, melyeket Rómába utazása előtt Párisban hagyott; itt-ott különböző alakú és nagyságú állványok voltak láthatók, vagyis azon különféle forgatható erkélyes állványok, melyeken a szobrászok alakítják csoportozataikat, és mellszobraikat melyek nálok a festő polczát helyettesítik; továbbá egy sarokban álltak az agyagos rocskák, a vizes vedrek; s végre a bútortat két nagy tölgy asztal, két hosszú, bőrrel bevont diván, karosszékek s székek egészíték ki.

Ez asztalok egyike mellett ülve s fejét két kezére támasztva már rég ideje volt elmélyedve Casparis, midőn gépiesen s a nélkül, hogy tudná mit csinál, kihúzá ez asztal egyik fiókját, abban rajzlapírt, rajzsztént és rajzönt talált.

Ekkor egy eszme villant át megzavart elméjén, miért ne kísértene meg azonnal az anyja számára emelendő síremlék vázlatát? Természetesen nem volt ura eszének és akaratának; persze, hogy keze meredt volt s remegő, de mindegy, hiszen az úgyis csak vázlat lesz; reá az volt lényeges, hogy azonnal épen e napon kezdjen bele; az eszmét nem kelle keresnie, ő maga adta azt neki: az anyai jelkép eszméje, melynek anyja vonásait fogja adni.

Több mint két órája foglalkozott már e munkával, félbe szakítva s ismét bele kezdve, de nem foglalkozva az alak fejével, mert habár számos arczképe volt előtte anyjának, képtelen lett volna rájuk nézni e pillanatban és szemeit azon kedves szemekre függeszteni, melyek most már nem voltak egyebek egy holt kép-másolatnál.

E foglalkozás jótékonyan hatott rá, és csak miután már jól előre haladt abban, akkor határozá el magát bejárni háza összes helyiségeit.

De nem egyszer homályosíták el szemeit könnyei, látva mennyire ismeré s kitalálta a megboldogult az ő lelkületét.

Maga sem készíthette volna el e ház tervét, maga sem bútorozhatta volna be másként, mint a hogy azt találta.

A művészeknél a fájdalom hatása felzaklatja bennök szellemi tehetségöket, s a tevékenységnek rendszerint lendületet ad; legnehezebb is a sujtottaknak ismét összeszedni magokat és foglalkozni; szellemök irányát elvesztik és képtelenek azt kormányozni. A Casparis által megkezdett munkának különben jó oldala az volt, hogy megakadályozá teljesen átadni magát bánatának. Volt valami célja, mely elfoglalta, s legalább bizonyos időre lekötötte figyelmét.

De e munka sem töltötte be életét, mely annyira eltért most elszigeteltségében attól, minőt remélt és alkotott magának. Páris, valamint háza is üres volt neki.

Ha a Medicis-villában töltött öt év s a római ösztöndíj azon előnyt nyújtja, hogy a fiatal tehetséget elsőrendű kiképeztetésben részesíti s felülemeli a közepszerúségen, viszont hátrányát is érezteti az elszigeteltség és meglepetések által Franciaországba visszatérve. Mi minden történik távolléte alatt!

Öt év! Ez sokaknál negyedrészt képezi a hasznos életnek.

Mennyi változás a nézetekben; hány eltűnt ember! Visszatérve majdnem újra kell tanulmányozni a világot, és azt a magával hozott állás méltósága még nehezíti.

Ez elszigeteltség Casparisnak is osztályrészül jutott.

Családdal nem birt többé, legalább Párisban; marseillei nagybátyjára pedig, ki saját ügyeivel volt elfoglalva, nem számíthatott, mert az sohasem emlékezett meg öcscséről, csak e sokszor ismételt szavakban: «Mikor csinálsz már valamit, a mi a közönség figyelmét magára vonja?»

Hajdani barátai, társai szétoszlottak; némelyek visszatértek Párisból a vidékre, a kishitűség, nyomor vagy a küzdelmek által elűzve; másokból igen fontos egyének váltak, vagy igenis kevésbé komolyak ő neki; amazok eltűntek, ezek megőszültek.

Régi társai között, kivel legbensőbb összeköttetésben állott, egy Blanchon Sylvain nevű festő vala, 8-10 évvel korosabb nálánál, de valóságban egyszerű naivsága által még igen fiatal.

Ez egy parasztnak fia volt, ki az életet szintén pórként, nevelés és tanulmány nélkül kezdette, alig tudva írni-olvasni, és csak húsz év után adta magát a festészetre. Ekkor e tudatlan ifju egész szenvedélylyel, testtel-lélekkel adta át magát a tanulmányoknak; ép úgy saját művészetének, mint a történelemnek és irodalomnak; a napot rajzolással és festéssel, az éjet olvasással tölté, leszámítva az alvásra szánt négy órát. E lázas szorgalom hatotta meg Casparist és képezte barátságuk alapját.

Azután a rokonszenv is kifejlődött köztök, barátokká lettek s e barátság ellenállt a távollétnek is. Folyton leveleztek. És egy szép reggel betoppant hozzá Blanchon Rómába, hogy saját szemeivel győződjék meg a benne gyökeret vert hit valóságáról, vagyis arról, hogy a festészet hanyatlása Olaszországban Raphaellal kezdődött, és hogy a legnagyobb olasz mesterek Giotto, Masaccio és Fra Angelico valának, kiket Pisában, Flórenczben és Bolognában tanulmányozott. Párisba visszatérve, Casparis legelőször is Sylvain barátját kereste. Meglepetve, hogy anyja temetésén, ki iránt Blanchon folyton a legmélyebb tisztelettel viseltetik, hiányzott; írt neki, de Blanchon még csak nem is válaszolt. Ekkor arról értesült, hogy az egy kis pénzhez jutva, Belgiumba, aztán Gandba, Bruges-be és Antwerpenbe utazott, hogy második művészi meggyőződését saját szemeivel constatálja, vagyis hogy a flandriai festészet hanyatlása Rubenssel vette kezdetét, s hogy a flandriai nagymesterek Van Eyck, Memling és Quentin Massys valának. Ez nagy veszteség volt Casparisra nézve, mert elhagyottságában jól esett volna Blanchon becsületes lelkére és szilárd jellemére támaszkodni, és mi még több, beszélhetett volna vele anyjáról, kit bámúlt és kinek értékét ismerte.

Ez oldalon nem érvén czélt, másfelé fordúlt, de ott sem volt szerencsésebb.

E második társa egy zenész: Falco Felicien volt; egy római ösztöndíjas, kivel Olaszthonban ismerkedett meg és kötött barátságot. De az egy év előtt Frankhonba visszatért Falco nem lakott Párisban, Andillyban maradt, a tél daczára is falun, egy üzér, bankár barátjánál, Arbelet úrnál, ki felajánlá neki a holt idényben lakatlan házát; oda zárkózott, hogy kedvére dolgozhassék zavartalanul, és hetenként csupán egyszer jött Párisba ügyei érdekében, s hogy jelen lehessen Arbeletné elfogadásain, melyeken hallatá művészetét, vagy legalább bemutatta egy-egy zeneművét.

Casparis tehát egyedül maradt magára hagyatva, szomorú gondolataiba mélyedve, nem volt más mulatsága, más szórakozása, mint a melyet egy Souris nevű agár és Patapon nevű macska, anyja kis állatai, valódi urai a háznak, neki nyujthattak.

V.

Az anya jelképének szoborvázlata végre papírra volt téve, Casparis elkezdé azt agyagból formálni, és lázasan látott a munkához, nem akarván várakoztatni anyját a sajátkezűleg készített síremlékre, melyet daczára fáradhatlan buzgalmának, még sokáig lesz képes bevégezni.

A szobrászati munka semmi tekintetben sem hasonlít a festészetéhez, a szobrász nem használja eredeti művét, mint a festő, hanem azt ércbe vagy gipszbe öntik. S mielőtt a művet gipszbe s ércbe öntik és a vésővel márványból kifaragják, előbb idomítható agyagból gyurja ki maga a szobrász, miután ezen minta után történnek a többi alakítások.

Január vége levén, a világos órák rövidek valának az élő minta állítására, mely után Casparis dolgozott; pedig hogy időt ne veszítsen, napközben nem ment ki, csak esténként barangoló be minden czél nélkül Párist, hol annyi újság volt reá nézve, s a véletlenre járta be az utcákat, nem törődve, merre vezetik lépteit, miután sehová sem ment.

Legtöbbször utcájá fasorában sétált egészen a vasutig s el-elbolyongott a boulognei erdőig, hol biztos volt az idény ez óráiban oly tökéletes magányt találni fel, mintha tiz mérföldre Páristól valamely sűrű erdő közepén volna.

Nagy csizmákkal, jó meleg paletotba burkolva, vastag bottal kezében s vékony sárczipővel zsebében, nem félt se a hideg, se az esőtől, se senkitől, és a néma fasorokon át néha oly messzire elsétált s oly sokáig, míg csak a járás és légszivás szükségét érezé, fontolgatva, álmodozva mindig tovább-tovább vitték lépteit, gyönyörködött a festői regényes tájékban, mely a hold és felhők szeszélyei szerint tárult ki szemei előtt.

A hó épen nem tartóztatá vissza, sőt ellenkezőleg, mert azt találta, hogy a hold által megvilágított fehér lepel alatt a fák egészen újabb fényben tűnnek fel, s ez valóban érdekesebb a bámulatra, mint hogy Páris utcáin a sarat gázolja.

Egy este, a mint így útnak indúlt a boulognei erdők felé, a nélkül, hogy számot adhatna magának a befutott távolságról, egészen elmerülve a hold által megvilágított fehér tájék szépségébe, hirtelen erős hózivatar lepte meg.

Midőn este nyolcz órakor hazulról távozott, a légkör nyugodt volt és a napközben dühöngő hófuvás után a szél egészen lecsendesült, s így nem habozott az erdő felé venni útját minden aggály nélkül a járatlan utakat elborító nagy havak daczára. Mit törődött azzal? Ő nem félt se a nedvességtől, se a hidegtől. Egész nap bezárkózva meleg kandallójával, örült, ha egy kis szabad levegőt szívhatott. És még jobban örült azon gyönyörnek, mit a holdvilágos éj nyújtott a művésznek, mert minden oly tiszta, elragadó fényben ragyogott; a szél sivitva fujta be hóval a fák és cserjék észak felé hajló galyait, vagyis ugyanazon oldalról, melyről Casparis maga is jött, úgy, hogy a mennyire szeme elláthatott, minden hófehér volt előtte, a mit még vakítóbbá tett a világításnak különös fénye; bizonyos távolságra könnyű köd emelkedett a cserjék közt, és sokáig kelle e homályt nézni és majdnem tanulmányozni, hogy kivehető legyen, hogy előtte egy valódi hófal keletkezett s felette a fák zuzmarás ormai.

Míg nem havazott s a szél nem fujt, nyugodtan haladt előre; de a hirtelen hózivatar elsötétíté az eget. Megállott, hogy visszatérjen, miként is haladhatna tovább, hisz nem látott többé egyebet a fehér hópelyheknél, melyek mind sűrűbben repkedtek szemei előtt, mindent ellepve; pedig sem átnedvesülni, sem megdermedni nem volt kedve. De ha kellemes volt északnak hátat fordítva haladni, annál rosszabb lett helyzete, midőn szembe ment a hófuvással.

Az északi szél oly élesen süvöltött, hogy lélekzete elállott és időnként meg kelle fordúlnia, hogy a fagyos lég meg ne fojtsa, szemét, száját s orrlyukait hópelyhek lepték el.

E fehér fergeteg oly sebességgel s rohammal jött vízirányosan, mintha nem is a földre hullott volna, hanem folytonosan s határtalanul repülne; még a napközben lehullott havat is felhordta a szél, mintha egy láthatatlan seprő sodorta volna magával és csak a fákra és cserjékre rakódott, mivel azokban ellenállásra talált.

A látvány érdekes és szép lett volna, csak hogy egy egyszerű sétakirándulásra kissé nagyon is fárasztó és fagyos volt az élvezet, míg begombolt kabátjában izzadt, arcza és kezei egészen megdermedtek.

Csak lassan bírt előre haladni.

Végre Párisba ért, s a vasutig terjedő boulevardon át saját sétánya felé irányzá lépteit, ott kevésbbé vala kitéve a viharnek, mely különben sokkal enyhébb lett, a mint a havazás megszűnt.

Egyetlen kocsizörejt, egyetlen élő hangot nem lehetett hallani, alól a fehér hólepel, felül egy vörös visszfény, azt hihette az ember, hogy valamely kísérteties városban van, melyre ép most nehezült a halál keze.

Nem lévén kénytelen többé a vihar ellen küzdeni, e benyomás egészen elszorítá szívét, és az eszmék természetes társulásánál fogva önkénytelenül saját házára gondolt, melyet valóban sujtott a halál keze s melybe belépve senkit sem talál, s nem kell félnie, hogy zajt csinálva, felébreszti anyját.

A mint ily szomorú hangulatban házához közeledett, egy fekete guggoló alakot vélt észrevenni egy elhagyatott épülő ház előtti nagy négyszögletű kőhöz támaszkodva.

Mi lehetett az?

Az elég terjedelmes tömeg nem úgy nézett ki, mint valami ruhanyaláb, de inkább mint valami fehér hóval egészen ellepett fekete test.

Alkalmasint valamely szegény kutya, mely a vihar által meglepve s ajtaját zárva találva a szél elől ide menekült.

Mint minden állatot kedvelő egyén, valamennyit sajnálta, akár sajátja volt az, akár nem.

Valószínűleg e szegény állat megdermedve a hidegtől, talán már meg is fagyott.

Közeledvén a tömeghez, azt gyengéden érinté botjával.

- Nos szegény állat, térj magadhoz, fel fel pajtás, gyorsan, jer ide.

De botja nem egy kutya szőrét, hanem egy ruhadarabot érintett.

Hirtelen előre hajolva, egy pillanat alatt meggyőződött, hogy azon tárgy nem kutya, miként képzelé.

Az egy emberi lény volt, egy 10-12 éves gyermek alakja, mely összehúzódva, s arczzal a kőre borúlva aludt, elájult vagy talán már meg is halt.

Casparis épen nem volt azon pillanatok egyikében, midőn oly szerencsések vagyunk, hogy a halál gondolata nem tölt el borzalommal, ellenkezőleg; mindazáltal egy pillanatig sem habozott, s előkeresvén a kis boldogtalan kezét, dörzsölni kezdé, az hideg volt, de nem fagyott.

- Kicsikém, ébredj fel, hiszen itt meghalsz különben.

És erősen rázta meg a kis kezét karjánál fogva.

A gyermek nem mozdult és semmi életjelt nem adott.

Casparis észrevevé, hogy a kéz fekete, és hogy a ruházat leánygyermeké.

Fölemelé fejét, s az 10-12 éves kis néger leánynak látszék.

Megszólítá s ismét megrázta, azonban az meg sem mozdult; valószínűleg megdermedt és eszméletlenné lett a hidegtől.

Mit tegyen?

Ösztönszerűen körülnézett, mintegy segínyt keresve; de a mily messze csak behatolhatott a sötét éjtszakába, senkit sem látott; hallgatózott, de semmi nesz, semmi, csak a hó és a néma csend.

Azon gondolatra jött, hogy hóval dörzsölje a merev kezeket, talán az előidézendi a vérkeringést.

Megtette, hasztalan.

Ismét szólítgatá, rázta, élettelen maradt.

Így el nem hagyhatta, mert minden késedelmes percz halálos veszélyt hozhatott reá. Vajon ne tegye-e azt meg egy élő emberi teremtésért, mit az állatért is megtett volna?

Nem habozott; fölemelé s karjaiba véve, magához szorítá, hogy le ne csússzszék s magával vitte.

Csak kis távolságban levén otthonától, terhe daczára is pár percz alatt ért ajtajához, hol a kis leánykát fél karjába helyezé el, hogy a másikkal ajtót nyithasson, mert szolgálai nem levén szokva reá várakozni, már régen lefeküdtek.

Az első szobában kis kézi lámpa égett s világítá meg az ebédlő bejáratát, melyben a szőnyegre helyezé a még folyton élettelen kis néger leányt.

Azután megrántván a csengetyűt, a lépcsőn leszaladva kiálta szolgálaira:

- Miklós, Jusztine! siessetek fel.

Azután visszasietett az étterembe.

Lehet, hogy a hóval dörzsölés, vagy a meleg szoba hatása idézte elő, de a kis leány felnyitá szemeit, és félig fölemelkedett, s egyik kezére támaszkodva, bizonytalan s aggodalmas arczczal tekintett körül.

- Hogy érzed magad gyermekem? kérdé Casparis leggyöngédebb hangján.

A leányka félénken nézett rá s nem felelt.

- Nem értesz engem? - mondá, azt hivén, hogy nem tud francziául.

Igenlőleg intett fejével, de még mindig hallgatott.

Vajon miért nem felelt és miért tartá meg az ijedt arczot, mint valamely horogra került állatka, mely azt kutatja, merre meneküljön?

Megnyugtatni akarva, kérdezé:

- Hogy hívnak? nincs mitől félned, te jó barátnál vagy.

- Pompon, - mondá halk hangon, de minden idegen hangsúlyozás nélkül.

VI.

E pillanatban léptek be Miklós és Jusztine, oly sebesen jöve, a mint csak álmos szemök és öreg lábaik engedték.

Férj és feleség voltak, ők nevelték fel Casparist és bár tiszteletteljes ragaszkodással, még mindig tegezték.

- Nos György uram mi bajod, csak nem vagy beteg? - kiálták már az ajtóból, észre sem véve Pompont.

Megilletődött hangok elárulá ifjú urok feletti aggodalmokat.

- Bizonyosan megfáztál, - mondá Jusztine.

De hirtelen tátott szájjal hallgatott el és visszatántorgott a mint Pompont észre vevé.

- Ah a rút állat, - kiáltá, - micsoda az?

Miklós mint férfi, mire büszke is volt, sokkal higgadtabb levén nejeénél, nem fejezte ki oly élénken meglepetését, hanem rámeresztő bizonytalan tekintetét e fekete testecskére, s ha férfiúi méltósága engedi, bizonyára ép úgy visszariadt volna, mint ki váratlanul valami fenevadtól lepetik meg.

- Ne ijedjete hát úgy meg, mondá Casparis, hisz láthatjátok, hogy nem állat, hanem egy gyermek, kit ájultan találtam a hóban, segítsetek inkább felmelegíteni szegénykét; Jusztine, forralj vizet, te pedig Miklós, fűts be a lehető leggyorsabban.

Mig Jusztine konyhájába sietett, Miklós ép oly buzgón igyekvék teljesíteni ura parancsát.

Ezalatt Casparis a szalonból kihozott egy jegesmedvebőrt egy párnával, s azt elhelyezé a kandallóval szemben, bár kissé távolabb, nehogy a túlságos forróság égesse a kis négernőt.

Ez megtörténvén, lefekteté őt a medvebőrre s fejét gyöngéden a párnára tette.

A leányka pedig tétlenül, szó nélkül rátekintett bársonyos szemeivel, melyek ha nem fejeztek is ki többé félelmet, még mindig nem voltak tökéletesen biztos kifejezésűek, hanem annál meglepettebbek és kíváncsiabbak.

Miután elhelyezé Casparis, figyelmesebben kezdé vizsgálni a kandallóban lobogó tűz által megvilágított gyermeket, ki valódi kis négernő volt, a legtisztább fekete fajból; göndör haj, domború homlok, kerek szemekkel s vastag ajkakkal, mindazonáltal bájosra tette, arcának kellemes kifejezése, kecses tartása, a hajlékonyság s mozdulatainak könnyű ügyessége, valamint egy gazellához hasonló szép szemeinek gyöngéd tekintete; fénylő fekete bőre sajátságos ellentétet képezett a fehér medve hosszúszőrű bőrével, melyen feküdt.

De hát nem művészi szempontból kelle neki érdeklődni e szegény gyermek iránt, szépek voltak-e vonásai vagy sem?

- Hogy érzed magadat? - kérdé tőle gyöngéden.

- Nem tudom.

- Jobban vagy?

- Igen, de egészen alélt.

És a mint e szavakat mondá, visszahanyatlott a párnára; elhalványult és arcza ólomszínt öltött, szemei lecsukódtak.

- Valamit kellene vele itatni, mondá Miklós.

- Siettesd Jusztinet a forró vízzel, hogy cognacot készíthessek szegénynek.

Miklós, ki folyton nyakkendőjével volt elfoglalva, épen lemenőben találkozott Jusztinnel.

Pár perc alatt elkészíté Casparis a grogot, melyet Pomponnak nyújtott.

- Idd meg ezt kicsikém, hogy felmelegedjél egy keveset belsőleg.

Egy hajtásra kiitta és oly mély, átható tekintetet vetett Casparisra, melynek nehéz lett volna kitalálni valódi kifejezését.

Minél többet ivott, annál inkább visszanyeré eredeti színét és bágyadt, majdnem elhaló szemei élénkebbek lettek.

Jusztine figyelmesen fölé hajolt.

- Jobban megy, mi?

- Igen asszonyom, köszönöm.

- Nos akkor fel kell kelni s egy székre ülni.

De Casparis félbeszakítá:

- Ne bánts, ott jó helye van.

Az öreg gazdasszony szerette s tisztelte urát, de rég idő óta megszokta csak azt cselekedni, mi neki tetszett és saját benyomásait s gondolatait követni, hiszen egykor ő törölte meg urának orrát.

Felé hajolva tehát suttogá:

- Majd befeketíti a medvebőrt.

- Bolond vagy, - mondá Casparis mosolyogva.

- De ha mondom, hogy e piszkos állatok bőre feketét izzad.

- Hallgass, - mondá Casparis szigorral.

De Pompon valószínűleg meghallá, mert felállva két lépést tett előre, hogy nedves lábai ne érintsék a medve bőrét.

- Maradj fekve, - mondá Casparis, - maradj gyermekem.

És élénken felé hajolva, majdnem kényszeríté őt a visszafekvésre, gondosan s gyöngéden, mint egy feleség, egy anya tette volna.

- Ha jobban érzed magad, csevegjünk kissé.

- Ha ön akarja, uram.

- Miként jutottál te azon kőrakásra, melyen ájultan találtalak?

Felelet helyett elfordítá szemeit, mintha zavarát akarná elrejteni, s arcának izmai rángatózni kezdtek.

Casparis, ki figyelt reá, meg volt lepve a zavar és szégyen kifejezésétől és sajnálni kezdé kérdését, mert szívét részvétre indítá a szerencsétlen gyermek, e szegény kis állat, és már is érdeklődött iránta.

Majdnem félve megtudni olyasmit, mit nem ohajtott, megváltoztatá a tárgyat.

- Hol lakol? - kérdé.

A gyermek nem felelt, csak zavara nőtt.

Ezt látva, azt hívé György, hogy ez egy szüleitől vagy gazdájától megszökött gyermek lehet.

- Nem mersz felelni, mivel félsz, hogy visszakísértetlek szüleidhez, - mondá.

- Nekem nincsenek szüleim.

- Ah, ime egy bizonyítékkal több! - kiálta Jusztine, karját fölemelve ég felé.

- Hallgass, - mondá Casparis, - és engedd e kicsikét szabadon felelni.

- Hiszen vagy meséket beszél neked, vagy nem felel.

- Utoljára is hallgass már.

Ez oly hangon volt mondva, mely nem tűr ellenmondást, s habár Jusztine bírt a Molière szol-
gáloinak bizalmaskodásával, ezúttal nem meré folytatni észrevételeit.

- Csak nem vagy egyedül Párisban? - kezdé ismét Casparis Pomponhoz fordúlva.

- De igen uram, egészen egyedül, se szüleim, se gazdám.

- Végre is nem jöhettél magánosan hazádból.

- Nem, uram.

- Hová való vagy?

- Nem tudom.

- De hát csak jössz valahonnan, honnan?

- Havannából; de az sem hazám nekem, vagyis én nem hiszem.

- Kivel jöttél Párisba? - Ismét ingadozott.

- Miért nem akarsz válaszolni? Azt jól láthatnád, hogy tőlem nincs mit tartanod.

Mélyen szeme közé nézve, hirtelen elhatározással mondá:

- Novar kisasszonnyal.

- Ki az a Novar kisasszony?

- Nem ismeri ön Novar kisasszonyt, az énekesnőt?

Casparis ugyan olvasott a művésznőről, de nem ismeré, s mit sem tudott róla.

- De hát már nem lakol nála?

- Ő visszatért énekelni Olaszországba.

- Nélküled?

Igenlőleg intett.

- Mióta utazott el?

- Nyolcz napja.

- S mit csináltál az alatt?

Összerázkódott s nem felelt.

- Valahol csak laktál?

- Novar kisasszony barátai egyikének adott át; de miután ez az úr rosszul bánt velem, meg-
szöktem tőle. Oh uram! ön, ki olyan jónak látszik, esedezem, ne kísérjen vissza ő hozzá;
inkább szeretnék meghalni a hidegtől....

- Mikor szöktél meg tőle?

- Négy nap előtt.

- Volt pénzed?

- Nem.

- Hát miből éltél, mit ettél s hol aludtál?

- Azt, mit a szemétdombokon találtam, szóval kenyérhajat s rothadt burgonyadarabokat; azután egy még lakatlan házban aludtam, mellette elmenve úgy tetszett, hogy becsuszkodok szelelő lyukának rostélyán, kicsi vagyok s összehuzva magam bejutottam, s miután sok forgács volt ott, nem volt rossz helyem. De ma este a szelelő lyukat bezárva találtam belülről! Kerestem más házakat, de minden zárva volt; azután havazni kezdett s én megdermedtem.

- Oh a szegény kicsike, - kiálta fel Jusztine meghatva.

- Az éhség miatt még jobban dideregtem, - folytatá Pompon, - mert a hó ellepven a szemétdombokat, nem találhattam zöldséget; akkor leültem egy kőre s többre nem emlékszem.

Hangja elhalt s kimerültnek látszék.

- De hiszen meghal éhen, - kiálta Casparis; - eredj Jusztine, készíts neki hamar egy kis meleg levest.

- Nincs most, csak a neked holnapra szánt húsleves.

- Add neki hát gyorsan az én bouillonomat, majd készítesz nekem egyebet.

Jusztine szívesen odaadta volna saját levesét, de az uráét elvenni, abba bele nem nyugodhatott, vajon nem ehetik-e e kis szörnyeteg kenyeret? hisz a jó kenyér igen tápláló, kivált ha valaki négy nap csak kenyérhajon élt; de Casparis nem engedé ellenkezni.

- Siess gyorsan és add oda neki mindennek előtt az egész levest.

Azután Pomponhoz fordulva, mondá:

- Szeretted a levesben a jó pirított kenyeret?

- Oh igen.

- Hát a zöldséget?

- Oh hogy ne.

- Tegyéél neki bele kenyeret és zöldséget, de siess, és forró legyen ám; te pedig Miklós terítsd meg az asztalt.

- Hiszen én lemegetek a konyhába is, - mondá Pompon, nyugtalan tekintetet vetve a szolgálkra.

- Ne mozdulj és maradj a tűznél, majd kiszolgáljak, addig ne beszélj s ne fáraszd magad, nem is mondtad, hogy az éhhalállal küzdesz, szegény gyermek!

Jusztine nem soká késett a párolgó levessel, melynek kellemes gőze elterjedt a szobában, úgy hogy Pompon orrlyukai s szemei kitágultak.

Casparis maga akarta kiszolgálni s midőn enni kezdett, egészen gyönyörködve szemlélte, mily élvezettel s mohón nyeldesé egyik kanál tartalmát a másik után.

Az első gyorsan kiürült tányér után egy másodikkal kínálták meg, azután ismét egy harmadikkal.

Mialatt ily mohón evett, Jusztine kiment s nem sokára egy fekete aransárga szemű macskával tért vissza, követve egy szürke aranypettyes szőrű olasz agártól, méltóságos léptekkel s nemes mozdulattal; belépve, a macskát a szőnyegre téve s nézte, mit mível.

Egy perczig csendesen voltak, bámulva az ujonnan jött idegent; azután az agár Pomponhoz közeledve szaglászni kezdé, míg a macska az asztalra ugrott.

Pompon épen bevégzé vacsoráját, kezét nyújtá feléje, s a macska a helyett, hogy visszariadna, engedte czirógatni magát.

- Most, - mondá Casparis, - le fognak fektetni, gyermekem, holnap majd meglátjuk, mit kell tenni; te Jusztine, ágymelegítőt téssz ágyába.

- No bizony! nem kell azt nekem mondani, tudom én, mit tesz jót egy gyermeknek.

Egy negyed elteltével Jusztine visszatért az ebédlőbe, hol Casparis a tűz mellett maradt álmodozva.

- A kicsike alszik, s azt hiszem, többé nem fog félni; ime e gyereknek szerencséje volt, hogy arra mentél; mindegy, nem hiszem, hogy rossz leány legyen; csupán azért hoztam ide Sourist és Patapont, hogy lássam a hatást, s ime láttad, hogy megszerették; ha egyik állat jól fogadja a másikat, lehet hozzá bizalommal lenni, mert az állatnak élesebb ismerete van, mint az embereknek.

- De a négerék nem állatok, - mondá kenetteljesen Miklós.

- Azt hiszed; kérdezd meg csak György urat.

De György úr nem nyilatkozott.

VII.

Casparis igen nyugtalankodott kis néger leánya miatt, hogy fogja a szerencsétlen gyermek e nagy hűlést kiheverni.

Nem kap-e vajon valami tüdő- vagy mellhártyalobot, valamely súlyos betegséget?

S ha így volna, mit tegyen?

Kórházba?

Beleegyezhetnék-e, hogy saraglyán vigyék el szegénykét; pár hó előtt ez tán eszébe sem jutott volna, de most nyugtalanítá, mert oly erkölcsi hangulatban volt, midőn a szeretett lény elvesztése megnyitja a szívet a könnyörlötnek és a bennünket ért csapások fogékonnyá tesznek a mások szenvedése iránt.

Mit tett volna anyja hasonló körülmények közt? E kérdésre a felelet kétségtelen volt, s neki azt kelle tenni, mit anyja bizonyára cselekedett volna. Nem fogja elküldeni, s bármily borzalmat keltett is benne most minden betegség vagy a halál eszméje e pillanatban, - ápolni fogja.

Öltözködés közben elmélkedett így. Azután lement, hogy munkához kezdjen, várva az érkezendő mintául álló egyénre, s kissé megkésett, tovább nyugodván mint szokott.

Műtermének két ajtaja volt, egyik az udvarra nyílt s másik a szalonba, ezen át akart kimenni, mivel az udvaron gátolta volna a magas hó.

Alig nyitá fel az ajtót, örömteli vonítás ütö meg fülét, s egy hang lepte meg, melyet a kis néger leányának ismert fel.

A szalonból a műterembe hét lépcsőn kelle lemenni; megállott tehát a legfelsőn, hallgatózva s vizsgálva.

A műterem közepén játszott Pompon az agárral a mintázó állványok körül futkosva és utánozva Souris ugatását, azt ingerlé. Egy divánon komolyan pedig a cicza ült és gömbölyű szemével bámulá hanczurozásukat, melyen ő látszék elnökölni.

A kis néger leány nemhogy beteg nem vala, de annyira el volt merülve az ördögös játékba, hogy nem hallá a szalon ajtajának nyitását.

Azt tartják, hogy a macska ellensége a kutyának, azonban ez néha nem áll, s a macska és kutya közötti jó viszony gyakoribb, mintsem hinnők, főleg ha együtt nevelkedtek. Ez volt az eset Patapon és Souris közt is, kik a legjobb pajtások lettek.

Hirtelen a macska megelegelvén a néma szereplést, Pompon és Souris közé ugrott csillogó szemekkel.

Akkor lett még csak futkosás, kergetőzés, kaczagás, nyávogás és ugatás hármok közt.

A teremtés összes állatai között nincs ügyesebb, hajlékonyabb és kecsesebb a macska és olasz agárnál, az agárkölyköt a tudósok *canis italicus*-nak nevezik, mely a többtől kis alakja, finom idoma, piczi arányossága és fényes sima szőrénél fogva különbözik. A majom vakmerőbben élénk mint a macska, de az semmit sem tesz torzítás nélkül, és nem bír a macska kellemével. Az olasz agárt illetőleg pedig egy állat sem hasonlít hozzá a finom s könnyű mozgulatokban, az ugrándozás elegantiájában és előkelőség tökélyében.

Casparis jól ismeré állatait és az ábrándozás azon óráiban, midőn a művész kutat és elmélkedik, sokáig tanulmányozá őket, ezek hoztak életet magányos műtermébe, hol az idő legnagyobb részét mellette tölték.

Látva azokat a kis néger nővel játszani, meglepte, hogy Pompon majdnem oly kecses volt mint Souris, s majdnem oly hajlékony mint Patapon; valóban rendkívüli finom karcsú alakjának hajlékonysága oly hullámzó volt, hogy az ember kétkedhetett, hogy csont helyett nem a kigyó izületével bír-e tagjaiban; ugrándozásában a macska biztossága vegyült; járásában a mint a földet érinté, ennek puha hajlékonysága; ellenkezőleg azonban, a mint megállva pajtasainak, kik oly hirtelen megbarátkoztak vele, támadására várt, volt valami Souris kecsességéből benne, a mint három lábára állva s a negyediket félig feltartva, nyakát büszkén felemelé s állásba tevé magát.

Egy szobrász sem lehet érzéketlen egy kecses mozgulat iránt. Casparis is elragadtatva nézte e természet gyermekét, e kis vadat, a legszebb kis fekete szörnyet, melyet valaha látott, és ki oly szépséget tárt fel előtte, minőről még nem volt sejtelme, neki, a görögök tanítványa- s a szeplőtlen márvány imádójának.

A játék egy véletlen pillanata a lépcső azon fokára sodorta e kis csoportot, melyen ő állott, a karfára támaszkodva, némán bámulva őket; egyszerre Pompon elhagyva társait, hozzáfutott, s a nélkül, hogy szándékát sejtetné, megkapta kezét s ajkával érinté.

Azután fölemelkedve, derült mosolylyal nézett rá, kimutatva fehér gyöngysor fogait.

- Jó napot György úr, - mondá kedvesen.

- Jó reggelt, gyermekem.

- Nem fáradt ön uram?

- Téged kell kérdeznem szegény kicsinyem, nem vagy-e szenvedő e borzasztó éj után?

- Én?

Kaczagásba tört ki, vidáman tapsolva kezeivel.

- Én? Soha sem voltam még beteg; volt már melegen, fáztam és éhes is voltam, oh igen éhes, nem egyszer, de beteg soha. Ön nélkül sem lettem volna beteg, hanem meghaltam volna.

- Legalább is fáradt lehetsz, miért keltél fel ily korán?

- Semmiért.

Azután percnyi habozás után hozzá tévő:

- Hogy körülnézzek, mert tegnap este minden oly szépnek tűnt fel itt nekem, és ma reggel vágytam látni.

- Kíváncsi vagy?

- Oh igen, néha.

- Tehát láttál mindent?

- Nem, mert Jusztine asszonyosság ide vezetett Souris és Pataponnal, reám parancsolva, hogy ki ne mozduljak és főleg ne érintsek semmit; tehát játszottam, de nem nyultam semmihez.

Ezt mondva hosszan nézte a Casparis által megkezdett szobrot, mely a műterem közepén állott, nedves ruhával letakarva, megakadályozandó a föld gyors száradását, úgy hogy igen nehéz lett volna kitalálni, mit főd el a lepel.

- Te szeretnéd tudni, mi van ez alatt, úgy-e? - mondá Casparis, kitalálva a kíváncsi tekintetet.

A kis leány szenteskedő arczczal felelé:

- Oh uram, nekem nincs semmi vágyam.

De tekintete meghazudtolá szavait és Casparis mosolyogni kezdte; e kis fecsegő gyermekes alatomossága mulattatá őt.

- Reggeliztél már? - kérdé.

- Uram! én vacsoráltam tegnap este.

- De hát ma reggel?

- Felkeltem.

- Nos azután nem ettél?

- Játszottam.

- De szívesen ennél, nemde?

- Ha ön akarja.

Átlátta bár, hogy nem kap tőle határozott feleletet; kedve jött kierőszakolni.

- És ha nem akarnám, hogy egyél?

- Nem tenném.

- S ha kívánom, hogy egyél?

- Enném.

- Melyik volna neked kellemesebb?

- Az, a melyik önnek tetszik.

- Hát neked nincs akaratod?

- Nem uram, én azt teszem, a mit akarnak.
- De hát mégis néha nem cselekszel saját akaratod szerint valamit?
- Soha sem tettem meg, kivéve az utóbbi napon az utcán, de az alatt sem csinálhattam mindent, mit akartam volna, mert bizony nem szívesen háltam künn az éjjel, s túrtam az éhséget.
- Jól van, itt tehát ehetel annyit, a mennyit akarsz, mert ha tegnap nem kaptál egyebet levesnél, oka az volt, hogy féltem a sok táplálék megártott volna hosszas koplalásod után; de íme a veszély már nem létezik, és ehetel akármennyit.
- Igen uram.

Casparis csengetett és előparancsolá levesét.

- Két terítéket hozz, - mondá Miklósnak.
- A kicsi is eszik?
- De hát hogy ne ennék? Azt hiszed, hogy ő nem éhes?
- Nem azt akartam én mondani, de hogy önnel és nem velünk eszik?
- Nem. Beszélni akarok vele, kikérdezni; mert többet kell tőle megtudnom, mint a mit tegnap kivettem szavaiból.

Ha nem is fejezte ki Pompon gondolatait, legalább nem titkolta benyomásait, s a mint mohón ette a feltálalt levest, ugyancsak elárulá, mennyire nem volt őszinte, eltagadva hogy éhes.

S a mint így enni látta György, gyönyörködött a gyermek ártatlan gondtalanságában, ki pár perczel azelőtt még oly kedélyesen játszott, rá sem gondolva, kap-e valamit s hogy hol veszi reggelijét, oly vidáman, oly könnyelműen, mint egy kis madár.

De ő gondoskodott róla is.

- Van-e hozzám bizalmad? - kérde tőle, a mint az utolsó tányér levest elfogyasztá.
- Oh igen!
- Azt talán érzed is, hogy nem akarok neked rosszat?

Felelet helyett rá nézett oly hálás pillantással, hogy nem volt szükség szavakra érzelmei kifejezésére.

- Nos tehát gyermekem, akkor őszintén kell beszélned velem, hogy elmondj mindent, mit Párisba jöttöd óta műveltél, sőt egész életedben idáig. Elhiheted, hogy e kérdéseket saját érdekedben intézem hozzád; bizalommal kell lenned irántam, hogy megítélhessem, mit tehettek érted. Felfogod-e szavaimat, kérdéseimet?

- Igen.
- Mialatt dolgozom, beszélj el történetedet, és miután nincs okod tőlem félni, mit se hallgass el előttem. Úlj le ha akarsz, vagy sétálj, ha jobban tetszik, csak Souris- és Pataponnal ne játszáj most, nehogy zavarjanak.
- Kezdd el gyermekem, hallgatlak.

VIII.

Azonban Pompon nem beszélt, hanem aggodalmas meglepetéssel bámulá a szobrot, mintha kérdezni szeretné, mi lehet ez a barnás fekete asszony, karjában a gyermekkel?

Tekintetét a szoborról Casparisra irányzá kíváncsian, azután a præparált agyagra, és a mint Casparis abból egy darabot összenyomva, ideges ujjakkal illesztett a szoborhoz, vagy azt idomítgatá, meredt szemekkel s tátott szájjal összecsapta kezeit.

És azután kérdé hirtelen:

- Jární fog?
- Nem, nem fog jární.
- Nos tehát akkor?
- Akkor egy szobor lesz.
- Ah!

Nem mondott egyebet; de gondolkozó arczáról le lehet a kérdést olvasni, miért csinálnak oly asszonyt, a ki nem jár?

Engedve pár perczet elmélkedésére, Casparis visszatért az őt foglalkoztató tárgyra.

- Hallgatlak, - mondá.
- De hisz nem tudom.
- Nem tudnád megmondani nekem, honnan jösz, mit csináltál és mi történt veled emlékezeted óta?
- Valóban nem, biztosíthatom. Hol születtem, nem tudom. Nevemet sem tudom, vagy legalább nem emlékszem másra, mint Pomponra, mely pedig nem név, úgy-e? Igaz ugyan, hogy Isabellenek és Marynak is híttak már, mert minden keresztelésnél más nevet kaptam.
- Téged tehát többször is megkereszteltek?
- Oh igen, valóságban nem tudom, hányszor, mert csak arról szólhatok, melyre emlékszem, de az is legalább kettő.
- De hát atyád?
- Nincs.
- Anyád?
- Az sincs.

Casparis épen az anyai eszmény emlőit idomítá, melyet az ujjai közé szorítva, gyermeke nyílt ajkához akart értetni, de félbeszakítá munkáját s Pomponra nézett.

- Szegény kicsike, mormogá magában.

Azután hozzá intézve, mondá:

- Mi az első esemény, melyre emlékszel, hiszen már az első gyermek-korban is vannak emlékek, melyek megragadnak, így én is visszaemlékszem egy hajóra, melyet anyámtól kaptam, megnyomtak rajta valami rúgót és sokáig uszkált a vízen.
- Jaj de mulatságos lehetett az, még mindig megvan hajója?
- Nincs.

- Mily kár! Az én első emlékem fegyverek ropogása, melylyel megtámadtak bennünket. Mely országban? nem tudom. Miért? azt sem tudom. De végre megtámadtak, s igen meleg volt, legalább én roppant szomjaztam. A szabadban háltunk, mert emlékszem a madarak énekére, a mint fejem felett repkedtek reggelenként és felébresztének. Nappal oly vidéken jártunk, hol igen éles kövek voltak. Egyszer úgy felhasíták lábamat, hogy nem birtam menni. Akkor egy férfi vett vállára. Emlékszem, a mint szaladt, én hajába kapaszkodtam, mely göndör volt, de már azt nem tudom, fehér-e vagy fekete.

- Ha haja gyapjas volt, akkor fekete s talán az atyád.

- Meglehet. Miután hátára vett, később egy nyakába akasztott zsákba dugott, hol jobban éreztem magam, mert nem kelle fogódnom és alhattam. De nem alhattam kedvemre, mert a puskaropogás fölébresztett. Azután a mint hadakoztak, engem egy fa vagy szikla mögé tett le, vagy egy lyukba, s a mint elvégezték, értem jött s ismét a hátára vett. Egy napon azonban nem jött vissza.

- Bizonyosan megsebesült, megöletett vagy futni volt kénytelen.

- Nem tudom, valamint azt sem tudom, mi történt azután. Mert valami tengeri hajón találtam magamat egy padhoz kötve, a mint kötéllel ütöttek. A kötélt suhogott s a tenger csapkodta a hajót. Nem ostobaság-e az, hogy erre annyira emlékszem, mintha még most is hallanám a morajt, s arra nem emlékszem, miért ütöttek. De végre is így van. Később egyszerre egy szép ház verandáján találom magamat, honnan köröskörül látni és hallani lehetett a tengert. Itt már igen boldog valék, mert nem jut eszembe, hogy vertek volna; egész nap egy kis fehér leánykával játszottam, ki oly gyöngéd volt hozzám, hogy a hányszor valami jót evett, mindig adott belőle; megengedé játékaival játszani és elaltatni bábuját. Habár nem értettük egymást, mivel ő más nyelvet beszélt, szeretni kezdém épen, midőn elválasztottak.

- De hát miként? - kérde Casparis bátorítva.

- Egy este hirtelen eltávolítottak, és egy igen nyomorúságos viskóba vezettek, hol több éjjel aludtam, magam sem tudom, meddig; beteg voltam, de nem tudom, mi bajban, és épen azon félelemből, hogy e bajt kis úrnőm el ne kapja, távolítottak el tőle. Azonban meggyógyulva sem láthattam többé, s okát nem sejtem. Azután ismét más házban találom magamat, sokkal szebb és nagyobb az elsőnél, s már nem falun, hanem városban, köröskörül más számos épületek- s kertekkel, telve fekete négerek és négernőkkel; de a ház úrnője fehér, az urak mindig fehérek és francziául beszéltek; de ezt csak később tudtam meg, hogy e nyelv a franczia, érti?

- Tökéletesen.

- Úrnőm megérkezésem után azonnal maga elé hívatott, levetköztetnek s ismét felöltöztetnek egy sárga ruhába; aztán reám tekint, kacagni kezd s legyezőjével fejemre koppant. Ez azt jelenté, hogy elfogadott. Talán elégedett lehettem volna körében, de azon úrnő igen szigorú volt s én féltem tőle. Másnap reggel egy kápolnába vittek s ekkor kereszteltek meg először; de higye el, ez nem könnyen ment. A számba tett sót kiköptem, és midőn a vizet a fejemre öntötték, sikoltva löktem el, mi általános nevetést idézett elő. Úrnőm soha sem bocsátott el magától; otthon, kocsiban s látogatásai közben mindig mellette kelle maradnom. Miért? ki nem találhattam, mert semmi más teendőm nem volt, mint mindig közelében tartózkodni, s csak ha egyedül volt, engedett kissé visszavonulnom, de a mint vendég jött, sietnem kelle hozzá.

- Értem.

- Oh akkor kérem, mondja meg.

- Igen fehér volt?

- Igen.

- Fiatal?

- Nem igen fiatal, de nagyon szép, s mindig igen czifra.

- Nos tehát te fekete vagy, s mellette állva az ő fehérsége még jobban kitűnt, te az úgynevezett elijesztő eszköz voltál.

- Elijesztő eszköz? Nem tudom mi az, de azért értem, értem azt is, miért nevezett kis majomnak. Pedig akkor fájt ez elnevezés és haragudtam érte reá. Csakugyan azt találja ön is, hogy majomhoz hasonlítok?

- Semmikép sem.

Büszke elégtétellel mosolygott, kétszer háromszor is egyengeté fejecskéjét, igen keresett kaczérsággal.

- A majom címért egy napon bosszúból eszembe jutott bosszantani; öltözködése mindig nagy esemény volt és sok időt vett igénybe; nem voltam kénytelen végig nézni, de néha mégis behivatott. Egy napon, midőn látogatásokat várva még szebb akart lenni mint máskor, én egy összekúszált nagy veres tollat tűztem észrevétlenül chignonjába, mit egy tollseprűből húztam ki. Ő gondtalanul lépett a terembe, hol elfoglalván mellette szokott helyemet, komolyan, de roppant nagy kedvvel készültem a nevetésre.

Ezeket mondva, fontos állásba tévé magát s ezt oly komikummal, hogy Casparis elnevette magát.

- A látogatók megérkeznek; ő elfogadja, beszél és jár folyton hajában a tollal. És én nem tévesztém chignonját a tollal szem elől, csak akkor nevetve alattomban, ha biztos voltam, hogy nem lát. Végre azonban gyanítván valamit, egy átelleni tükörbe pillantván, észrevevé a tollat. Ha nevettem is akkor, később annál jobban sírtam, mert addig korbácsoltatott, míg eszméletemet nem veszítém el. Felgyógyulva, nem foglaltam többé el helyemet oldala mellett. Úrnőm felbőszülve ellenem, elkergetett s egy este partra szállítva, hajóra ültetett.

Itt félbe szakítá magát.

- Nem találja, hogy túlságig sokat fecsegek?

- Ellenkezőleg, folytasd tovább.

- Ismét egy nő vásárolt meg, de ezúttal rút és öreg; angolul beszélt, miután a chignonos szép francia úrnőmmel francziául, de szolgálival angolul beszéltem, mindkét nyelvet birtam. Miután az öreg jól megszemüvegezett, megkérde: van-e vallásom? Én azt feleltem: nem tudom. Mire ő azt mondá, hogy ez eretnokség, s hogy vallás nélkül hazug, zsvány és torkos leszek. S másnap személyesen vezetett el egy kápolnába, előre mit sem szólva nekem róla, s ott kijelenté, hogy meg akar kereszteltetni. Szerettem volna ellenvetni, hogy már részesültem a keresztségben, de nem mertem, azon hitben, hogy tán először nem jól kereszteltek, miután vallásom nem volt. Tehát engedtem, s ezúttal Marynak neveztek.

- És Pompon?

- Az későbbi; ez utolsó nevem, s azt nem keresztségben nyerém. Akarja, hogy azonnal azt mondjam el?

- Nem, folytasd és kövesd rendszeresen emlékeid fonalát, igyekezzél azonban a helységek s azon egyének neveire, hová vezettek, visszaemlékezni.

- Később talán arra is rájön a sor, de az országok nevei nem jutnak eszembe, s azt hiszem, hogy soha sem is tudtam nevöket. Azt azonban tudom, hogy úrnömet Topsy kisasszonynak hívták. Igen szigorú, de gyöngéd modorú nő volt s ha hibáimért megszólított, mi bizony tizszer is megtörtént napjában, mindig szomorúan mondá, hogy fájdalmat okozok neki, s hogy csak saját érdekemben büntet. Olvasni, írni kell tanulnom, mi igen nehéz s nekem igen sok bajt okozott. Ha tudná, hányszor kikaptam, mivel az R-et nem bírtam jól kiejteni. Ha belefáradt a verésbe, megvoná tőlem az ebédet vagy vacsorát, vagy bezárt étlenül szobámba, melynek vasrostélyos ablakai voltak. Nem tudom, meddig szenvedtem így sirdogálva s oly szerencsétlenül érezve magam, hogy a betegséget óhajtám, hogy meghal hassak; de végre minden áron menekülni akartam. Miután meg akartam halni, semmitől sem félttem; ha nem lenne mit ennem, gondolám, meghalnék, ez az egész; s a holtakat nem ütik. A mint e gondolat megérett agyamban, csak a szökési mód foglalkoztatott, hogy rajta ne kapjanak. Elhatároztam éjjel kivinni tervemet, és hogy ablakomon át fog megtörténni, melynek egyik rostélyát kiásom.

A műterem ajtaja e pillanatban felnyilott, s egy magas, szép termetű fiatal nő jött le a lépcső-kön.

Pompon hirtelen elhallgatott.

- Végre itt vagyunk, - mondá Casparis neheztelő hangon; - több egy órájánál várok kegyedre, pedig tudhatja, hogy most nem lehet dolgoznom minta nélkül.

- Nem jöhettem előbb.

- Miért?

A nő jobb kezét szívére téve, komikus hangsúlyozással mondá:

- Szeretek!

És miután Casparis vállat vont, folytatá:

- Ne haragudjék, kipótolandjuk az elvesztett időt.

- Akkor hát siessünk.

Azután Pomponhoz fordulva, mondá:

- Mostanra elég volt, majd folytatjuk elbeszélésemet ismét; most csinálj a mit tetszik; játszsál az állatokkal; olvass, aludjál vagy járd be a házat, vagy akár maradj itt, ha tetszik.

- Ha megengedi, itt maradok.

És azzal egy sarokba húzódott, kíváncsian vizsgálva az élő mintát, ki elfoglalá állását az emelvényen.

IX.

Csupán a reggelinél, midőn ismét egyedül voltak, folytathatá Pompon elbeszélését.

- Elhatározva szökésemet Topsy kisasszonytól, főgondom volt, hogy rajta ne kapjanak; mert furcsán megjavítottak volna saját érdekemben; azon véleményt talán már hallá ön is, hogy a feketéket üthetik a nélkül, hogy fájna, korbácscsal a hátra, vagy bottal a fejre, nos tehát az nem igaz, és biztosíthatom, hogy biz az fáj, mégpedig nagyon. Elővigyázó lettem tehát, s míg úrnöm a második emeleten volt, összeszedtem a háznál található összes kötelet s madzagot, hogy abból oly erős kötelet fonjak, melyen leereszkedhessem; s ez nem volt könnyű feladat,

mert csak éjjel ágyamban, a hold fényénél dolgozhattam rajta; s végre, hogy éhen ne legyek kénytelen elveszni, mindennap meggazdálkodtam egy darabka kenyeret élelmemből, mi pedig nem volt igen túlságos, és hogy egészen meg ne száradjon, megpirítottam a konyhában.

- Hány éves voltál akkor?

- Nem tudom.

- Mennyi idő előtt történhetett?

- Valamivel több, mint három éve, azt hiszem, de biztos nem vagyok benne.

- Folytasd.

- Midőn minden előkészületet megtéve, holmimat összeszedtem, bevártam egy igen sötét éjszakát. Jobban szerettem volna pedig látni, mert a sötét éjek rémítők, ha egyedül vagyunk; de ha én látnék, más is csak úgy látna, és akkor észrevennének. Tehát egy sötét éjjel a kötelet az ablak vasához kötözve, a másik végét kilöktem a sötét és elhagyott utcára. Már csak le kelle ereszkedni. Nyakamba kötém a zsebkendőbe csavart kenyérhajakat s két kézre fogva kezdtem lecsúszni kötelemen, mely ugyancsak égette újjaimat. Már majdnem félúton valék lefelé, midőn az utcáról léptek zaját hallám. Vissza akartam menni. De az illető igen sietett. Megálltam tehát és a falhoz lapulva, lebegtem.

- Félte?

- Halálosan, de a helyett, hogy tágítottam volna, még szorosabban fogtam a kötelet és hallgatóztam. Szívem nem dobogott többé. Az illető egyén közeledett. Vajon nem fogja-e észrevenni? ezt kértem magamtól. Mily aggálylyal, azt elképzelheti ön. Épen alattam volt már. És én egészen összehúzódtam. Megállott. Azt hívtam, eleresztem kezeimet. - Hé hé! kiálta. És angolul hozzá tévé: Tud ön angolul?

- Nem?

- Nos tehát azt monda: «Ime egy ifju leány, ki menekülni látszik.» Tovább nem bírtam s a földre ereszkedtem. Ő pedig kezét előbb vállamra tévé, s azután arczomat, hajamat gyengéden végig simítá. Oly setét volt, hogy meg nem különböztethetém, fekete volt-e vagy fehér, de beszédjéből felismertem a fehéret. - Jól van, monda, értem, hát szökünk.

- Hajad elárulta neki kilétedet.

- Valóban. Nem volt erőm hallgatni. Oh! uram! kiáltám, ne vigyen vissza miss Topsyhoz; ha tudná ön, mily kegyetlen; oh kérem, hagyjon menekülnöm.

- És hát hova akarsz menni?

- Nem tudom. «Hisz már holnap elfognak.» Majd sietek. «Még gyorsabban fognak menni, mint te.» Jól van, hát akkor a tengerbe ugrom. Megfogott, mondván: «kövess engemet». El akartam osonni, de oly szorosan tartott, hogy kénytelen valék nyomdokán haladni. Ő nem szólt többet s én nem mertem beszélni. De miután a háztól távozáánk, az kissé megnyugtatót, mert elhívtam, hogy nem akar visszaadni miss Topsynak. Egyszerre egy világított utczába értünk, egy vakítóan világított liqueürös bolt előtt megálltunk. És ő csak akkor nézett meg figyelemmel.

- Vannak-e szüleid? - kérdé.

- Nincsenek.

- Jól van. Én is megnéztem, mialatt ő vizsgált. Egy magas, rút, sárga férfi volt, ránczos arczczal, mely épen nem látszott kellemesnek.

- Ha én segélyedre leszek a szökésben miss Topsytól, mit teszesz te érettem?
- Mindent.
- Átláthatod, hogy segítséged által veszélynek teszem ki magamat, tehát engedelmeskedned kell, vagy ha nem akarsz, azonnal a rendőrségre viszlek, a mint az kötelességem is.
- Mindent megigérek, a mit akar.
- Ne feledd hát, hogy azon napon, melyen rosszul viseled magadat irántam, visszaviszlek miss Topsyhoz.
- Nem lesz oka ellenem panaszra.
- Jó, tehát kövess.

Habár félbe nem szakítá beszédét, gyorsan, mohón megevett mindent az utolsó falatig, mivel Casparis kínálta, azután folytatá:

- Kisérőm kézen fogva, a kikötő felé vezetett. És a sötétség daczára, nem sokára észrevettem a hajók árboczeit. - «Átláthatod, hogy ha itt maradunk, miss Topsy feltalál, oly messze kell tehát távoznunk, a mint csak lehetséges.» - Hová ön akarja. «Gyalog bajos lenne, de a hajón könnyű, természetesen velem, mert magadat el nem fogadnának; elvezetlek egy hajóra, hol meghálhatsz, és hajnalban horgonyt vetünk.»

- És te követted őt?

- Én az ördögöt is követtem volna. - «Ott majd pajtásokra akadsz, mondá, s nem lesz más gondod, mint játszani velök, s esténként szép ruhákba öltözni.»

- Valami kuruzsoló volt?

- Egy gyermekszínház igazgatója. Ha mindjárt kitaláltam volna, megnyugodtam volna, mert bizony eléggé féltem, de hogy miss-emtől szabaduljak, szívesen lettem volna a tenger mélyében is; egy deszka végére érve, mely a hajót a parttal összeköté, még erősebben szorítá kezeimet. «Meg ne csúszszál,» - mondá. Követtem s ő egy alacsony cabineba vezetett, melynek füstös lámpája hét-nyolcz a földön alvó egyént világított meg.

- Feküdjél le csendesen, mondá, hogy fel ne ébressz valakit. Teljesítém parancsát, de soká nem bírtam elaludni. Midőn fölébredtem, a hajó útban volt, és a szél lengeté árboczeit; mi a tenger közepén voltunk. A kabine üres volt. Az ajtó nyitva levén, azt hívé, kimehetek. A fedélzeten nem láttam mást két három matrónál, kik semmit sem szóltak. A mint azonban a lépcsőn felértem, egy több hangszerből ömlő zene hangja üté meg fületem, egy hegedű, egy flóta s egy trombita hangja. A mint megálltam hallgatni, láttam, hogy három fekete gyermek játszá azt, új gazdám mellett ülve, s előttük még más négy gyermek, három fiú s egy leány tánczolt. A hajóhíd közönsége nézte őket s ha a hullámozás és ingadozás miatt elveszté az egyensúlyt, kaczagva kiáltozák: Hip, hip!

- Ön figyel reám, nemde uram?

- Hogyan, ha figyelek-e?

- Mivel életem örömeit s nagy bánatát közlöm önnel, engem ez annyira megindított, hogy sírni szeretnék, de önt az úntathatja; ha tehát kellemetlen önre, mondja kérem s tovább megyek.

- Semmit se hagyj ki.

- A kis hegedűs két-három évvel lehetett csak öregebb nálam; de nem nagyon élénk; igen sovány és sápadt volt, sápadt a milyen csak egy fekete lehet, de kedves és jó arcza volt.

Azonnal örültem, mivel pajtásomnak kelle lennie, s mióta a kis leánytól, ki megengedé, hogy babáival játszszam, elválasztottak, még senki sem érezte velem jóságát. Íme új pajtástok, mondá gazdánk. És épen azon fiúnak, kit Dicknek nevezett, ajánlott engemet. Ez csak előny volt nemde? Természetesen, mindenek előtt azt szerettem volna megtudni Dicktől, ki volt közös gazdánk? ki felvilágosított, hogy az egy rendkívüli ember, mindent tud, énekelni, komédiázni, színdarabot komponál és játszik minden hangszert: ő egy gyermektársulat igazgatója, s mindenütt előadásokat tartott, a hol csak lehetett; nem volt rossz ember, csak akkor lett borzasztó, ha ivott, de az gyakran történt, akkor zuhogtak az ütlegek. Különös, hogy vannak emberek, kik nem gondolnak egyébre, mint másokat kinezni, vajon Párisban is így van?

- Olykor.

- Dick barátságába fogadva, azt mondá, csinos vagyok, minek én igen örültem; mert először és utoljára hallám; eleget mondták, hogy nevetséges, hogy majom vagyok, de csupán ő talált csinosnak. Hamar barátok s oly jó barátok lettünk, hogy habár ő neki kellett engem a hegedűben tanítani, soha sem ütött meg, még vonójával sem, akkor, ha kis ujjammal nem birtam egy ötödöt elérni. Úgy-e csak kitűnő fiú lehetett szegény Dick, - mondá a kis leány remegő hangon, és hirtelen két könnyet törölt le arczáról.

- Azt úgy-e bár nem érdemes önnek elbeszélmem, mi mindent csináltunk mi mindenütt, a hol jártunk Amerikában, minden útba eső város- és faluban előadásokat tartottunk, s ez előadásokon én hegedültem Dickkel; oly szorgalmas voltam, vagy hát ő tanított oly jól, hogy nem sokára vele együtt hegedülhettem, nem oly jól mint ő, de azért megtapsoltak, mert kicsi voltam.

- És neked az örömet szerzett?

- Meghiszem azt. Hát még Dicknek. Az emberek én miattam jöttek el, nevemet kiírták a czédulára, és voltak újságok is, melyekben rólam írtak. És Dick nem irigykedett, ellenkezőleg, de hát mi úgy is szerettük egymást mint testvérek. Neki sem voltak szülei; őt is sokat üttették, tán azért szerettük egymást; ő lett apám, anyám, testvérem, uram és barátom, s én ugyanaz ő neki. Végre mindketten boldognak éreztük magunkat, s ezt elmondtuk naponként egymásnak. Mily szerencse, hogy te közénk jöttél, mondogatá, közelléted bátorít, s azóta nem vagyok többé beteg, mint azelőtt, míg unatkoztam. S én hasonlóan ezt ismételtettem neki. Pedig mondhatom, nem volt igen jó dolgunk, egész nap dolgozni, szüntelen gyakorolni kellett, s este a közönséget mulattatni. Oh! de bár örökké tarthatott volna még az a rossz is, a fáradtság, sőt még a gazda ütlegei is.

Pillanatra félbeszakítá a megindulás, azután folytató:

- Egy nagy városba kellett mennünk, oh ennek tudom nevét s nem feledem el soha: Uj-Orléáns; de az elutazás pillanatában letartóztatták gazdánkat, mivel ott a sárgaláz dühöngött; mindamellett bementünk, mert azt hitte, hogy mivel mindenki elmenekszik, annál többet kereshetünk mi, s reánk feketékre a sárgaláz úgy sem veszélyes; nem tudom igaz-e, vagy csak meg akart nyugtatni. De alig értünk be, midőn egyik pajtásunkat megragadta a láz és meghalt, azután egy másikat, s végre Dicket, a ki a mint baját érzé, nem akarta engedni, hogy ápoljam; de képzelheti, hogy nem hallgattam rá s mellette maradtam; nem tehettem érte sokat, csak ápoltam, vigasztaltam, s midőn a kínok ide-oda dobálták, visszahelyezém ágyára. Karjaimban, szemem előtt adta ki lelkét.

A könnyek elfojták szavait.

Ekkor Casparis felállott.

- Gondolj barátodra, - mondá gyöngéden; - és sírjál bátran gyermekem, majd este folytatod elbeszéléseidet.

X.

Casparis már rég bele merült a dolgozásba, az élő minta ismét elfoglalá ülését, midőn egyszerre egy hegedű hangját hallá át a teremből.

Bizonyosan Pompon zenélt. Ő kutatott fel egy hegedűt az előcsarnokban levő rakás hangszer között és mulatott azzal. Noha a műtermet a szalonnal összekötő ajtó be volt téve, Casparis mégis jól megkülömböztetheté úgy a játszott darabot, valamint azt, miként kezelé hangszerét.

A mit játszott, elég köznap vala; valami tánczdarab, minőt naponként gyártanak az operettek és kintornák számára.

De a mi különösen meglepte, az játékmódora volt; a nélkül, hogy Casparis sokat foglalkozott volna a zenével, eleget tudott arra, hogy helyesen ítélje meg azt, a mit hallott; és kis vadoncz virtuozitása egészen meglepte, ki sajátságos bizarr hangokat bírt kicsalni hegedűjéből; a minduntalan félbeszakított eredeti témákat oly cifrázatokkal variálta, mely a cigány zenére emlékeztetett. Munkáját félbeszakítva, kinyitá az ajtót, de Pompon azonnal leereszté hegedűjét s elhallgatott.

- Ez untatja önt, - mondá zavart arcczal; - bocsánatot kérek, de e hegedűre találva, kedvem jött játszani, nem is gondolva arra, hogy önt általa munkájában zavarom.

- Oly kevéssé untatsz, hogy kérni akarlak, jöjj műtermembe, ott jobban hallhatlak és látni foglak.

- Igazán? - kérdé félénken.

- Persze hogy igazán, jöjj ha akarsz.

- Oh! hogy ne akarnám, - mondá s hegedűjével kezében befutott a műterembe.

- Mit játszszam?

- A mit akarsz, egész repertoírodat, ha tetszik.

- Mindent, mit ön parancsol, s annyit, a mennyi önnek tetszeni fog.

És letelepedve a műterem közepén, egy avatott művész biztosságával kezde játszani; de a nélkül, hogy Casparisra nézne, szemeit vagy az ürbe vagy hegedűjére szegzé.

Casparis pedig elfoglalá előbbi helyét a szobor előtt, egy «figyelem» szóval mintájához, mely azt látszék jelenteni, hogy újra kezdi és komolyan akarja folytatni munkáját; azonban egy gyors pillantást vetve Pompon felé, megragadta ülésének ártatlan tisztasága s azon kecses elegancia, melylyel vonóját kezelé, reá bámult.

Hol az ördögbe vette ez a kis mulatt leány azon finom könnyűd bájt és e hajlékony karokat, e vállmozdulatokat és a kigyónak ruganyos izületét?

De azután a kis négerné játéka foglalá el; mert az egészen idegen, sajátságos s eltérő zene volt attól, melyhez Casparis szokva volt; volt benne valami a vadságból, mely bizonyos pontig hasonlít a madarak csicsérgéséhez, mindenféle tekervényes szeszélyességekkel, határozatlan rythmusokkal, mely a fület az örület zabolátlanságával tölté el; szelleme nem követhette többé, miként a szem nem képes követni a lepke röptét; és ő rendíthetlenül haladt, megállapodás nélkül játszva s magával ragadva mindenkit.

Egyszerre elhallgatott és lassan egy andantét kezde játszani, mely lágy és méla jellegénél fogva semmi tekintetben sem hasonlított az előbbi vad zenéhez. Ráhajolt hegedűjére, mintha közelebbi érintkezésbe akarná azt hozni szívével, átölelte balkarjával, eltakarta válllaival s fejével, szemeit ég felé emelte s félig nyitott ajakkal, fejtől talpig remegve, szenvedélyes ki-

töréssel játszott, azután egy könnycsepp rezgett pilláin, mely lehullott hegedűjére, követve egy második, azután ismét egy harmadiktól, míg végre patakként ömlött szemeiből.

Ekkor leereszté hegedűjét s felkiáltott:

- Oh Dick!

És elmenekülve, egy divánra veté magát, fejével a falhoz fordulva.

- Mily különös gyermek.

Casparis nem kísérté megvigasztalni vagy megnyugtadni; mit mondhatott volna neki?

Szabadon engedte őt sírni, maga is egészen meghatva fogott munkájához, és nem sokára elfoglalva műve által, mire sem gondolt többé, csak szobrára.

És csak élő mintája távoztával tért vissza Pomponhoz, ki a műteremben maradt s felváltva játszott a cziczával, agárral és teknős békával, s egészen elámult, midőn György a szobrot nedves lepellet teríté le s megöntözté egy kannával.

- Akarod-e folytatni történetedet? Ott hagytuk el, midőn a sárgaláz feloszlata társulatotokat.

- Gazdánk maga is megbetegült, de ő nem halt meg; midőn azonban jobban lett, nem folytathattuk többé előadásainkat, mert csupán hárman maradtunk, két fiú és én. Mit csinált a fiúkkal, soha sem tudtam meg. És miután oly ember volt, kit kérdezni sem lehetett, nem is törődtem vele. Valószínűleg más igazgatónak adta át. Végre is nem tudom. Különb is mindegy volt nekem, csak Dick után bántódtam. Hogy eladta pajtásaimat, onnan sejtem, mert már régen pénz nélkül voltunk otthon, csupán abból élve, mit az utczákon hegedülve kerestünk, és eltűnésök óta több dollárt láttam a gazda kezében megfordulni. Habár még mindig igen el volt gyengülve, velem folyton gyakoroltatá a hegedűt, és ha belépe, véletlenül nem tanultam, ebből azt ítélte, hogy időmet elvesztegetem, s a kegyetlen ütéseknek nem volt száma.

- Elbeszélésed refrainje, szegény gyermekem, a verés?

- És pedig nem mondtam el mind, a mit kaptam. Minek is? Mindig csak egyforma. Hogy meddig tartott ez élet, nem tudom már, de egy napon tudtomra adta, hogy horgonyt vetünk. Nekem fájt elhagyni Új-Orleanst, mivel szegény Dickem ott maradt, különben mit törődtem mással, nekem mindegy volt, menni bárhová.

Tehát ismét tengerre szálltunk s én a hajón játszottam. Havannába mentünk, és onnan jöttem Franciaországba Novar kisasszonnyal. Láthatja, hogy közeledünk a végéhez.

- De hisz én nem sietek a végére, sőt ellenkezőleg, - mondá György, egy szivarra gyujtva, támlás székbe veté magát, figyelemmel hallgatva a lábainál zsámolyon ülő Pompon. Az éj beállt, és a tágas műtermet nem világítja be más, mint a szomszéd tetőket ellepő hó visszfénye.

Ura mozdulatlanságát észrevéve Patapon, térdére ugrott, jókedvűen dorombolva a kandalló melegétől, míg Souris, mellé kuporodva, finom orrát Casparis tenyerébe hajtá mozdulatlanul; az árnyékok rejtélyesen lepték el a műterem sarkait, melynek közepén az anya jelképének szobra emelkedett ki, megvilágítva fehér leplében.

- Havannában - folytatá Pompon, - a nyilvános közönség elé állítottak engem egyedül, mi elremített, mert Dick nélkül még soha sem játszottam. Azonban úgy látszott, nem játszhattam rosszul, mert egy gazdag ültetvényes szolgálatába akart fogadni, hogy zenéljek neki étkezés közben, ha egyedül lesz. Legalább nekem ezt mondta gazdám, a mint értesített, hogy átad az ültetvényesnek. Noha gazdám soha sem volt valami gyöngéd hozzám, se jó, se szives; és elég gyakran fölemelé s lesujtá nehéz kezét reám, mindamellett a megválás rosszul esett; ő nevelé fel Dicket, s vele beszélhettem szegény barátomról. De hát válni kellett s én új gazdámmal mentem el, ki kávételepére küldött engemet. Az igen szép, hol a kávéfésztéknek, mert ott

roppant magas fák vannak, míg az úgynevezett ingeniosba, hol a czukornádat termelik, nincsenek fák. Az volt legjobb időm, mit ott töltöttem. Sétáltam, szaladoztam, játsztam s mulattam kedvemre napközben és soha se bántottak, soha se szidtak, se nem ütöttek. Természetesen, hogy késznek kelle lennem mindig, ha gazdám hegedültetni akart ebédje vagy déli nyugalma alatt. Különben szabad valék. Ah mennyire sajnáltam, hogy szegény Dickem nem lehetett mellettem; mily boldogok lehettünk volna mindketten. De nem tarthatott sokáig; gazdám nem volt már fiatal, egy éjjel gutaütést kapott ágyában.

Örököse unokaöcscse lett, ki azonnal elhelyezkedett a kávételepben, de engem csak egyszer játszatott maga előtt; azt mondá, hogy vad vagyok, ki füleit megsüketítem.

- Nem szerette a zenét.

- Ellenkezőleg, de csak a szép, művészi zenét kedvelte s nem a vadakét; az opera egyetlen előadásáról sem hiányzott s legnagyobb bámulója volt Novar kisasszonynak, ki akkor Havannában énekelt a legnagyobb sikerrel. Azt tudja uram, nemde, hogy a művészek ajándékokat kapnak jutalomjátékukon. Virágokat, ékszert és pénzt. Új gazdám tehát a virágok, ékszerek vagy pénz helyett engemet küldött Novar kisasszonyhoz. Kocsiba ültetett, a nélkül, hogy tudnám mi célból s Novar kisasszonyhoz vezetett e szavakkal: «Rég kutattam, mit ajánljak fel önnek, mi valami eredeti legyen, ime ajándékom.» És előre taszított. Ha Novar kisasszony meg volt lepve, én sem valék kevésbbé.

- Felfoghatom.

- Hát mit akar, mit csináljak ezzel? - kérde Novar kisasszony nevetve. Ekkor fölvilágosítá gazdám, mily bizarr modorban hegedülök, hogy tánczolk s így mulattathatom barátait, különösen majd Európában, hol én fel fogok tűnni, és hozzá tevé, hogy egy művésznőnek mindig jó valami különccséggel magára vonni a közönség figyelmét. Novar kisasszony elfogadott, s ime ő nevezett el Pomponnak, de minden keresztelő szertartás nélkül. Nála sem volt rossz dolgom. A kisasszony igen jó volt, s ha pénze ki nem fogy, örökké nála maradhattam volna. Havannában annyi pénzzel bírt, a mennyi csak kellett, és tele marokkal szórta ki. Gyönyörű csillogó ruhákba öltöztetett, selyemharisnyák és arany sarkú cipőkkel. Ha kikocsizott, mindig mellette valék. Vele ettem. S ha játszott, a színházba kísértem. Ha pedig látogatásokat fogadott, soha sem eresztett el maga mellől. Mindig készen kelle lennem, ha azt kívánta, tánczolk, rögtön tánczolnom kellett, s ha nevetni jött kedve, bármily úton-módon mulattatnom kellett, különben megharagudott. Sőt még más sokkal nehezebb, de mulatságosabb teendőm is volt, t. i. ha valakivel egyedül akart maradni, a többi jelentkező vendéget mindenféle bohó ötletek előadásával vissza kellett tartóztatnom, hogy be ne menjenek. Ezek mindig újabb s újabb történetkéket idéztek elő, melyek roppant mulattattak s melyekkel megnevettettem kisasszonyomat, ha egyedül voltunk, midőn megmutattam neki a kapott pénzeket, melyeket gyakran azért adtak, hogy az igazat kitudják tőlem.

- Te elfogadtad a pénzt s hazudtál?

- Kénytelen valék. Havannai szerződése leteltével Párisba jöttünk, s itt folytatta kikocsizásait velem. Énekelni szeretett volna a párisi operánál, de ez nem sikerült, s miután itt nem szerezhetett oly könnyen pénzt mint Havannában, elfogadott egy olaszországi szerződést, s én biztosan hittem, hogy magával viend. De az elutazás pillanatában tudtomra adá, hogy az lehetetlen, s hogy egyik barátja fog gondoskodni rólam, kit gyakran láthattam nála, s ki hegedümeister által fog kiképeztetni művésznővé. Fájt az elválás Novar kisasszonytól, de erővel nem mehettem vele. Barátjánál maradtam... és azután....

Hirtelen, zavarodottan hallgatott el, de Casparis csupán hangjának remegéséről vevé észre e zavart, mert az éj teljesen beállván, a homályban szemének fehérségén kívül mit sem láthatott.

- És azután, - monda, - megszöktem tőle, mert rossz dolgom volt nála.

- És hol lakik Novar kisasszonynak e barátja?

A kis leány habozott.

- Nem tudom, - monda végre.

Casparis nem faggatta tovább ez ember kilétét, kitől hogy elmeneküljön, e gyermek inkább kitevé magát a fagyás- és éhhalálnak. Pompon bizonyosan nem akart többet mondani róla, s így minden kísérlet, hogy ajkát megnyissa, haszontalan volna e pillanatban, felelete ugyanaz maradna:

- Nem tudom.

XI.

Casparis nagy zavarban volt.

Mit csináljon e gyermekkel?

Maga sem tudta miért, azt hívé, hogy történetében megtalálja a feleletet e kérdésre, s legalább is valami nyomra vezet, mely irányt adhat neki.

De az elbeszélte dolgok után a szegény kicsike helyzete még kétségesebbnek tűnt fel előtte, mint azelőtt.

Novar kisasszony, kire egy bizonyos pontig számított, lehetetlenné vált e tekintetben. Novar kisasszony barátja még lehetetlenebbé.

Tehát a leányka egyedül állott a világban.

Ha kiteszi, nem marad más számára a kövezetnél, a rendőrség s a javító intézet, hacsak meg nem hal a fagytól vagy az éhségtől, mi még jobb lenne szegénykére.

Pedig Casparis egy talált kutyát sem hagyott volna elveszni, és ha e szegény is, kit a hóban szedett fel, csakugyan állat lett volna egy kis leányka helyett, menhelyet ad neki, s pajtásul megtartja Souris és Pataponnak, de hát egy kis leány sokkal alkalmatlanabb volt az állatnál a jelenben is, de főleg a jövőben, annál inkább, hogy a kicsike néger volt; még most pajtáskodhatik Souris s Pataponnal, és élénkítheti a műtermet játékaival vagy énekével, de majd később! ha a gyermekből felnőtt hajadon lesz!

Pompon mellette maradt, mialatt ő így elmélkedett, és némán, mozdulatlanul félénken, figyelmesen állott ott, felfogva alkalmasint, hogy e pillanat határoz jelen és jövő sorsa felett; a sötétben csak szikrázó szemei világítottak.

- És mit reméltél te megszökésed közben? - kérde egyszerre Casparis, ki gondolatai menetét követve, még mindig a küleseményekben remélte a módot megtalálni, mit saját elmélkedésében hiába keresett.

- Semmit sem reméltem, csak menekültem.

- De megszökve, mit szándékoztál tenni? csak gondolkoztál e felett?

- Nem, csupán egyetlen gondolatom volt a szabadulás.

- És azután?

- Azután! De hiszen nincs azután. Mire gondoljak? Párisban senkit sem ismerek. Tehát nem is várhatok senkitől semmit, miután senkihez sem folyamodhatom.

Casparis szíve elszorult e feleletre, s az inséggel párosult tartózkodás mélyen meghatotta. Ő bizonyosan azt sem tudta, mi a szerénység, tehát ha így beszélt, az csak természetes lehetett, de ez annál jellemzőbb; e szegény kis állatban volt tehát szív.

Miután egy pillanatra elhallgatott, egészen más, legalább Pompon előtt látszólag más tárgyra vitte a beszédet.

- Eljátszanád-e te azt más valaki előtt, mit az imént előttem hegedültél? - kérdé.

- Más valaki előtt?

- Igen. Egy zeneművész barátom előtt, kit ma estére várok, s ki velünk fog ebédelni; szeretném, ha hallana téged, én nem vagyok zeneismerő, s a mit hallottam tőled, tetszett.

- Ah!

- Sőt nagyon is, de hát ez csak a hatás, de megbírálni nem vagyok képes, akarnám, hogy ő ítélje meg játékodat, s mondja meg nekem, mit tart tehetséged felől?

- Játsszani fogok mindenki előtt, ha ön akarja, s mindent, mit ön kíván.

- Jól van.

Casparis várt barátja Falco Feliczián volt, ki ép e napon jött be Andillyból Párisba Arbeletné estélyére, s ebédre hozzá ígérkezett.

- De vajon bejön-e a rettenetes idő daczára is? A földet hó borítja, s a falusi utak még nem lehettek elseperve, s Andillyból Párisig az út elég hosszú egy gyaloglónak.

Falcót több mint takarékoság kényszeríté egy falusi elhagyott házban lakni, hol bért nem fizetett, a nyomor, s oly szegénység, mely nem engedé meg a vasút használatát sem, hanem ide-oda gyalog menni készteté.

Casparis ekkénti elmélkedését egy kívülről jövő zaj szakítja félbe, alkalmasint Falco jön, gondolá mégis, mert elvonultságában más barátokat nem igen várt.

Gyorsan a csarnokba sietett.

És nem csalódott, mert Falco érkezett meg s épen a havat rázta le egészen ellepett ruhájáról; de oly sajátságosan volt felöltözve, hogy alig lehetett ráismerni, fején puha kis kalapot viselt, egy kékes szürke csuklyás köpenyt, mint a vadászoké; jobb kezében tüskés botot, s bal hóna alatt egy elég nagy, bepecsételt csomagot tartott.

- Hogyan, te vagy az, e borzasztó időben?

- Nekem nem létezik se jó, se rossz idő, csak egy napom van, a csütörtök, és akkor Párisba jövök.

- Ezt a csomagot Andillyból hozod? - kérdé György, meg akarván barátját attól szabadítani.

De Falco nem engedé.

- Ovatosan kérlek, - mondá - mert e csomag, melylyel oly könnyedén bánasz, legbecsesebb holmimat tartalmazza, estélyi öltözőkemet, vagy is kabátom, mellényem, nadrágom, ingem, nyakkendőm és cipőimet.

- És te ezt Andillyból hoztad?

- Természetesen, hiszen csak nem jöhetek az országúton, fekete ruhában és kivágott mellény-nyel.

- Miért nem tartod hát itt Párisban?
- Azért, mert arra nekem egy biztos helyre volna szükségem, és azt még a mai napig sem találtam. Emlékszel-e még Thomasset pajtásodra? Tehát mióta Thomasset elhagyta iskoláit, a Rochechouart-utczában bérelt egy műtermet, de e teremben kevés szobor készül, s ha néha agyag jut is bele, mi szintén nagy ritkaság, de márványt soha se látsz.
- Thomasset megalkotja szobrait képzeletben, de soha se viszi ki.
- De hát akkor miből él a szegény fiú?
- Ő nem is él, hanem lassan készül a halálra; de időközben, hogy műterme mégis megfeleljen valami célnak, ő azt barátai rendelkezésére bocsátja. Ki Thomasset ismeri, bizonyosan tudja, hogy lesz helye hol háltni. Elmegy az ember a Rochechouart-utczába, a házmaster fülébe kiáltja nevét, és az udvarban balra, természetesen földszint, tapogatódzva megtalálja az ajtó kilincsét; az ajtó kinyílik és Thomasset műtermében vagyunk; ha még van hely az ágyban, kinyújtózhatnak az ember Thomasset mellett, ki azért fel sem ébred; ha pedig nincs, úgy és a hogy lehet, elhelyezkedik. Eddig tehát Thomassetnél öltözködtem mindig az estélyre, s vetkőztem le utána, hogy Andillyba visszatérjek, mert én e hálóteremben soha sem aludtam s csak toilette-kabinetnek használtam azt.
- Hát miért nem hagyta holmidat Thomassetnél?
- Ha ruhámat Thomassetnél hagyom, valamennyi barátja használná, kik társaságba járnak, látogatásra, vagy egyszerűen csak azért, hogy szerény holmija között legyen egy öltözék is, és a sok között olyan is akadna, ki többé vissza sem vinné azon napra, melyre nekem szükséges. Ime ezért utazgatok csütörtökönként e csomaggal; igaz, hogy ez nem igen kényelmes, de legalább biztos.
- Hol van az a ház, melyre te estélyre mégysz?
- A messinei fasoron.
- Vagyis két lépésre innét.
- Mi nekem e rossz időben czipőimre nézve ma igen kényelmes lesz.
- E kényelmet minden csütörtökön megszerezheted magadnak, ha akarsz, s ez felment az ily kényelmetlen utazástól az esetben, ha bennem több bizalmat helyeznél, mint Thomassetben.
- Az nagy különbség.
- Te minden csütörtökön eljössz hozzám ebédre, azután felveszed itt hagyott ruháidat és elmehetsz a messinei sétányra; az estély után visszajössz, és ha nem akarsz lefeküdni, haza mégysz, mindennapi ruháidat felöltve, melyek addig kiszáradnának, mi Thomassetnél alkalmasint elmaradna.
- Sőt ellenkezőleg, még nedvesebbek lettek.
- Elfogadod?
- Köszönettel.
- Nos, akkor engeddd, hogy először is szobádba vezesselek, hol levetheted nedves ruháidat. Ha visszajössz, én kérlek egy szívességre.
- Akkor azonnal itt leszek.
- Van rá idő.

Midőn Falco estélyi öltözékben, kivágott mellény-, hímzett ing-, fehér nyakkendővel, megfésült fekete hajával, göndörített szakállával belépett a szalonba, hol Casparis várt reá, meglepetve állott meg, a kis néger leányt észrevéve, ki a kandalló mellett állt, élénk beszélgetésbe merülve barátjával, kit egyedül vélt találni s alig birta meglepett felkiáltását elnyomni.

- Kedves Falcóm, mondá Casparis, bemutatom neked kis barátnémat, Pompon kisasszonyt, kivel tegnap este ismerkedtem meg.

Falco meghajolt, de azt kérde magától, vajjon Casparis nem tréfál-e, s hogy ez a kis mulattnő mit csinálhat itt?

Pompon egyenesen ült támlásszékében s meg sem mert mozdulni.

- Kicsi barátném művésznő, - folytató Casparis, ő hegedül s már hangversenyeket is adott Amerikában; arra kérlek, hallgasd meg játékát irántam való barátságból.

- Szívesen, ha ő előttem játszani akar.

Pompon mosolygott.

- Én mindazt akarom, a mit György úr akar.

- No akkor játszszál gyermekem, s ne zavartasd magad, már mondtam neked, hogy az én Falco barátom jeles zenész, s ez megnyugtathat, mert minél nagyobb a tehetség, annál elnézőbb.

- Oh, én semmit sem félek, mert látom, hogy Falco úr jó.

- És miből látod te azt, kérde mosolyogva Casparis.

- Nem tudnám önnek megmondani, de érzem itt, s azzal szívére tevé kezét.

- Mit szólasz ehhez, - kérde Casparis, egészen örvendve a feleleten.

- Azt mondom, hogy bájos kis leány.

Pompon felelete őszinte volt, hogy nem fél, mert a modor, melylyel hegedűjét kezébe vevé és megpengeté, feltünteté biztosságát.

- Mit kell játszanom? kérde Casparishoz fordulva.

- A mit ön akar, kisasszony, - válaszold Falco.

- Oh miért kisasszony! - mondá arczát hegedűje mögé rejtve, - ettől már jobban félek, nem leszek képes játszani.

- Tehát a mit akarsz, kis Pompon.

- Akkor azonnal játszom, - kiálta örömmel felugorva.

És bátran, vigan rákezdé.

Első darabja után egy másodikba kezdett, de Casparis félbe szakítja.

- Bravo gyermekem, - mondá Falco, - nagyon jól van.

De Casparis nem bókot kívánt tőle s Falcót egy ablakmélyedésbe voná.

- Nos? - kérde halk hangon.

- Nos tehát, ez igen sajátságos. Nem mondhatom, hogy ez csodagyermek, de valóban mégis nevezetesség s rendkívüli. Honnan jön?

- Havannából.

- Ez kissé megzavar; mert újjainak ügyességéről s a módról, melylyel hegedűjét kezeli s több jellemző dologból azt hittem, hogy cigányoktól tanult.

- Az lehetséges.

Az ajtó nyílása félbeszakítja beszédjüket.

XII.

Az, ki őket ily váratlanul megzavará, ki balkezét Falco, s jobbját Casparis felé nyújtá élénken, Sylvain Blanchon volt.

- Ez már szerencse benneteket együtt találni, - kiáltá.

És megölelé Casparist.

Sylvain körülbelül negyven éves, izmos férfi volt, nagy fej, széles vállak, hatalmas mell és erőyes arczczal, szóval szántás- és favágásra teremtett ficzkó vala.

A három férfi, kit a barátság egyesített, de a természet szétválasztani látszék egymástól, élénk ellentétet képezett.

Blanchon valódi pór.

Casparisnak ellenkezőleg előkelő járása, nyulánk, karcsu alakja volt s feje szobrászi szépségű arczélt mutatott, a legnemesebb kifejezéssel, mely a becsületesség, nyílt egyenesség s a jószág jellegét viseli magán, magatartása úgy mint beszédmodorában kedves őszintesége egyszerűség összpontosult, fekete haját rövidre nyírva, s szakállát kétfelé fésülve viselő.

Végre Falco szintén csinos fiú volt nőies természettel s modorral. Gyengéd testalkattal, a szenvedélytől kissé kiélt vonásokkal, simára borotvált arcz és ábrándos méla szemekkel.

Blanchon gyors pillantást vetett Pomponra, ki kíváncsian bámult reá, de sokkal inkább hatalmat gyakorolt szívéen a pillanat, mintsem e kis leányra figyelhessen.

- E pillanatban jövök Antverpből s alig van két órája, hogy leveledet felbontám, ez tehát megmagyarázza neked az okot, szegény Casparisom, miért nem jöttem előbb, s miért nem válaszoltam.

Pillanatnyi csend állott be, melyet egyikök sem akart félbeszakítani, nehogy mondani kelljen valamit, és főleg nem akarván arról beszélni, mit éreztek.

Először is Blanchon szólalt meg:

- Ha tudtam volna, eljövök, de odalent ép oly elvonúltan éltem, mintha Afrika sivatagjain lettem volna.

- És mit csinálhattál ott ilyen sokáig? - kérdé Falco.

- Azt tudod, hogy a brüsszeli muzeumba mentem megnézni Holbeintől festett Morus Tamásnak egy kis, két tenyérnyi széles arczképét, mely mégis oly nagyszerű, mint maga a természet, továbbá Van Eyck és a brüggei Memlinget, valamint az antverpi Quentin Massys. Nehezen szereztem össze a szükséges pénzt, és csak is annyit, hogy harmadik helyen utazhattam, külvárosi vendéglőbe szálltam és igen mérsékelten pipázhattam. Csak az élvezetek idejében nem gazdálkodtam. Két napot Brüsszelben, hármat Brüggeben és hármat Antverpben töltöttem. De Antverpben annyira elragadt Quentin Massys, hogy éreztem, ha le nem másolhatom tőle a Krisztus temetését, nem lesz többé nyugtom és kénytelen leszek e végett újra visszatérni oda. Te ismered e képet, Casparis, nemde?

- Nem, én soha sem voltam sem Flandriában, sem Hollandiában.
  - Nos hát az esetben nem is tudod, mi a festészet, mi a valóság s lélek a műben, a realitás a részletekben, a hatás az összhangban, s a kifejezés hatalma.
  - Csak folytasd, - nevetett Casparis.
  - Nem, mert akkor a végletekig mennénk, de végre is van egy körülmény, mely minden szónál többet mond. Antwerp Rubens dicsőségéből él, és a városban, az egyházban, valamint muzeumban Rubens az Isten s Van Dyck a prófétája; van ugyan egy Rubens kép a múcsarnokban, mely becses. «Krisztus a szalmán», s azután közvetlen mellette van Massys Krisztusa, de az összehasonlításnál észreveszszük, hogy Rubens elenyészett.
  - Vagyis te, Sylvain Blanchon, te teszed ez észrevételt.
  - Ne ingereld, mert soha se végzi el, mondá Falco, engedd, hadd mondja el nekünk, miért maradt Antverpben?
  - Massys lemásolásáért! Istenemre, ha azt hiszitek, hogy egy tíz alakot természetes nagyságban ábrázoló kép, hol az egész kivitel rendkívüli, lemásolható két nap alatt, csalódtok. A visszautazásra szánt pénzből már csak 30 fontom volt, midőn e gondolatom támadt, meg kelle hát még szereznem a hiányzót.
  - Tudjátok-e mit csináltam?
  - Tán beállottál munkásnak a kikötőbe valamely hajóra, - viszonzá Falco.
  - Az is volt eszemben, de miután az a munka igen megrongálta volna kezemet, lemondtam arról és rosszabbra határoztam magam; egy kis másolatot készítettem Rubens Krisztusáról a latrok közt, mit azután elég jól megfizettek. De mit álltam ki! Végre itt vagyok, s egy hó múlva megérkezik Massysom is.
  - Mi szándékokod vele?
  - Felállítani műtermemben s gyönyörködni benne; hogy ha véleményem ingadoznék, ellensúlyozza az ostoba kritikusok befolyását s a műkedvelők csábításait.
- Tálaltak s a társalgás új fordulatot vett, s az hosszú távollét után ismét egy egyesült három jó barát mind elbeszélte átélt élményeit egymásnak; főleg jövő terveikről beszéltek. Falco operájáról, melyet rövid időn előadathatni remélt; Casparis a közelgő műtárlatról, Blanchon pedig arról, miként ismertesse meg a világgal a mű valódi becsét.
- Pompon mozdulatlanul hallgatott széken; tekintetét kíváncsian jártatá egyikről a másikra, rászegezte a beszélőre, s csak akkor fordítá el ismét, ha az elhallgatott. De elérkezett a pillanat, midőn vagy nem érdeklé többé a társalgás, vagy a fáradtság okozta álmoság hatalma alatt, de többször egymás után lehúnyta szemét.
- De talán fáradt vagy kicsike? - mondá Casparis, észrevéve a mint feje lehanyatlék.
  - Oh nem!
  - Azt értem, ha megúnta csevegésünket hallgatni, - mondá kedélyesen Blanchon.
  - Eredj aludni gyermekem, - mondá Casparis.
- Azonnal elhagyá helyét s Falco, valamint Blanchon előtt kedves mosolylyal meghajtva magát, Casparishoz ment. Azután lehajolva, megcsókolá kezét, a mint azt már reggel is tévé.
- Jó éjt, György úr.
- Az ajtóból még egy szeretetteljes pillantással nézett rá vissza, azután csendesen kisonva, eltűnt.

- Mily szemek, - mondá Blanchon, - bizonyosan bársonyból vannak; megfigyeltem az ebéd alatt, a mint bennünket végig hallgatott, és higgyétek el, hogy van benne valami az értelmes állatokból, minő a macska vagy a kutya, melyek nem lévén képesek a határozott kérdezősködésre, hosszasan néz reá az emberre, hogy kitalálja, a mit tenni szándékozik, s a kérdezősködést szemlélet és számítással helyettesíti.

- Tehát érdekel téged ez a kis leány? - kérdé Casparis.

- Meghiszem azt.

- Ha tehát így van, s miután Falcót is érdekli, együttesen mindhárman tartsunk felette egy kis családi tanácskozást, én mint természetes gyám, a mint a törvény mondja.

- Hogyan, hát te vagy tán apja e szép kis fekete néger leánynak?

- Nem, de nem kevésbbé köszönheti nekem életét, halljátok hogyan, barátaim, ha neki is barátai akartok lenni.

És ekkor elmondá, miként találta őt haldokolva; s elbeszélte a tőle hallott élettörténetet is, Párisba jövetelét Novar kisasszonynyal és szökését.

- Szegény kicsike!

- Te mentetted meg.

- A biztos haláltól, az igaz, s íme azért gondoskodom most is róla, de ezután? Mi lesz belőle? Mit csináljak vele?

Falco és Blanchon némán néztek egymásra.

- Részemről azt hiszem, - mondá Casparis, - hogy ha barátaink nézetét kikérjük, előbb saját tervünket kell velök közölni, ez talán nem egészen udvarias, de a becsületes őszinteség többet ér a czeremoniánál, nemde?

- Bravo! - kiálta Blanchon.

- Tehát elmondom véleményemet nektek; azt gondoltam e gyermek érdekében, hogy magamnál tartom őt.

- Nem is teheted ki az utcára.

- Megmentése majdnem ugyanazon kötelességet szabja reád, mintha életet adtál volna neki.

- Természetesen, ez mind igaz, magam is így gondolkozom; de mi a helyzetet nehezíti, az, hogy épen Pompon e kis teremtes, ki téged értelme által érdekel Blanchon, s téged Falco zenei tehetségéért. Ha kiküldhetném a konyhába öreg Justinom segítségére, könnyű volna határozni, s nem kellene veletek tanácskoznom sorsa felett; de tehetem-e ezt vele? ezt kérdelek tőletek.

- Miért nem küldtek engem a konyhába gyermekkoromban, - mondá Falco, - most legalább volna egy oly foglalkozásom, melyből megélhetnék.

- Mely hizlalna, igaz, - szólt Blanchon, - de mi nyujtana tápot eszed- és szívednek? Te önmagadat rágalmazod Falco pajtás, hiszen nem tartasz te annyit a gyomrodra.

Falco keserűen mosolygott.

- Biztosítlak Blanchon pajtás, hogy gyomromra keveset tartok; de hiába, e kevésre is szükség van.

- Ki mondja, hogy e csekély szükségletet nem lehetne más úton is megszerezni? - mondá Blanchon. Ifjú koromban nekem is más mesterségem volt, mely fentartott, s elhagytam a mostaniért, melylyel pedig hosszú évek során majd meghaltam éhen; és mégis szavamat adom neked, hogy soha sem bántam meg határozatomat, még ha korgott is a gyomrom.

- Képtelennek tartod-e te Pompon a művészi pályára? - kérdezé Falcót Casparis.

- Én nem tudom, képes-e ő arra vagy sem; azonban van tehetsége, ez áll, de fog-e előbbre haladni, mint a hol van?

És vajon, mit nekünk ma produkált, nem a négereknél meglevő rendkívüli utánzási tehetsége által szerzé-e meg. És feltéve, hogy kiképezheti ez utánzó tehetséget, de vajon érvényesítheti-e azt Párisban? Nem lesz-e nevetséges a hegedülő négernő? Íme ezen kérdéseket kell megvitatni.

- Ez mind igen helyes, - felelt Casparis, - de mi az ő zenészi képzettségének viszonylagos kérdését illeti, a felett nem ítélnünk, míg kiképezését meg sem kísértettük.

- És a sikert illetőleg, - mondá Blanchon, - szinte nem határozhatunk. Ki tudja, nem épen négernői származása, ez a bizarr eredetisége segített-e majd elő a sikert? Páris maga is oly különöz ízlésében. És azután, ha Párisban nem aratna tetszést, nem sikerülne-e az máshol, például Haítiban?

- Úgy látom, hogy mit Casparis tőlünk kérdez, az az ő titkos vágyát képezi, s hogy te Blanchon csatlakozol ahhoz.

- Tökéletesen.

- Nos tehát! íme az én ajánlatom; a gyermek kiképezéséről én gondoskodom. Ha rosszul vezetnék s megfosztanák eredetiségétől, nem lenne belőle semmi, és ha a classicus irányba terelnék, talán semmit sem tanulna, őt a természete által kimutatott úton kell vezetni. Ha kívánod Casparis, én csütörtökönként szívesen tanulok vele két órát. Vagyis elfogadom vendégszeretetedet és vissza adom Pomponnak azt a szívességet, melyben te engem részesítesz. Csupán két órával előbb kell Párisba jönnöm, ez az egész. És 4-től 7-ig játszatok vele.

- De - mondá Casparis.

- Visszautasítod, akkor én sem fogadom el; elfogadod, úgy én is elfogadom. Miért nem akarod, hogy tehessek valamit én is e szegény gyermekért? Gondold meg csak, mily kellemes és hasznos lesz az én nekem; egy ember, ki magáért semmit s másért tehet valamit; de hisz az oly jól esik és vigasztaló. Azután pedig tudod, hogy mielőtt a conservatoriumba léptem, én a toulousi színház első hegedűse valék, tehát nem leszek igen rossz mester sem. El van határozva, nemde? Most pedig tanácskozzatok nyugodtan.

- Tudod-e, - mondá Blanchon Falco távozta után, - hogy engem a lelkiismeret furdal. Nem kellett volna Falcónak a megélhetés kérdését előhoznom. De hát íme művész lehettem a nélkül, hogy valaha igen művelt ember lehessek. Tudd meg, hogy e jó fiú Arbeletné kedvese, és hogy az tartja ott Andillyban, hogy a kertjében termő krumplin tartsa, melyet ő maga süt magának, persze vaj nélkül. Függetlensége s szerelme érdekében volna épen szüksége néhány garast keresnie, de azon nő nem tesz érte semmit, pedig összeköttetésénél fogva ugyancsak könnyű lenne. Oh, az asszonyok! Óvakodjál tőlük, mert a mily gyöngéd és szenvedélyes vagy, te minden bolondságra képes lennél értők. Szerencsére itt lesz neked ez a csinos Pompon, kihez ragaszkodik, és mivel a te nézeteid szerint a nőket és szépséget illetőleg ő soha sem lesz reád nézve más, mint egy csinos kis állatka, igen helyes; ő betölti majd szivedet és szellemedet, ő felvidít és neked soha sem lesz más igazi kedvesed, mint a szobrászat. Éljen hát Pompon! Isten küldte őt.

MÁSODIK RÉSZ.

I.

Pompon felnőtt.

A kis leányból hajadon lett. De keveset változott, vagyis ugyanaz a karcsú, nyulánk, hajlékony üde ártatlan gyermek maradt.

Nem volt többé az a nevetséges majmoló kis néger leány, kit Casparis az utcán szedett fel, és a kin addig mindig csak nevettek, ha színházi és aranyfüstös bizamöltözékében látták. Casparis és Blanchon a szobrász és festő választák meg most egyszerű, de izléses öltözkét; nyáron nyers színű vagy szalmaszínű foulárd ruhákat virágos derékkal, télben pedig granát vagy sötétkék színű bársonyt viselt vidrával prémezett felöltővel. Rövid szoknyája láttatá fekete selyemharisnyás és cipős lábacskáit; síma, mellény nélküli, hátul fűzős dereka kitüntette hullámos termetét, és szépen idomított derekának újjai rövidek, csupán a könyökig terjedők voltak, apró ránczba szedett éjszaki csipkézettel ékítve, s ugyan-e csipkéből lévő bodrozat vette körül nyakát is; igen magas százsországi keztyűket viselt, végre pedig nagyon egyszerűen fésült haját fénytelen arany fésű tartá össze.

Ez öltözékek vázlata igen hosszas és komoly viták tárgyát képezte csütörtökön, Falco távozta után, a szobrász a testhez álló s a festő a bő öltönyre szavazott; de végre megegyeztek, s Casparis körülbelől saját ízlése szerint készíttethetné azt el.

Nem egy kis majom volt tehát többé szemeik előtt, hanem egy kis fekete leányka előnyös ízléses öltözékben.

Ha Casparis eleinte nehezen tudta megértetni a varrónők- és divatárusnőkkel saját eszméjét, kikre Pompon felruházását bízta, ép oly feladat volt Pomponnak lemondani a csillogó sallangokról, melyekhez ösztönszerűleg ragaszkodott.

Mily szomorúság volt az reá nézve, hogy nem hordhatta ezután arany sarkú csizmacskáját, és a nyakáig lelóggó strucztollat fején.

Midőn a szállítók először bonták ki előtte a mintákat, látta Casparis, mily sóvár tekintetet vetett az előtte elterülő holmira.

Mennyivel jobban szerette volna a világoskéket a setétkék helyett, a setét csipke helyett a fehérét, s a nyers színű foulard helyett a skót tarkabarka szivárvány színű selymet.

És mily fortélyokkal szerette volna kitudni, a nélkül, hogy egyenesen megkérdezné, nem drágábbak-e, miket ő óhajtott volna választani.

Midőn azután megtudá, hogy az ár egyforma, mily áhítattal nézett Casparisra, hogy kitalálja választásának általa föl nem foghatott okait.

Azonban sohasem tette a legkisebb ellenvetést, soha se mutatott kedvetlenséget és mindig talált szavakat egy mosoly kíséretében a hála kifejezésére azért, a mit kapott.

Minél jobban kiismerte Casparis, annál inkább bámulá benne a megadó alázatosságot, nem csupán az anyagi, de szellemi dolgokkal szemben is; ha dél közepén azt állította volna, hogy éjfél van, Pompon ráesküszik, és csak mondania kell vala, hogy medvebőrbe öltözzék, rögtön úgy találta volna, hogy az a legjobb, legszebb öltözet.

E szerény jellemvonás mindenben jelentkezett nála, és mesés gyorsasággal alkalmazkodott a részére alkotott új életmódhoz.

Hasonlóan alkalmazkodott a két öreg szolga Miklós és Justine bogaraihoz, kiket az újonnan érkezettnek becsempészése a házba, az ő házukba, nem kevésbé bosszantott eleinte.

- Egy néger leány, egy talált gyermek, gondold meg Miklós.

És Miklós ép úgy gondolkozott mint felesége, hogy ugyanis minden úr hálátlan.

- Még ha velünk ebédelne.

Azonban Pompon nyolcz nap lefolyta előtt megváltoztatta a cselédek nézetét, s annyira meghódította őket, hogy mindketten úgy szerették, mintha a ház gyermeke lett volna.

- Oly csinos és jószívű gyermek, gondold csak Miklós.

És Miklós, nem tekintve, hogy harmincz éve nem gondolkozott másként mint felesége, most vetekedett vele a szeretetben.

- Képzeld csak Justine, mióta György urunk vele ebédel, nem mészlik úgy el, mint azelőtt s nem bámul egy negyedóraig maga elé, mintha enni való sem volna tányérján, úgy elveszte étvágyát. Hajdan hiába készítetted el neki bármi kedvencz ételét, mindenből csak foghegygyel evett. A bánat még gyomrát is megrontotta, s az természetes is, magánosan e teremben. Igaz, hogy én mindent megtettem, valamint Souris és Patapon is. De mindig csak szegény anyjára emlékeztettük. Mig ez a kicsike cseveg, kaczag, eszik, játszik a kutyával, macskával, incselkedik, és valóban ördögös ötletei vannak; ő pedig hasonlóan nevet és eszik, mint ő, semmit észre sem véve s persze nem is törődve semmivel. Neked nem is kell sokat törni fejedet a konyhában, neki most minden jól esik.

- Nézd csak Miklós, a mintától hallottam, hogy György úr nem volt képes befejezni az «anyai jelkép» szobrát, mindig újra kezdé, mert soh'sem volt megelégedve vele. És ime, a mint az a kis leány egy áriát játszik neki hegedűjén, egy pár percz alatt elkészült a fejjel, melyet most statuája visel.

- Egészen szegény jó úrnők feje, midőn némán gondolt fiára, mintha őt látta volna maga előtt.

- Az igaz, ez rendkívül különös.

- Csakugyan, mert végre is Párisban volt, midőn így maga elé bámult, György úr pedig Rómában, tehát nem is láthatta őt, midőn így nézett ki.

- Alkalmasint látta, - a nélkül, hogy látta volna, épen a mint asszonyunk is látta a távolban valahányszor csak reá gondolt.

- Blanchon úr mondá e napokban, hogy egészen tökéletes.

- De a kicsike nélkül soha sem lett volna képes elkészíteni, ő vígasztalta meg.

S nem csupán az által, hogy urokat megvígasztalta, étvágyát visszaadta, az ellenszenvet rokonszenvvé és ragaszkodássá változtatta át, hanem még sok más aprósággal is meghódította őket.

A helyett, hogy magát kiszolgáltassa, az első naptól iparkodott, hogy ne zaklassa őket, sőt segítségükre legyen. Így midőn fölkel, megvetette ágyát, s kitakarítja szobáját, azután lement a földszintre, kikefélté ruháit s cipőit. Eleinte se Miklós se Justine nem szóltak, hanem mindent méltányos és természetesnek találtak.

- No bizony, még csak az hiányoznék, hogy mi szolgáljuk ki ezt a mulattot, no bizony Miklós, talán te vagy én.

Néhány napig így beleélték magukat jogaik- s méltóságukba. Azután egy napon, épen azon nap után, melyen Pompon elcserélte Novar kisasszonytól kapott bocskorait azon cipőkért, melyet Casparis vett neki. «Csak nem engedem meg elrontani ez új cipőket,» - szólt Justine kezéből kivéve azt, «hiszen nem értesz hozzá, add ide». Pompon felment szobájába, s ott találta seprve Miklóst.

- Talán azt hiszi, engedem rontani a padlót a seprővel? ez az én dolgom; ezután ne avatkozzék abba, nem ért hozzá.

A helyett, hogy cselédeknek tekintené, ép oly tisztelet- és figyelembe részesíté őket, mintha rokonai lettek volna Casparisnak, soha sem hívta másként, mint Miklós úr és Justine asszonyság; meghallgatá észrevételeiket és kereste tetszésüket, kívánságukat, és ezt mind a legegyszerűbben, minden negéd és feltűnés nélkül tette, s nem az udvariasság vagy számítás, hanem tisztán a ragaszkodás természetes sugalmát követve.

Ő az egész világgal szemben olyan volt, minőnek magát mutatá, egy szeretetre méltó gyermek, és meg tudta szeretetni magát azokkal ép úgy, kik hasznára lehettek a háznál, mint azok által, kik se ellene se mellette nem tehettek semmit Casparisnál.

Így tevő pár nap alatt Casparis egyik gyakornokát, a harmincz éves csinos, magas alakú Jottral Edmundot is áldozatkész barátjává.

Az «anyai jelkép» szobra agyagból teljesen elkészülve gipszbe öntetett s a kivitel pillanata elérkezett, hogy márványból faragtassék ki.

Habár Rómában időzése alatt Casparis a szobrászatot az olasz iskolában tanulta, melynek követői a legkitűnőbbben kezelik a márvány munkát, és segédletre soha sem szorulnak, Casparis mégis hívatott egy gyakornokot, s reá bízta az anyai jelkép vázlatát.

Ez egyik műterembeli társa volt, ki vagyontalan lévén s beteges anyát és testvért kénytelenített eltartani napi munkájával, művész helyett mivé egykor válni remélt, a nyomor és szükség súlya alatt munkássá lett. Tizenötől tizennyolcz éves koráig álmodozott a művészetről összes nemes becsvágyával, a teremtés-, a dicsőség- s szerencséről, de még mielőtt meggyőződhetett, képes lett volna-e valósítani ez álmot, le kelle mondani a művészetről, a munkás foglalkozásáért, tiz-húsz franc napidíjért.

Alig 15 napra, hogy Casparis haza hozta Pompon, Jottral megkezdé munkáját.

És az első hét vége előtt már Pompon és ő oly jó barátok lettek, mintha évek óta ismerték volna egymást.

Ez egy gyengéd természetű fiú volt, ki távol attól, mi oly gyakori szokott lenni, hogy a sors csapásai rideggé tegyék, még résztvevőbbé lett minden gyengébb iránt, szeretetteljesebb minden szenvedőhöz, és lelkesültebb minden iránt a mi jó, így valódi vonzalmát éreztette e szerencsétlen gyermekhez is, és egy hó mulva már megkérte Casparist, engedné meg, hogy őt vasárnaponként elvigye Montrougeba, hol anyjával lakott, hogy Pompon az ő testvérével barátságot kötve játszótársak lehessenek.

Justine pedig, ki bár nem szívesen zavartatta magát, és jogait a vasárnapot illetőleg mindig érvényesíté, önmaga ajánlá fel, hogy reggel kikíséri Pompon Jottral asszonyhoz, s este érte megy.

- Jó lesz e kis leánynak, ha egy korabeli gyermekkel játszhatik.

II.

Casparis nem csupán Pompon öltözkéire, de neveltetésére is kiterjeszté figyelmét.

E végett egy újabb családi tanács hívatott egybe, melyben Casparis előadta következő szándékát.

- Mindenek előtt nem akarom, hogy egy hangszer-tok váljék belőle, mint némely zenészek, kiknek ha hangszerök nincs kezökben, tudatlanok és együgyűek, mint egy ponty. Nézetem szerint tehát egy nevelőnét kellene mellé fogadni, ki naponként eljönne hozzá, s megtanítaná mindenre, mire egy művelt nőnek szüksége van. Talán saját magára is bízhatnám különben kiképezését, mert oly szenvedélyesen szeret olvasni, hogy csak úgy nyeli, ha egy könyvet megkaparíthat.

Erre Blanchon ellenkezve csóválta izmos fejét.

- Azt ne engedd, az én neveltetésem is ily módon történt, s íme én semmit sem tudok. Vagyis, hogy alapjában megtanultam sok szükségtelen, fölösleges dolgot, és egy rakás elkerülhetlenhez nem értek. És csupán azért, mert minden szabály s rendszer nélkül a véletlenre bízam magamat. Azon napon, melyen tapasztalám, hogy létezik egy fokozatos rendszer, már késő lett volna előlről kezdeni, s hol vettem volna az időt? A világ összes könyvtára, ha folyton benne búvárkodnám, sem töltené be többé azt a feneketlen ürt. Ne engedj tehát ily ürt képződni Pompon szellemében; akkor inkább maradjon tudatlan egészen, legalább nem lesz képes megítélni és sajnálni tudatlanságát.

Tehát elhatározott, hogy nevelőnőre bízassék, de minden óráját el nem foglalván feladatai, idejének nagy részét a műteremben tölté, majd hegedülve, mialatt Casparis és Jottral magok is dolgoztak; majd pedig hangosan előolvasva, ha Jottral nem csinált igen nagy zajt; vagy pedig játszva az állatokkal, melyek mindinkább ragaszkodtak hozzá; néha pedig megkísérlé az agyagból alakokat formálni, avagy a divánon ülve a cziczát ölében tartá, mialatt az agár lábánál ült s ő folyton Casparisra függeszté szemeit oly mély, érzelmes átható tekintettel, mely mindig keresni látszék a rejtelmes dolgok kifejezését, melyet a nyelv képtelen lett volna megmagyarázni.

Casparis gyakran figyelmessé lett e sajátságos tekintetre, és önmagától kérdezé valamint tőle is, olykor vajon min gondolkodik. De a mint saját maga nem bírta e kérdésre felelni, így Pomponról sem nyerhetett arra választ. Valami sajátságos volt e gyermekben, melyet megfejtetni lehetetlen volt, ép úgy a mint ki nem lehetett találni Patapon gondolatát, midőn az, egész komolysággal kerek zöld szemeit kimeresztve, egész kedélyesen dorombolt.

Casparisnak kis négernője testi kiképzéséről is kelle gondoskodnia.

Szükséges volt Pompon szellemét kiművelni és egy jól nevelt fiatal leánynya képeztetni, de nem kevésbbé volt lényeges annak egészségére is gondolni. Feladatai elkészülte és hegedűgyakorlatai után szüksége volt a szabad levegőre is; sétálni, szaladgálnia kellett volna.

Igaz, hogy vasárnaponként kiment Montrougeba, hol Jottral nővérével játszhatott, de ez nem volt elég. A montrougei kis kertecske, vagy a kis dombocskák, melyeken le s föl csúszkáltak a nedves talajon, nem volt elég egy, az ő korabeli gyermeknek; annak falusi szabad lég kellett, és hosszabb kirándulások.

Casparis rendezett tehát ilyen falusi kirándulásokat, mert ha Párisba kiment is, nem vihette mindig magával. Mit csinált volna vele barátainál, kiket meglátogatott. Mit használtak volna egészsége edzésére e látogatások? Mi pedig éjjeli sétáit illeti a boulognei erdők felé, csak ritkán merte magával vinni, mert a gyermeknek álomra van szüksége, és jobb dolga volt ágyában, mint az erdei utakat éjjel bebarangolni. Elhatározá tehát, hogy minden hétfőn kirán-

dulnak a mezőkre, és Blanchont, kivel mindent közölt, megkérte, hogy kísérje el őket; a párisi élet neki szinte nyomasztóvá kezdett válni és 25 évet töltvén Eperon utcza műtermében, szükségét érezte a fáknak és felhőkben gyönyörködni.

Így Blanchon is mindig velük tartott s Falco is hozzájuk csatlakozott; nem voltak-e elválhatlanok, legalább a gyönyörökben? De itt oly nehézség adta elő magát, mely más, kevésbé egyenes és kevésbé bizalmas barátokat, kik nem szoktak egymásnak kölcsönös szívességeket tenni, megzavart volna. Miután Falco körülményei oly szigorúak voltak, hogy még a vasutat sem fizethette minden csütörtökön, hogy Párisba jöhessen, nem engedhették hát neki a kirándulásoknál reá eső kiadás részletét fizetni, de miként fizessék azt ki helyette, hogy sértve ne érezze magát?

Hanem a művészek még a pénz kérdését is oly tapintatosan tudják elintézni, melyre a köznapiek képtelenek volnának.

- Ha Falco barátunk nem jöhet mi hozzánk, - mondá Blanchon, - nekünk kell őt fölkeresnünk, Páris környékének északi része ép oly érdekes mint a déli. Azt indítványozom tehát, hogy minden kirándulásunk észak felé történjék. Hogy a roueni vonalat választjuk, a pontoise-, creil- és soissons-it, Falco elég jó gyalogoló arra, hogy előnkbe jöjjön a kijelölt helyekig.

- És miután Falco a korcsmai konyhát nem szereti, - tévé hozzá Casparis, - az ebédet magunkkal viszzük, a mi, minthogy mi vasúton megyünk, természetes is, míg Falcónak, a kinek elég hosszú gyaloglása lesz, azt nem lehetne czipelni.

És mint a munkások, kik szentheverd el napjokat tartják, vagy mint valami nyárspolgárok, a két művész, Pompon és Souris kisasszonyok kíséretében, ha az idő engedte, minden hétfőn falura rándultak ki, magokkal vivén ebédjüket.

Útközben valódi tréfát szerzett nekik, hogy mily megvetéssel nézték végig elemózsiával megrakott kis csoportjokat a keztyűs, felpiperézett emberek, kik bizony kötél tánczosoknak gondolva őket, nem tudták, hogy üljenek be ilyes néppel? és így gyakran egyedül hagyták őket a coupéban.

Falco ily módon minden aggály nélkül kivehette részét az ebédekből, miután ő csakugyan nem czipelhette batyuját hóna alatt vagy zsebeiben négy-öt mértföldnyi távolságra, azonban csak azt kívánta, hogy időnként a montmorencyi erdőségbe menjenek, mely örömet lehetetlen lett volna tőle megtagadniok.

Csak akkor látták, mily nyomorult ellátása volt rossz lakásában.

Az Arbet-jószág egyike Andilly vidéke legszebb birtokainak, melynek szép, befásított pázsitos, kissé lejtős parkja az erdőtől egészen a montmorencyi völgyig terjed. De Falco nem a zöld gyepek közepén méltóságosan kiemelkedő szép épületben lakott, hanem egy félig lerombolt gyárban, melyet csakis azért tartottak fenn, mivel repkénnyel benőtt fala és magas fákkal körülkerített csoportozata jól vette ki magát; Falco a gyár egyik legjobb karban maradt szobájában, melybe legalább az eső be nem esett, bútorozta be magát, ott élt egy kis Erard-zongora mellett, mely egyike volt a primitív hatodfél octávú zongora és pianino közötti hangszereknek; meglehetősen egyszerű konyhát tartva, maga főzte ebédjét, a kert zöltsége szolgáltatára állott, s négy sous árú képezte összes napi kiadását; soha sem zúgolódott, mindent a jövőtől várt, és szerencsésnek érzé magát a jelenben is, ha a szeretett nő időnként egy kis szerelmet és boldogságot hozott ki számára.

Casparist fájdalmasan érinté e nyomor, a mint először látta Falcót szomorú otthonában, de daczára óhajtságának, nem segíthetett rajta, mert Falco nem az az ember volt, ki pénzbeli kölcsönt elfogadott volna, és csak sértette volna az ajánlattal, sőt látszólag hinni is kellett a nyomora rejtegetésére kigondolt meséket. Valamint látszólag hitelt kellett adni okainak, a

falusi élet iránti előszeretetnek, s a szükségesség érzetének, hogy a magányban dolgozzék, mikkor ő Andillybeni tartózkodását igazolta.

És valóban, nem volt-e megható, látva ezen 30 éves nagy tehetségű fiatal művészt, ki egykor bizonyosan dicsőséget fog még aratni, most ily nyomorútan élni, egy kicsit a szerelem, de főleg a művészi önérték által fenntartva, hogy ne csináljon tehetségéből kenyérkeresetet, s ne alázza meg magát hozzá méltatlan dolgokra, így szólt:

- Be akarom várni órám.

És várt zúgolódás nélkül.

- Tanácsolj valamely módot, mi által jövedelmi forrást szerezhessen Falcónak, - mondá Casparis este hazamenet Blanchonnak.

- Magam számára sem bírok kitalálni ily eszközt, hogy kívánhatod tehát, hogy neked tudjak ilyet mondani, pedig biztosítalak, hogy én is eleget gondolkoztam ezen. Te láttad e szegény fiú életmódját, s ez meghatott. Én pedig oly dolgot hallottam felőle, mely még jobban lesújtott s e végett okoskodtam a te általad említett módokon, már előtted, de hasztalan. Bár Falco életmódjához kevés pénz szükséges, neki még is sok kell; ha másra nem, mindennapi kenyerére, és főleg fehérneműire, nyakkendők- s keztyűkre, ha társaságba megy. Tudod-e miként szerzi azt meg? Kutasd egy kicsit, de keresd a lehetetlenben, a valószínűtlenben.

- Mondd meg inkább.

- Nos tehát, virágokat árul.

- Hogyan, e ház kertjéből?

- Arbelet úr virágait! Te nem gondoltad meg, mit mondasz. Ő, ki aggálylyal eszi meg a már félig rothadt zöltséget. Nem, ő nem más virágait adja el. Azok mezei s erdei vadvirágok, melyeket ő maga szed a mezőn, vagy erdőben, és melyet egy pór hord a piacra, s eladja számára. Télen keres bogrót s egértöviseket, melyek egy szalonban nagy hatást idéznek elő, de mely kegyetlenül összeszurkálja a kezét, mikor szedik, - az ő kezei pedig egy zongoraművész kezei. Tavasszal oly apró kis kék harangvirágokat, minők az erdő tisztását ellepik, és ibolyát, később gyöngyvirágot, azután ismét gyűszűvirágot.

- Lehetséges-e? talán csak...

- Nem talán, de bizonyos. Mint téged, úgy az én belsőmet is összeszorítja e hír; tudod ott, hol az éhség nyilvánulni szokott. És még is, meggondolva, azt lehetne mondani, hogy e nyomorult életmód nem oly szerencsétlen Falcóra nézve, mint hinni lehetne. Ő szenved, annyi bizonyos. De dolgozik mellette. Ő egy ábrándozó, költői természetű egyén. Az elvonultság, melyben él, még előnyösebb tehetségére nézve, mint a külvilág lenne. Azután szeretet is. És meglepne, ha ily körülmények közt nem teremtené valami szép, eredeti és nevezetes művet.

Mialatt ily leplezetlenül csevegtek együtt, mintha egyedül lennének, Pompon Blanchon szavait lesve kihallgatta őket, és figyelve rá, meglepte volna a két barátot azon kérdő tekintet, melyet fölvaltva Blanchon- és Casparisra vetett, mintha lelkökből akarná kiolvasni azt, mit szavaikból nem értett meg.

És a következő csütörtökön Falco meg volt lepve a rendkívüli figyelem által, melyben Pompon a lecke alatt részesíté tanulmányosságával; előékenysége, gyöngédsége és a szeretet kitörése az ebéd alatt, valamint elragadó tekintetei feltűntek.

III.

Pompon boldogságban úszott, hogy Casparist kísérheté sétáiban; mint egy lánczáról szabadon bocsátott eb, oly bohó örömmel szaladgálta be a mezőket, minduntalan hozzáfutva, hogy ismét tovább szökdécseljen örömkialtásokkal, mindent legázolva, az árkokat átugrálva, se por, se köd, se hideg, se meleg nem gátolá; ha Páris utczáin kísérhette, büszkén s rátartóan lépegetett mellette, és fölemelt fővel mosolygott azokra, kik látták; ellenkezőleg, ha egyedül maradt odahaza, oly lehangolt melancholia vett rajta erőt azonnal Casparis távozta után, hogy akarata daczára sem bírta leküzdeni és elrejteni hangulatát.

- Mégis csak meg kellene érteni, - mondá olyankor Justine félig vigasztaló, félig dorgáló hangon, - fel kellene fogni, hogy egy fiatal ember csak nem vihet magával mindenhová egy kis leányt.

- Azt jól tudom.

- Az is természetes, hogy György úrnak barátai vannak, kikkel estéit tölti, s azokhoz sem vezethet el egy fiatal leányt.

- Hiszen tudom.

- Valamint az is természetes, ha az ő korában mulat, hiszen ő fiatal ember s nem leány.

És hogy vigasztalását még jobban elősegítse, hozzá tevő:

- Se Sourist, se Patapont nem viszi magával. De ez érvvel, bármily alaposnak tűnt is fel Justine előtt, Pompon ki nem elégíté. Vajon lehetett-e összehasonlítást tenni ő és a két házi állat közt, ez oly megalázó volt reá nézve, hogy egész éjjel sírt a szégyentől és haragtól, hogy mindig összehasonlítást kerestek közte és az állatok között. Hiszen ő emberi lény volt, mégis....

Még ha Justine és Miklós tették azt, elviselheti bizonyos mértékben, azt mondva, hogy azok csak... Miklós és Justine valának.

De hogy Casparis, Blanchon és Falco is ily összehasonlítást tehetnének, e föltevés kétségbe ejté, s egyetlen bánatát képezte új életének számos boldog benyomásai közepett.

Midőn a műteremben volt, hányszor látta Casparis tekintetét róla Pataponra, s arról ismét reá irányulni, akár szaladoztak, akár csendesen voltak, mindketten. Nem szólt semmit, az igaz, de ő megérté úgy is; egy mozdulata elárulá előtte akaratát, s egy tekintete benyomását s gondolatát. Hisz oly gyakran követte tekintetét a mintáról a szoborra, hogy annak kifejezésében nem kételkedhetett, midőn felváltva őt és Patapont vizsgálá, a mit szobrán s a mintán tanulmányozott, az a hasonlat csálhatatlansága volt, s így nála és Pataponnál is azt vizsgálta. Kételkedhetett-e e tekintetben Blanchon véleményében, ki megszokva gondolatait őszintén kimondani, így kiáltott fel minduntalan:

- Nézd csak, mily közel áll a természethez e kis teremtés, mert az ő művészi szeme mindenben művészetére vonatkozó tárgyat látott.

- Nézd a hosszú nyakat, finom kezet, s a derék karcsúságát, a mozdulatok hajlékonyságát, a báj és gömbölyedséget e kis leányban.

Természetesen ezek oly bókok valának, melyek hízeleghettek neki, ha nem kellett volna azokban Pataponnal osztozni.

Ezért haragudott is kissé Pataponra, de anélkül, hogy ez gátolta volna szeretni a czicrát.

Ép ily féltékeny volt Casparis barátaira is, valamint azon multságokra, melyeket barátai körében élvezett.

Kik voltak e barátok?

Minők a mulatságok?

Ez foglalkoztatta legtöbbször, nem csupán, ha egyedül maradt, de még a műteremben is, midőn fejét könyökére támasztva, álmodozott, ki lehetett azon férfi, kivel elment s hová ment, hol tölté estéjét, elmenetelétől hazajötteig?

Ha merte volna, mily szívesen várná be visszatértét, de félve az öreg hű szolgák dorgálásától, s főleg Casparis észrevételeitől, lefeküdt a szokásos rendes órában, csakhogy távollétében soha sem aludt el, míg csak lépteit nem hallá.

Hány órát töltött így el álmodozva, kutatva, s képzelő tehetségét fokozva, szellemével elérni iparkodott azon előtte ismeretlen dolgokat, melyeket egy egy elejtett szóból szeretett volna kimagyarázni, de melynek helyes értelmezésében soha sem volt biztos; telve vakmerőséggel feltevéseiben és félénkséggel következtetéseiben.

Keserű gondolatai összpontosultak a tehetetlenség s megalázás kétségbeejtő érzetében. Ő fekete volt, és így valamennyien joggal hasonlíthatták össze valamely állattal. Nem volt-e csakugyan az?

Pedig ő szegény annyira óhajtott volna valami rendkívüli érdemet szerezni a szellem, tehetség vagy szépség terén. Az kissé betöltötte volna a Casparis és ő közötté lévő nagy ürtávolságot, melyre soha sem gondolhatott kétségbeesés nélkül.

Oly boldog lett volna, ha jobban szereti őt Souris- és Pataponnál; nem mint egy többé-kevésbé bájos kis állatot, mely szellemét szórakoztatva tetszett szemeinek, de azért, mi benne valóban jó volt, mint emberi lényt, ki habár az általa elfoglalt lépcső magaslatának legalsó fokán állott is, mégis bírt némi értelem- s érzelemmel.

Ő Casparist Istennek tekinté és szerette, mint a jóság és szépség Istenét.

Nem képzelte, hogy valaki oly jó lehessen mint ő, s nem hitte, hogy hozzá hasonló szép léteznék. Jóságát illetőleg, nem volt-e ő élő bizonyága nemes érzelmeinek? A mit pedig naponként észlelt, nem csupán saját személyét illetőleg, de más emberi teremtményekkel szemben és a mindennapi életben minden percz újabb nemes tulajdonával ismertette meg lelkét. Mit mondhattak volna még neki Casparisról, mit ő jobban ne tudott volna bárkinél?

A szépséget illetőleg pedig, megvolt saját kitérő modora a kérdezősködésre, ha valakitől felvilágosítást remélt: Blanchon, Jottral, s főleg Blanchontól, ki mindig kész volt a szép fogalmáról értekezni.

Egy napon az Isle-Adame erdőségben tett sétájok alatt, Casparis elől ment Falcóval, míg Pompon Blanchonnal hátra maradtak, s ő megkérte ez utóbbit, ismertesse meg a művészet szabályaival, melyekről már annyit hallott, mint az emberi eszményi szépség törvényeiről. És Blanchon, ki soha sem volt boldogabb, mint mikor oktathatott, komolysággal magyarázta neki az egyiptomiak, görögök s rómaiak æsthetikai szabályait, melyek a művészetben a lábat veszik fel az emberi test szépségének alapjául; míg Dürer Albert és Leonardo da Vinci a fejre alapítják a fősúlyt. Pompon figyelemmel s komolyan hallgatá, s kérdéseiből kitűnt, hogy érti, mit magyaráztat meg magának.

- Mi az ördögről csevegték ti oly komolyan? - kérdé visszafordulva Casparis.

- Pompon azt kívánja, világosítsam fel őt, mi az a «canon».

- És mi végre?

Nem felelt.

Casparis s Falco nevetni kezdtek.

- Melyik nagyobb bohó, a tanár-e vagy tanítvány? - kérde Falco.

Blanchon megneheztelt s Pompon hallgatott, de mialatt barátja mentegetődzék, nem téveszté el Casparist szem elől, s ha Blanchon kissé ügyesebb szemlélő, biztosan azon kérdést teszi, vajon nem épen annak élő bizonyítványát keresi-e Pompon Casparisban, mit ő magyarázgatott az imént.

De ha a festők, még ha Blanchon tehetségével bírnak is, nem képesek is következtetéseket kivonni abból, a mit látnak, az egyszerű szolgák észre veszik és oly logikailag okoskodnak, hogy az a legjelesb tudóst is meglepné.

Így Pompon bármily zárkozott volt is Istenének bámulatos imáadásában, még sem bírta mindig eléggé elrejteti érzelmeit Miklós és Justine kíváncsisága elől.

Mindig csak távlatból szemlélte Casparist, és irányzá reá kérdő tekintetét, mely többnyire aggodalmas és átható, mintegy vegyüléke volt a gyermek és hű kutya nézésének; de ha szabadon akará élvezni gyönyörködő szemlélődését, megvonult egy sötét sarokba, hol észre sem vevék, s ott maradt órákig csendesen, mozdulatlanul, és ugyancsak ügyesnek kellett volna lenni, ki ilyenkor eltalálja, mi történik belsejében, és mire gondol.

De nem mindig talált ily elrejtett sötét helyecskét, hogy Justine kíváncsi vizsga szemeit kikerülhesse s vele annak megjegyzéseit.

Egy éjjel Justine, alig egy óra mulva Casparis megérkezése után, hallá Pompon szobája ajtaját elővigyázattal kinyílni, és bár a kis néger leány olykor Patapon síma s nesztelen, könnyű lépteivel bírt, Justine éles fülei meghallák a zajt, a mint az kiszökve az első emeletre suhant, és azután elég hosszú idő elteltével, ismét hasonló elővigyázattal szobájába surrant vissza.

- Mit jelentsen ez?

Másnap Justine faggatni kezdé Pompon, de minden eredmény nélkül, mert határozatlan feleleteknél nem nyert egyebet. Ekkor elhatározá, hogy ha még egyszer előfordulna ez eset, saját szemeivel kíván meggyőződni, hova megy Pompon.

Körülbelől nyolcz nap alatt ismétlődött e jelenet, s újra hallá, hogy Pompon elhagyta szobáját.

Hirtelen felkelve, halk léptekkel megelőzte a homályos lépcsőkön, s mert az első emelet folyosóját éjjeli lámpa világítá meg, előre hajolva, kivehette, hogy Pompon György úr ajtajához illesztett füllel mozdulatlanul állva marad. Mit csinálhat ott vajon? A pillanatok teltek egymás után és Pompon ruhájába burkolva nem mozdult, biztosan hallgatódzott; de hát miért kelt fel éjjel, hogy György úr alvását hallgassa? Nem különös-e ez?

Más alkalommal nem kevésbbé rendkívüli jelenség lepte meg ismét: egy napon rajta kapta Pompon, a mint az György ruháit, melyeket előtte való nap viselt, ajkával érinté. Megállva, elrejtőzött, hogy jobban láthassa, nem csalódott-e. De az nem volt káprázat, mert Pompon csakugyan gyönyörködni látszott a ruhadarabokban, és kivált baloldali részét szorítá ajkához, mintha valami kábító illatot szívna magába. Azután felvevé keztyűit, és a jelenet ismétlődött.

Mit jelentsen mindez?

De az öreg gazdasszony már sokkal jobban ismeré Pompon, mintsem nyíltan megkérdezze tőle.

IV.

Pomponnak szokása volt szeszélyes ábrándozással kedve szerint bejárni a házat, és tetszése szerint időzni a műteremben.

Itt tölté a nap legnagyobb részét, s itt készíté el nevelőnője számára feladatait is, és gyakorlá magát a hegedülésben.

Saját előszereteten kívül néha Jottral is behívá.

- Oly szép, mit épen most gyakorolt, mondá neki néha; jöjjön a műterembe hegedűjével, mert a kettős ajtón keresztül a szalonból nem hallatszik ide eléggé.

- Majd kinyitok egy ajtót.

- Nem, jöjjön inkább.

Jottral azon művészi talentumok egyike volt, kik a művészet minden ágára fogékonysággal bírnak, úgy a festészetre mint szobrászatra, irodalomra és zenére, egyesítve mindent szenvedélyes rajongásában, de épen az gátolá, hogy valamelyikben kitűnjék; mert a zenész legyen kizárólag zenész, valamint egy nagy költő nem ért egyebet a költészetnél s néha saját költészeténél.

Jottral azonban a zenét is szenvedélyesen szerette, s nem csupán azt a darabot hallgatta élvezettel, melyet már tudott Pompon, hanem gyakorlatait is; éles emlékező tehetséggel bírván, néha előbb megtanulta a dallamot mint ő, és munkája közben gyakran félhangon dúdolá, mit Pompon hegedült, és csak a nehezebb helyeken hagyta abba, figyelve, vajon nem akad-e meg, de akkor se mert ránézni, mert Pompon haragudni szokott, s kijelenté, hogy oly kritikus előtt nem játszik többé, ki csak azért hallgatja, hogy hibáit feljegyezze.

- Lássá, - mondá olyankor, - György úr nem oly bizalmatlan.

- Oh, Casparis valódi Isten, ő már előre tud mindent.

- Tökéletesen, és ön, ön nem... - Megállott, hogy gyönyörködjék Jottral nyugtalan kifejezésén.

- És ön, ön nem egyéb, mint... egy... jó fiú, - mondá, s újra kezdé darabját, vagy mást játszott, miben biztosabb volt.

De nem csupán magát gyakorolni járt a műterembe, hanem saját mulatságára is, hogy Casparis és Jottrallal csevegessen, és főleg, hogy velök beszéltesse magának, mert valóban a gyermek kielégíthetlen kíváncsiságával bírt. Minden érdekelte, mindenre figyelt, és mindent szeretett volna érteni. És a kérdések sorozata olyan volt nála, mint egy olvasó gyöngyszemei. De mindkettő szívesen vevé kíváncsiságát, mert volt modorában valami fantasztikusság, mely épen sajátságosságánál fogva mulattatá őket; vagy ha nem érté meg beszédjüket, eredeti módon tudta játszani a közönyöset.

De elérkezett az idő, midőn a műteremből, melynek ő volt öröme, lelke, s melyet ifjúságával s csevegésével felvidített, bizonyos napokon, bizonyos órákban kizáratott.

Egy csütörtöki nap értesült a kellemetlen tilalomról.

Falco, mint rendesen, jókor eljött vele tanulni, azután megérkezett Blanchon, szokás szerint megkésve az ebéd ideje után, s ezer mentséggel a késedelemért; egy könyvbe mélyedt, mint mondá, melyben igen érdekes adatok voltak a macskákról, s annak különösen egy mondata ragadta el: «a macskák az Istenekhez hasonlítanak, mert ők szeretik a dédelgéseket, de soh'sem viszonozzák», tehát nem csoda, ha elfeledé az ebéd idejét.

Falco félbeszakítván a hosszas mentegetődzést, Casparishoz fordult:

- Megbízásom van tőled megtudni, mennyiért vállalnád el egy női mellszobor elkészítését, persze márványból.

- Én nem akarok mellszobrokat készíteni.

- Bravo! - mondá Blanchon, - miután nem vagy rászorulva, add magad csupán a magasabb művészetre. Van elég kollegád, kik kénytelenek az ilyesmit elvállalni, ne vond el keresetöket. Vajon nem elég ok-e megunni az emberi nemet, ha kiállításainkon csupa polgári s nyárs-polgárnői fejeket látunk; egyik rútabb a másiknál, s hozzá követelők, eltorzítva a jóléttől és a rossz szenvedélyek kifejezésével.

- Csak nem akarod vitatni, hogy minden nő, ki mellszobrát készítteti, rút?

- Több, mint rútak, közönségesek.

- Hát azon fejek, melyeket a Capitolium muzeumában és a császárok vagy bölcsek termeiben látni, kiválóak-e mind?

- Azok római császárok vagy császárnők fejei, avagy íróké, s az elég, hogy érdekessé tegye őket, azok nevezetességek; mit bánom én, hogy Virgil vagy Tiber feje szép vagy rút, engem nem az, de jellemök érdekel; de mit törődjem viszont Gros Jean úr vagy Gros Pierre úr, avagy nejeik fejeivel.

- Ne elegyedjél a közönséges polgárok közé.

- Nem arról van itt most szó, - mondá Falco, hanem egy szép fiatal előkelő nőről, kit a te tehetséged igen élénken érdekel, egy szóval, az Arbeletné.

- Ah!

- És e név megmagyarázza neked, mennyire szívemen fekszik kérését kielégíteni, nem csupán azért, hogy Arbelet asszony szépségét Casparis jeles vésője által lássam megörökítve, hanem mivel nekem róvnák fel a hibát, ha te visszautasítanád. Hogy nem fogadod el mindazon mellszobrok készítését, melyre felkérnek, helyeslem; de egyet elkészíteni valakinek kedvéért, az nem megszenteltelenítése a művészetnek.

- Csöcselék! - kiáltá Blanchon.

- Komolyan tehát, - szólt Casparis, - szívesség vagy megbízás az, mit tőlem kívánsz?

- Egy szívesség, de egyszersmind megbízás is; mert a kívánt árt megadják munkáért.

- A szívességet nem tudom s nem akarom visszautasítani, barátságból, sőt hálából, Pompon sem engedné meg azt nekem, úgy-e Pompon?

Ő szó nélkül hallgatá a vitát; de így felszólítva, felelnie kellett, megértve Casparis érzését, melyre utalt.

- Az engem is igen elszomorít, hogy semmit se tehetek Falco úrért, - mondá.

- Kis gonosz! - szakítá félbe Blanchon, - akarsz-e hallgatni? ne vegyítsd össze a hálát a művészettel; vajon az utókor fog-e törődni Casparis jó szívével? az csak szellemi talentumát emlegeti majd, s nem bánja, lett bármily rideg kegyetlen szörnyeteg, csak tehetsége maradjon meg.

- Az utókorig még itt van a jelen, - mondá nevetve Casparis, - és a jelenben mindent megteszek Falcóért, de csakis érte, a pénzkérdést mellőzzük.

- De semmi esetre se, - kiáltá Blanchon felsőbbbséggel, - ha már az első bolondságot elköveted is, a második elkövetését nem engedem. Hiszen nem Falcónak készíted e mellszobrot, nemde?

- Ohajtanék Falco rendelkezésére is bocsátani egy mellszobrot Arbeletnéről, ha annak birtoka neki örömet szerezne?

Noha a két barát jól ismeré az Arbeletné s Falco közötti viszony történetét, közmegegyezéssel arról mindig csak a barátság színezetével beszéltek, tisztelve Falco érzelmét, még csak el sem mosolyodtak annak ügyetlen magyarázatain, melyek épen semmit vagy inkább mindent megmagyaráztak.

- Miután azonban te nem ajánlod azt fel, - folytatá Blanchon, - a lehető legdrágábban kell megfizettetni művedet.

- Én csak nem zsarolhatom ki Falco barátait.

- Te nem zsarolod őket, csak műved értékét becsülöd meg; hisz hogy ha egy mellszoborért csak 3000 frankot kérnél, nem is hinnének tehetségedben!

- Arbeletné bír a szép iránti érzéssel, - mondá Falco.

- A férj pedig a pénz iránti érzéssel, nemde? Rendezzük el hát a dolgot ekként: Madame bámulni fogja a művet, mivel szép lesz, a férj pedig, mivel drága lesz. Oh gyermekeim, az lesz a művészet legszebb napja, mely megengedi a művész neve alá írni annak értékét is; majd meglátjátok a nemes műkedvelők versengését és ügyességét akkor.

- Állapítsad meg az árt, - mondá Falco.

- Nem az ő dolga, de az enyém azt kijelölni, - folytatá Blanchon.

- Ne tégy hát mindent lehetetlenné, - szólt közbe Falco.

- Ne félj, én az árat Casparis hírneve és helyzetéhez fogom mérni. Casparis György a római első nagy díj elnyerője, ki két év előtt a második, s egy év előtt az első éremmel tüntettetett ki, nem említve barátai vagy kollegái s a világ tiszteletét, csupán azt mondom, mi köztudomású, hogy helyzetében, mivel pénzre nem szorúlt, nem kérhet kevesebbet tízezer franknál Arbeletné mellszobráért a gazdag Arbelet bankár nejétől.

- Tegyük nyolczezerre, - mondá Casparis.

- Tízezer, - ellenkezék Blanchon, - egy sousval sem kevesebb, és mivel megakadályozni akarlak, hogy bolond egyességet köss, ime egy eszközöm van, melynek fölfedezésére büszke vagyok. Ha tehetted volna, e mellszobrot Falcónak ajánlottad volna fel, nemde Casparis?

- Természetesen.

- Nos, tehát, miután te benne vagy generositásodban, e tízezer frankot a mi kis Pomponunknak adod.

- Legszívesebben.

- Ez lesz vagyonának alapja, tízezer frank már valami, és azt nemcsak jó barátja Casparisnak, de részben Falcónak is fogja köszönhetni.

- És Blanchonnak.

- Annak oly kevésbe kerül az, hogy említeni se érdemes.

- Legalább is méltó lesz arra megemlékezni.

- Így tehát Arbelet úr jöhet?

- Tudod-e Pompon, - folytatá Blanchon, - tudod-e, hogy a műterem többé nem lesz mulatóhely, ha e szép nő ülni fog.

V.

A felelet Casparis kívánságára nem soká váratott magára és Arbelet úr személyesen hozta azt el másnap.

El volt ragadtatva örömeiben, s telve hálával barátja Falco iránt, kinek e szerencsét köszönheté, mert jól tudta, hogy az valóban kitüntetés volt.

Arbelet egy kis sovány vézna emberke volt, értelemmel, ravaszsággal és tüsszel telt keskeny fejjel, sipító hangján egy lélegzet alatt mondott el mindent, udvariasságot udvariasságra halmozva, mint oly ember, ki szeret szeretetreméltónak látszani, de ki egyszersmind siet áttérni a komoly tárgyakra. Casparis, ki oly gyakran hallott beszélni üzletbeni kapzsi fös-vénységéről, paraszt gögje és a mérnöktestületekkel fontos összeköttetéseiről a körutak dolgában, s hogy ő kizárólag üzletének élt, fürkészően tekintte reá, meg nem foghatván, hogy fogadta el az általa követelt tízezer frankos feltételt ily hálásan minden alkudozás és ellenmondás nélkül.

Azonban nem sokára tisztába jött e pontra nézve, mely eleinte félrevezeté.

- Önhöz folyamodván e mellszoborért, - mondá Arbelet úr, - czélunk az volt Arbelet asszonnyal együtt, hogy egy becses művet ohajtottunk bírni, ön ura, kizárólagos ura marad művének, legyen meggyőződve, nem fog ostoba polgárias követelésekkel találkozni.

E pár szót egy lélekzettel elmondván, szünet állott be.

Azután látva, hogy Casparis nem felel, folytatá, de sokkal lassabban, és minden szótagot megnyomva:

- Következésképen, ha ön akarná, vagy is úgy értem, ha önnek tetszik s feltételével meg-egyezik, ön elküldheti e művet a műcsarnokba.

- Ime az én idei kiállításom, - mondá Casparis és kezével egy természetnagyságú szoborra mutatott, mely egy fekvő női alakot ábrázolva, a műterem közepén állott.

Arbelet úr hirtelen felemelkedve, az alakhoz közeledett s feléje hajolt.

- Mi ez? - kérdé.

- Az álma alatt csábított Éva.

- Oh! gyönyörű, csodálatos, nagyszerű mű, ez a vegyülete az ártatlanság és érzékiségnek; valóban bámulatos.

Casparis meghajolt, a nélkül, hogy kifejezné, kellemes vagy kellemetlenül érinté-e e bók.

- Ezt a gipszet állítja ön ki?

- Nem, a márványt.

- De ön nincs egy műre szorítva, és küldhet oda kettőt is, nemde?

- Természetesen.

- Oly módon, hogy ez alvó Évával, mely az ön remekművét képezendi, kiállíthatja Arbelet asszony képmását is?

Casparis nem felelt, mert most már megérté, miért fizették meg neki e mellszobrot 10,000 frankkal; az egy feltűnni vágyó nagyvilági nő reklámja, ki keresi a módot, hogy a lapok és a közönség vele foglalkozzanak.

- Tudja, - mondá Arbelet úr, - hogy mi nem tartozunk azon nevetséges nyárspolgárok közé, kik a szerénységet affektálják; bennünket nem lesz kénytelen egy határozatlan X alá rejteni, és bátran aláírhatja Arbelet asszony nevét. Tehát megegyeztünk.

Casparis udvarias akart lenni Falco barátnőjének férje iránt.

Azonban nem engedheté ily módon elintézni a dolgot.

- Nekem nincs szándékomban e mellszobor kiállítása, - mondá.

- Ah! igazán, - kiálta fel Arbelet ur elfojtott hanggal. - Valóban. - De gyorsan összeszedé magát ismét.

- Bizonyosan azért, mert nem ismeri még mintáját, - mondá; - de ha meglátja, hogy az mily szép, akkor alkalmasint megváltoztatja véleményét.

- A mintának nincs befolyása határozatomra, de nem akarva mellszobrokat készíteni, ha egyszer egyet kiállítanék, nehezebb volna mások kívánságát visszautasítani.

- Végre ezt intézzék el önök Falco barátunkkal, részünkről ismétlem önnek, mi mindig szolgálatára leszünk.

- Mikor jöhet el Arbelet asszony?

- A mikor neki tetszik.

- Akkor hát holnap egy órákor.

És másnap Casparis látta megérkezni a 25-27 éves fiatal nőt, ki ha nem is volt oly szép, mint említék előtte, de mindenesetre bájos és kedvesnek találta őt; magas sugár alakkal, magasan hordott fejjel, szabályos vonásokkal, különben rejtélyes, hideg kifejezéssel és fehér arcszín-nel birt, s szőke haja hullámzó fürtökben omlott könnyedén vállaira; továbbá finom, alattomos tekintet, mely ugyan nem zárt ki bizonyos nyíltságot, egy szóval igazi párisi nő volt.

Férje nélkül jelent meg, s maga mutatá be magát igen élénken.

- Arbelet asszony vagyok, - azután hozzá tevé:

- Falco barátunk ajánlatával jövök.

Ezt bizonyosan nem kellett mondania, de úgy látszék Casparisnak, hogy épen azért mondá.

A műterem üres vala, Pompon, Jotral, Souris és Patapon hiányoztak belőle, de gondosan rendbe szedve és tiszta volt.

Arbeletné azonnal az alvó Évához szaladt s azt érdeklővel vizsgálá, bár sem valami nagy bámulattal, sem közönyvel és pár szóban fejezé ki tetszését. Azután pár percznyi szünet állott be, Casparis viszont figyelmesen vizsgálá s hosszasan tanulmányozá őt, a nő pedig lopva tekinté reá, mialatt kalapját és köpenyét letevé.

- Mily állásba tegyem magamat? - kérdé mosolyogva.

- Egybe se, ha úgy akarja; mert valóban még nem tudom, melyik lenne kegyednek legelőnyösebb; mielőtt egy arczképet készítünk, előlegesen meg kellene ismerkednünk a mintával, és pedig annak nemcsak vonásai, hanem jellemével is; azonban ez nem így szokott történni; az élő szobor megjelenik a művész előtt, ki soha sem látta, és azt mondja neki: «Minő állást vegyek?» őszintén asszonyom, én nem tudom, és engedelmet kérek, hogy az állást kikutas-sam.

- Van nekem néhány, melyeket megpróbálhatunk.

És három-negyed profilba tette magát, gögösen nézve 15 lépésre maga elé, s büszkén mozdulatlanul állott így pár pillanatig.

- Akarja eztet?

- Ez igen is szép.

- Akar tán egy másikat?

És szembe állva vele bátorító, kedves mosolylyal ajkán, mélán, ábrándozón, az érzelmes nőt jelképezé.

- Ez is igen szép.

- Akar még egy harmadikat?

És egyszerre komoly, szigorú, mélyen gondolkozó kifejezéssel, az eszes nőt ábrázolá.

Azután ismét mást és megint egy újat kísértett meg.

Valószínűleg hosszasan kelle tükre előtt előkészülnie, és így több betanult alakot mutathatott be a művésznak; a sentimentalist, a gyengédet, a nemest, a gögöst, a szenteskedő és kaczer nőt, a könnyelműt, a szenvedélyest és még tíz mást, a minő alakításokat betanult, nem is számítva azokat, melyeket szükség esetén rögtönözni tudott volna.

Casparis zavarban volt, mert ő a Falco által szeretett nőt ohajtotta volna szobrául bírni, de azt egyikben sem találta fel azok között, melyeket mutatott.

- Én a természetet szeretném megragadni, - mondá, - én azt keresem.

- Akarja, hogy segítségére legyek?

- Miként?

- Elmondva önnek azt, hogy ki vagyok.

Nem utasíthatá vissza, de elhatározá, hogy óvatos lesz, mert ha oly őszinte lesz arczképe leírásában, mint mozdulataiban volt az imént, nehéz lesz megkülönböztetni azt, aminek látszik, attól, a minőnek látszani akar.

És valóban eszményi alakot rajzolt előtte, nem mintha egy tökéletes nőnek mondaná magát, de a beismert hibákat is oly jellegűeknek festé, minők az ő ízlése és eszméinek épen megfelelték; oly hibákat véve magára, melyekkel nem bírt, de melyek neki eredetieknek vagy érdekeseknek tündek fel, és visszautasítván azon jobb tulajdonokat, melyekkel valóban megáldatott, de melyeket nem akart beismerni, mivel közönségeseknek vagy jelentékteleneknek tartá és melyeket nem bírt összeegyeztetni az általa festett eszményi typussal.

És mialatt beszélt, Casparis igyekezett kifejezésében feltalálni az előadottak valódiságát.

Rideg szemeiben azt a kimondhatatlan gyöngédséget, melylyel magát felruházta, és érzéki ajakán a hidegséget, melyet Falco egyik barátjával beszélve, használni akart.

Végre is minden irány nélkül munkához fogott, azon reményben, hogy azalatt csak kiismeri azt a bonyolult rejtélyes kedélyt, melynek látszólag gyönyörűséget szerzett álruhába bújni.

Szerencsére volt egy közös tárgyuk a bízalmasabb beszélgetésre: Falco.

De ha Casparis szívesen időzött hosszasan Falco tehetsége- s jövőjénél, befejezett művét emlegetve s hogy az még dicsőséget fog aratni ép oly szép, mint érdemtelen tulajdonaival: Arbeletné nem látszék őt szívesen követni e társalgásban.

- Falco úr említést tett nekünk egy fiatal leányról, - mondá, - kit zenére tanít, s kit ön fogadott fel, egy kis néger leányka, nemde?

- Igenis.
- Azt is mondá, hogy gyakran van ön körül, midőn dolgozik?
- Néha.
- Hogy beszaladgálja a házat a kedves játék közben egy macskával és egy agárral.
- Még gyermek.
- Szereti ön a gyermekeket?
- Az igazat megvallva, magam sem tudom, de ezt szeretem.
- Hány éves?
- Azt nem tudjuk s ő maga sem tudja.
- És nem hozza ő önöket zavarba?
- Ő szórakoztat bennünket.
- És elkíséri önt kirándulásaiban is?
- Minden hétfőn.
- De hisz ez igen érdekes, különös, igen eredeti.
- Legalább is igen kellemes mindegyikünknek, Falcónak, ki előnkbe jön, s egy barátunknak, Blanchonnak, ki elkísér, s neki is, mert fiatal lábainak szükséges a szaladgálás.
- És a világ?
- A világ?
- Igen, mit mond a világ?
- Mi nem gondolunk annak véleményével.
- Nem fogom őt megláthatni?
- Ha kívánja asszonyom, bemutatom kegyednek.
- Kíváncsi volnék meglátni.

Kíváncsi! Casparis megbánta ajánlatát, mert az sehoggy sem tetszett neki, hogy Pompon csupán kíváncsiságból nézzék meg; érdeklődés vagy rokonszenvből igen, de kíváncsiságból nem.

Azonban már igen is előre haladt, hogysen visszavonuljon.

- Ha majd pihenünk, - mondá - érte megyek.
- Nos, hátha most mindjárt pihenőt tartanánk; már fáradt vagyok.

Casparisnak nem kelle messze mennie Pomponért, felnyitá a szalonból a műterembe vezető ajtót s előtte állott.

- Hogyan, te itt vagy?

Zavartnak látszék, de ő nem ostromolta.

- Jőjj, - mondá, - Arbeletné kíván látni.

Pompon minden zavar nélkül jelent meg, de nem sokára nem minden feszély nélkül viselé el Arbelet asszony ráfüggesztett fürkésző tekintetét, melyet le nem vett róla beszéd közben sem, csupán, ha azt róla Casparisra irányzá, s ismét azonnal vissza vezeté Pomponra.

És így, midőn Casparis az állás újra kezdésére hivatkozott, örömmel köszönt és sietett ki a műteremből.

VI.

Midőn Casparis Arbeletné előtt Pompont gyermeknek nevezé, egész meggyőződéssel tevé azt; mert ha nem látta benne a szegény, hóból felszedett kis állatot, legalább is mindig azon kis leányka lebegett szemei előtt, ki Patapon és Sourisval vidáman játszadozott.

Ő gyermekként bánt vele ép úgy, mint Blanchon és Falco, főleg Blanchon, ki valódi dajkanyelven gagyogott vele, és ki karácsonkor soh'se mulasztá el játékokkal elhalmozni, melyekkel maga is vele együtt játszott, mint teszik mindazok rendesen, kik a gyermekkor emez örömeit nélkülözték.

Azonban nem mindenki gondolkozott így körülte, és csakhamar megdöbbenve kelle tapasztalni, hogy a gyermekből már hajadon lett.

Egy napon Jottral, kinél még Casparis soha sem volt, arra kérte őt, ebédeljen náluk a legközelebbi vasárnapon, mivel anyjának egy bízalmas kérése lenne hozzá, betegeskedése azonban gátolja akár gyalog, akár kocsin elhagyni Montrouget.

Casparist igen meglepte e meghívás és kíváncsivá lett Jottralné kérésére, vajon mi tárgyban lehet az? Habár naponként hallott is gyakornoka anyjáról beszélni, de személyesen nem ismeré s még soha sem látta őt. Mindaz, mit róla tudott, abból állott, hogy derék nő s fiát bálványozza, s ez őt vizsont. S ez azt sejteté vele, hogy kérése fiát illetendi. Talán érezve közeli halálát, ajánlani akarja őt pártfogásába.

- Szívesen, - mondá, - legalább vasárnap szerencsém lesz édes anyjával megismerkedhetni, valamint nővérével, ki oly kedves kis Pomponom iránt.

- Hiszen Pompon volt szívélyes Adélhoz.

- Azután Pompon azt mondja, hogy az ön műterme telve van tanulmányokkal, már kíváncsi is vagyok megnézni.

- Én ohajtom azokat az ön bírálata alá bocsátani, bár félek egy kissé.

- Ne ily szavakat közöttünk édes Jottralom, nem voltunk-e tanulótársak, s nem vagyunk-e barátok még most is?

- Nem, az én régi tanulótársamból mester lett, míg én csak munkás maradtam.

Szomorúan hajtá le szép, értelmes, okos fejét, mondván: ne is beszéljünk különben erről, úgylis bolondság ifjú korunk ábrándjainak valósulását kívánni, nemde? Utoljára is, elég jó az én sorsom arra, hogy ne panaszkodjam, kivált most.

Casparis nem igen érté ugyan, mit jelentett ez utóbbi «kivált most», de nem kívánt bővebb magyarázatot azon hitben, hogy az Jottrálnak jelen állásával megelégedésére vonatkozik.

- Tehát vasárnap, - mondá, - hány órákor?

- A mikor önnek tetszik, de ha nem jönne igen későn, még az ebéd ideje előtt beszélhetnénk anyámmal s láthatnánk Pompont Adéllal játszani, a mi pedig valóban elragadó, mondhatom.

- Úgy hát el van határozva.

És ígérete szerint vasárnap jókor kiment Montrougeba az oda járó vasúti szárnyvonalon.

A Jottral által lakott ház a chatilloni út és a nyugoti vasút közötti tisztásra volt építve, és így Casparis, bár Pompon eléggé magyarázgatta, mely utat válasszon, nehezen talált reá. Végre azonban a sok falusi lak között egy kis házacskához ért, mely sokkal csinosabb- és tisztábbnak látszott a többinél, és melynek már külseje is elárulá tulajdonosát.

Az egy magas törzsű gyümölcsfákkal beültetett kis kertecske háttérében emelkedett; előtte cseresznye, barack- és körtefák álltak, s a szemlélő a Van Dyck módjára barnára festett alacsony kerítésen át az utcára kihajló szépen csoportosított orgonaligetek között egészen a ház tornáczáig beláthatott.

Tél lévén s a fák lombtalanok, a szem a ligetek között apró szobrocskák s mellszoborcsoportozatokon állott meg. Mindenütt látni lehetett azokat a bokrok között, az alléek sorában, a lugasok közepén, a tornác minden sarkán és még a ház ablakainak párkányán is.

Egész kis muzeumnak látszott, vagyis még inkább egy szobrász kiállítási raktárának.

És mi legjobban megerősíthetné e föltevést, az egy elég nagy s a kert végében emelkedő műterem vala, egy csinos, deszkából épült, színes lemezzel bevont és egy nagy üvegajtó által világított műterem.

E cserepeket látva Casparis, fájdalmas, rokonszenves érzés vett rajta erőt.

- Tehát itt állítja ki e szegény fiú műveit, ki nem találván más időt, éjjel dolgozott, és igen szegény lévén, hogy márványra költsön, meg kelle elégednie művészi hajlamainak kielégítésére az agyaggal. Nem megható-e ez? - gondolá.

Csengetésére maga Jottral nyitott neki ajtót tricót mellényében, felgyürt ujjakkal és agyagos kezekkel, örömsugárzó arczzal szaladt elébe.

- Igen is korán érkezem, - mondá Casparis.

- Hogy hihet ilyet; várakozás közben dolgoztam, habár ez öltözék azt bizonyítja, hogy nem mertük remélni ily korai jövetelét, még anyám is alszik, mert szegény a reggeli és ebéd között pihenni szokott, majd értesítem.

- Óvakodjék attól, egész nap a mienk. Hol van Pompon?

- Egyik nagynénémnél húgommal.

- Nos tehát, azt hiszem édes anyja felébredéséig legalkalmasabb lenne az idő felkeresni műtermét.

De a belépés pillanatában Jottral hirtelen megállott.

- Nos? - kérdé Casparis.

Jottral mosolylyal felelé:

- Nem tudom miért, de egészen fel vagyok izgatva.

- Ugyan menjen, - mondá Casparis, barátságosan veregetve meg vállát.

Beléptek, Casparis elől és Jottral utána.

Bár a műterein tágas, mégis el volt az halmozva úgy agyag- mint gipszfaragványokkal, s még a falhoz is voltak támasztva medaillonok és féldomborművek, imitt-amott pedig festett vázlatokat lehetett látni.

Casparist meglepte eme gazdag termék.

- Hát hol veszi az időt mindezekre? - kiálta.

- Ön tudja, hogy mindig van időnk, ha korán kelünk és későn fekszünk le; de a sokaság semmi, csakis a minőség határoz. Kérem tehát, ha egy kis becsüléssel és barátsággal viseltetik hozzám, nyilatkozzék egészen őszintén, mint egy bíráló, kezét szívére téve.

Casparis megkezdé vizsgálatát, de megrémült, mert mindenben látszott a hajlam és akarat, azonban szerencsétlenségre semmi kivétel, semmi eszme vagy eredetiség nem volt azokban; mindenütt utánczás és oly feltűnő naivsággal, hogy azonnal meg lehetett ismerni, kinek műve után készült, sőt minden darabban észrevehető volt a teremtő művészek befolyása, kik az utóbbi időben műveik által feltűntek, ez a kecs, amaz az erő, s ismét egy másik a gondolat kivételében; egyetlen mű sem volt egészen rossz, de viszont egy sem volt tökéletesnek mondható, valamennyi közepszerű és közönséges.

Azonban daczára a lelkiismeretére tett hivatkozásnak, ezt csak nem mondhatta meg. Mi joggal okozna ő ily ítélettel e szegény fiúnak oly kegyetlen fájdalmat?

Mélyen meg volt hatva. Hazudnia kellett, ha kegyetlen nem akart lenni. S miért mondja Jottralnak: «önben nincs ihlet, és soha sem is lesz»; hisz ő nem mint szerepelni akaró egyén kérte ki tanácsát vagy szavazatát, hanem egy elszánt ember, ki vigaszt vár tőle.

Jottral egyszerre, mintha gondolatát kitalálná, így szólt:

- Annál leplezetlenebbül nyilváníthatja ön ítéletét, mivel véleménye, mit oly szívszorúlva várok, mitsem változtatna életemen; munkás vagyok, munkás maradok, csak azt szeretném tudni, van-e bennem művészi ihlettség?

- Bizonyára nagy művész lehetett volna, azonban....

S nem volt neki nehéz, helyes, meggyőző okokkal megnyugtatni, hogy miért nem lett azzá.

A lapdacs azonban, bármennyire enyhítve adatott be, mégis keserű volt, miért is így felelt Jottralnak:

- Jól tudom, ez való, ez igazságos, s magam is gyakran gondoltam; ime azonban az ember magáról mindig szívesebben hiszi a jót, mint a rosszat; hisz oly jól esik a remény.

A műteremből a kertbe mentek ki. Casparis kereste az alkalmat, hogy valamely más módon vigasztalhassa meg fiatal barátját.

A házhoz közeledtökben észrevehék, hogy a földszint egyik ablakából valaki fehér zsebkendőt lobogtat feléjük.

- Ah! anyám felébredt, s mivel nem hagyhatja el tolószékét szegény, bennünket hív magához; akarja ön, hogy azonnal bemenjünk? talán türelmetlenkednék.

- Akkor siessünk.

- Szegény anyám oly jó, higye el; de szomorú az, ha megbénúlva, lábainkat nem használhatjuk, midőn a szív még érez és a szellem éber.

A közös előszobával szétválasztott két lakosztály egyike egy ebédlő és konyhából állott s a másik Jottralné hálósobáját képezte.

Casparis belépte óta nem győzte bámulni a rendet és csint mindenben; az előszoba veres kockái tisztára mosva, a lépcsők fénylettek, s a kilincsek csillogtak.

Hasonlónak találta a szobát is, melybe Jottral vezette, de itt figyelmét nem a halvány jávorfa és világos creton butor vette igénybe, hanem a székhez bilincsel Jottralné maga, ki kissé felemelkedve köszönté Casparist.

Meglátszék arczán az ifjúkori szépség tiszta nyoma, de mindennél jobban meghatotta a jóság és gyengédség kifejezése arczán, rokonszenvet keltő megadással párosulva.

- Nem kellett volna Edmundot hívnom, mivel épen műveit szemlélték önök, hisz a szegény fiúnak oly kevés alkalma van ily kitüntetésben részesülni. Ugy-e bár uram, hogy művei szépek?

Több szeretet- mint büszkeséggel ejté ki e szavakat, és inkább fiáért, mint önmaga miatt. Casparis az udvariasság szavaival felelt, és dicsérete könnyeket csalt az anya szemeibe.

- És ő értem s testvéreiért mondott le arról, hogy nagy művészsze legyen, mivé bizonyosan válhatott volna, ha várhat. Nem ismételhetem neki soha eléggé, minő jó gyermek volt mindig. És mindannyiszor igen elszomorít, hogy nem szerezhettek neki én is hasonló örömeket. De most végre mégis meg szeretném kísérteni, boldoggá tenni fiamat, s ép ez okból kérettem önt ide, nem mehetvén el önhöz, a mint illett volna.

- Legyen meggyőződve asszonyom, hogyha csak lehetséges, szívesen teljesítem kívánatát.

- Ön teljesítheti uram, öntől függ egészen, mert kérelmemet azonnal kimondom őszintén, - én gyámleánya, Pompon kezét kérem öntől fiam számára.

- Pompon!...

VII.

Valódi ijedt felkiáltás, nem pedig egyszerű kitörése a meglepetésnek lebbent el Casparis ajkáról.

- Ön nőül akarja venni Pompon? - mondá Jottral felé fordúlva.

- Szeretem.

Pár perczig merőn egymás szemébe néztek.

De e két tekintet kifejezése nem volt ugyanaz.

Caspariséból a bámulatot lehet kiolvasni, nem értette, szelleme nem fogta fel azt, a mit hallott.

Jottral tekintete pedig kérdő volt, s okát keresé Casparis felkiáltásának, hogy mely érzelm kifolyásának tulajdonítsa azt; a meglepetésének vagy haragénak.

A meglepetés megérthető; de a harag?

- És Pompon? - kérdé Casparis.

- Pompon mit sem sejt, vagy ha talán kitalálta volna is szerelmemet, nem ismeri szándékomat; nem önnel kellett-e azt mindenekelőtt közölnöm?

- Ilyen az én fiam, - mondá Jottralné.

- Tudom, mily becsületes ember; az én feleletem tehát egészen Pompon érzelmeitől függ.

- Azokat nem kutattam, csupán a magamét ismerem, és csak miután saját szívemet tanulmányozva meggyőződtem érzelmem komolyságáról, határozám el e kérést önhöz intézni.

- Szerelme nem most keletkezett, - szólt közbe az anya, - már egy év előtt beszélt nekem arról.

- Igen, a múlt évben, január hóban, épen anyám névünnepén, - tevé hozzá Jottral.

- Elképzelheti uram, hogy én ép úgy kiáltottam fel, mint ön, - folytatá Jottrallné; - mert őszintén megvallva, nem gondolhattam, hogy fiam egy oly fiatal leányt válasszon nejéül, ki - ki végre is - nem fehér; az lehangolt, bocsásson meg e kifejezésért, eleinte kétségbe ejtett.

- Mit törődöm a színnel, mondá Jottral, én Casparisra hivatkozom, ki bárkinél jobban tudja, mi a valódi szépség; látott-e valaha szebb idomú nyakat és kedvesebbet mint Pomponé, valamint kecsesebb mozdulatokat az övéénél?

- Fiam mindig ezt ismételte előttem, - szakítá félbe anyja, és én sokáig csak azzal feleltem reá, hogy néger leány; és azután nem is vesznek nőül egy leányt csupán szép idomaiért, bármily ihletett művész legyen is valaki.

- De szeretünk a szépségért s bájért, - szólt Jottral, és nőül veszszük erkölcsi tulajdonaiért; s mely fiatal leány lehet bájosabb, kedvesebb, szeretetreméltóbb, gyengédebb és értelmesebb, mint Pompon?

- Ez igaz, mondá Jottrallné, mióta csak idejár, megfigyeljük s én a fiam által említett tulajdonokat mind feltaláltam benne. És ez határozott el. Hogy ne kívántam volna menyül, oly jó kis menyecskét, mint Pompon. Minden vasárnap vele vagyunk, és jobb lelket találni sem lehetne. Az oly szegény betegeknek mint én, jó ítélőtehetségök van, mert van időnk figyelni és megfontolni mindent, és azután bennünket közönségesen nem is kényeztetnek, mit is törődjenek egy nyomorékkal? ha tehát valaki gondos és ragaszkodó hozzánk, az mindig jó szívre mutat. Pompon pedig ép oly előzékeny, oly jó volt hozzám mindig, mint saját leányom. Azért szoltam azután Edmundhoz én is így: «Mit határoz a szín?» Mulatt unokáim lesznek ugyan, de azok közt is voltak már nagy emberek, úgy-e?

- Hogyne, - felelt Jottral.

- Nem akarnék e derék fiúnak fájdalmat okozni, de úgy kell beszélnem, mintha itt sem volna, folytatá az agg nő. Ön látja, mily helyzetben vagyok; beteg, nagy beteg...

- Ne beszélj így anyám, - kérte Jottral s átkarolá anyját.

De ő folytatá:

- Az is bolondság, nemde, ha egy egészséges ember számít az életre; hát még mennyivel nagyobb balgaság lenne, ha azt én tenném ily beteg állapottal? És mi lenne fiamból halálom után? Ön már átment ezen Casparis úr és tudja, mily ürt hagy hátra azok elvesztése, kiket szeretünk; nem is említve a fájdalmat. - Még önnek megmaradt művészete, és említé fiam, hogy fájdalma egy remekművet teremtett. De ő, a kedves gyermek nem támaszkodhatik többé az ihletre, mivel azt feláldozá nekem. Tehát sem művészete, sem anyja... És ne feledje, hogy mi harmincz év óta soha sem váltunk el egymástól.

- És nem is válnak el egyhamar, - mondá Casparis.

- Remélem, de végre az ellenkező is bekövetkezik. Vannak emberek, kik azt mondják, egyedül is boldogan élhetnek, bár magam nem tapasztaltam. A kiket én ismertem, nő és gyermek nélkül egyideig boldognak látszának, azonban elérve egy bizonyos kort, egyszerre kétes viszonyokat kötöttek, minek vége egy nevetséges, félszeg házasság lett; vagy ha azt nem tették, kiállhatatlanokká váltak magok- és másokra nézve. Én tehát nem akarok ily életet, ily véget fiamnak.

- Sőt én magam sem, - mondá Jottral.

- Azon megnyugvással akarok elköltözni, hogy fiam egy kedves, derék és szerető fiatal nő gondviselésére marad, és talán gyermekkel körülvéve. Ime ez okból kérem én meg öntől gyámleányát, a mi kedves Pomponunkat, kit már is úgy szeretek, mintha leányom volna.

- Azt jól tudja, - mondá most Jottral, hogy mi nem vagyunk gazdagok, egyáltalán nem, azonban adósságunk sincs és e házacska sajátunk, mely, az igaz, nem szép és nem is a főhelyen van, de azért mégis csak ház és van fedél a fejünk fölött, van hozzá kert a gyermekeknek és szabad lég, napsugár az anyának és kilátás a damart-i erdőségre s a meudon-i dombokra, melyek pár lépésnyire vannak ide. Keresetforrásomat ön legjobban ismeri, öt-hatezer frankra számíthatok évenként, de azon mellékes apróságok által, miket ön is látott, még lehet két ezerrel több is, ez arra elég, hogy nőm szükségét ne szenvedjen s ne legyen kénytelen maga is dolgozni s az oly veszélyes nyilvánosság előtt megjelenni. Ez ami ajánlatunk: egy szerető férj és másrészt egy oly erélyes élettárs, ki tisztességesen eltartja őt.

Casparisnak volt ideje magához térni s a feleletre készülni.

- Ha a meglepetés felkiáltást csalt ki belőlem, midőn önök Pompon kezét kérték meg tőlem, - mondá, - oka az, mert szemeim előtt Pompon még gyermek. A mai napig még soha sem jutott eszembe, hogy férjhez is mehetne és szeretni fogják. Persze, hogy ez különös, mert én mindazon érdemeket elismerem benne, mikről Jottral épen az imént oly lelkesedéssel beszélt; de hát én őt csak játszva képzelém. És azután mentségemül a meglepetésért, mely önöket sérthette, hozzátehetem, hogy én a női bájt és szépséget mindig csak művészi szempontból tekintem, és Jottral felfogja azt, hogy Pompon reám nézve sem nő.

Percznyi szünetet tartva mintegy szavakat keresett.

- Kénytelen vagyok itt egy kényes tárgyat megemlíteni, mi annál nehezebb, mivel szerelmes-sel beszélek; de végre kötelességem elmondani mindent. - Az imént Jottral a szín elleni előítéletről beszélt, és megvallom, magam is engedtem már ez előítéletnek, s nem tudom, később nem veti e annak magát Jottral is alá, akár a világ befolyása által, akár magától.

- Pompon a nők legbájosabbika én előttem, s nincs az a fehér, ki vele mérközhessék; hol látott ön olyat, ki az ő előkelőségével birna.

Casparis baráti mozdulattal szakítá félbe szavait:

- Ne vitassuk Pompon szépségét, az messze vezethetne minket; én csak azt akarom mondani: hogy a szín előítéletét kell komolyan megvitatni és megfontolni; de nem most, mert az előtt van még egy sokkal fontosabb kérdés is; szereti-e önt Pompon és akar e férjhez menni? Ime ezt kell mindenekelőtt megtudni.

- Ez igaz, mondá Jottrálné.

- De hát ön drága mester, - szólt Jottral, - helyesli-e ön szerelmemet s nekem adja-e őt nőül?

Casparison pillanatnyi zavar vett erőt. Egy önző gondolat szorítá szívét; a kedves kis Pompon elvesztése, ki házának örömét képezte; megszakítani mind a négyük bizalmas életét; megzavarni sétájokat s Pomponat nem látni többé, nem hallani többé, lehetséges volt-e az?

De hát nem önmagára kellett most gondolni, hanem reá, az ő boldogsága és jövőjére. Mely jognál fogva ellenezné házasságát, ha a leány is ohajtáná, s mily kárpótlást nyújthatna ő neki azért?

- Pompon saját úrnője, - mondá - a mit ő akar, én is azt akarom; - azután, nehogy feleletét félre magyarázzák, hozzá tevő:

- Ha valaha gondoltam volna arra, hogy férjet válaszszak neki, soha sem kívánhatnék mást, kihez több bizalommal viseltetném, mint ön, édes Jottral, mert ön szív-, jellem- s érdemre nézve az lesz nejének, mi volt, és a mi jelenben is édes anyjának.

- Bizonyosan, - helyeslé Jottrálné.

E pillanatban csengő hangok és kaczagás hallatszott a kertből, Pompon és Jottral nővére léptek be.

- Ma este kikérdezem Pompont hazamenet, s holnap tudatom önnel válaszát, - mondá Casparis a kérőnek.

- György úr! - kiálta a belépő Pompon ragyogó arccsal, - látod-e Adél, hogy igazam volt megérkezését vitatva, s te nem akartad elhinni nekem.

- Mert Edmund azt mondta, hogy mulathatunk, - felelt nyugodtan a bátyjához hasonló fiatal leányka.

- Miután itt vagytok, megterítitek az asztalt, s én az ebédről gondoskodom, - szólt a házi asszony. - Adéle gördíts ki székemmel a konyhába.

Az urak magokra maradtak, de többé szó sem volt Pomponról. Casparis oly dicséretekkal halmozá el Jottralnét, hogy a fiú szívének öröme nem engedett szót a szerelmesnek.

Ha a ház csinje és rendje meglepé eddig Casparist, még kellemesebb volt a benyomás az ebédlőbe lépve, hol a hófehér, sima abrosz csinos színes porcellánedényekkel volt megrakva, a régi elhasznált ezüstös kések, melyeknek pengéi már egészen megvékonyodtak, csillogtak, bizonyosságul a nagy gondozásnak; csak egyféle bor volt az asztalon, de az üvegek dugaszain látszott, hogy azok a pinczéből s nem valamely zugborkereskedőtől kerültek ki.

Az ebéd a legegyszerűbb volt: leves, ürü-sült salátával és a pástétomsütő által készített tortából állott; de minden izletesen volt készítve s Adéle és Pompon vidám felszolgálata által fűszerezve.

- Mily kedves tűzhely, mily boldog családi élet, - gondolá Casparis.

VIII.

- Nem vagy fáradt? - kérde Casparis Pompont a vasúton.

- Egy cseppet sem.

- Jól van, akkor a helyett, hogy haza mennénk, leszállunk Auteuilben és a boulognei erdőn át megyünk.

- Mily boldogság!

És örömeiben ugrálni kezdett; szívesen elsétált volna ő egész éjjel Casparisval, nem gondolva a fáradtságra.

A mint az auteuili állomáson leszállva bementek az erdőbe, a hold épen feljött, és a levél nélküli galyak, a magas fák felett átlátszó füst látszék lebegni, mely a tárgyak körvonalait a láthatáron kékes ködbe burkoltan tünteté fel; az ég tiszta, felhőtlen volt, telve halvány csillagokkal, melyek vakító ragyogását a hold fénye mérséklé; általában a legszebb nyugodt, enyhe légű csendes és fényes téli éj volt.

Egy ideig szótlanul haladtak egymás mellett; Casparis a felett gondolkozott, mit mondani készült.

Pompon pedig a holdnak, a gyepet ellepő ezüstös fénye, s az erdő magas fái közt levő hézagokat kitöltő azurkéses köd nézésébe mélyedt el; ő folyton művészek körében élván, maga is művészsé lett már, legalább birt érzékkel a művészet iránt, és a természetnek legapróbb tünetei is érdekelték, melyeket sok ember észre sem vesz.

- Miként lehetséges az, - szólalt meg, - hogy az ember senkivel sem találkozik éjjel az erdőben, mikor oly szép; ez a magány, e nyugalom, ez a gyönyörű halvány hold, a kék égbolt s a kékes köd, nem érdekel senkit?

- A mint látod, nem.

- Igaz, hogy mindennek hajdan reám sem volt hatása, ezt is, mint oly sok mást, önnek köszönhetem, hisz önnek köszönhetek *mindent*; - az életet, jelene- s jövőjével s azt, a mivé lettem!

- Tehát boldog vagy?

- Nem komolyan intézi e kérdést hozzám, úgy-e?

- Miért ne tenném azt komolyan?

- Mert akkor igen vétkes, ostoba, sőt hálátlan lennék egyszersmind, ha bizonyosságát nem adtam még boldogságomnak, ön előtt, ki oly boldog, másokat boldogíthatni.

- Ne bántson kérdésem, én nem szemrehányással akarlak illetni, tudom s látom elégedettségedet, hiszen te annak minden nap, minden órán s minden perczen száz módon is jelét adod; az én kérdésem csak azt akarta kifejezni, oly elégedett vagy-e, hogy más vágy nem ébredt szívedben?

Pompon maga elé nézve lépdelt, hirtelen Casparis felé fordulva, mélyen szemeibe nézett, de nem felelt, keresve a kérdés jelentőségét s a rejtett értelmet, mit az magában foglalhatott.

De daczára a tiszta, fényes, szép éjszakának, nem láthatta Casparist annyira, hogy szemeiből, melyeket az is reá szegzett, olvashasson és melyek világítanak, a nélkül, hogy gondolatait elárulnák.

- Te nem vagy többé gyermek, hanem felnőtt fiatal leány és én, ki teljesen megszerezhettem örömeit a gyermeknek, talán nem leszek képes az okos, értelmes és érző hajadonnak, mivé te lettél, boldogságát megalkotni.

Most Casparis kereste tekintetét, de a leány lesütött szemmel mélázva haladt mellette, és csak profilban láthatta a szabályos vonásokat.

Pillanatra elfogúltan hallgatott el; a helyzet kényes és nehéz is volt reá nézve, egyáltalán nem készült el az apai szerepre, és e szerep terhére esett e pillanatban, mert épen nem érzé magát Pompon apjának.

- Gyermekem, - monda, - ismét felvéve a fonalat, s a «gyermekem» szót megnyomva, mintha azáltal jelentőségteljesebbé akarta volna tenni annak értelmét; - «gyermekem», igen természetes volna, ha a te korodban más eszmék, más vágyak is ébrednének lelkedben, mint midőn még az egykori kis Pompon valál, és az én kérdésem határozottan csak arra vonatkozik; nos, boldog vagy-e?

Ismét reá nézett s észre vevé, hogy keze s karja remegett a felindulástól.

- Ne bántson az téged, kedveském, és ne vonakodjál nekem őszintén felelni; nem vagyok-e én a te legjobb barátod?

- Oh igen, - felelé szeretetteljes hangon.

- Akkor hát meg kell lenni, kis Pomponom.

A leány felé fordítá arcát.

- Egészen őszintén s nyíltan kell felelned.

- Egész lelkemből, igen.

- Mert nem csupán azért ajánlottam én neked e magános sétát, hogy a szép teli holdban gyönyörködjünk, hanem hogy szabadon cseveghessek veled, nyílt szívvel, a nélkül, hogy zavartassunk és bárki is meghallja, - láthatod, a hely alkalmas.

És valóban jobbat nem választhatott, átmenve a Montmartre magaslatán a tóparti sétány mellett; minden csendes és elhagyott volt. És a mily messze csak elláthattak, nem volt más előttök a sétányon, a fák szeszélyes árnyainál és saját lépteik zajánál a fövényen, egyebet nem hallhattak magok körül.

- A mai este határozand életed felett kicsikém, - folytatá Casparis, - kérlek, ne zárkózz el és most ne légy bizalmatlan, mint azt oly gyakran cselekszed.

- Az nem az én hibám.

- Végre is végy erőt magadon és felelj nekem nyíltan, nem gondoltál-e néha a férjhezmenetelre?

- Oh György úr! - hebegé a leány és hevesen szorítá bal kezét szívére, mintha el akarná némítani annak lüktetését.

- Felelj nekem!

Hosszan tartó habozás után végre halk, elhaló hangon így szólt:

- Igen. - Azután mintegy visszavonni akarva az elrebbent vallomást, hozzá tevő:

- Gondoltam arra... néha, de soha sem reméltem.

- És miért?

Némán fordítá félre fejét; de mozdulata oly jól kifejezé zavarát, hogy nem kelle szólnia.

- Te tán azt hiszed, hogy mivel fekete vagy, nem szerethetnek?

- Nem merem hinni, hogy úgy szeressenek, a mint én kívánnám.

- Nos tehát, csalódol édesem.

- Oh György úr!

- Téged szerethetnek.

Remegve, megdöbbenve fordult Casparis felé és ajkára és szemeire függesztett tekintettel lépdelt mellette.

- Szerethetnek... és szeretnek... szenvedélyesen.

- Engem?!

- Téged, ki bájos vagy; te tehát soha sem nézted még meg magadat?

- Nagyon is.

- Akkor nem láthattad jól, te tehát nem tudod....

De hirtelen elhallgatott, érezve, hogy nem ismételheti e gyermek előtt a felőle mondottakat, mit Jottral és ő, művészi szabadalmuknál fogva tehettek.

- Te tehát nem tudod, mily bájos vagy azok előtt, kik a női szépséget legjobban meg bírják ítélni.

- Istenem! - suttogá egészen kábultan s alélva a leány.

- Igaz ez? - rebegte, - lehetséges, én?

- Azután nem is csupán szépségedért szeretnek téged, de mert bírva azon női erényekkel, melyek a legboldogítóbbak, a jósággal, gyöngédséggel, kellemmel és odaadással.

- Én, én....

- A lélek egyenessége s jellem szilárdságával, s ezért akarnak nőül venni.

- Nőül venni! engem?

Megsemmisülten állott meg, képtelen levén egy lépést is tenni előre.

- Látom felindulásodról, hogy végre érted, mit mondani akarok, és kitaláltad, kiről van szó.

A leányka mozdulatlanul állott előtte, lesütött szemekkel, melyeket nem mert fölemelni; mindazonáltal a hold fénye által megvilágított arcza ragyogó volt.

- Nos tehát igen, ő az, ki tőlem kezdetet kéri.

E szavakra kérdő tekintetet vete reá, nem értve jól a mondottakat.

- Ő hozzám fordult, mintha atyád volnék, mielőtt neked valaha bevallotta volna szerelmét; de nekem megmondta, hogy szeret.

Pompon elfojtott sohajt hallatott, s hirtelen lesütve szemét, előre sietett oly módon, hogy Casparis nem láthatta arcját.

- Én azt feleltem neki, - folytatá Casparis, - hogy csak akkor adhatok határozott választ, ha előbb veled értekezem a dologról. Hozzá kell azonban tennem, hogy Jottrall asszony is óhajtja ez összeköttetést.

Pompon oly gyorsan haladt előre, mintha félne, hogy utól érik.

- Én semmi tekintetben sem akarok határozatoddal ellenkezni, bár megvallom neked, hogy nekem fájdalmas, igen fájdalmas lesz tőled megválnom, és hogy ha e házasságba beleegyezve, bizalmasságunk megszakad....

- Nem egyezem bele, - szólt közbe szaggatott hangon, vissza sem fordulva.

- Hogyan! - kiálta Casparis meglepetve.

- Én nem akarok férjhez menni.

- De hisz az előbb még oly boldognak látszottál!

- Boldognak, hogy szerettetem, igen, az igaz, s boldognak, hogy nőül akarnak venni, az is áll; s nem természetes-e ez oly szegény leánynál, minő én vagyok? Boldognak, mivel ön azt mondá, hogy...

Habozás után folytatá - mert ön azt mondta, hogy... a mit mondott; oh igen, nagyon boldog, örült valék a boldogságtól; de még sem akarok férjhez menni.

Azután mintegy kiáltva mondá:

- Az én boldogságomat azon remény képezé, hogy *engem* szerethetnek.

- De hiszen szeretnek is, kis Pomponom; biztosítalak, hogy az a jó Jottrall szenvedélyesen szeret.

- Én nem szeretem, - kiáltá durván.

- Miként mondod te ezt? Van ellene valami neheztelésed?

- Nekem? oh nem. Ellenkezőleg; mert ő nagy örömet szerzett nekem azon biztosítással, hogy szerethetnek engem is; pedig ő nem oly jött-ment.

- Sőt egy kitűnő szív.

- Ő művész, a mint ön mondá, egyike azoknak, kik meg bírják ítélni a női szépséget.

Casparist annál inkább meglepte ez a büszkeséggel vegyült kacérság, mivel Pompon azelőtt oly szerény és alázatos volt: mennyire elkábítá s lelkesítő a tudat, hogy őt bájosnak találták.

De minthogy így volt, miért nem hatotta meg Jottrall szerelme szívét is.

- És miért nem akarsz férjhez menni? - folytató. - Mi nem tetszik neked Jottrallban?

- Oh, semmi ellenvetésem; barátilag szeretem is, mint szeretem szívemből anyját és testvérét, és fáj őket megbántani, biztosítom; de férjhez menni nem akarok.

- Engedd megjegyeznem, a nélkül, hogy reád nyomást akarnék gyakorolni, és hidd el: Jottralból kitűnő férj fog válni; oly jó lesz hozzád, minő anyja iránt volt, s életed mellette biztosítva volna.

- Tehát minden áron férjhez akar adni? - kiálta kétségbe esve.

- Én csupán a te boldogságodat kívánom, kicsikém.

- No jól van, akkor hát az képezi boldogságomat, ha e házasságot elő sem hozza többé.

- De végre is, miért útasítod azt vissza? vannak rá helyes okaid?

- Nem szeretem Jottralt.

- Szeretsz valakit? felelj őszintén.

- Nem! - kiálta fel a rémület kitörésével, - senkit! senkit! senkit!

Azután egy pillanat múlva nyugodtabban folytató:

- Az én boldogságom abból áll, hogy ön mellett élhessek, a mint azt mostanig is megengedte és a mit kérem, hogy örökre megengedjen.

- De édes leányom, nem az én eszmém volt e házasság, és az elválás gondolata sem tőlem származott; sőt megvallom neked, egész a mai napig soh'sem jutott eszembe, hogy te férjhez is mehetnél, és örültem, hogy közelemben vagy, soha sem gondolva arra, hogy ez valaha másként is lehessen; de az is igaz, hogy a mi a gyermeknél természetes volt, az nem helyes, s nem mindig lesz illő a hajadonnak.

- Oh kérem, könyörgöm, engedje, hogy gyermek lehessen; s az maradhassak mindig, örökké!

- mondá; és azzal hangos ideges zokogásban tört ki.

IX.

Hétfőn Jottrall a szokott időnél egy órával korábban hagyta el Montrouget és annyira sietteté az izgatottság, hogy több mint másfél órával előbb ért a műterembe mint rendesen.

- Vajon mit felelt Pompon?

És logikailag igyekezett magának Pompon válaszát kimagyarázni annak viseletéből.

Kétségtelen, hogy ő mindig előzékeny és szívesnek mutatkozott, jó kedvű, mosolygó, kedélyes volt, de mindez még nem szerelem. Anyjához s nővéréhez is szeretettel viseltetik s igyekezett kedvökben járni, de ki tudja, hogy e viselete az irántad való szerelemből származott-e?

A rokonszenv jeleiben részesült tőle, de a szerelem bizonyítványait eddig nem tapasztalta, legalább határozott bizonyítványokat nem.

Csupán csak feltevésekre építhet reményeit; egy tekintet, egy mosoly vagy tréfás kézszorítás s egyes szíves szavakból meríthet vágyai teljesültét, és ezek bátoríták az előadott kérelemre, de hát mindez igen bizonytalan vala.

Szerethette is, annyi bizonyos; de az is lehetett, hogy csak barátot, társat látott benne.

Megindíttatá e magát a megkérés által?

Ez ismét más, és nem kevésbé nehéz s fontos kérdés volt.

Mindenek előtt azt kellett volna megtudni, előadta-e már neki ajánlatát Casparis és támogatta-e? E tekintetben igazoltnak tűnt fel aggálya, mivel ajánlatát először ő is hidegen fogadta, és ennek következtében azon sajátságos kételye támadt, hogy ellenére volna ez összeköttetés.

Feltéve azonban, hogy Casparis közölte a kérést s a legmelegebben tanácsolta a házasságot, vajon miként fogadta azt Pompon, s érzéketlen maradt-e az ajánlat anyagi oldala iránt: a biztosított lét, a nyugalom, a gondtalanság, tisztességes családi tűzhely, és egy békés jövő, a gyengéd családi örömek kilátása nem hatották-e meg?

Jellemvonásával s korával megegyezett-e e dolgokkal foglalkozni? Hisz ő önzetlen, gondtalan gyermek volt, és Jottrall soha sem tapasztalta nála, hogy a más nappal törődött volna; oly nehéz és borzasztó próbákon ment át a nélkül, hogy megtört volna, s így bizalma sorsában ki-magyarázható; a múlt biztosítá jövőjét.

Egy részről tehát nem mert magának illuziókat alkotni Jottrall, de másrészt azt kérde magától, miért ne viszonzhatná ép az ő szerelmét, és ez ismét reményt kelte szívében. Sok éven keresztül éltek egymás közelében, a leány ismerte, tudta, hogy mit ér, és pedig ő minden el-bízottság nélkül hitte, hogy megnyerheti egy fiatal leány szívét.

A mint Casparis ajtajához érve, észrevette, hogy másfél órával korábban érkezett, nem mert belépni azon gondolatban, hogy Casparis tán még fel sem kelt, mit csináljon addig? Dolgozni nem bírt a türelmetlenségében, inkább le- s feljárkált, lázas idegességgel nézve minden perczen óráját.

Végre egy óra múlva, tovább nem bírván kiállni, elhatározá, hogy belép, hátha kivételesen előbb felkelt ma a szokottnál a mester? És valóban Casparist már dologban találta műtermében egyedül vagyis az állatokkal, de Pompon nélkül.

Észre véve Jottralt, élénken elibe sietett.

De nem volt szüksége a mondatra, melylyel tudtára akará adni Pompon válaszát, mert Jottrall megelőzte.

- Visszautasít! - mondá.

Casparis kitérte karjait s szó nélkül lehajtá fejét.

Mit mondjon?

Jottrall mozdulatlanul volt helyére szegezve.

Hosszú idő múlva szótlanul közeledett a szekrényhez, és mint rendesen, öntudatlanul, fejét vesztve és sebzett szívvel kivevé blousát és gépiesen magára ölté kabátja helyett.

Azután lassan, kimért léptekkel márványához ment és felvett egy vésőt, de az kihullott remegő kezéből.

Akkor hirtelen Casparishoz lépett, ki már ismét dolgozott, és remegő ajakkal, tompa hangon kérde:

- Miért?

- Nem akar férjhez menni.

- Ez nem ok.

- Ő ezt állítja.

- Szeret valakit?

- Senkit sem szeret.

- Az lehetetlen.

- Nekem azt mondta.

Jottral fejét két tenyerébe hajtva, egy pillanatig így maradt, de nem sokára leereszté karját és megmutatá eltorzult arcát Casparisnak.

- Én bátor, erős akartam lenni, de gyenge és nyomorúlt vagyok; túlságig szeretem és mindent meg kell tudnom.

- És mit tehetek én erre, szegény barátom?

- A mit mondott, mindent, mit önnek mondott, mitsem rejtegetve, kíméletlenül; a valóság bármily fájdalmas is, többet ér a kétségnél; legalább mindent megtudok, úgy-e bár? mindent.

- Ne képzeljen semmi sértőt, semmi ellenszenvet személye ellen; nem akar férjhez menni, ez az egész és még is elég, hogy az ön reményét romba döntse.

És azzal szóról szóra elbeszélte a közte és Pompon közt lefolyt jelenetet. Jottral pedig csupán egyszer szakítá félbe, midőn azt említé, mily boldognak s büszkének látszott Pompon annak hallatára, hogy szerettetik.

- De hisz akkor! - kiálta fel.

- Persze, hogy ebben van az ellenmondás; én részemről a kis leány utolsó szavaiból magyarázom ki a valót «engedjen gyermeknek maradnom» s ebből látom, hogy ő még valóban gyermek. Ön azt hívé, már hajadon, és pedig csak gyermek.

Jottral fejét rázta.

- És e körülményből meríthet ön vigaszt, - folytató Casparis, - sőt egy kis reményt is. Pompon még most nem akar férjhez menni, de azért nem kevésbé hízeleg neki az ön szerelme; nem lehetetlen tehát, hogy egy kis idő múlva változik érzelme, s akkor tán óhajtani fogja azt, mit ma visszaútasít.

- Azt hiszi ön? - kiáltá Jottral.

- Nem mondhatom, hogy hiszem, de utoljára lehetséges; nem úgy vélekedik-e ön is, mint én?

- Én csak a lesújtó csapást érzem; persze, hogy én is gondoltam a visszautasítás lehetőségére, de nem az észre, csupán szívemre hallgattam. Igen is elbíztam magamat, s azt hívém, csak említeni kell a házasságot, hogy elfogadják. De ő is büszke, és ez méltányos. Mindegy, annál magasabbról s kegyetlenebbül esem le.

Casparis kezét nyújtva mondá:

- Szegény barátom.

A rokonszenv e jele elérékenyíté Jottralt.

- Igaza van, - mondá, - várni fogok, remélni; talán még megszerettethetem magamat; a jövő előtt áll; de szegény anyám, ki veszve hiszi magát s halála előtt óhajtott volna megházastani, az oly édes megnyugvás lett volna neki. Híjába...

Casparis pár lépést téve az alvó Éva felé - kérdé:

- Talán jobb lenne, ha ma nem dolgoznék?

- Ellenkezőleg, szeretnék éjjel-nappal dolgozni, életemben már sok bánatom volt, és akkor s paradicsom összes szentjeihez folyamodtam, de csak egy könyörült rajtam, és az a szent «Munka.»

És e szavak után szilárd kézzel nyúlt vésőjéhez, s munkához látott.

Pompon rendes szokása ellenére az egész délelőtt nem ment a műterembe; sőt a teremből sem hallatszott ki hegedűjének hangja, - és Jottrral arra gondolt, hogy tán beteg, vagy el akar rejtőzni előle.

A reggeli után alig távozott Casparis, midőn Pompon hegedűjével kezében a műterembe lépett. Jottrral inkább érezve, mint látva jöttét, hirtelen visszafordult.

Mire Pompon megállva, reá szegzette szeretetteljes bánatos szemeit.

Pár perczig ily helyzetben maradv Pompon, gyengéden, a nélkül hogy szemeit levenné róla, felé közeledett s kezeit vállára tevé:

- Nem kell rám haragudni, - szólt oly hangon, mely majd szétrepeszté Jottrral szívét, és elfordult, nehogy elérzékenyülését a leány észrevegye.

- Ha ön a történetek daczára is elfogadna testvéreül, barátjaul mint hajdan, biztosíthatom, hogy hívebb, odaadóbbat nem találna soha s kezét ismét vállára tevé, mi az ifjut tetőtől-talpig megrázkódtatá.

- Akarja? kérdé.

- Oh Pompon! kiálta az ifju a szenvedély kitörésével.

A leány egy lépést hátrált. Mire Jottrral magához térve szinte visszalépett s kezét nyújtá felé.

- Mint azelőtt, - mondá, - igen mint hajdan.

Pompon kedves mosolylyal nyújtá oda kezét.

- Nem, - mondá, - jobban, mint hajdan.

Mélyen szemébe nézve, több biztosságot tapasztalt nála, mintsem valaha hitte, valami ellenállhatlan érzelmét az önérzet felsőbbbségének.

- Kellemes lesz-e önnek, ha valamit játszom, mialatt dolgozik? - kérdé.

- Köszönöm, kegyed igazán az a jó kis leány, kit...

Azt akarta mondani, «kit szeretek», de elhallgatott.

- Örömet fog általa szerezni, - mondá.

Ekkor előszedte mindazon darabokat, melyekről tudta, hogy előtte kedvesek s úgy játszá a mint soha, még Falcónak sem játszotta így azelőtt.

A mint Jottrral munkáját abbahagyva, reá nézett, ő is megállott, és gyengéden mondá neki.

- Ha akadályozom a munkában, akkor kimegyek.

- Nem, ne menjen el.

És ő még akkor sem ment el, midőn már teljesen kifáradt. De szokott divánjára elhelyezkedve, terveket kovácsolt a jövő vasárnapra, oly módon, hogy Jottral lássa, miszerint mitsem akar életmódján változtatni, és hogy úgy neki, mint anyjának s nővérének is az akar maradni, ki eddig volt.

Az idő telt ekként, a nélkül, hogy Casparis hazajönne.

S alkonyatkor Jottral is távozni készült, de ha eddig uralkodott magán, a válás pillanatában nem bírta a fájdalom kitörését leküzdeni, mondván:

- Ne tudja meg soha, mi az szeretni viszonzszerelem nélkül.

Ha az éj nem lett volna már oly sötét, Jottral láthatott volna két könnyet végig peregni Pompon arczáin.

X.

Pompon egyik bánatát képezé, hogy Casparis soha sem készített utána semmit, még csak a legkisebb vázlatot sem.

Pedig még Souris- és Pataponnak is voltak már szobrocskái.

Sőt Sourist még márványra is érdemesíté, és a salonban egy veres bársonyra leterített talapzatra állítá szobrát, melyen az agár finom körvonalalaival, könnyedén állott három talpán, míg a negyediket felemelve, félig behajtá, orrával felfele nézve; és kik mellette elhaladtak, mind megbámulták kecses könnyűségét.

Pataponé bronzból volt öntve és a salon másik sarkába párjául szolgált társának, és teljes szépségében tündökölt: fejét egyenesen tartva, mutatá a macska széles képét, mely az emberé után legtökéletesebb műve a teremtésnek, oly fekvő állásba volt helyezve, mely legelőnyösebben tünteté ki arányos testét, valamint hullámozó kecsseit és hajlékonyságát.

Íme ezeket méltónak tartá művészetére, míg ő feledve volt, több mint feledve, megvetve.

Mily megaláztatás!

Elébe helyezé a két állatot is, pedig azok bármily szépek, mégis csak állatok.

Ő tehát annyit sem ért neki mint ez állatok?

Mit nem követett volna el pedig azért, hogy egyszer mintául használja!

Határozottan soha sem kérte őt erre, mert természetében állott soha semmit sem kérni, még azt sem, mit leginkább óhajtott, sőt azt legkevésbé, de mindent megkísértett, és felhasználta összes cselfogását, ügyességét, diplomatiáját, hogy felköltse benne azt a gondolatot, mire magától rá nem jött.

Hányszor vetélkedett a macska és agárral ügyességben, azon reményben, hogy egy kecses mozdulata elcsábítja Casparist, a mint az Souris- és Pataponnak sikerült. Mily aggálylyal leste olyankor titkon a hatást! és ha azt nem láthatta, mily izgatottan várta az óhajtott szót ajkáról, mely azonban mindig elmaradt! Egyetlen bókban, még csak megfigyelésben sem részesült; semmi; azt lehetett volna hinni, hogy nem is látja, pedig azt eléggé észrevette, hogy nézte.

Egy napon azonban mégis remélte, hogy sikert arat.

A legközelebbi tavaszon volt. Mind a négyen a carnellei erdőségben sétáltak, és egy magas fákkal beárnyékolt lombos tavacska partján reggeliztek, mely sűrű bozóttal volt szegélyezve.

A hely oly szép, oly üde volt tiszta vizeivel és lombos keretében, hogy reggeli után még sokáig gyönyörködtek a fűben üldögélve a vízen és pázsiton elterülő napsugár s árnyék játszásában.

Egyszerre Pompon felkelt, hogy virágot szedjen, gyöngyvirágot, ibolyát s vízi liliomot keresett, és még számtalan olyant, minek nevét sem ismeré, daczára Falco botanikus előadásainak kirándulásaik közben. Aratását elvégezve, visszatért a tóhoz, de annak ellenkező partjára, nem melyen Blanchon és Casparis ledőltek, elmerülve egy tudományos aesthetikai vitába, mely Falcót elkergette, kinek feje szédült, ha már e kérdések csak fel is merültek. Oda ült tehát egészen a víz közelébe szétszórt virágai közé, s azokat csokorba kötözteté; s csak akkor hagyta abba munkáját, ha néha a vízben megpillantá magát, oly tökéletesen visszatükrözött arcát és alakját egész keretében a magára aggatott fűszálak, virágok és zöld levelekkel. Időről időre áthallá a másik partról a rá nézve érdektelen megjegyzéseket, úgymint: az eszmény nagyszerűsége, eszményi nemes lelkesedés, aesthetikai sensatio, stb., melyek teljesen érzéketlenül hagyák még Casparis ajkáról is, és megengedék követni ábrándozását vagy egy-egy a bozótban rejtőző madár énekét hallgatni. Egyszerre léptek zaja érinti füleit, a mint az a háta mögött a száraz galyakat átszelve a fűbe zuhant, s hátra tekintve, felismeré Falcót. De ugyane pillanatban hallá Blanchon hangját is.

- Meg ne mozdulj, kis Pompon; Falco, maradj ott, a hol vagy.

- Nos, mi bajod? - kérde Casparis.

- Az, hogy a legbájosabb képlet tárul el előttem; ez a kicsike ott a víz partján, a mint virágai közepett hátra pillant, meggyőződni, vajon ki lepte meg; mily gyönyörű e helyzetében az a kis kópé ott! mily bájos, mily természetes!

És egy kis albumot húzva ki zsebéből, vázolni kezdé pár vonással a kínálkozó képletet. Pompon nem igen iparkodott mozdulni, mert szíve örömben úszott. «Mily szép e helyzetében a kis kópé?» mily kedves szavak számára, és ki által mondattak, egy nagy tehetség; nem egy jött-ment, de oly festő által, kinek érdemeit naponta hallá emlegetni. A mint a vázlat elkészült, azonnal át is futott a tó másik partjára, hogy lássa.

- Tehát ön engemet akar lerajzolni, Blanchon úr, - mondá örömmel, oh tegye azt annyiszor a hányszor csak akarja.

- Téged! Hová gondolsz?

- Ah! Azaz, hogy ha akarod, majd lefestelek azon mozdulat kedvéért, mely senkinek sem sikerülhetne úgy, mint neked; de mit csináljak a fejeddel? lehetséges-e a carnellei tó partján egy kis fekete leánykát képzelni Presles és Saint Martin du Tertre között? Én nem akarok egy talányszerű képet festeni, hogy meglátva, azt kérdezzék: «mi akart ez lenni?» E tó partjára, ezen erdőbe, csak oly alakot állíthatok, mely az itteni természettel összhangzó, vagyis egy a fűben ülő, s kedvese által meglepett pórót azon pillanatban, midőn ép virágkoszorúval ékíti fel magát. És meglátjátok gyermekeim, minden egyöntetű lesz, az egyének úgy, mint a természet, úgy is rég akartam megkísérteni egy természetnagyságú képet alkotni a szabad ég alatt, most megvan és te sugallád azt nekem, kis Pompon.

Daczára a csalódásnak, hogy nem ő lehet a kép mintája, abból mégis merített némi reményt.

Miután Blanchonnak ő adta az ihletet egy képhez, miért ne adhatná azt meg Casparisnak is egy szoborhoz?

Ha egyiknek elég szép volt mozdulata által, miért ne találná azt szépnek a másik is?

Azután a szobornak nem is szükséges összhangban lenni az őt körülvevő vidékkel, miután az önálló szokott lenni.

S annál jobban bele élte magát e reménybe, mivel Blanchon naponként eljött egy ideig Casparis műtermébe, az ő alakja után készíteni el művét; és őt pórnőnek öltözve, felállította, minden perczen bókolva neki tartásának kecsességéért.

- Milyen jó ülést foglal el ez a kópé; nézd csak Casparis, egy hivatott minta sem tehetné jobban.

És ő valóban csodálatra méltóan ült az emelvényen, mert inkább elájult volna, mintsem megmozduljon, vagy bevallja, hogy fáradt.

Ő nem Blanchonnak, hanem Casparisnak ült.

Azonban a festői tanulmány is bevégeződött, és Casparisnak nem jutott eszébe felszólítani, hogy engedje szobrát elkészíteni.

És az elkészült kép oly feltűnést okozott, hogy azt Blanchonnak minden eddigi képei között legsikerültebbnek találták, és Casparis még sem gondolt arra, hogy a szegény kis minta őt is oly ihlettel hassa meg, mint barátját.

Ez kétségbeejtő volt.

Tehát már soha sem veszi őt észre?

És gyakran szobáját bezárva, fejtől talpig tanulmányozá önmagát nagy tükreben, vajon mi lehet rajta oly visszatetsző.

Pedig neki úgy tetszett, mintha....

De ilyenkor nem merte gondolatát befejezni, mert az majdnem annyi lett volna, mint őt vádolni, pedig bizonyosan Casparisnak volt igaza és ő ítélt helytelenül.

Nem azért nem látta meg, mintha nem törődne vele; ellenkezőleg azért tett így, mert látta és elítélte.

És azzal nyugtatá meg magát, hogy a szobrászat igényei mások, mint a festészeté, s mi jó emennek, az a másikat ki nem elégíti.

Pedig Jottral számtalanszor kérte, hogy elkészíthesse mellszobrát vagy arczképét medaillon alakban.

- Meglássá, milyen kedves lesz az, érzem, hogy szerencsét hozna nekem.

De Jottral nem volt Casparis. Míg majd meghalt a vágytól, hogy Casparisnak mintául ülhessen, Jottralé lenni nem akart.

Mit törődött ő Jottral mellszobrával?

De Casparistól egyet bírni őrült s leküzdhetlen vágyat érzett. «Kis Pomponomnak ajánlva, Casparis György»; mily öröm, mily dicsőség lenne ez!

És nem az tette volna boldoggá csupán, hogy Casparis készítse el szobrát, de hogy előtte állva, tekintetét lebilincselhesse.

Noha már e boldogság elérhetéséről lemondott, még sem mulasztta el egy alkalmat sem, hogy valamiképen magára vonva György figyelmét, őt azon sugallatra bírja, hogy valamit készítsen utána, mert nem volt természetében, hogy elhagyja magát vagy lemondjon, és bármi áron is keresztül ne vigye akaratát.

Egy napon, midőn egyedül volt Casparissal a műteremben, oly helyzetbe tevő magát, melyet az nap reggel próbálgatott és neki előnyösnek tetszett.

Képzeltető szívét megdobogtató felindulása, midőn Casparis szavát hallá.

- Maradhatnál-e így pár pillanatig?

E szavakat várta ő oly régen, az ohajtott pillanat elérkezett tehát, végre!

De olyan nagy volt zavara, hogy Casparis kívánságának teljesítése helyett egészen megrázkódva fordult feléje.

- Tehát nem akarsz? - kérdé.

- Oh! inkább kérem arra.

És leküzdve a remegést, mely fejtől talpig átjárta, ismét elfoglalá állását, de nem egészen azt, mely az imént Casparisnak tetszett.

- Egy egyszerű vázlatot készítek csak.

- Oh annyit, a mennyit ön akar!

És pár perczig mozdulatlanul maradt, de az idő hosszabbra nyúlt.

- Még egy pillanatig, - kérte a szobrász.

- Én nem vagyok fáradt.

Végre Casparis letevé rajzóját.

- Elkészült, - mondá és hosszasan nézte vázlatát.

Ő is várt sokáig némán, és aggódva kérdé magától, mit nézhet azon az egyszerű vázlaton.

- Tudod-e, - szólalt meg egyszerre, mintegy önmagának beszélve, - hogy ezzel csinos tanulmányt lehetne csinálni.

Ezért nézte tehát?

- Csakhogy....

De hirtelen elhallgatott, egy tartózkodó érzés lezárta ajkait; hogy is mondhatná e gyermeknek: «csakhogy neked mintául kellene állanod».

Habár a művésznek más fogalma van a tiszta ártatlanságról és szeméremről, mint más köznapi embernek, és ő egy mintával szemben, melynek szépsége áthatotta, csak művész, és semmi más, mint kizárólag művész, még sem feledheté, hogy e minta kis Pomponja lenne, és így habozva, nem tudta hirtelen, hogy fejezze ki magát, még akkor sem, ha csakugyan kérni akarná.

Ekkor a mint ő ily zavarban ott állott, Pompon csendesén, bájos léptekkel közeledett felé, s lesütött, szemekkel, félig nyílt ajakkal suttogá:

- Én oly boldog lennék.

És midőn Casparis rá nézett, emelt fővel egészen nyíltan hozzá tevé:

- És oly büszke!

XI.

A szobrász munkáját még előbb egy másiknak kell megelőzni, a mit a lakatos végez. Ennek feladata vasból és fából a foglалékokat összeállítani, mely a gyurmát tartja és az omlástól megóvjá; ezen a szobor vázát feltüntető foglалókhöz alkalmazza aztán a szobrász részenként az idomítandó gyurmát, mely a szoborváz testét képezi.

- A lakatosért küldök, - mondá Casparis. Mihelyt az a foglalékot összeállította, és én a gyúrmát elkészítem, azonnal munkához látunk.

Pompon, ki az örömtől egészen átszellemült, e szavakra zavart és habozó lett.

Casparis meglepetve szemlélte, gondolkozva, hogy vajon mi bánthatja, mi okozta zavarát.

Pompon őt nem egyszer ejté gondolkodóba, és gyakran kényszeríté változatainak okát keresni. Másként volt ez Pomponnal. Csak ritkán történt, hogy azonnal ki ne találta volna azt, a mi Casparis gondolatait foglalkoztatja.

Nem volt tehát szükséges, hogy őt kérdezze, megelőzte a hozzá intézni nem mert kérdést: Jottralt, mondá lesütött szemmel.

Valóban, hogy is lehetett erre nem gondolni? hiszen e gyengéd teremtés csak nem lehet meztelenül azon férfi előtt, ki őt szereti, de egyáltalában senki előtt sem, még ha értené is, hogy a szobrászoknak a meztelen alakokról más eszméik vannak mint a többi embereknek, és hogy vajmi ritkán akadnak olyanok, a kik mint Goethe egészen természetesnek tartják barátaikat arra felkérni, hogy a szabadban vetkőzzenek le, hogy látni lehessen, miként veszi ki magát meztelen ember zöld alapon.

- Jottralt - mondá a szobrász - Coye herczeg kastélyába fogom küldeni, a hol egy tokot kell készítenem, mire visszajő, elvégeztük. Miklósnak pedig meghagyom, hogy senkit be ne bocsásson.

Pomponnak soha sem volt még oly nyugtalan éje, mint azon nap előtt, midőn mintául kelle állania.

A veendő festői állás és kifejezés csábítá.

Vajon milyennek fogja őt találni, midőn majd ruha nélkül lesz előtte, a női szépség tekintetében oly akadékos mester? ő a görögök tanítványa?

Képes lesz-e megállani e próbát, melyet oly forrón ohajtott, de a melytől im most, midőn már csak néhány óra választja el tőle, oly borzasztóan rémül, hogy visszalépne, ha lehetséges lenne.

Neveltetésénél fogva, melyben részesült, s azok nézetének ismeretével bírva, a kik között élt, mint szintén ama beszélgetésekre emlékezve, melyekben gyakran részt vett s a melyeknek tárgyát csaknem folytonosan művészi kérdések képezték, tudta, hogy mit lehet női szépségnek venni.

Szép volt-e ő? kellemes igen; ezt tudta - gyakran mondták neki. De szép? erről mitsem tudott, pedig minden női szobrot, a melyet csak látott, váltig áttanulmányozott, hogy önmaga és azok közt párhuzamot vonhasson. Mily sok tekintetben eltérő volt ezektől! Azt, hogy szép lenne, soha senkitől sem hallotta, még Jottraltól sem, a ki mégis bájosnak találta.

Kellemes, bájos, elég-e ez Casparisnak, a kit oly gyakran hallott elégedetlenkedni azzal, a mi csupán csinos?

De még ha szép lenne is, oly szépség lenne-e, mint a milyent Casparis szeret?

Reszkette jött ki szobájából, hogy a műhelybe menjen. Mikor a terembe ért, kénytelen volt megállni; lábai inogni kezdtek, keblét hevület fogta el és bármennyire is iparkodott képzelmei uralkodni, úgy tetszett neki, hogy álom varázsába jutott.

A faltűkörbe pillantott, de szemét onnan rögtön elfordítá, magát borzasztónak találva.

Ez ugyan nem igen hathatott rá bátorítólag; sokáig habozott tűnődve, vajon nem lenne-e jobb, a helyett hogy a műhelybe belépjen, szobájába visszatérni s ott elrejtőzni.

De erőt vett gyengeségén, és az ajtót élénken kinyitá, a lépcső tetejéről megpillantva Casparist, ki hátra hajtott kézelővel már munkában volt.

- Jőjj, kérlek jőjj, mondá ez, a nélkül, hogy csak sejtené is Pomponnak csaknem megsemmisítő szorongatottságát; váratod magadat.

A mintakép után türelmetlenül vágyódó művész volt ez, kinek lénye már a munka lázas befolyása alatt állott.

De a következő szavakban: A melegítőt megtöltöttem, sőt a kályhába is tétettem, a hőmérő 25 fokot mutat, remélem, nem fogsz fájni, Pompon csakhamar újra Casparist ismerte fel.

Az állványra lépett.

- A rajzvázlati állást veszed, nemde! - mond Casparis.

Pompon nem felelt, félve, hogy hangja reszketegsége elárulja.

Fűzőjét lassan oldani kezdé, aztán ruháját leesni engedé. Casparis nem nézte. Ez felbátorítá. Egy kézmozdulat - és le volt vetkőzve.

Ekkor Casparis szemeit reá emelte, és néhány lépést hátrálva, hosszasan tanulmányozá.

Pompon egyenes állásban, keresetlen kellemmel tett mozdulattal, gyengéden és bájosan hátrahajlott, s e helyzetben gömbölydeden telt balkarját felemelve, nyakát rózsás újjaira hátratámasztá, míg jobb karját mintegy fáradtan nyújtá lefelé. Barna szempillái kissé lesütött szemeit félig beárnyalták. Alig mosolygó, de csábos gyengéded ajkai nyíló félen maradtak.

Casparis néhány pillanatig szemlélte őt, majd helyét változtatva, körüljárta.

Ámbár szobrászi szeme régóta meg volt szokva a ruhán keresztül is olvasni, Pompont még sem ismeré; midőn fel volt öltözve, finomnak, hajlékonynak, hullámdadnak látá, de a ruhán át mégsem fedezte fel idom-körületeinek most előtte feltárult szabatosságát.

Ezen sem izmot, sem csontot nem láttató, mintegy egészen húsból képezett test valóban tökéletes volt.

A telt vállnál kezdve, egy gyengéd, kecses festői vonal tűnt fel, mely a bájos karcsú termetet követve, folytatásában az alig kiívelő csípőtagozatot könnyed hajlásban övezte, honnan a gyönyörűen domborodó idomokra leszállva a lábsaroknál végződött: a kebel duzzanata kecses, a hát keskeny volt, és fenn a bodros hajzatú fej a gyermekded kézre volt hátrahajtvá.

Casparis többször megkerülte az állványt, a nélkül, hogy szólott volna, szemlélve vizsgálta Pompont, a ki elszorúlt kebelével, lélekzetet alig véve, csupán egy szót - ítéletét várta.

Mit fog mondani?...

Egyszerre a szobrász élénken az állványra lépett és Pompon jobb karját megfogván, kissé lejjebb helyezé.

Ez érintésre Pompon összerezzen, szíve dobbanása megállott, azt hivé, elalél.

De Casparis nem látszott észre venni, hogy mi dúl kebelében; két kezét Pompon vállára tevé, és azt gyengéden előremozdítá.

- Így, - mondá, - ez által kikerüljük, hogy a vállcsuklók egymáshoz kelleténél közelebb ne legyenek.

És élénken, mint jött, az állványról lelépve, néhány lépést hátrált, hogy az élősobrot vizsgálja.

De ismét azonnal feljött, és pedig most, hogy a derékhajlást kisebbre vegye.

- Jó, - mondá.

Azonban még nem volt egészen tökéletes, mert több ízben ismét leszállott és feljött, a test állásán igazítva, azt szilárdítva, mint hacsak valami ízenként összeállított alakkal vagy gyurmabábbal lett volna dolga.

Pompon mindig csak várt, reménynyel telve el, midőn a szobrász az állásról leszállott, félelemmel, midőn arra újra feljött, nem tudta tehát megvalósítani azt, a mit Casparis óhajtott.

Végre ez még egyszer utóljára leszállott az állványról, és csendesen az élőszobor körül menve, megállott, hogy szemlélje.

Fog-e már megszólalni?

A percek múltak; folyvást szemlélte; egyszerre Pompon egy felvillanó fénysugárt látott az ajkait szóra megnyitó szobrász szemében.

Ösztönszerűleg behúnyta szemeit.

- Most már jól van, eltaláltuk, hogy ha még sem tudnék valamit létrehozni, ekkor már bizonyos, hogy semmi művészi tehetséggel sem bírok.

- Tehát jó? - kérdé Pompon halkkal.

- Csodaszerű, kis Pomponom.

Mily hang szívének, mily mámoros öröm!

Csodaszerű!

Az volt, Casparis őt csodaszerűnek találta.

- Most munkához! - mondá a szobrász.

És a nélkül, hogy csak egy szót is szólna, az agyagot gyorsan, - neki gyürkőzve - dolgozni kezdé.

Homlokát csakhamar veriték lepte el, és az izzadtság arczáról kezeire hullott, de percnyi pihenésre sem gondolt.

Szótlanul tovább folytatta munkáját.

Azonban mégis volt egy pillanat, melyben Pomponra gondolt.

- Ha majd nagyon kifáradsz, - mondá, - szólj.

Pompon már fáradt volt, és pedig már jó ideje, de nem vallotta be, fennállva akart maradni, míg csak kimerültségtől össze nem rogyik.

- Birod-e még? - kérdezé időnként a szobrász.

- Igen.

- Jó, hát folytassuk.

De végre is a kifáradás oly nyilvánvaló jeleit vevé nála észre, hogy megsajnálta.

- Pihenjünk, öltözz fel.

Ő azonban nem pihent, és míg Pompon merev állástól kínzott tagjait mozdítani kezdé, szobrának idomítását folytatá.

S miután azon munka, a mivel éppen e pillanatban foglalkozott, kevésbé igényelt feszült figyelmet, dalolni kezdett.

Pompon őt soha ily hévvel még dolgozni nem látta.

- Meglásd, sikerülni fog, meglásd - mondá Casparis, és hüvelykujjával ideges nyomást tett a gyurmára.

- Se olyan nem lesz, se amolyan, tudod, hanem egész egyszerűen Pompon, semmi más, mint Pompon, az pedig mégis valami lesz, ah! ah!

És hangosan nevetett.

Pompon nem nevetett, hanem örömeiben az ég rózsás felhői közt képzelé magát.

Mihamar kérdezé Casparist, nem akarja-e, hogy újra állásba helyezkedjék.

- Nem, - felelé ez, - most nem szükséges; hanem, ha akarod, játszszál nekem valamit!

- Ha akarod!...

Hegedűjéért sietett, és addig; míg Casparis munkáját folytatá, azt hangolni kezdé.

- Mít ohajt ön, hogy játszszam? - kérdezé.

- Mozarttól valamit, a mit te akarsz; de valami egyszerűt, naivot vagy andalítót, vidámat, égi zengzetűt, a mi összhangban legyen azzal, a mit én keresek; ez ihlettségre gerjeszt. Kérlek.

A reggeli szokott órájában Miklós háromszor is jött jelenteni nekik, hogy a borjuszelet meghűl.

- Megyünk.

De bizony nem mentek.

Végre, midőn harmadszor jött be, azt is jelenté, hogy Justine jó felfelé, e fenyegetés hatott.

- Úgy hát siessünk, - mondá Casparis, - reggeli után az állásról még beszélünk.

Pompon boldog érzettel ment a reggelihez. Öröme mámorba ejté. Csodaszerű! ő most csak erre gondolt. Már látta magát márványban; az állás ideje alatt mindig e márványt képzelé maga előtt.

- Tehát fehér leszek: igaz, csak szobor, de fehér és csodaszerű.

Ámde Casparis egy szava hirtelen lesújtotta, kínosan elkábulásig.

- Mihamar bronzban fogod magadat látni, kis Pomponom, - mondá Casparis vidáman.

- Bronzban? - mormogá elszomorodva Pompon.

- Nos! csak nem képzeled, hogy képmásod márványból lehetséges legyen.

Pompon nem mert felelni.

Sokáig nem tudott magához jönni; de midőn ismét visszatértek a műhelybe, a sebzés fájdalma csillapodni kezdett.

Hiszen bronzból ép oly csodaszerű lesz mint márványból.

És elvégre is, mit határoz az, hogy szobra bronz- vagy márvány legyen? ő Casparisnak akart csodaszerű lenni, - és az volt, hiszen ő mondá.

XII.

Casparis nem csupán azért adta át magát Pompon szobrának, s dolgozott rajta reggeltől estig pihenés nélkül zárt ajtók mellett, mivel az neki tetszett, de mivel sietett azt mielőbb bevégezni, hogy Jottralt is visszahívhasssa.

Mert az alvó Éva szobra még valóban nem volt befejezve, és még elég számos napi dolga volt azon a gyakornoknak, mielőtt ő átvehette; ez vala főműve, ez, melytől legtöbbet várt, mely fölött leghosszasabban elmélkedett, legszenvedélyesebben tanulmányozott, és annak fogamzására, szellemi alkotására épűgy, mint kivitelére büszke volt, tehetségét öntötte e műbe; ez vala szorgalmának eredménye, és egyszersmind eszméinek, művészi ihletének kifejezése; ha valaha elnyerné a kitüntető érmet, egyetlen jutalmát a becsületrend keresztje által, melyre - a többivel már bírván - igényt tarthat, egyedül Évája szerezné azt meg számára; Évája nyitja meg előtte az akadémia ajtaját is, és az szavaz mellette.

El kelle tehát készülnie a tárlatra; sőt minden eshetőség ellen biztosítandó, még ápril hó előtt be akarta fejezni. Végre eléggé előre haladtnak találta Pompon szobrát, hogy Jottralt levelileg visszahívja, már csupán a fortélyos és kedves finom fej kivitele volt hátra, a kezek és karok nem igényeltek több ülést.

Jottral nem hivatta magát kétszer; e levél vétele után azonnal visszatért Párisba; anyjától elválasztva, s Pompontól távol unatkozott.

A mint a műterembe lépett, Casparis még nem hagyta el szobáját; az első, mi szemébe ötlött, Pomponnak a mintázó-állványon díszlő szobra volt, de nedves ruhával levén letakarva, nem ismerhette fel Pompont; ő csak azt látta, hogy az egy Casparis által mintázott szobor vala, s ennyi az egész, a leplet levenni arról eszébe sem jutott, a kíváncsiság hiányzott jelleméből.

- Ez dolgot fog adni nekem, - szólt, - elégedetten dörzsölve kezeit.

És tovább figyelmére sem méltatta az új szobrot s Évájával foglalkozott.

Épen megkezdte munkáját, midőn Casparis belépett a műterembe; akkor élénken hozzá sietett kezét szorítani vele, boldogan, hogy viszontláthatja az elválás után.

- Úgy látszik, ön dolgozott, - mondá, Pompon szobrára mutatva.

- Fölhasználtam távolléte idejét.

- Már elkészült?

- Majdnem, megmutatom önnek s megmondja véleményét, ön lesz az első, ki látja.

És beszéd közben igyekezett megszabadítani a nedves takarótól.

Végre ez utóbbi lehullott, és a szobor egész meztelenségében előtűnt, mintha levetköztették volna.

- Pompon! - kiáltott fel Jottral. Pár perczig megsemmisülten állott halvány arczczal és reszkető kezekkel.

Casparis nem gondolt a hatásra, mit benne az általa szeretett nő szobrának látása elő fog idézni; de most már késő volt azt előle elrejtteni, és azután különben is látnia kellett azt egyik vagy másik napon.

Jottral szó nélkül, mély figyelemmel, mozdulatlan maradt, lelóggó karral s előre hajlott testtel, csak szemét legeltette folyton egyenlő mozdulattal fejtől a lábíg, s ismét vissza a szobron.

Egyszerre ellenállhatlan felindulással, könnyes szemmel s remegő hangon kiáltott föl:

- Istenem! mily szép!

E csodálat felkiáltása mélyen megindította Casparist, mily áldott jó fiú ez, mily derék szív, egyenes és becsületes; mily művészi hajlam e szobor előtt, mely oly ellentétes érzelmeket ébreszthetett benne, csupán művészi lelkesedésére hallgat és azt őszintén nyilvánítja.

- Mily szép ez! - ismétlé.

Azután magába szólva folytatá:

- Nem én vagyok hivatva ily mester megbírálására mint ön, de ha egy mű oly lelkesedést idéz elő, minőt itt érezek - szívére mutatott, - akkor bizonyosan szép.

És lassan, részletesen megvizsgálva köröskörül, vallásos áhítattal szemlélte.

- Láthatja, - kiáltott, - hogy én helyesen ítélt meg Pompon; mily bámulatos törzs. Ilyen ő! Valóban az epedő szerelmes Pompon volt az szelíd tekintetével, üde ifjúsága és remegő testével; kissé nagyobb mint a természetben, de tökéletesen arányos, és az eredetiség hatalmával előállítva, mely egyesíteni tudta a nagy művészetet a phantasiával; az ő gömbölyded alakja volt az, az ő büszke, vadsággal vegyült daczos feje, az ő csintalan, merész és kihívó álczája; az általa választott állás egyszerűségében a styl hatása nélkül volt visszaadva, minden klasszikus erőltetés és feszesség nélkül; a mintázó ügyes keze megfelelt a szobrász nagyszerű alkotásának, s az egész műben se ingadozás, se kétség, se gond nem látszik meg azon; az igazán az ihlet egy szikrája, a genie egy sugallata volt, valami rögtönzött s egyénített teremtmény.

Míg Casparis szobrán dolgozott, senkinek sem akarta azt mutatni, még Blanchon s Falcónak sem, mert ő azon elvhez szigorúan ragaszkodott, hogy senki észrevételeit el ne fogadja munkában levő művére, a bókokat ép oly kevésbé mint a bírálatot; azután mindent, de azalatt semmit.

De Jottral előtt leleplezve, többé nem tagadhatta azt meg barátaitól sem, különben is jelenlegi állapotában már nem félt senki befolyásától.

Épen csütörtök lévén, körülrakta a szobrot lámpákkal, s midőn barátai megérkeztek, bevezette őket műtermébe.

- Azt már mondtam nektek, hogy Pompon után dolgoztam, íme most nézzétek.

Mindketten hasonló elragadtatással kiáltanak föl, mint Jottral tevé.

De Blanchon nem elégedett meg Casparist elhalmozni a művész lelkesedése s a barát büszke örömeinek nyilvánításaival; hanem Pompon felkapva, magához szorítja s megcsókolá, mondván:

- Oh kópé! mindig szerettelek, de most még jobban szeretlek; légy büszke önmagadra, gyermekem, te egy mesterművet sugallottál.

Azután Casparishoz fordulva:

- Mikor lesz ércbe öntve?

- Van rá időnk.

- De nem, nincs időnk; ha késlekedünk, nem készül el a salon számára.

- A salon! De hisz én nem szándékozom e bronzot a salonba küldeni.

- Istenem! mily ostobák a genialis emberek! - kiáltott Blanchon. - Te tehát nem érezted, hogy mesterművedet teremtéd meg. Semmi sem súgta azt neked? Az csak nevetséges, hogy a művészeti apaság ép oly vak legyen, mint a physikai apaság. Te Évadra számítasz, Évadra,

melyen oly hosszasan dolgoztál, melybe egészen beleélted magad; nos tehát! talán improvizált Pomponod szerzi meg neked mégis e dicsőséget.

- Tehát a salonba kell jutnia. Különbén Éva és Pompon érdekes összehasonlítás lesz.

- És Arbeletné mellszobra, - szólt Falco.

- Oh! - kiáltott fel Blanchon, - te még genialisabb lehetsz Casparisnál, mert még ostobább vagy. Azt kérdelek tőled, mit keresne Arbeletné Éva és Pompon közt. De most nem alkalmas a pillanat ennek megvitatására, majd elvégzem én azt Casparissal, ha magunkra leszünk.

És csakugyan előhozta a tárgyat még azon este, a mint Falco Arbeletné estélyére és Pompon szobájába ment.

- Mennyi időre van még szükséged alakod elkészítéséhez?

- Nehány napra.

- Akkor hát siettetve az öntést és vésést, elkészülhetsz vele.

- De biztosítalak, hogy soha sem merném kiállítani Pompon. Tudod, hogy föltétlen bizalmam van véleményedben, és hogy következképpen hajlandó vagyok magamat annak alávetni, ha nem is mindenben, legalább részben. Másrészt érzem is, hogy alkottam valamit. Azonban e valamit még sem merem a közönség elé állítani.

- Miért?

- Miként kívánhatod, hogy a közönséget egy négerleány érdekeljen? Ez egy neme ízlésök, műveltségök és szokásaik kihívásának. Hol lehet ily négernőket látni? mondanák. Vajon létezik-e ez?

- Nem minden a művészet tulajdonát képezi-e, a mi emberi?

- És vajon valóban emberi-e ez? Nekem úgy tetszik, hogy oktalan eljárása volna kezdődő hírnevemnek, ha e kicsikét kitenném a párisi kérkedőknek.

- Talán merész lépés volna; de nem vagy-e te oly ember, ki megkísérthet ily eredetiséget? S habár lehetetlen, elbuknál, nem volna-e még az is inkább megtiszteltetés mint szégyen? De te nem bukhatol meg, ezt én mondom neked, különben közöld a dolgot más bírálókkal, mint én. Hivásd el, nem mondom kollegáidat, vetélytársaidat, kiknek igen is sok keserűséget okoznál, de független és megbízható bírakat, majd összeköttetésbe teszem velök magamat.

E megbízható független bírálók véleménye az volt, mit Blanchon előre látott: bűn volna e szobrot ki nem állítani.

Meg kelle tehát adni magát Casparisnak, s a nélkül is most sok oly mindenféle dolgot fedezett már föl művében, mit eleinte észre sem vett, és annak öntudata, hogy remek művet alkotott, fölébredt benne.

Mily öröm volt ez Pomponra, ki soha sem merte volna remélni, hogy oly szép nőt felülmúlhat, mint Arbeletné.

Egy pillanatnyi felindúláson azonban még átment, midőn a munkások eljöttek, hogy szobrát mintába öntsék, és azzal kezdtek a munkához, hogy karjait levágták.

Úgy tetszék neki, mintha valami barbár s fájdalmas orvosi műtétet követtek volna el rajta.

Pedig már látott ily műtétet máskor is; de akkor az csupán a kíváncsiság érdekével bírt reá, míg most saját élete ment át e szoborba, s életének főmozzanatát képezte.

A bronz szobrok nem jelennek meg a világ előtt úgy a mint az olvasztó- és öntődéből kikerülnek, e két rendkívüli phasis az öntés és kiállítás közé még egy finom munka vegyül, a vésésé.

Végre e Casparis felügyelete alatt készülő vésési művelet is véget ért a szükséges időre, és az alvó Éva Pomponnal egy napon szállítottak az iparpalotába.

Művészi körökben sokat foglalkoztak Casparis küldeményével, mely egészen eltért a szokásos föltételektől:

«Egy néger nő, mily eszme!» és a fecsegés szájról szájra jár e néger nőről, kiről mindenik saját módja szerinti történetet tudott. Pomponnak e szobra még mielőtt ismerték volna, majdnem nevezetessé vált.

- Elbízott mű!

- Egy semmiség.

A kiállítás megnyitott, és az eredmény még sokkal nagyszerűbb volt, mint azt Blanchon képzelte; és nem a mesteri átgondolt Éva volt, hanem Pompon, az igénytelen, gyermekes, ihletett természetes mű, mely a dicsőséget megszerző Casparisnak.

Ez nevezetes napja volt Pomponnak, a szegény, hóban talált kis állatnak, midőn Blanchon oldala mellett a Casparis karján belépett a salonba, a mint annak ajtai a jutalmazó jury érmeinek kiosztása utáni napon először megnyíltak.

A helyett, hogy a nagy hajóba lépnének, hol a bronz eleinte volt kiállítva, Casparis az első emeletre vezette, és ott egy ódon bútorzattal és kárpitozással ellátott salon közepén egy emelvényen egészen magánosan ráismert saját szobrára s egy keretben olvasá: «Medaille d'honneur» (Becsületrend keresztje).

A mint remegve Casparisra támaszkodott, az felé hajolva, suttogá:

- Íme, ezt neked köszönhetem, kis Pomponom.

Habár halkán beszélt, Blanchon mégis meghallá, és ő is hozzá hajlott:

- A mint én is neked köszönhetem képem győzelmét, te megihlettél bennünket.

De ő képtelen volt nekik válaszolni, mert a teremben összegyűlt összes egyének szemei reá valának függesztve, és mindenfelől e szavak hallatszának:

- Ez ő!

HARMADIK RÉSZ.

I.

Arbeletné sóvárgó ambícióját képezte, hogy salonnal bírjon, és kitartása, akarata, ügyessége, iparkodása és pazarlása által körülbelől el is érte célját.

Ez ambíciója annál inkább szívében feküdt, minthogy két legjobb barátnőjének volt salonja, miért ne lenne hát neki is? ő csak méltó volt arra.

Egyik barátnője, Villagarcia hercegné, noha idegen nevet viselt, ereiben valódi tiszta francia vér folyt s csak egy szerencsés házasság tette spanyollá, azonban még szerencsésebb özvegye visszaadta őt Párisnak. Egy tehetséges, és a műkedvelő világban hírneves festő leánya lévén, sokat beszélgetett magáról 16 éves korától 22-ig, és miután özvegy atyja teljes szabadságot engedett neki, ő azt ki is aknáztta, és különczködése, úgy kalandjai által általánosan feltűnt, mi által távol tartá ugyan magától a párisi kéroket, de körébe vonzotta a rettenthetlen vagy tapasztalatlan idegeneket. Ez idegenek között volt a gazdag, előkelő és jó nevű fiatal spanyol Villagarcia herceg is, ki legnagyobb mértékben bírt e két tulajdonsággal: «vakmerőség- és tapasztalatlanság». Jól megítélve őt, látta, hogy egyike azoknak, kik még behúnyt szemmel is nőül veszik, és pár hó alatt oltárhoz vezetteté általa magát. Hat év elteltével gyermektelen özvegygé, s férjének általános örökösévé lön. Akkor estremadurei kastélyát, melyet soha sem kívánt viszontlátni, csupán a pusztá falakat hagyván hátra, kiürítván, egy egész csodálatra méltó gyűjteményt, ősi bútorok-, kárpitokból, szőnyegek-, kelmék-, ékszerekből, bronz-, porcellánból s a Villagarcia által századok óta összegyűjtött fegyverekből állót, szállított Párisba, és azzal rendezte be kis rococo palotáját az I-ső Ferencz-utczában, melyet valódi múzeumná alakított át. A felépült fészket felékesíté. Hajdani imádói, kiket mindig csak csillogó, zajos körben fogadott, mind barátai maradtak. Általa meghíva, büszkének érezék magokat, hogy valaha szerettek egy oly nő által, ki most tekintélyt szerez nekik, és visszaidézi ifjúkoruk emlékeit is; és így elég nagy tömege képződött körülte az ismerősöknek, kikhez ő, ügyesen felhasználva nevét, vagyonát s megmaradt szépségét, ügyességét, nagyon rövid idő alatt másokat is csoportosított, Arbeletné második barátnője Thury marquise vala. Az ő arisztokratia legtiszteletreméltóbb családjaival összeköttetésben, Thury marquisené a férje ellen indított valóper hátránya által szerzett hírt magának.

Azon világ által, melyben növekedett s e pillanatig élt, elítélve, nem csüggeszté le fejét, ellenkezőleg kihívóan emelte azt fel. És mivel mindennek daczára a világ meggyalázó ítéletei nem foszthatták meg se születésétől, se nevétől, mivel gazdag és szép volt, miután eszes és a tetszés művészetében ép olyan ügyes, mint a mily kevéssé volt nehézkes összeköttetéseiben, nem volt egyébre szüksége, csupán pár fokkal alább szállani hajdani körénél, hogy egy újabb kör szerencséjének tartsa közeledését viszonzozhatni.

Arbeletné, sajnálatára ő se hercegné, se marquise nem volt, de más tekintetben egyenlőnek vélte magát jó barátnőivel, és minden hiúság nélkül úgy érzé, hogy sok másnál előkelőbb s felettök áll.

Különös lenne, ha le akarnók írni egy salon alakulását, és azt ecsetelnők, hogy mennyi nehézség, szívélyesség, alkudozás, előzékenység, számítás és diplomacia igényeltetik ahhoz, hogy minden héten egy meghatározott nap és órában, különféle osztályokhoz tartozó számos egyéniséget, mit az egész Párisnak neveznek, gyűjtsünk magunk körül.

De itt nincs annak helye, elég annyit említenünk, hogy Arbeletné ügyesen fel tudta használni az elősorolt tulajdonokat, hogy minden csütörtökön maga körül gyűjtse a salont képező

híveket, vagyis oly egyének körét, kik mint kitünőségek a politika, művészet, a tudomány, ipar s pénzügy terén társadalmi állással bírnak, és nem csupán oly polgárok társaságát, kik jól ebédelni, vagy az emésztés ideje alatt jobb és kevésbbé jó zenét hallgatni szoktak megjeleníteni.

Ritka önmegtagadással egy még fiatal nőnél, a ki igényt tart a hódításra, nem zárta ki a nőket az összejövetelekből; ellenkezőleg magához vonzotta őket, kikeresve a legszebbeket, és azokat, kik bármily tulajdonság által, legyen az szépség, szellem vagy képzettség, elősegíthették céljában és oly egyéneket vonzottak körébe, kiket ő egymaga képtelen lett volna a társaskörbe bevonni és állandósítani.

Természetesen a különféle emberek, kik ez összejövetelet képezték, nem voltak egyenértékűek, és a többség között találtak olyanok is, kiket más, kevésbbé fényes, de válogatottabb körben nem igen fogadtak volna el; némely férfinak kellemetlen ügyei voltak, s némely nőnek oly kalandjai, melyekkel igen is sokat foglalkozott a világ; de ezen férfiakkal volt nevök, s a nők vagy szépek, vagy ünnepeltek s így csillagok valának, mi arra elég volt, hogy Arbeletné óhajtsa őket körébe; ő csak zajt és feltűnést keresett; a többi reájok bízta, az az ő dolguk s nem az övé, mi által elmésen mindenkinek eleget tett.

Noha Arbelet úrnak kevés rész jutott a sikerben, ő magának tulajdonította azt, mintha ő lett volna intézője az egésznek, és valóban mulatságos látványt nyújtott felesége vendégeinek dicsősége feletti pöffeszkedése.

Az által, hogy hozzá jöttek, osztozott velök az ünnepeltetésben.

Azon pillanattól, hogy küszöbét átlépték vendégei, az ő tulajdonaivá váltak, nem volt az többé csak tehetséges ember, hanem az ő tehetséges embere.

Így egy oly sajátságos szólásmódot alkotott magának, mely valódi mulatságát képezé azoknak, kik a dolgok komikai oldalát fel bírják fogni.

- «Jöjjön csak, édes barátom, bemutatom önt nagy tudósomnak.» És azután nagy tudósát bemutatta nagy költőjének, híres tábornokának, nevezetes hajdani nagy és jövőbeli nevezetes *miniszterének*.

Ilyenkor nem csupán hallani, de látni is mulatságos volt; egész picziny vézna alakja átváltozott; ha tábornokának mutatott be valakit, harcias állásba tette magát, és sipító hangja nagyszerűen sivított; ha költőjének mutatta be, az ihlet lángolt szemében, és magasra emelte fejét; ha pedig miniszterének, akkor szónoki állást vett.

És pedig neje nélkül, bármily értelmes ember lett legyen is, nem bírt volna se tudósával, se költőjével, se tábornokával, mert képtelen lett volna azt kieszközölni, hogy őt látogassák, és mi még nehezebb, hogy látogatásaikat állandóan ismételjék.

Ha nagy költője sohasem hiányzott csütörtöki összejöveteleiről, oka abban rejlik, hogy az asztalnál mindig tettek gyengéd vonatkozást utolsó költeményére, és oly dicséretekkal halmazták, melyek hízelegtek hiuságának. És nem a férj találta ki e dicséreteket, hanem a felesége.

A feleség emlékezett meg tapintatosan a csatáról is, melyben a nagy tábornok győzedelmeskedett; - az asszony beszélt a tegnapi miniszternek a kormányzása alatt történt nevezetes eseményekről s a holnapi nagy miniszternek a játszandó szép szerepről; a nő olvasta a nagy regényíró utolsó bámulatos nagyszerű regényét is; a nő ismerte a tudós egész élettörténetét, és ügyesen tudott egy egy alkalmat előidézni, hogy mint egy címjegyzék elősorolja műveit, melyek hírnevét megalapították.

Tehát a nőért és nem a férjért jöttek a látogatók.

És az is a nő volt és nem a férj, ki mindenről tudomást szerzett magának, arról, mi a lapokban művészetben, tudomány és politikában előfordult, hogy egyetlen dicsőség ne vonuljon el Páris felett, a nélkül, hogy azonnal ne értesüljön róla.

Mellszobrát megrendelve Casparisnál, oly jól tudta intézni meghívását, hogy az nem is tehetett egyebet, mint azt elfogadni.

De azon pillanatban Casparis még nem volt egyéb oly szobrásznál, minő tíz is van Párisban, és kinek hírneve még nem ünnepeltetett annyira, hogy csillagként tündököljön.

És azután a szobrász elég ügyetlen levén e mellszobrot a salonban ki nem állítani, Arbelet és nejét, kik mindketten annyi súlyt fektettek e kiállításra, egészen felingerelte maga ellen és többé nem kapott meghívást.

De először az általános elismerő tetszésnyilvánítás, azután nemsokára a jury oly hangosan tüntetett Casparis mellett, hogy az Arbelet-pár elkeseredése nem állhatott ellent az áramlat fuvalmának, és Casparis szintén «az én nagy szobrászommá» lőn.

Nemcsak őt hívták meg újra, hanem vele együtt Pompon is.

Nem foglalkozott-e valamennyi lap vele, s nem lett-e ő legalább pár napra nevezetesség?

- «Mi számítani fogunk önre csütörtökön, hallani fogjuk Pompon hegedűjátékát, azon rendkívüli négerleányét, ki Casparis Györgynek mintául szolgált, csodálatraméltó szobrához».

Azok, kik ebédre voltak meghíva, s Falco ezek közé tartozott, miben már régen nem részesült, szerencsések voltak enni látni a fiatal négerlányt, ki azt épen úgy cselekvé, mint más természetes halandó, takarosán és vígan.

És azok, kik csak az estélyre jelentek meg, hallhatták játékát, a mint Falcónak egy variációját előadta, mit valódi művészi tehetséggel vitt keresztül, eredeti és megragadó genialitással.

II.

A siker által divatba jöve, Casparis jogosan tartozott Arbeletné salonjához, és ha engedni akart volna a kéréseknek, melyekkel elhalmozták, rendes látogató lett volna a tél beálltával megkezdődött csütörtöki elfogadásokon.

A nagyvilági embereknek nincs más gondjuk, mint vagyonukat lehető legkellemesebben elkölteni; s azt képzelik, hogy a művészt nagy megtiszteltetésben részesítik, és szívességet tanusítanak vele, ha meghívják megosztani mulatságaikat; néhány művészt illetőleg, kiknek szükségök van a tüntetésre, ez állhat is; de a valóságban a legtöbbre nézve e meghívások, ha visszautasítják, okot szolgáltatnak a neheztelésre s ha elfogadják, romlásra.

Azon pillanat, midőn Casparis hírnevessé vált, épen nem volt alkalmas, hogy elmerüljön a világi élvezetekbe, melyek reá semmi vonzerővel sem bírtak.

Miért áldozná idejét az embereknek? neki nem volt szüksége a salonok pajtáskodásaira, hogy előre mehessen. És még akkor sem kereste volna. Mit törődött ő az Arbelet úr tudósai- vagy iparosaival? Ez estélyekből csupán a másnapi rossz hangulatot, szórakozott szellemet, ingadozó akaraterőt és rest kezét vitt magával haza munkájához.

Mindazonáltal nem vonhatta ki magát tökéletesen, hogy olykor a messinei avenuet fel ne keresse; mert Arbelet úr, ki sokat tartott nagy szobrászára, utána küldte Falcót.

- Miért nem akarsz eljönni?

- Mert engem nem mulattat. Mit akarsz? mily gyönyörűséget találjak én oly emberek gyülekezetében, kik igen értelmesek lehetnek otthon, de annál nevetségesebbek társaságban, és kiknek egyéb gondjok sincs, mint arra várni, hogy saját egyéniségüket helyezték az első helyre? Csak egyetlen kellemes perczem volt a múlt este is, midőn Arbelet úr szemére hányta a regényírónak, hogy visszavonúl a világtól és midőn ez azt felelte: «Mit csinálnék ott? Ha közönyösök közé megyek, kiket nem ismerek, ott semmi érdekeset sem látok, nem lévén időm tanulmányozásukra; ellenben ha a jól ismert barátokat keresem fel, mint például ön is, itt sok mindenfélét látok, de éppen mert barátok körében vagyok, elnémulok. Vajon elbeszélhetem-e a drámákat, melyek az ön házában lefolynak, én, az ön barátja?» Megvallom, hogy a tányérra hajló orrok akkor megnevettettek. De ezek igen is ritka perczek ott, melyeket túlságos drágán kell megvásárolni.

Azonban, hogy ne bosszantsa Falcót, kit felelőssé tettek távolléteért, gyakrabban egyezett bele, mintsem akarta volna a messinei fasort felkeresni.

- Miért látjuk önt oly ritkán? - kérdezte tőle Arbeletné.

- El vagyok foglalva.

- Ön tehát éjjel dolgozik?

- Nem, éjjel alszom; de ha éjjel nem alszom, nem dolgozhatok nappal; a művészek élete nem az ünnepélyek sorozatából áll, arra semmi szükségünk; és nálunk éppen úgy, mint az egyházi rendnél, szükségesek a zárdai fogadalmak.

- Még az ártatlanságé is?

- Főleg az!

- Kár!

Arbeletné túlságig párisi nő volt arra, hogy az ilyennemű szavak hatását ne lesse el, ha a véletlen ajkáról ellebbenti, tehát még várt egy perczig, hogy hallja Casparis feleletét; azután, miután az mit sem szólt, folytatá:

- E fogadalom nélkül, mely, remélem, nem örökös, szerencsém lett volna önnel megismertetni egy szép fiatal leányt, ki szeretné, s kit ön nőül vehetett volna. Mert nekem egész választékom van a szebbnél szebb, bájosabbnál bájosabb fiatal leányokból; és mellette főspecialitásai szalonomnak: a bizalom, gyorsaság... és discretio.

Elnevette magát, de majdnem azonnal szigorú hangján folytatá:

- Mert végre is egy napon meg fog ön nőülni, nemde?

- Én sohasem gondoltam arra.

- Rá kell hát gondolni, és pedig a lehető leggyorsabban, ne halaszsa, hiszen nekem, mert minél inkább előre haladunk az életben, annál jobban észreveszszük, hogy csak szoros családi körére, csak az övéire számíthat az ember; ah! ha nekem gyermekeim volnának!...

Casparis nem igen szerette Arbeletnét. Először is mivel az barátjának kedvese volt, és mivel mi férfiak általánosságban nem igen jó véleményben vagyunk azon nők felől, kik barátainkat szeretik. És azután sértette nála a természetesség hiánya is, a szükségesség, mindig olyannak mutatni magát, minő a valóságban nem volt. E szó, melynek hangsúlyozása őszintének látszott, azonban meghatotta és figyelmessé tette további beszédjére.

- Határozza el magát, - folytatá - s a leggyorsabb lesz a legjobb.

- Még mindig a házasságra? szeretni kell valakit?

- Persze, de nekem épen van is valakim.
  - Oh! de hiszen ha így van, akkor megijeszt asszonyom, mert én azt hívtam, hogy értekezésünk csak elméleti, s nehogy gyakorlativá váljék, kérem ne üzzük azt tovább.
  - Még mielőtt megismerné azt, kiről beszélek?
  - Természetesen, mert ez esetben nem lehet sértő visszavonulásom, miután oly ismeretlen elől mindig elrejtőzhetem, kiről még azt sem tudom, barna-e, vagy szőke.
  - Szőke.
  - Szép, avagy jelentéktelen?
  - Eszményien szép.
  - Gazdag vagy szegény?
  - Nyolcyszázezer frank hozománnyal; s anyja halála után, - atyja már nem él - egy elég csinos vagyon.
  - De asszonyom, én mitsem akarok hallani.
  - És én nemcsak azt akarom, hogy halljon, hanem hogy lásson is, s épen azért kérem önt hozzám ebédre a jövő csütörtökön Falco barátjával. Járasszony itt lesz leányával, majd ha már látta Simonne-t, majd ha beszélt vele, akkor fogjuk csak a társalgást folytatni e tárgyban, addig meg sem hallgatom önt.
  - De asszonyom....
  - Azt akarja mondani, hogy elméletileg ezt vagy amazt gondolja, hogy jelenleg nincs ily dolgokra hangolva. Mindez mit sem bizonyít. Még ha megesküdnék, hogy soha sem nősül, még akkor sem tulajdonítanék semmi jelentőséget fogadásának. Vajon a tiszta szerelem nem szegeti-e meg velünk eskünket, és nem felejteti-e el elveinket? Csupán egyetlen körülmény lehetne még hatással.
  - Melyik?
  - Ha azt mondaná, hogy e fogadást oly asszonynak tette, kit szeret. Állítja-e ezt?
  - Nem.
  - Nos, tehát akkor ne szóljon semmit, miután egyebet úgy sem mondhatna, mint azt, mit ma gondol, és nem azt, mit majd jövő csütörtökön fog érezni.
- Mibe elegyedett Arbeletné? Ha nősülni akarna, semmi esetre sem őt kérné fel, hogy számára hitvest keressen, és bizonyára nem az ő köréből választana. Még e beavatkozásban is volt valami, a mi sértette. És azután nem is akart megnősülni, vagyis inkább még soha sem gondolt a házasságra.
- Anyja halála után rémítő tatóngó ürt érzett, egy mély unalmat, minden iránti elfásulást, mely egy pillanatra sugallhatta volna neki azon eszmét, hogy ne maradjon azon zord magányba burkolva, mely elzsibbasztá. De most már e magány nem létezett.
- Mit nyújthatna neki a házasság? Beléletet?
- De hisz ez élet hiányát nem érezte. Nem volt-e Pompon mindig mellette? az asztalnál, műtermében, a mezőn sétatikor, munkájának mint szórakozásának hű társa?
- Egy szeretett nő?
- Egy nő, a ki őt is szeretné?

Ő követelő volt a szerelemben, és felfogása, a mint arról álmodozott, igen is nehézkessé tette a valóságban.

Mi lenne belőle, ha két szív egyesülése, két akarat összhangzata, mely csak egyet képezzen, a kölcsönös becsülés és bizalom, a tökéletes odaadás s az öröm kizárólag egymást boldogítani, egymásért élni, ha ily szerelem helyett, minőt ő követel, végre csupán egy kényszerített összeköttetéssel találkoznék a közös életben, vagy tán még az ellenszenv és küzdés is hozzá járúlna! Ő boldog volt, miért kockáztatná tehát a biztos meglegedést az ismeretlen ellenében?

Tehát nem sokat gondolva a szép Jaras Simonnera, várta a csütörtököt.

Mégis midőn Falco megérkezett Andillyból Pompon hegedüleczkéjére, eszébe jutott kérdezősködni arról, kit pár óra alatt látni fog.

- Arbeletné egy eszményi szép fiatal leányról tett nekem említést, kivel ma ebédelni fogunk, - mondá a leczke kezdetén - Jaras kisasszonyról, ismered?

- Tökéletesen bájoló.

- És anyja milyen?

- Te soha sem hallottad vagy olvastad még Jarasné nevét?

- Azt hiszem, igen; de ha vannak is e tekintetben emlékeim, azok igen homályosak, Jaras, Jaras....

- Jarasné nagy tehetségű énekesnő vala, ki körülbelül tíz év előtt hagyta el a színházat, dicsőségének fénykorában; nevezetes sikert aratott Londonban, s főleg Szt.-Pétervárott, akkoriban minden pillanatban olvashattad nevét.

- Igazság! most már emlékezem, de oly távol valók egy énekesnőre gondolni, hogy eszembe sem jutott. Egy énekesnő! tehát egy komédiásné leányát akarják nekem adni feleségül.

Arbeletné valóban nagyon jó volt.

III.

Ha Falco Arbeletné egyetlen estélyéről sem maradt is el, ritkán volt hivatalos az ebédekre. Főlöszleges őt oda csalogatni a nyalánkságokkal, miután jól tudták, hogy eljön különben is. A mindig szűk asztalnál neki szánt helyet jobban betöltheti más, kinek nem lesz oly oka az állhatatosságra. De ha véletlenül meghívatott a heti ebédek egyikére, rendes szokása volt, elsőnek érkezni: félnyolczkor ülnek az asztalhoz, s ő pontban hét órakor jelent meg a Messine avenuei palota ajtajában, mely még nem is volt kitérve; ekként biztosított magának pár percznyi tète à tète Arbeletnéval, neki órákat érő pár pillanatot.

Ezek valának az ő nagy napjai, azok, melyek kárpótolták hosszú, magános heteiért; és ilyenkor panasz nélkül fogadta el a várakozásért a titkos kézsorításokat, a gyorsfutó pillantásokat, és a pár bizalmasan váltott szót.

Habár Casparis társaságában nem remélhette ez édes pár percznyi tète à tète, mégis jókor akart megérkezni, legalább előbb láthatja.

De ha Arbeletné mindig készen várta, midőn Falco egyedül jött, most Casparis társaságában érkezve, váratott magára. Casparis miatt nem hanyagolhatta el valamit öltözékében.

A fényesen világított nagy terembe, hol még senki sem volt, vezették be őket.

Akarod tudni, kikkel ebédelünk ma este? - kérdezte Falco.

- Te előre tudod a vendégek sorozatát?

- Olvastam.

Casparis naívvul nézett körül, mintegy keresve a névsort.

Falco mosolygott.

- Először is te, - kezdé.

- Azt hiszem, ez már kétségtelen.

- Nem azért mondom ezt, mivel már megérkezted, az nagyon is ostoba lenne, de mert van itt e salonban valami, mi akkor is jelezné ezt nekem, ha nem együtt jöttünk volna is.

- És mi az a valami?

- E két visszasugárzó lámpa, mely Arbeletné mellszobrát tökéletesen úgy megvilágítja, mintha a tárlaton lenne. Valóban a Casparis által készített, s a kandallóval szembe egy állványra helyezett mellszobor úgy meg volt világítva a lámpák által, mintha a meghívottak annak bírálataira jönnének össze.

- Ez udvariasság irányodban azt jelenti, hogy te vagy az estély csillaga.

- De szerintem ez legkevésbé sem mutat jó ízlésre.

- Most pedig tekints a tükör előtti asztalkára, mit láatsz ott?

- Egy könyvet.

- Címe?

- *A semleges testekről.*

- A szerző neve?

- Jullien Ferencz, a tudományos akadémia tagjától.

- Ez azt jelenti, hogy látni fogjuk Jullien Ferencz urat, a nagy vegyészt, kinek okvetlen hízelegni fog, hogy felvágva e consolon találja utolsó művét. Nézz odább.

- Favas Péter: *Szónoklati munkák.*

- Figyeld meg, hogy ez a füzet is föl van vágva, sőt még behajtott lapok is találhatók benne; tehát a nagy szónok Favas is jelen lesz, ki egy alkalmas pillanatban közeledni fog e kis asztalkához, mert minden író kitűnő éles szemmel bír, saját műve fölismerésére. Most eredj a zongorához.

Casparis szót fogadott és egy rendkívül szép, Watteau modorbeli festésekkel díszített zongorához ment, melyről egy füzet hangjegyet fölvéve, olvasni kezdé:

- *Symphoniai költemény, Jahr Frigyesztől.*

- Ez azt jelenti, hogy a nagy zongoraművész ma este eljátszsa nekünk symphoniai költeményét.

- És te? - kérdé Casparis.

- Oh én! én ma nem számítok, ez nem az én napom.

- Nincsen-e neked százszor több tehetséged mint Jahr úrnak?

- Az itt nem jön kérdésbe, többet vagy kevesebbet érek-e, az mit sem határoz; Jahr divatban van, beszélnek róla, s így az este az övé, ha majd én jövök divatba, ha ugyanaz a dolgok ily menetében valaha megtörténik, akkor majd én foglalom el helyét. E pillanatban nem vagyok más egy különcnél, ki az erdők lakója; ha symphoniám, az *Erdő* dicsőséget arat, akkor ez eredetiségemet érdemül fogják felróni, míg jelenleg nevetségesnek tartják. Nem természetes-e mindez?

Ez nem volt őszinte nyilatkozat, mert szíve mélyében el volt keseredve annak látásán, hogy e házban, annál, kit változatlanul, szenvedélyesen szeretett s oly híven, hogy azt egyetlen perc sem hazudtolta meg: mégis egyetlen estét sem áldoztak neki.

Minden esemény, mely Párisban zajt csinált, e salonon ment keresztül, itt tapsolták meg, itt szentesítették, és ő, kinek itt uralkodnia kellett volna, alig talált olykor-olykor alkalmat, egy kis tér elfoglalására. Ha ez megsebzé művészi büszkeségét, mennyivel mélyebben sebezhetette meg szerelmét! Mily öröm méltányoltatni, s érdem szerint becsültetni az által, kit szeretünk. Mily kitüntetés arra, kit ő a lelkesedés egy szavára, egy édes mosolyra érdemesít! De ez öröm nem létezett számára. Ez öröm a közönyöket, a felületeseket érte, kiket dicsőítésében részesített, ha azok épen divatban voltak. Még szerencse, ha nem fokozta sértését néhány részvétteljes szóval: «Ön tehát sohasem fog nekünk ilyen élvezetet szerezni?» vagy összehasonlítással: «Ime egy tehetséges ember.» Mily édes lett volna neki, ha ily modorban az ő tehetségét helyezné mindenkié fölé! Ő nem követelte, hogy korának első zenészeül tekintse, de jól esett volna tőle az elismerés, ha nem is azért, mert öntudatosan a többi felett állott, de legalább azért, mert ő róla volt szó, minek a nőre nézve határozó befolyással kellett volna bírni. Vajjon nem helyezte-e őt ő, valamennyi más nő fölébe?

Arbeletné a salonba lépve, félbe szakasztá beszélgetésöket.

- Ime egy javulásra mutató buzgalom, - szólt kezét nyújtva Casparisnak.

De Casparis nem akarta, hogy a jelzett okot tulajdonítsa korai megérkezésüknek.

- Én csak Falcót kísértem ide, - felelte egyszerűen.

- Úgy látszik, még mindig védelmi állásba akar burkolódní, - nevetett Arbeletné, - helyesen, győzelmem annál teljesebb leend, azonnal.

- Mily védelem? mily győzelem? - kérdezősködék az Arbeletné tervéről mitsem sejtő Falco.

De a vegyész Jullien és Arbelet úr beléptének tulajdonítható, hogy e kérdés felelet nélkül maradt.

Arbeletnének most valóban más teendője volt, mint Falco kíváncsiságát kielégítve, vele foglalkozni; be kellett mutatni Pompon alkotóját Casparis Györgyöt, a nagy szobrászt, a *Semleges testek* szerzőjének, Jullien úrnak, a nevezetes vegyésznek, s beszélni a semleges testekről Casparisnak, hogy a vegyész önszeretetének hízelegjen, és beszélni viszont Pomponról Julliennek, a szobrász hiúságának tömjénezendő. Az pedig nem volt csekélység könnyen átvinni a tárgyat Pomponról a «semleges testekre» és belé nem bonyolódní az érczbe és glycerinbe.

Azután egymásután érkeztek meg Favas Péter, és Jahr Frigyes is, és akkor még a *Szónoklati munkákat* is fel kelle vennie társalgásába, valamint a zongoraművész symphoniai költeményét is.

Hogy találhatott volna hát egy szót, vagy csak egy tekintetet is Falco számára?

Hiszen egyedül neki kelle mulattatni vendégeit, kik kört képeztek körulte, Arbelet úr kint a kis salon bejáratánál tartózkodván, hogy az újonnan érkezőket elfogadja és feleségéhez vezesse.

Casparis lassanként mind távolabb húzódott e körtől, míg Falco a lehető legközelebb maradt Arbeletnéhez, nem hogy az reá mosolyogjon vagy hozzá szóljon, de hogy közelében lehessen, felfogja teljes fényében ragyogó tekintetét és hallgassa dallamos hangját.

Casparis egy sarokba vonúlt vissza egyedül, hogy bele ne vegyülhessen a híres tudós és symphoniai költemény szerzőjének társalgásba.

Csendes visszavonultságában egyszerre ruhasuhogás hallatszott, és Arbelet úr karján látott belépni egy negyven-ötven éves nőt; pompás öltözkében, rendkívül kivágott derékkal, hajékében, vállain és karján gyönyörű gyémántokkal s egy egészen egyszerű tiszta fehér ruhás fiatal leánytól követve, kinek bársonyos sötét nagy szemei csillogtak csupán.

Kétségkívül Jarasné és leánya. Nem csalatkozott, mert majdnem azonnal magához inté őt Arbeletné.

- Jőjjön csak, - szólt - hogy bemutathassam önt Jarasné ő nagyságának s az én szép Simonne-omnak.

És a bemutatások rendszerűen történtek meg, de kissé hosszadalmasan, mert Arbeletné ragaszkodott «az ő» szobrászának műveihez, az alvó Éva, a csodálatraméltó Pompon és saját mellszobrához.

De Jarasné és leánya se az alvó Évát, se Pompont nem ismerték, mert a kiállításkor Bretagne-ban Gouessant marquisé birtokain, Jarasné idősebb leányánál időztek. A «birtokok» szó igénytelenül lett kiejtve, de mégis célzatosan, s hasonlóan történt ez a Gouessant marquise címmel is.

Végtelen sajnálták, hogy el kelle mulasztaniok e nevezetes tárlatot, kivált Simonne, ki rajong a művészet netovábbja, a szobrászatért.

- Mi lehetetlen volt a tárlat pillanatában, - szólt Arbeletné, - most könnyű lesz önöknek. Ama szobor az ön műtermében van, úgy-e Casparis úr?

- Igen, asszonyom.

- Nos tehát, hívjon meg bennünket egyik napra, hogy megbámúlhassuk.

Casparis nem tehetett egyebet.

- Nem, mintha Casparis úr kényszerülve lenne művei megtartására, - folytatta Arbeletné - de mivel e szobor egy bizonyos pontig arczkép, nem akarta eladni; sőt annak másolatát is megtagadta mindenkitől; ugyanakkor midőn a szobrot megtekintik, láthatják az elő mintát is, ki az ihletet sugallta a művésznek, az pedig igen eredeti, biztosítom önöket.

Újabb érkezők szakíták félbe a beszélgetést és Casparis ismét félrevonúlt, hogy elfoglalja előbbi helyét.

Onnan kedve szerint és nyíltan szemlélhette Jaras kisasszonyt; ez valóban az Arbeletné által eszményi szépnek nevezett leányka volt; szőke hajával, hófehér testével, üde, rózsás arczával, a finomság, kecs és elegancia vegyülékét egyesíté magában, mely együttvéve bájos összhangot képezett. De mindennél jobban meghatották Casparist vonásainak domború, kissé alacsony homlokának, és egyenes keskeny orrának tiszta, szabályos körvonalai; keskeny ívezett ajkának közepén gödröcskével áthatított álla, s arczának egész körvonala a legkecsebb volt, minőről művész valaha álmodhatott, és a vállak, termet, karok és kezek idomai egyaránt méltók valának a szobrász vésőjére. De egy prózai hang szakítá félbe tanulmányozását; az ebéd tálalva volt.

Arbeletné felkelt, és ujja hegyével jelt adott Casparisnak, Jaras kisasszonyra mutatva, hogy karját nyújtsa neki.

Az ebédlőben Casparis meggyőződhetett, hogy divatba jött művészként bántak vele, mert Arbeletné önmaga és Jaras kisasszony közé ültette. A mint leült, Falcót kereste szemeivel, és észrevette helyét az asztal végén.

A szegény fiú soha sem részesült sem azon kitüntetés, sem azon boldogságban, hogy akár jobb, akár baloldalára ültessék annak, kit szeretett; hogy ez álma megvalósuljon, előbb az Erdőnek dicsőséges sikert kelle aratni - és még akkor is!..

IV.

Ha Arbeletnéhoz menet, Casparis alig kérdezősködött Falcótól Jarasné és leánya felől, nem így történt az, midőn este visszatértek a Villiers fasorra.

- Miért nem beszéltél te nekem soha e szép leányról? - kérdezte.

- Micsoda szép leányról? - felelt Falco, ki ép úgy nem gondolt többé Simonnera, mint bárki másra, azon tünődéssel levén elfoglalva e pillanatban, miért nem szorította meg a szép asszony kezét a válásnál szívesebben, mit vétett? s mi kifogása lehetett ellene!

Hiszen eléggé megtapsolta és melegen megdicsérte a «symphoniai költeményt». Még csak nem is nézett reá túlságosan, se jelentőségteljesen, mit haragjában oly gyakran szemére lobbantott neki.

- Jaras kisasszonyról.

- És ugyan miért emlegettem volna?

- Mert az valóban egy csodálatra méltó teremtés.

- Tehát érdekel tégedet?

- Ragyogónak találom és ha sejtettem volna, hogy ily tökéletes szépséget lehet látni Arbelet-nénál, gyakrabban elkísértelek volna hozzá; azt hiszed-e, hogy a szép lányokat tucatszámra találhatjuk fel?

Daczára az est- és esőnek gyalog jöttek haza, az elhagyott Courselles-utczát követve egymás mellett ballagtak; de míg Casparis egyenesen haladt előre, mit sem tartva attól, hogy besározza magát, Falco csak óvatosan lépegetett, a köveket keresgélve, hogy cipőit, melyeknek még sokáig ki kelle tartaniok, meg ne nedvesedjenek.

E szóra azonban Casparishoz sietett és karjába kapaszkodva, mondá:

- Apropos, magyarázd meg nekem, mily ellenállásról és minő győzelemről beszélt neked Arbeletné?

- Tehát neked mit sem szólt terveiről?

- Miféle tervekről?

- Hogy velem nőül akarja vétetni Jaras kisasszonyt.

- Te meg akarsz nősülni?

- Egyáltalán nem.

- Nos tehát akkor?

- Nos tehát akkor épen azt kérdezte tőlem, hogy még mindig ellenkezem-e vele.

- Most értem.

- És azt tette még hozzá, hogy csak Jaras kisasszonyra vár, hogy győzedelmeskedjék.
  - És most én is azt kérdezem tőled, mily hatással volt reád megérkezése?
  - A csodálat élénk érzelmét kelté fel bennem.
  - Csupán a csodálatét?
  - Azt hiszed, hogy bele szerethetek egy leányba, kit még nem ismerek, sem őt, sem családját; és azután megvallom neked, hogy a színházi szereplők nem sok rokonszenvet ébresztenek bennem, igen is sok ravaszság uralkodik azon világban, túlságos mesterkéeltség, számítás és nem elég természetesség, nem elég nőies tisztesség. Nemcsak hogy soha nem volt kedvesem egy színésznő, de még csak nem is vágytam utánok soha, még egészen fiatal koromban sem, azon korban, midőn annyi tanuló ábrándozik velők.
  - Jaras kisasszony nem színésznő.
  - Nem mondom, hogy ő szerepet játszott, de van valami modorában s mozdulatában, beszédében s főleg hallgatási módjában, mosolya- és fejhordozásában a mint körülnéz, mi rettenetesen emlékeztet a színház deszkáira.
  - Te csak azért képzelted mindezt, mert én mondtam, hogy anyja énekesnő volt.
  - Meglehet.
  - A való azonban úgy áll, hogy ha Jarasné énekelt is a színpadon, már az igen régen történt, sőt hiszem, el lehet mondani, hogy most épen ellentéte egy színésznőnek. Sőt elég különös is, Jarasné anyja nevelőnő volt a nápolyi udvarnál, és a király nem tudom hány gyermekének nevelése bízott reá; tehát láthatod, hogy ő nem élt cigány életet, ellenkezőleg úgy látszik, egy magas műveltségű és igen előkelő nő lehetett.
- Jarasné, kiről beszélünk, a Simonne anyja a királyi gyermekekkel nevelődött, és természetesen még műveltebb lett mint azok, mert mindig példányképül hozták fel nekik. Ezen időtájban a san carlói színház tartatott Európa legjobb színházának. Olaszország első művészei énekeltek ott. Az ő iskolájukban és a társaság egyik tagja által képeztetett ki Jaras asszony; nem hogy énekesnővé legyen, de mert hivatta volt a zenére és gyönyörű hanggal bírt. Azt láthatad ma este, hogy e nő szép lehetett. Képzelheted, hogy könnyen talált férjet Jaras úrban, egy Olaszországban lakó francziában, ki nagy vállalkozó és bankár volt stb.
- Minden egyesítve látszék lenni, hogy e házasság szerencsés legyen. Két év alatt Jaras úr tönkre jutva, oly tökéletesen szegény lett, hogy egyetlen fillérje sem maradt. Jarasné anyja meghalt, és neki egy leánya volt, de nem Simonne. Miből éljenek, gondolá; mert ennyire jutottak. Jarasné tehetséggel bírt, és mi gyakorta még több, hírnévvel. A színpadra lépett, mialatt férje egy bankháznál foglalt el egy ügyvezetői állást Rómában.
- De hisz ez egész regény.
  - Majdnem. Te tudod vagy nem tudod, mily számos tagból áll a két-szicíliai királyi ház; Jarasnének gyermekkori barátnői között tehát hercegnők, főhercegnők, infansnők, sőt királynék is voltak. Ők leereszkedtek érdeklődni szép barátnőjök iránt, és Jarasné, ki tekintélyt tudott magának szerezni, Európában mindenhol, sőt Braziliából is kapott szerződtetési ajánlatokat; de legtöbb sikert aratott Londonban és Szent-Pétervárott.
  - Hol pedig nem léteznek a nápolyi Bourbon családnak tagjai.
  - Természetesen, de a hol a közönség tisztelettel hódol minden arisztokráciának; tehát hódoltak Jarasnének is, ki barátnője volt az X-i nagyhercegnének, a Y-i uralkodó királynénak, még ha nem lett volna is oly tehetség, és pedig nála az sem hiányzott.

- Komolyan?

- Még most is tehetséges; ha egyik este énekelni fog Arbeletnél, majd megítheted, mily stílt követ.

Tehát minden évben töltött egy időnyt Oroszországban és egyet Londonban. Itt egy fontos körülmény vegyül bele a dologba, legalább Simonnera nézve. Azt mondják, hogy Jarasné meghódította volna Iván nagyherceget, és hogy Simonne a holstein-gottorpi uralkodói vérből származnék. Igaz-e vagy nem? Elhiheted, hogy nem tudom. Annyi bizonyos, hogy Jarasné ritkán találkozott férjével, ki Rómában maradt, és hogy ismeretségeket kötött az orosz nagyvilágban. Hogy Simonne a Jaras, az Iván nagyherceg vagy valamely komédiásnak leánya-e, ki az énekesnővel szívviszonyban állott? ezt nem bírom megfejtetni; te is átláthatod, nemde?

- Az az egy áll, hogy Simonnet vizsgálva, két ellentétes arcz vegyülékét lehet benne feltalálni; a sötét szemek és e szőke, fehér testszín, e különös idegenszerű báj, mely megragadja a figyelmet, mint az a vegyes fajoknál oly sokszor előfordul.

- Mindent mit tudok, elmondok neked hallomás után, de megmagyarázni nem bírom. Mi azonban jellemző, az, hogy a Jarasné és a nagyherceg közötti barátságos összeköttetés folytatatik, s ő minden évben eljön Párisba s elhalmozza Simonnet ajándékokkal. Tehetségének fénykorában, 35 évvel, elhagyta a színpadot; csinos vagyont szerzett magának. Akkor Simonne tíz éves volt, láthatod tehát, hogy Simonne nem színésznő, mint hitted, és hogy ha a színház deszkáin mozgott is, az egészen kora fiatalságában történt, oly korban, midőn még nem lehet következménye.

- És miért hagyta el Jarasné ily ifjan a színházat?

- Ő azt adja okúl, hogy magát leányai, a tizennégy éves idősebbik és a tíz éves Simonne nevelésének szentelhesse; azonban elfeledtem említeni, hogy férje meghalt; de ő mindig oly kevés tért foglalt el neje életében, hogy ez nem lényeges. Akkor Párisba jött lakni, hol egészen leányai nevelésével foglalkozva, összeköttetésbe lépett mindenféle jótékony intézetekkel, és ugyanakkor apró értekezéseket kezdett írni a rejtelmes morálról, melybe a spiritismus is belevegyült a katholicismus ábrándjaiba. E pont feljegyzésre méltó, mert ez által alapította meg szép összeköttetéseit. Azért is terjeszkedem ki erre, hogy megérthesd, miként fogadtatott Arbeletnél az egykori énekesnő oly bizalmasan.

Casparis nevetett.

- Furcsa, - mondá.

- Végre is így van; ez összeköttetéseinek köszönheti idősebb leánya házasságát is.

- Olyan az is mint az ifjabb?

- Dehogy, legkisebb hasonlatosság sincs közöttök; az idősebbik egy igénytelen, szerény, szende nő, és semmit sem bír nővére szépségéből, épen e szerény egyszerűsége oka annak, hogy megelégedett egy bretagnei nagynevű, de kis birtokú nemes embert, Gouessant marquist bírni férjéül. Ő címet akart, az hozományt, és a legszerencsebb házas életet élík a világon, legalább úgy mondják, mert majdnem mindig a Bretagneban laknak elzárkózva, hogy annál háborítlanabbul szerethessék egymást, és tökéletesen egymáséi lehessenek.

- De hisz ez igen kedves, és ez az idősebb nővér bennem rokonszenvet kelt.

- A fiatalabbat azonban nem csábítá el a szeme előtt lévő boldogság, mert, mint látod, elérte 22, vagy 23-ik évét, férjhez menés nélkül.

- Miért?

- Mert ő nagyon is elbizottan számított szépségére; 16 évvel elhatározá, hogy oly fiatal leány mint ő, nem fogadhat el férjül mást, mint fejedelmet, sőt még azt is csak uralkodó fejedelmet; nem elkerülhetetlen, hogy valami nagy királyság legyen uralma alatt, de uralkodnia kell, hacsak egy kis hercegség fölött is.

Két évig várt reá; nem jelentkezett, ekkor leszállott a herceghez, de persze ősi, régi nemes-ségből, és dúsgazdag legyen. Miután ilyen tíz is volt lajstromában, kiket soha sem látott ugyan, de kikről biztos volt, tehát várhatott. Huszadik évéig a herceg sem sietett jobban, mint az uralkodó fejedelem. Leereszkedett tehát egy gazdag pénztőzsér vagy egy előkelő nevezetes nagy vállalkozó egyikéhez a korszak uralkodóihoz, és egy újabb jegyzéket állított össze, biztosabbat az elsőknél, miután leszállította igényeit. Betelt a 21. és a 22. év is, és még sincs férjnél. Bizonyosan jelentkeztek kérők és sokan is, de egy sem felelt meg követelésének, és így vissza is utasítá őket. Most azt hiszem, hogy még szerényebb lenne igényeiben, vagy legalább is megváltoztatná; vagyis ha oly férje akadna, ki a párisi világban - mert ő ragaszkodik Párishoz - egy nemét a királyságnak gyakorolná, például egy nagy tehetségű művész, egy politikai nevezetesség, útban a miniszterség felé, elfogadná. Ez persze nem felelne meg vágyai- és álmainak, de mégis többet érne, mint Gouessant marquisnének lenni a Bretagneban vagy bárhol egybeült.

Megérkeztek. Casparis felnyitá ajtaját és beléptek, mert most Falco mindig a Villiers avenuen hált, a hányszor Arbeletnéhez bejött, s csak másnap reggel tért vissza Andylliba.

Ez órában a ház népe már rendesen álomba merült, de ez este világosságot vettek észre a salonban.

- Vajon miért nem feküdt még le Pompon? - tanakodott Casparis.

És Falco kíséretében belépett a salonba.

Pompon karos széken ült egy asztal mellett, melyre könyv s lámpa voltak helyezve.

- Hogyan? te még sem vagy az ágyban? - szólt Casparis.

- Megkéstem egy mulattató könyv olvasásában, - felelt ő Casparist figyelmesen nézve, mintha mély tekintetével akarná kikémlelni s lelkébe hatolni.

Falco kezébe vette a könyvet, címét olvasandó.

- Hiszen könyved fel sincs vágva! - mondá.

Zavarba jött.

- Nem ezt a könyvet olvastam én, ezt épen most vettem elő.

Azután más tárgyra térve át, Falcóhoz fordúlt:

- Érdekes volt-e a mai estély Arbeletnénél, - kérdezé.

- Nagyon érdekes.

- Sokan voltak?

Casparis elnevette magát:

- Tudod-e, mit akar ő kerülgetésével? és miért nem feküdt le? Hogy megtudja, ki képviselte a zenét és kié volt e téren a siker ma este? Látod-e a művész féltékenységét?

Azután bizalmasan folytató:

- Egy rettenetes zongorászé, gyermekem, ki nem aratott a tiedhez hasonló győzelmet, arról biztosítlak; aludjál hát nyugodtan, jó éjt.

V.

Egy művésznél az nagyon egyszerű dolog, ha műtermében látogatást fogad, és a feltűnőbb művészeknél e látogatások minduntalan ismétlődnek. Úgy tetszik, csak be kell mutatni magokat nálok, hogy elfogadtassanak, és pedig igen szívesen.

Egy bók, sőt jó tanács is, olykor egy kritika; és elismeréssel kell lenniök a megtiszteltetésért!

Igaz ugyan, hogy e látogatásokat nem mindig az elragadtatás vagy rokonszenv sugallja. Eljönnek, hogy első legyenek, kik egy zajt keltendő műről beszéljenek. Eljönnek, hogy lássák, miként vannak ez emberek berendezkedve, kik gyakran eredetiséggel bírnak ízlésökben, és hogy elsajátítsák ez eredetiségét s fogalmat szerevezve az egészről, azt alkalmazzák otthon vagy egy barátnőnél. Vagy azért is elmennek oda, hogy arcátlan dicséretekkel egy vázlatot, egy tanulmányt kolduljanak ki a művésztől; oly gyönyört okoz az valamit bírni - ingyen! ha rossz, akkor eldugják; ha jó, a gyűjteménybe tartják azon napig, míg egyszer a lehető legjobb áron értékesíthetik. Casparis borzadt az ily látogatásoktól, és igen csekély számmal voltak azok, kik ajtajának küszöbét átlépték; azonban Arbeletné felszólítására még sem felelhetett tagadólag.

De épen azért még jobban boszankodott, mint az oly sokszor történik, ha kénytelenek vagyunk olyas dolgoknak alávetni magunkat, melyek ellenünk vannak.

Mit keresnek nála Simonne és anyja, kiket még alig ismer?

Ha ő azon együgyű, elbízott művészek közé tartozott volna, kik azt képzelik, hogy az egész világ állandóan velők foglalkozik, és saját műveiken kívül nincs gondjok, a felelet e kérdésre könnyen megtalálható lett volna, de Casparis nem volt olyan; távol attól, hogy túlbecsülne hírnevét, inkább kevesebbet tulajdonított annak; azt hitte, hogy a művészek ismerik nevét, és érdeklődnek alkotásai iránt, hogy elítélik, vagy megdicsérik érte, de a közönség? Oly régen volt az már, midőn Pomponról beszéltek!

Szombaton épen munkában voltak Jottrallal, egy márvány csiszolásával elfoglalva, és Pompon mellettök hegedült, midőn a salon ajtaja nagy robajjal felnyílt, s Arbeletné belépett.

- Jöjjön hát segítségünkre, - mondá a lépcső magaslatáról.

Casparis élénken sietett elébe.

- Az ön inasa, - szólt Arbeletné félig mosolyogva, félig haraggal, - oly jól őrzi ajtaját, hogy Jarasné és Simonne nem mernek követni.

Mialatt Arbeletné beszélt, Casparis felért a lépcsőn, s a salonban találta Simonnet és anyját; Jarasné várakozó állásban, Simonne pedig Souris márvány szobrát bámulá és oly mélyen volt elmerülve elragadtatásába, hogy még fejét sem fordítá hátra, alkalmasint nem hallván Casparis lépteit.

De hangjának zajára feléje fordúlt és ránézett. Azonban nem mozdult, megvárta míg az hozzá lépett. Azután az első szokott udvariasságok után kérdezé:

- Mit ábrázol ez?

- Agaramat.

- Mily szép!

- Akkor agaram szép, mert ennek más érdeme nincs a hasonlatnál: ez egy egyszerű másolat anyám egy kedves állatjáról.

- A valóságot híven visszaadni nem érdem-e, főleg akkor, ha a kivitel ily eleganciával s ily kiváló ízléssel van megvalósítva.

Casparis felelet nélkül hajolt meg és sötét szemeinek fénye által vonzatva, reá tekintett. Útczai öltözkének ízléses összhangzata meglepte, mely csodálatosan kiemelte szabályos körvonalaik szépségét: egy sötét szőrme kalpag volt szőke hajára illesztve; egy díszes rövid paletot a kalpaghoz hasonló szőrmével, s a posztó plissébe szabott szűk és rövid szoknya látni engedé picziny ívezett lábait; semmi ékszer, semmi csecsebecse s egyszerű csipke nyakkendő nyaka körül.

Visszatértek a szobrocška szemléléséhez.

- És csakugyan képmás ez?

- Meglátandja eredetijét műtermemben.

- Ez csodálatos.

És alig fejezve be mondását, Patapon ércszobra ötlött szemébe.

- Hát ez! ez is egy képmás?

- Ez macskámé.

Simonne anyját szólítja:

- Gyere hát és nézd meg.

Azután Gasparishoz:

- Igazán kíváncsi az ön állatjai közé tartozni.

- Részemről, - szólalt meg Arbeletné, - én nem tudnék érdeklődni oly ember iránt, ki az állatokat s a virágokat nem kedveli.

Simonne a szokásos udvarias dicséreteket oly szavakba öntve, melyek tetszésnyilvánításának őszinteségét bizonyíták, lassan körülhordozá tekintetét a salonban, s részletesen egyik tárgyról a másikra irányozá figyelmét.

- Ön maga volt saját építész? - kérdezte egyszerre.

- Nem, édes anyám építtette nekem e házat, és ő is rendezte be, mialatt én Rómában valék; visszatérve itt találtam készen a házat, de nem találtam fel azt, kinek tervezete után készült.

- Ismerem az anyai jelkép szobrát, - mondá Simonne meghatott hangon, - s most már értem az érzelmet is, mely azt sugallotta.

Casparis szokásai közé tartozott óvakodni a dicséretektől, és józan bizalmatlansággal tekinteni az olyan egyéneket, kik bókokkal halmozták: «Ha udvariasságból ered, - szokta mondani, - akkor kár a fáradságért.» Csupán ha egészen biztos volt az illetők őszinteségéről, akkor hagyta el ironikus mosolya.

A mit Simonne Patapon és Souris szobrairól mondott, hidegen hagyta, de a «Maternité»-re tett észrevétele meghatotta, és befejezte a jó benyomást, mi már a ház dicséretével kezdődött.

- Ez jószívű leány! - gondolá.

És egészen más szemekkel nézte őt, mint eddig.

Miért is ne lenne a szív méltó az arcához? Miért ne lenne a lélek a testtel egyenértékű?

Mialatt Casparis így okoskodott, a leány folytatta kíváncsi kutatását, tekintetével, melyből meghatott helyeslés volt olvasható, s mely azt látszék kifejezni:

- Mily jó anyja volt önnek, és mily értelmes nő! Mily fenkölt szellemű lény lehetett.

Egy Casparisné által ódon perzsa rajz után hímzett karosszéken ülve, azt lehetett volna hinni, fél, hogy ez ereklje iránt kellő tisztelettel nem viseltetik.

- És Pompon? - szólalt meg Arbeletné.

Siet kegyed? - kérde Simonne.

- Egyáltalában nem, de nem Pomponért vagyunk-e itt?

- Igaz, - mondá Jarasné, ki még eddig egy szót se szólt, kivéve feleletét Casparis mentegeltődzéseire Miklós ellenállása végett.

Beléptek a műterembe. Jottrál még mindig munkában volt, és Pompon a divánon olvasott állatjaitól körülvéve.

- Önt jövőnk felkeresni gyermekem, - szólítja meg Arbeletné, hozzá menve.

Pompon felkelt; zavartan hebegve, néhány udvarias szóval felelt Arbeletnének; mert bár akkor nem szenvedett is, mikor szobrát kiállították a tárlaton, most szégyen és harag érzete fogta el, hogy a műterembe jönnek azt megbámulni. Végtelen örömet szerzett neki, hogy Casparis nem akarja eladni a bronz szobrot, s hasonló boldogsággal tölté el azon visszautasítása is Casparisnak, miszerint megtagadta, hogy arról másolatot készítsenek s árulják. De most kegyetlen fájdalmat okozott neki beleegyezése, hogy kíváncsiságból megnézzék. Ha művészek, Casparis kartársai, komoly műkedvelők és kritikusok nézik, az nem sértette volna, sőt ellenkezőleg büszke lett volna reá, egy bizonyos mértékben kivéve részét a szobor dicséretéből. De kíváncsi nagyvilági nők, éppen a szép Jaras kisasszony, ez magánkívül ragadta, megalázta őt. És mégis maradni akart, hogy láthassa, történjék bármi.

Pomponra nem is figyelve, mintha nem is látná, Simonne, egyenesen a szoborhoz közeledett és bizonyos távlatban megállva, némán vizsgálta.

- Úgy-e mily szép! - kiáltott Arbeletné.

- Csodálatraméltó! - felelt Jarasné.

És mindketten elhalmozták Casparist oly dicsérő kifejezésekkel, melyek egy öntudatos művészre semmi jelentőséggel sem bírnak.

Simonne nem szólt semmit; némán, figyelmesen, elragadtatásban látszék úszni.

Egyszerre a jobbán levő Casparishoz fordulva, kitörő lelkesedéssel nyújtá neki kezét:

- Oh, uram! - rebegte halkan rezgő hangon.

Ez volt minden; de mely szavak értek volna föl hangsúlyozásával, tekintetével, lelkesedésével, elragadtatásával és meghatottságával.

Csupán egy bizonyos idő után, a szobrot körüljárva, látszék először észrevenni Pompon. Hosszasan vizsgálta és szemét róla a szoborra irányzá, s ismét reá függeszté, mintha a hasonlatot keresné.

A másik perczen egészen Pompon mellett állott meg, szembe fordult vele, mintha jól meg akarná magát vele értetni, de a nélkül, hogy közvetlen hozzá intézné szavait:

- Én leginkább azt bámulom a szobrászban, hogy minden istenivé válik érintése által.

Azután rögtön magasra emelt fejvel, gőgös önhitséggel nézve végig Pompon, folytatá:

- Mennyire felülmúlja egy genialis ember kezében a művészet a természetet, ezt soha sem tapasztaltam annyira, mint ma.

És tekintetét Pomponról a szoborra emelte.

Azután pár lépést téve, megváltoztatott hangon s a lelkesedést mosolylyal felváltva mondá:

- E perczen inkább találom mint valaha, hogy kíváncs az ön állatai közé tartozni.

Casparis pillanatra megrémült, de majdnem azonnal összeszedte magát, és a nélkül, hogy Simonnenak felelne, Pomponhoz lépett, s kézen fogva, majdnem erőszakkal vezette Jarasnéhoz.

- Engedje asszonyom, hogy bemutassam kis barátnőmet, - szólt, - őt, ki nevet és életet adott e szobornak.

Ez oly határozott egyszerűséggel volt elmondva és megtéve, hogy Simonne-on volt a sor zavarba jönni. De ő is hamar magához tért.

- Ezután csukva leend szám, - mondá, - mert többé nem mernék oly bókakat halmozni egy bronzra, mely egyenesen a mintára vonatkozik, csakis közvetlen arra.

Azután Jottral felé fordult és bájos hangon nyájaskodott, s munkájára vonatkozva néhány kérdést intézett hozzá, melyekre az alig válaszolt.

A műterem igen tágas levén, Casparis ott tarthatta főbb műveit gipszöntetekben, a *Maternitét*, az *Alvó Évát* stb.

- Ez azon márványnak lenyomata, melyet ön e bronzsal egyszerre állított ki, nemde? - kérdezte.

- Igen, kisasszony.

Simonne füléhez hajolva, halkan suttogá:

- Azt hiszem, hogy mit önnek most mondok, eretnecség, de mindegy, azért mégis kimondom. Ha én lettem volna a jury, Éva nyeri el a kitüntető érmet.

VI.

Midőn Arbeletné Jarasné és Simonne-al elhagyta a műtermet, hogy Casparis kíséretében az elfogadó terembe menjenek vissza, Pompon mintegy oda szegezve maradt divánján.

Alig zárult be azonban az ajtó utánok, midőn egész hosszában végig nyúlt a kereveten, és arcát a fal felé fordítva, fejét kezei közé rejté és zokogott.

Jottral a műterem másik végén volt, de oly helyzetben, hogy láthatta és követte szemeivel Pompon; Simonne szavait hallván, észre vevé annak Pomponra gyakorolt hatását, ki úgy ingadozott, mintha ki akarna múlni.

Élénken sietett most hozzá, s a mint közeledett, hallá elfojtott zokogását; de nem volt szüksége e zokogásra sem, hogy megértse, mi megy véghez a leány lelkében, látta azt rázkódásáról is, mely őt is megremegtette fejtől talpig. Fölé hajolt tehát és meghatott, részvétteljes behízalgó hangsúlyozással szólt:

- Mily gonosz teremtés, úgy-e?

Pompon hirtelen fölemelkedett és leereszté kezét könnyes arczáról.

- Mily szép, mily büszke és nemes volt.

- György úr! - kiáltott fel, - midőn hozzám jött s megfogta kezemet! És mily kedvesen hangzott: «Az én kis barátnőm!»

- Casparis kötelességét teljesíté; ő is érezte azt, mit én éreztem, mert nem kell hinni, hogy én nem voltam elkeseredve, de ő itthon volt, ő beszélhetett; neki kellett önnek az önt megillető tiszteletet kivívni, én nem tehettem fellázító méltatlankodásom daczára sem.

- Hisz én nem bántottam senkit.

- A szépség féltékenysége az, szerencsétlennek érzé magát, hogy szebbet látott önmagánál és elveszté fejét; az irigység szenvedélyessé tette, nem ócsárolhatván, tehát sérteni akart; ez alacsony, nemtelen szívre s gonosz indulatra mutat.

- Úgy-e, hogy ő szép, több mint szép?

- Én nem tudom.

- Hát mi nem lehet rajta szép?

Miután Jottral nem felelt:

- Na lássa! - kiáltott.

Azután szelídebben folytatá:

- Ha én szépnek nem találnám, vajon nem ugyanazon irigy benyomásnak engednék-e, miről épen az imént tett említést, és nem tanúsítanék-e én is nemtelen szívet és gonosz indulatot? De én őt szépnek tartom, s egy művész előtt, mint ön is, még sokkal szebb lehet.

- Ő csakugyan megható szépséggel bír.

- Mely különösen egy művészre gyakorol hatást, nemde?

- Nem tudom miként vélekednék felőle más közönséges ember; de annyi bizonyos, hogy egy festő, egy szobrász, nem lehet érzéketlen arczvonásainak szabályossága és mintaszerű hajlékony termete iránt.

Pompon Jottral felé fordulva s tekintetével annak szemeibe mélyedve szívta magába a szavakat.

- Nemde? - rebegte.

- De mit ér a physikai szépség az erkölcsi szépség nélkül? és ha az elsőt elismerem benne, a másodikat megtagadom, neki sem nemes, sem jó szíve nincs.

- Nem megvalósulása-e ő önök előtt a görög típusnak?

- Tökéletesen, kivált a fejre nézve, mely kissé kicsiny az inkább alacsony mint magas homlokkal; de épen ez az, melyet kifogásolni lehet benne; talán elnyerte volna Vénus szépségdíját, ha a fiatal athéni nőkkel jelentkezett volna versenyezni Praxiteles előtt; de nem hiszem, hogy elnyerné azt ma, midőn az antik homlok többé nem eszménye a kor kívánalmainak.

- Még ha a bíró egy görög lenne is?

- Mint Casparis.

E két szót halkan ejté ki, a nélkül, hogy szemét rá emelné, de enyhíteni akarta hatását egy szóhalmazba keveredve.

- Majd ha egyedül leszünk, - mondá, - keresek ki kegyednek egy könyvet az egyiptomiakról, és megmutatok egy Cleopatra érme után készült vésetet, mely élő képmása Jaras kisasszonynak. És hiszi-e, hogy irigylésre méltó Cleopatrához hasonlítani?

- Ő szerettetett.

A salon ajtaja felnyílt és Casparis lépett a műterembe. Egy pillanatra megállt, hogy Pompon és Jottralt vizsgálja; azután, mivel ez utóbbi visszatért munkájához, ő is elfoglalta helyét állványa előtt.

Pompon elhagyta divánját s hegedűjével kezében a lépcsőnek tartott.

- Hová mégysz? - kérde Casparis.

- Gyakorolni.

- Miért nem gyakorlod magadat közöttünk?

- Mert nehéz darabot kell betanulnom.

- Tanulj most tehát valami hatásos darabot, mi a közönséges embereknek tetszik.

Pompon rá nézett Casparisra, hogy szavai értelmének jelentőségét kérdezze tőle.

- Arbeletné kéret, hogy jöjj el velem csütörtökön hozzá.

- Ebédre?

- Nem, az estélyre, hol játszánod kell.

Habár soha sem árulta el fölindulását egy elrebbent szó által sem, de taglejtésével és különösen azzal, hogy bal kezét szívéhez szorítá, mindig elárulta a nyert benyomások hatását.

- Kellemetlen az neked? - kérde Casparis, észrevéve a nem palástolt és vissza nem tarthatott mozdulatát. De megtudandó gondolatát, legjobb eszköz volt nem kérdezni határozottan.

- Vajon Jarasné és a kisasszony is Arbeletnél lesznek csütörtökön? - kérdezte Pompon felelet helyett.

Boszúsággal vegyült zavar látszott Casparison, miért is szárazon felelte:

- Igen.

Pompon egy szót sem szólt, de oly megsemmisülten, oly fájdalmas tekintettel nézett reá, hogy Casparis megsajnálta, és bánta e szó keménységét.

- Én megígértem, - szólt gyengéden.

- Oh! elmegyek - felelte a leány, - ne higye, hogy eszembe jutott volna, megtagadni valamit, a mit ön kíván.

És még több megadás vegyült tekintetébe mint szavaiba.

- Épen azért, mert Jaras kisasszony ott lesz az estélyen, azért nem utasítottam vissza Arbeletné meghívását.

- Ah!

- Akarom, hogy sikered meggyőzze tehetségedről.

Ha Casparis első szavai kínosan sebeztek Pompon, az utolsók örömmel tölték el szívét; nem voltak-e azok folytatásai azon tapintatos eljárásnak, melylyel kezénél megfogva őt Jarasnének bemutatta.

Igen, ő játszani fog; igen, ragyogtatni fogja tehetségét; és ha e napon nem ér czélt, úgy soha sem.

Mialatt lázasan tanult szobájában, Casparis megkísérté visszatérni munkájához.

Noha azonban már régóta megszokta parancsolni akaratának, ezúttal nem bírt uralkodni magán; eszméi fellázadtak agyában, keze reszketett.

Danolni akart, de hasztalanul; akkor abba hagyva a munkát, kiment, hogy gyors járás által küzdje le izgatottságát.

Szüksége volt a szabad elmélkedésre, a hideg fontolgatásra, ha lehetséges, a helyzet fölött, hogy számot adjon benyomásairól s gondolatmenetéről, mert Jaras kisasszony e látogatása oly ellentmondó érzelmeket ébresztett benne, melyek megzavarták és nyugtalanították. Azzal, mit anyjáról mondott, megnyerte szívét; s határozottan képesnek tartá őt a szeretet s gyengédség érzelmére.

Hasonlóan az Alvó Évára s minden a szobrászatra vonatkozó észrevételeiért is tetszett neki; ez egy értelmes leányka, gondolá, ki érzékkel bír a szép iránt, és érti a művészetet.

Ellenben, a mint durva göggel Pomponról nyilatkozott, sértette őt. Miért e gög oly jó kis leány iránt mint Pompon? Mire való e sértés, melyet semmi sem provokált, és mit semmi sem igazolhatott? Elítélte őt megfejthetetlen durvasága miatt, mely rút jellemet árult el. De minél jobban kutatta a történetek s a helyzet okát, annál kevésbé bírt arról magának tiszta fogalmat alkotni. Egyetlen indok magyarázhatná meg a harag e kitörését, csupán az irígység érzése. De lehetséges volna-e, hogy oly szép leány, mint ő, féltékeny lehessen Pompon szépségére? Ez valószínűtlennek látszott.

És akkor visszaidézvén képzeletébe Simonnet, szépségét elragadónak találta.

Soha még nő a szépség típusát, melyről oly gyakran ábrándozott művészi álmaiban, nem egyesíté magában oly tökéletesen. Talán szerelmessé lett volna? Szébbet, mint ő, bizonyosan soha sem szerethetne.

Arbeletné bizonyosan nem beszélt meggondolatlanul mikor Simonnet előhozta neki, valószínűleg nem is haladt volna tovább, felhatalmazás nélkül.

Nem volt tehát önhittség részéről ama képzet, hogy Simonne férjévé lehetne, ha akar.

VII.

Mialatt Casparis Simonnere gondolt, Pompon a csütörtökön játszandó darabot gyakorlá.

Reggeltől estig hallatszott hegedűje, nem a műteremben, hol nem kezdhette volna szabadon tízszor, hússzor is újra ugyanazon részeket, se a salonban, hol különben tanulni szokott, de szobájába zárkózva, hogy ne zavartassék Justine és Miklós által, kik ostobaságnak találták halálra fárasztani magát, és időről-időre fölmentek, hogy megakadályozzák, nehogy magát kimerítse. Pedig még ha csakugyan életébe került volna, akkor sem hagyná abba, mert meg akarta mutatni mindenkinek, kivált az elbízott szépségnek, hogy ő nem oly megvetésre méltó.

De a fődolog volt, hogy ne jöjjön zavarba, s ne ijedjen meg, és ép azért tanult oly elkeseredett kétségbeeséssel, hogy tudjon, s biztosnak érezve magát, fejét el ne veszítse, bármi történjék is.

Nem alkothatott magának illusiókat; s bizonyosan e meghívás is Jaras kisasszonytól eredt, gondolá, hogy talán nyilvánosan legyen őt alkalma megalázni.

Nos tehát ő daczolni fog e kihívással, és miután ez harcz volt, tehát küzdeni fog.

Mily győzelem lesz az reá nézve, ha igazolhatja Casparis bizalmát és bebizonyíthatja, hogy tehetséges leány!

Mily vereség lesz Jaras kisasszonyra, ha e darabot fényesen adja elő; s valamennyi meghívott tapsát, még az övét is kivívja! Bármily élesek legyenek is a gonoszság fogai, mégsem haraphatják keresztül a sikert: «Játszsa el a kisasszony is, ha tudja».

Ez oldalról tőle függött tehát dicsőséggel szabadulni az elibe állított kelepczéből: csupán jól kellett játszania.

Szerencsétlenségre azonban még más oldala is volt a dolognak, melyen képtelen vala kiállani a versenyt, és előre is biztos volt a megvetésről, mert abban már eddig is legyőzetett, - a szépség.

Csak meg kelle jelenni e szép Simonne-nak emelt fővel, mosolylyal ajkain, és a nélkül, hogy egyetlen szót szólna, vagy valamit tenne, sőt a nélkül, hogy fáradságot venne magának környezőire egy tekintetet vetni, azonnal élvezheti a dicsőséget, hogy minden szem elragadtatással reá tapadjon.

Mily különbség kettőjük között! Ha ő megjelent valamely ismeretlen körben, nem az elragadtatást olvashatta ki a ráfüggesztett szemekből, de a kíváncsiság bámulatát. Ez volt az általa előidézett kettős benyomás rendszerint. Egy bizonyos időre volt szükség, hogy hozzá szokjanak s megértsék, elismerjék, hogy az ő utána készült szobor szerezhette meg a kitüntető érmet Casparisnak. És még azok száma is csekély volt, kik érdemesítették őt ilyennek is tekinteni.

Most már bizonyosan csak egyetlen nő létezett Casparisra nézve s ez a szép Jaras Simonne.

Pompon nem csalódott e tekintetben, és majdnem világosan olvasta ki, mi Casparisban véghez ment, határozatlanságát, kétségeit, nyugtalanságát, küzdelmeit az érzelmek ellen, melyek megragadták, de egyszersmind a lelkesítő csodálatot is, mely ellen nem védekezett.

Végre előérezte annak következményét, még azon napon, midőn Casparis előtte kérdezte ki Falcót ez eszményi szép leány felől, kit kedveért hívott meg Arbeletné, már akkor kitalálta, hogy e szép fiatal leánynyal akarják összeházasítani.

Gyakran megvitatta már ő lelkében Casparis házassági ügyét, és mindannyiszor, a mint egy fiatal leány nevét ejtették ki előtte, azt kérde magától: nem ez lesz-e neje?

Azonban soha sem hallván beszélni a házasságról, s főleg őt oly boldognak látva hármuk: Blanchon, Falco és saját maga körében, egészen művészetének s barátságának élve, utoljára is azt gondolta, hogy tán soha sem fog már nősülni, s örökké együtt élhetnek.

Annyi ember van, ki soha sem nősül s boldog; vajon gondolt-e Blanchon valaha a házasságra; miért ne lenne Casparis is olyan, mint Blanchon? kinek ízlésében s nézeteiben oly sok tekintetben osztozott.

Ez volt az ő reménye, s ezen túl soha sem mert menni: majd folytatják azon életet, melyet éltek, mióta ő «a szegény állat» e házba belépett.

Csupán azt, de neki még az is valódi földi mennyország volt, egy állandóan sugárzó kék égboltozat felhők és viharok nélkül.

Lassanként hozzá szokott hinni ez álmom valóságában, és minden aggály nélkül arra gondolni, hogy az örökké tarthat.

De azon percztől, midőn Jaras Simonne neve viszhangzott fülében, e megnyugvást, melybe bele élte magát, a rettegés váltá fel.

Ez volt az ellenség; ez csálhatatlan, ez, ki ellen küzdenie kellett.

Ha úgy eljátszsa is darabját, hogy győzedelmeskedhet, vajon akadályozza-e az Simonne szépségének diadalát?

Olyankor, midőn e gondolat szívébe fészkelte magát, abba hagyta játékát és a nyugalanságtól megbénult, de felindulásából eredt pillanatnyi gyengeség után, lázasan, kétségbeesve vett erőt magán, azon szilárd elhatározással, hogy el nem hagyja magát s a végletekig küzd.

Még ha csak Casparis kedvéért történnék is, ő érte, ki egy pillanatig büszke lenne reá, e perc, melyben a tapsok megdobogtatják szívét, nem lenne-e e percz semmi?

Írt Falcónak, s megkérte, jönné kissé jókorább csütörtökön, hogy többször átismételhessék együtt az előadandó darabot, és az estély előtt tanácsait megjegyezhesse magának.

Falco engedett kérésének, és már három órákor megérkezett Villiersbe, mi majdnem négy órai tanulást engedett nekik az ebéd előtt.

Miután Falcónak kelle kísérni a zongorán, s a zongora a salonban állt, tehát a gyakorlatoknak ott kellett véghez menni és nem Pompon szobájában.

- Minő darabot választottál? - kérdezte Falco, szobájából lejöve, hol megszabadítja magát nedves és sáros úti öltözkétől.

- A magyar rhapsodiát.

- És e miatt hivattál engemet ily korán, ezt igen jól játszod.

- Még jobban akarom játszani, a lehető legjobban!

Izgatott hangsúlyozására, mely ily egyszerű ügyben nem volt a helyzetnek megfelelő, meglepve nézett reá.

- Oh könyörgöm önnek, - folytatá, - legyen szigorú, ne engedjen el ma semmit, kezdesse velem újra a hányszor csak kell.

Falco zongorához ült.

- Akkor hát kezdjük el.

E rhapsodia, mely zajosan kezdődik, átmegy a melancholiába; azután e melancholia után a szédítő indulat kitörése következik, mi ismét még szívszagatóbb, még bánatosabb melancholiává változik és panaszos haldoklásban enyészik el.

Falcót az első ütenyek óta meglepte a darab előadása, melyet már többször eljátszatott vele, de melyre alig bírt most ráismerni; s mivel a zongorarész jelentéktelen, kedve szerint szemlélhette.

Elvégezte darabját egyetlen észrevétel s a nélkül, hogy csak egyszer is megállította volna.

S akkor aggálylyal tekintett mesterére.

- Ön semmire sem figyelmeztet engem, - szólt félénken.

De az felelet helyett a salont a műteremmel összekötő ajtóhoz lépett, s azt feltárva, kikiáltott:

- Casparis, Jottral, jöjjetek csak ide egy kicsit.

Mindketten oda siettek, Jottral egy ugrással elől.

- Üljetek le, - mondá, - és hallgassátok.

Azután elfoglalva helyét a zongoránál, mondá:

- Kezdjük újra.

Pompon meg volt zavarodva.

- Tehát ön mit sem mond nekem?

- Majd megmondom azután, kezdjük, és figyelem, nemde?

A figyelmeztetés fölösleges volt; Casparis jelenlétében, ő általa hallgatva, lehetetlen lett volna, hogy kevesebb igyekezettel játszsziék, mint az imént; sőt élvezet, még pedig nagy élvezet volt, neki egyedül, csak ő neki játszani.

Elkezdtek, és ez alkalommal Falco is végig kísérté félbeszakítás nélkül; de midőn az utolsó hang elhalt, felugrott tabourettejéről.

- Nos! - kiáltott fel, - meg vannak elégedve? tapsoljanak hát e kis leánynak, ki mesterileg játszik.

Az ekkoráig nyugtalan Pompon szemeiben a diadal villáma csillámlott fel, és Casparis meghatott tekintetével találkozva, tetőtől talpig megrázkódott.

- Ah! ha így játszol ma este kis Pomponom, folytatta Falco, ki mint Casparis s Blanchon szinte mindig gyermekként bánt vele, akkor szép sikert jósolok neked. Mily tűz, mily érzelem, pontosság, és mégis mily változatosság a kifejezésben! azután mily ábrándosság, s egyszerűs mind mennyi eredetiség! Nem akarok dicsérettel elkényeztetni, de igazságtalanság volna meg nem mondani neked, hogy büszke vagyok reád.

És Pompon «a szegény kis állat» mily büszke volt ő önmagára és boldog; bármi történjék is ez estélyen, ő mint tehetséges nő fog onnan távozni, ő ez örömet is Casparisnak fogja köszönhetni, mint különben valamennyit ez életben.

- Megbocsátja-e most, hogy hétfőn honn maradtam? - mondá Casparisnak; és ön Jottrallal úr, nem neheztel-e már, hogy Montrougeba se mentem vasárnap? tanulnom kellett mára, s én szorgalmas voltam.

- Reggeltől estig, - jegyzé meg Casparis Falcónak, - és pedig szobájában csukott ajtónál.

- Azért, hogy önnek e meglepetést szerezzem.

- És célt értél kicsikém, - szólt Casparis érzékenyülten; - én nem bírok Falco képességével, hogy megítélhesselek, annyit azonban én is mondhatok, hogy hasonlóan büszke vagyok reád.

- Oh György úr, - rebegette ő.

Ő volt reá büszke.

De Falco nem engedte át felindulásának.

- Most pedig, - szólt Casparis- és Jottrallal, - hagyjatok bennünket dolgozni, néhány részt kell még átnéznünk, mert nekünk tökéletességre van szükségünk; ha csak miattam történnék is, nem akarok nagyon is elhomályosulni mellette. Én nem vagyok zongora-művész.

Miután elmentek a nélkül, hogy Jottrallal egy szót mert volna szólani, Falco már a zongoránál kiáltott utánok, hogy az ajtót betegyék.

- Ha önnek nem lenne ellenére, - szólalt meg Pompon, - nyitva is hagyhatnánk.

- Ha te akarod, nekem mindegy.

Azzal a leány az ajtóhoz futott, melyet Jottrallal éppen behúzni készült, és feltárta újra, mondván:

- Ne zárja be.

Azután halkabban:

- Ön nem fog bennünket hallani ma este.

VIII.

Ha Falco megengedi, Pompon egész ebédig ismételtette volna a magyar rhapsodiát, vagyis azon pillanatig, míg csak Arbeletnéhez nem kellett menniök.

Blanchon megérkeztével hagyta el Falco a zongorát.

- Pihenned kell, - mondá Pomponnak, - és nem szabad túlfeszíteni idegeidet.

- Még egyszer, csak egyetlen egyszer Blanchon úrnak.

És ismét elkezdtek.

De ha Blanchon bókjaira számított, legalább egy bizonyos fokig csalódott.

- Igen jól van, - szólt az, - de túlságos a szenvedély; most nyugtasd meg magadat, s iparkodjál egy kicsit aludni az ebédig; majd fölkelünk.

Aludni! valóban ő gondolhatott az alvásra, épen oly lelki állapotban volt, hogy alhassék.

Midőn távozott, hogy szobájába menjen, Blanchon megmagyarázta hideg közönyét, mi Falcót s Casparist egyaránt meglepte.

- E kis leány úgy játszott, mint egy angyal, vagy mint egy démon, - mondá duzzogva.

- Akkor hát miért nem nyilvánítottad azt előtte? - kérdé Falco.

- Mert féltem volna őt bátorítani.

- No ez csodálatos! - nevetett Falco.

- Neked nem teszek szemrehányást, - folytatta Blanchon szokott higgadtságával, te a zene egy áldozata vagy, neked nem lehet szólni, úgy sem értenéd meg. Csupán Casparishoz intézem szavamat. Lássuk, őszintén, vajon engedheted-e e gyermeket ily szenvedéllyel rajongani a zenéért? Hallgatás közben megfigyeltem és megrémített.

Falco vállat vont.

- Igen, félelmet idézett elő bennem. Hiszed-e, hogy büntetlenül ennyire át lehet adni magát a művészet szenvedélyének. Hiszed-e, hogy az agy, a szív s az idegek ellenállhatnak e folytonos rázkódtatásnak?

- Akarod, hogy legyen vagy ne legyen ügyessége? - szakítá félbe Falco.

- Ügyessége magát meggyilkolni? Nos tehát nem! nem is ohajtanám, hogy legyen. Én mondom neked, hogy az ily módon értelmezett zene veszélyes.

- Én mondom, hogy ha valaha leányom lenne (nem tudom ugyan, hol az ördögbe venném), de végre is, ha lenne, semmi esetre sem engedném, hogy zeneművésznő legyen. Mit akarsz, mi legyen egy nőből, ha már így felcsigáztad benne a lelkesedést és szenvedélyt? Biztosítlak, hogy e kis leány, kit teljes szívemből szeretek, megijeszt, és hogy én nem akarom őt még tapsaimmal is bátorítani. Tessék.

- Te képtelenségeket állítasz, - mondá Falco.

- Te teszed azt, vagyis vak vagy; te látod a közönségre gyakorolt hatást, de azt a hatást, mit reá tesz, nem veszed észre. Engem pedig ez nyugtalanít. Te csak a művészetre gondolsz. Pedig ha a tehetség a nyugalomig nem emelkedik, és nem más mint a művész természete, akkor az ördögbe vele! s úgy azt hiszem, igen is sokba kerül és ily áron nem kell. Szerezd meg e nyugodtságot Pomponnak, ha lehetséges; de ne zaklasd fel benne a szenvedélyt; ne ittasítsd meg, ne rontsd meg, vagy szerencsétlenséget hozsz reá!

Blanchonnak szokása volt a hosszas előadás, s ha egyszer belemerült abba, nem hagyta el, míg a tárgyat tökéletesen ki nem merítette; így tartott ez egészen az ebédig, s még akkor sem fejezte be; de Pompon belépte az ebédlőbe lezárta száját.

- Aludtál? - kérdezé.

- Nem.

- Miért?

- Mert nem voltam álmos.

Blanchon nem felelt, de barátaira nézett, fejét csóválva, mi ezt látszék kifejezni: Igazam volt-e? Nem csak álmos, de éhes sem volt; mindent tányérján hagyott érintetlenül.

- Te nem is eszel? - szólt Blanchon.

- Nincs étvágyam.

És Blanchon újra fejét rázva nézett barátaira. Eléggé igaza volt-e?

Miután ebéd után valamennyinek öltözködni kellett, Blanchont magára hagyták. De ő nem távozott el azért, hanem bevárta visszatértöket.

Legelőször is Pompon jelent meg, mert még ebéd előtt belekezdván az öltözködésbe, csupán ruháját kelle fölvennie.

- Jőjj csak egy kicsit, - szólítá Blanchon, - hadd nézzelek meg.

És levette a lámpa ernyőjét, hogy teljes világításban lássa Pompont. Testhez álló síma derekú fekete atlasz ruhát viselt, mely a válltól csípőig kiemelte hullámszerű természetét, nemcsak a többé-kevésbé hazug derék által, de testének finom s tökéletes idomai miatt; a szoknya kissé uszályba ment; ruhaíjjai rövidek; egyetlen ékszer, egyetlen dísz nem ékíté se őt, se haját, melyet egyszerűen egy homályos arany fésű tartott össze.

Blanchon hosszasan szemlélte festői szemmel, és elmosolyodva mondá:

- Helyes, nem csak hegedűddel aratsz ma diadalt.

- Meg vagy elégedve?

- Tökéletesen.

- Mily boldog vagyok, mert én akartam feketébe öltözni..... bátran feketét feketére.

- Igazad volt.

Falco siettetve a menetelt lejött, azután jó sokára utána Casparis.

- Jőjj már, - sürgette Falco.

- Van időnk.

E szó örömet okozott Pomponnak; tehát nem sietett Simonnet látni.

Eltávoztak.

Midőn Arbeletné salonjába léptek, Simonne és Jarasné még nem érkeztek meg; ez megkönnyebbülés volt Pomponra, mert mindig bizonyos időre volt szüksége, hogy magához térjen a kíváncsi tekintetek s a sugdosások kellemetlen hatásából, melyek mindenüvé kísérték, hol csak megjelent, a férfiak részéről épúgy, mint a nőkéről.

Hogy ne érezte volna magát rosszul ez idegen körben, hol senkit sem ismert, hol úgyszólván hozzá sem szóltak, de hol annál jobban bámulták, mi által zavarba hozták.

A mint a zongora közelében ült egy sarokban, hova Arbeletné vezette, a nélkül, hogy valaki törődnék vele, mintha érczből lett volna, egyszerre mozgást vett észre a kis salon ajtajában és majdnem azonnal egy fekete ruhás sorfal között, mely utat csinálni képződött, megjelent Jarasné, követve Simonne által, ki jobbra balra osztogatta mosolyát, de oly méltósággal mint egy uralkodóné, ki a magasból leereszkedik viszonzni udvara lelkesedését, a nélkül, hogy törődnék vele, ismeri-e vagy sem az előtte hajlongókat.

Pompon még nem látta őt estélyi öltözékben, s el volt vakítva; mily szép volt fénytelen fehér selyem ruhájában, melynek dereka és hálójával bevont szoknyája rózsákkal ékítvék.

Mialatt szemlélte, Simonne szemei találkoztak az övével s tekinteteik keresztezték egymást, villámot löveltek, de Simonne majdnem azonnal megvetéssel fordítá el fejét.

Ez nem sértette Pompont; mit törődött ő Jaras kisasszony megvetésével, míg az valami nyilvános sértésben nem jelentkezik.

Csupán attól remegett, ha Casparist vele látja; de őt nem vette észre; alkalmasint más terem-ben volt, és vagy nem tudta még megérkezését, vagy más okból, de nem sietett feléje.

Végre megjelent Casparis; de Arbeletné Falco karján ép azon pillanatban jött felkérni Pompont, hogy hallassa magát, és mialatt Falco zongorához ült, ő elővette hegedűjét.

A kör kitágult a zongora körül; ekkor maga elé nézve, meglátta Casparist, ki a Simonne által kecses mosolylyal, majdnem szívesen mellette kijelelt széken foglalt helyet.

Egy döfést érzett szívében; ej mit! azért ült oda, hogy őt hallgassa.

- Kezdhetjük? - kérde Falco halkan.

- Igen, - rebegte ő.

És elszántan emelte fel vonóját.

Alkalmasint, mivel minden szem reá volt szegezve, ő többé senkit sem látott, kivéve Casparist, ki előtte volt, kinek tekinteteit érzé, és kinek játszott; ah! ha megtapsolnák, ha sikert aratna.

Az nem volt siker, hanem diadal!

Midőn hegedűjét leereszté, minden kezét maga felé nyujtva látott, hosszasan tapsolva, s csak azért hagyva azt abba, hogy újra kezdjék.

Arbelet úr hozzá rohant, és a lelkesedés minden kitörésével szorongatta kezeit.

- Isteni! mily tehetség! - kiáltozá, - mily genie! mily lélek! mily kéz!

- Csodálatos!

- Csodálatos, - vevé át, - mondjuk isteni, - és e szót többször ismétlé, mert ha egy kifejezésre akadt, mely tetszését megnyerte, ahhoz ragaszkodott is.

Néhány zenész közeledett Pomponhoz, kik komolyabb bókokkal halmozták el.

De hát ő nem jön-e el, egyetlen szava sincs számára.

Többé nem láthatta.

Egyszerre érezte, hogy kezét megfogták s megszorították; nem volt szüksége megfordulni, hogy lássa kié a kéz; az öröm érzete ragadta meg, egy gyönyörteli rázkódás érinté, - ez ő!

Sokáig azt sem tudta, mit felel a dicséretekre, és a mint magához kezdett térni, látta Falcot ismét elfoglalni helyét a zongoránál, és Simonnet mellé állani, mintha énekelni akarna.

Ő tehát énekelt.

Arbelet úr csendet kért, mely azonnal helyreállt.

Egy dallamát éneklé Falcónak *Erdő* című symphoniájából, mely csak pár napja adatott át a nyilvánosságnak e cím alatt: *Az első tavasz*.

Pompon nem volt képes megítélni Simonnet, és még is úgy tetszék neki, hogy ha a modor jó volt is, de a hang közepszerű. De ő csalódhatott ítéletében, mert a taps csakhamar kitört, majdnem oly kitarón, mint melylyel az ő rhapsodiáját fogadták. S Arbelet még erősebben kiáltozó most: Isteni, isteni!

Tehát még az általa választott téren is megveretett, az aratott sikerben is osztoznia kellett Simonne-nal.

Sőt még ez osztály sem lett egyenlő, mert az estély vége alatt, míg ő leggyakrabban magára maradt, látta, hogy azok, kik legbuzgóbban tapsoltak neki, Simonne körül csoportosultak.

Még hazamenet is, folyton csak Simonne-ról beszéltek a kocsiban, Falco úgy, mint Casparis.

- Te nem is említetted nekem, hogy ő énekel.

- Magam sem tudtam, ez új felfedezés volt számomra, és midőn a rhapsodia után, - apropos tudod-e Pompon, hogy azért nem fejeztem ki neked nyilvánosan bókjaimat, hogy egészen átengedjelek diadalodnak, - midőn tehát a rhapsodia után felkért, kísérném énekét, egészen meglepettem. De a mint kérdezöm, mit akar énekelni s azt felelte: az ön *Első tavaszát*, meglepetésemet igen kellemes, élénk öröm helyettesíté, megvallom.

- Ezt értem.

- Ekkor kellemes meglepetésemben azt kérdeztem tőle «kegyed tehát ismeri az én *Tavaszmotat?*» «Majd meglátja» felelt ő. Teringettét! te tudod, hogy én nem vagyok elkényeztetve. Épen a házzal való bizalmasságom miatt sem mertem dalomról beszélni soha; de miután ő kezdeményezte, képzelheted, mily örömmel használtam fel az alkalmat.

- Igen szépen s híven visszaadta a mű költészetét s bensőségét.

- Bájos felfogással, de meg kell vallani, hogy anyjával tanulta be, ki valóban nagy énekesnő; anyja képezte hangját; ő persze nem művésznő.

- Annál jobb reá nézve.

- És azután oly szépséggel nincs is szükség valami rendkívüli tehetségre.

- Nekem nagy élvezetet szerzett.

- Hát még nekem; régen nem éreztem magamat ily boldognak, mert végre az én zenémet is ugyancsak megtapsolták.

- Épen azt akarta, miként mondá, ő is, midőn bókoltam neki, és csakis ezért énekelt; van ízlése s tapintata.

- És szíve.

Tehát ez estélyen is Simonne győzedelmeskedett; a szépség, ízlés, tapintat és szív. Miben szenvedett tehát hiányt?

Nem az ügyességben, annyi bizonyos, képes volt Falcót egyszerre hálás és áldozatkész barátjává varázsolni.

IX.

Pompon egyetlen szót sem bírt kiejteni a Messine avenuetól hazamenet a Villiers avenuere; miként is alkalmazhatta volna a szót? arra időt sem engedtek neki, oly buzgón el voltak foglalva Simonne dicsőítésével.

Azután beszélhetett volna-e a nélkül, hogy elárulja zavarát s felindulását?

De másnap reggel egyedül maradván Casparissal, nem állhatta meg, hogy ne intézzzen hozzá kérdéseket arra vonatkozólag, a mi az egész álmatlan éjszakáján lázasan izgatta.

Szerette-e Simonnet?

És nőül akarja-e venni?

De e kérdéseket nem intézte hozzá ily alakban; ezt soha sem merészelte volna tenni, és azután különben sem volt az se természete, se szokásaiban, mindig oly ovatos levén, hogy ha valamit megtudni akart, előbb másról kérdezősködött oly eltérőleg attól, mi foglalkoztatá, a mint csak lehetett; de mindazonáltal meg tudta könnyíteni s előkészíteni a várt feleletet.

- Végtelen boldog valék, - kezdé, - tegnap elismeréséért.

- Nem fejeztem azt ki neked úgy, a mint ohajtottam volna; de annyi ember körében, mely téged körülvelt, nem mutathattam ki a felindulást és gyönyört, melyet nekem szerezteél.

- Így tehát meg volt velem elégedve?

- Megelégedve! Mondd, hogy büszke voltam, mert én is kivettem részemet a te sikeredből.

Ezek édes szavak valának neki, de bármily kellemesek is, mégsem feledtethették vele a ki-tűzött célt.

- Azt kívánnám megkérdeni öntől, - folytatta, - mit gondol, játszhatnék-e most már nyilvánosan is.

- Hogyan nyilvánosan? De hiszen tegnap is úgy játszottál.

- Én igazi nyilvános közönséget értek, nem meghívottakat, de fizetőket.

- Hangversenyben akarsz föllépni?

- Nem elkerülhetlen-e az?

- És miért?

- Nem azért taníttatott-e, hogy művésznővé legyek?

- Kétségtelenül.

- Hogy érvényesítsem tehetségemet?

- Te érvényesítéd.

- Akkor ne húzzak-e most már belőle hasznat is?

Casparis szokva volt Pompon e modorához, ki minden hozzá intézett kérdésre egy más kérdéssel felelt; tehát nem csodálkozott a módon melylyel a társalgást vezette, de meglepte a benne fölfedezett vágy.

Elmosolyodott, s ragaszkodással nézett rá.

- Már látom, mit akarsz, - mondá, - a tegnapi siker elkábított, és miután az ízlett, még többre vágyódsz.

- És rosszul cselekszem? - kérde egy pillanatnyi meglepetés után, hogy oly kevésbé értették meg.

- Dehogy, oly tehetség, mint a tied, jogot ad a becsvágyra, és meg nem elégedni a barátok tapsaival.

- Ah, pedig esküszöm mégis, hogy sohasem vágytam másra, mint az önére.

Azután rögtön ellensúlyozni akarta ellebbent őszinte szavait, kivált annak ellenállhatlanúl elragadtató hangsúlyozását:

- De okosság volna-e az, - kérdezé szomorúan, - nem kell-e a jövőre gondolni?

Casparis gyengéden nézett rá.

- Te a jövővel foglalkozol kis Pomponom?

Még egyszer engedett szíve sugalmának.

- Oh igen, - mondá oly reszkető hangon, hogy Casparis megrendült.

De azonnal jóvá tette e fölkiáltás jelentőségét.

- Nem természetes-e az, - kérdezé - csakhoggy...

- Bizonyára gyermekem; te oly fiatal vagy még, hogy e komoly szavak meglepnek ajkadról.

Ez képezte Pompon egyik keserűségét, hogy Casparis mindig gyermekként bánt vele, és csak kis leányt látott benne, majdnem folyton a fölszedett kis leányt. Nem vette-e hát észre soha, hogy felnőtt? Hisz az egész világ nem tekinté már őt gyermeknek. Jottral nem szerette-e? Nem akarta-e nőül venni? Pedig kis leányokkal nem házasodnak össze. Hanem Casparis mint Blanchon és különben Falco is, annyira megszokták őt még kis csintalannak látni, hogy semmi sem nyithatta fel szemeiket. De hát az nem volt a kis kópé még sem, kit a közönség s a kritika bámult a kitüntető érmet nyert Pomponban. Pedig Casparis értelmes ember volt, egy szobrász; ő láthatott volna, és még sem vett észre semmit.

- De hisz én már nem vagyok oly fiatal, - szólt meggondolt hangon.

Casparis őszintén elnevette magát, és az öregségre vonatkozó áriát dúdolta:

«Oh az ifjúság, ifjúság, ifjúság,
Ki húsz évesnek hitte magát.»

- De én legalább is tizenhat éves vagyok, - szólt boszankodva.

- Igazán!

De ő nem felelt a tréfás hangra, mert épen nem volt arra hangolva; e pillanatban élete foglalkoztatta, boldogsága vagy boldogtalansága izgatta, melyet talán önmaga határoz el.

Casparis a kandalló végében egy karszékbe vetve magát leült s egy cigarettet szívott, míg vele átellenben Pompon a másik sarokban reá szegzett szemekkel egy széken előre hajolva a kandalló párkányára támaszkodott és szinte remegett a felindulástól.

- Ha a jövőre gondolok, - szólalt meg ismét, - nem azért teszem, mint ha a jelenben boldog nem volnék, és pedig nagyon boldog, esküszöm önnek, sem hálátlanságból a múltért. Legyen meggyőződve, hogy soha sem fogom feledni, mit érettem tett.

- Erről ne beszéljünk.

- Azt tudom, hogy ön nem engedi meg nekem hálámat kifejezni, és valahányszor megkísértém azt nyilvánítani, ön mindig elhallgattatott. De minek kifejezését ön eltilthatja, annak gondolatát nem akadályozhatta meg.

- Mit én cselekedtem, azt bárki más is megtette volna helyemben.

- Hogy a hóból fölszedtek volna, igen, ezt még talán? Mert végre hiszem, hogy lehetnek emberek, kik nem vennék magokra a felelősséget, hogy egy gyermeket megfagyni hagyjanak, sem éhen halni, a nélkül, hogy le ne hajoljanak érette a hóba. Azonban engedje nyíltan kimondanom, hogy nem életem megmentéséért vagyok áthatva ily mély háladatosságtól; de mert «ön» adta azt vissza nekem. Mi lettem volna ön nélkül? Először is halott; de az még semmi; és azt hiszem, midőn végig feküdtem azon a kövön, hittem is, hogy meghalok, és pedig minden rémület nélkül; legalább vége lesz, gondolám. De életben maradva, a hideg s az éhség daczára mi lett volna belőlem ön nélkül? egy kóborló utcza leány, egy nyomorult. Ez az, s akkor, ha arra gondolok, mivé lehettem volna, s ön által mi vagyok, hála önnek, ilyenkor nehéz visszatartanom magamat, hogy lábaihoz ne borúljak, és ne csókoljam lépteinek nyomát.

- Gyermekem! - kiáltott fel Casparis egészen meghatottan nézve reá, a kebléből kitörő ellenállhatlan hála következtében.

Pompon egyenesen ült székén, egyik karjával a kandalló párkányára támaszkodva, másikat magához szorítva, mintha vissza akarná fojtani a zajos izgalmakat s a szív kitöréseit, melyek ajkain lebegtek, azután folytatá:

- A halál torkából kiszabadítani, ez száncsalom volt, egy nagylelkű könyörületesség, melyre bizonyára szinte nem mindenki lett volna képes. De mennyivel nagyobb és nemesebb, magasztosabb, ritkább cselekedet volt még az, mit azután tett érettem; akkor én nem voltam egyéb egy kis állatnál, igen szegény s igen nyomorult; azonban ön felemelt saját magához, és a kis állatból emberi lényt alkotott. Ön fölfedezte szívemet, értelmemet kiképezte; én kevesebb valék a semminél, egy játékszer, tudatlan, minő egy papagály vagy egy majom... és ma az vagyok... a mi vagyok.

- Egy értelmes, nemesen érző kis leány.

- Végre is ha az vagyok, minek ön állít, önnek köszönhetem, és ép azért nem tehetem, ha alkalom nyílik, mint e pillanatban, hogy ne beszéljek elismerő hálámról, nem vetne-e meg, ha ez érzélem hiányoznék szívemből?

- Az igaz.

- Engedjen hát akkor arról beszélnem, hiszen oly édes az nekem.

Ezt oly nyíltan, minden kerülő, minden tartózkodás nélkül ejté ki, őszinte meghatottsággal, mely egy könnyet csalt pilláira.

De ez mind önkénytelenül jött: nem ezt készíté ő elő az éjjel, s nem ez volt mit mondani akart; most tehát oda kelle jutni.

- Épen azért, mert tudom, mert érzem, mivel tartozom önnek, - mondá, - azért gondolok a jövőre.

Mint gyermek elfogadhattam azon nagylelkű áldozatait; de most becsület volna-e tőlem így folytatni az életet, és semmit sem tenni önmagamért?

- Ne foglalkozzál te ezzel, kis Pomponom.

- Ellenkezőleg, törődnöm kell vele, és nekem úgy tetszik, alávalóság lenne tőlem, ha folyton csak önre számolnék, akkor, midőn ön maga mondja, nekem, hogy fellephetek a közönség előtt.

- És te aggály nélkül gondolsz arra, szegény kicsikém, rettenthetetlenül, a fiatalság vakmerőségével.

- Félelem nélkül nem, de végre is gondolok reá.

Elérkezett tehát sok kerülő után a célhoz, mely felé tartott, itt meg kelle állapodnia.

- Annál inkább kell arra gondolnom, - mondá végre elszorúlt szívvel s alig lélekzve, lesütött szemekkel, nem levén többé ereje reá tekinteni, - hogy ön nem foglalkozhatik folyton s örökké velem, miként eddig cselekedte.

- És ugyan miért? Mi hitetheti ezt el veled?

- Oh semmi, bizonyára semmi, de utóljára, ha az ön élete változnék... ha tovább nem maradhatnék körében.

Elhallgatott ezután, egymásra halmozva a szavakat, hogy időt nyerjen.

- Ön... ön meg is házasodhatik....

Ez utolsó szavakat majdnem érthetetlenül ejté ki, elfojtott hangon; azután elszorúlt szívvel, kínosan várakozott.

Casparis reá szegzé tekintetét; de ő nem merte fölemelni szemeit.

- Kimondta azt neked, hogy én megnősülhetek? - kérdezé.

- Oh! senki.

- Miként jöttél tehát e gondolatra?

Casparis feledte, hogy a közvetlen kérdezősködés soha sem vezetett célhoz Pomponnál.

- Ez lehetséges úgy-e? - kérdé aggályteljes remegéssel.

- Természetesen.

- Ah!

- De nincs úgy, nincs tehát okod nyugtalankodni a miatt, hogy mi történnék, ha én megnősül-nék.

Azután felállott, mert a munka órája már rég ütött.

Mily öröm Pomponra nézve, mily megkönnyebbülés! Azonban lesütött szemekkel maradt, félve, hogy elárulja magát. Iparkodott visszatartani elragadtatását.

Ő nem gondolt házasságra!

Lehetséges-e?

Okvetlenül, mivel ő mondta. Casparis a salon felé irányzá lépteit, hogy műtermébe lépjen.

Pompon követte, mert daczára szavának, mely örömmel tölté el, és mely teljesen megnyugtathatta volna, még volt egy kérdése hozzá, melyre az éjjel készült, és melyre egy ellenállhatatlan kíváncsiság ösztönzé.

Jottral még nem jöven vissza a reggelitől, beszélhetett.

- Midőn az imént kérdezett, miből merítettem a gondolatot házasságát illetőleg, nem válaszoltam.

- Felelsz-e te valaha? - nevetett.

- Tehát Jaras kisasszonyt látva - támadt e gondolatom.

- Miként? - kérdezé nyersen.

- Ő szép, mert hisz ön is annak tartja, úgy-e?

- Igen szép.

- Megható szépség?

- Tökéletesen.

Mily fájdalmasan esett neki e szépségről beszélni; de ez vala egyedüli módja megtudni, a mit akart.

- Mi nála feltűnő, az vonásainak szabályossága, nemde?

- Mondd, hogy e szabályos arczél csodaszerű.

- Csodaszerű... e szót akartam én is használni; de hát rózsaszínes testszíne is nem csodálatra méltó-e?

- Te jól láttad, milyen.

- Épen azért, mert láttam... miként ön maga is látta, hogy azt képzeltem, miszerint....

De a műterem ajtaja felnyílt és Jottral belépett.

Előtte nem folytathatta a reá nézve oly kegyetlen kérdezősködést; de miért is most már tovább menni.

Csodaszerű! ő csodálatra méltónak találta.

Nem eleget tudott-e meg?

Igaz, hogy másrészt arról is értesült, hogy nem gondol a házasságra.

De ha ma nem gondol is arra, megmarad-e holnap is e szándékban?

X.

Casparis egész őszintén felelt Pomponnak, midőn azt mondá, hogy nem készül nősülni. Azon naptól, melyen Simonne műtermét jött megnézni, és melyen megvitatta a kérdést, nőül vehetné-e vagy sem, nézetei nem változtak; ma ép úgy gondolá mint akkor, hogy komoly okok állanak e házasság útjában; és a mi a szép leány vagyoni helyzete s családi körülményei miatt nyugtalanítá, ma is létezett.

Az egyetlen változás, mely érzelmeiben az első találkozás óta történt, az, hogy ma a csodálat érzése sokkal élénkebb, sokkal hevesebb, sokkal mélyebb volt.

De nem vesznek nőül fiatal leányt csupán szépségeért, bármily szenvedélyt tápláljanak is a szép iránt; attól más tulajdonokat is kívánnak. A nő komoly tulajdonságai s a családanya kötelességérzetével bírt-e ő hát vajon? A kérdés feltéve maradt, és semmi sem világosítá azt meg a mai napig sem egyik, sem másik értelemben.

Azonban bár a dolgok nem is változtak ez oldalról, ha egészen őszinte akart lenni, be kelle vallania, hogy a csodálat Simonne iránt nála a végletekig fokozódott.

E tekintetben oly hatást gyakorolt szellemére, hogy utóbb egész lényébe beszivárgott az, úgy hogy ha most vázlatot keresett magának, vagy csak egyszerűen végig futtatá irónját a papíron, mindannyiszor Simonne vonásait vázoló öntudatlanul, majd homlokát, majd szemeit és száját, vagy pedig egész képmását; és bármit kísérlt is meg, oly híven adta vissza az eredetét, mintha előtte állott volna. Miként Jottrálnak, neki is feltűnt a hasonlat Simonne és Kleopatra között, és ez azon eszmét sugallta neki, hogy egy Kleopatrát faragjon, a mint Plutarch szerint Caesar előtt megjelenik és felajánlja magát Pompejus legyőzőjének, kit elcsábít.

A szobor tárgyaúl a kigyótól megcsípett Kleopatra jobb választás lett volna; de most nem foglalhatta el szellemét ily szomorú eszme, midőn Simonnera gondolt; ő nem egy haldokló, hanem csábító Kleopatrát akart.

Mily fájdalmas volt Pomponra nézve, midőn szokása szerint kérdezte, minő munkája készül? s ő így felelt:

- Egy Kleopatra.

Pár pillanatig megsemmisülten állott, de mint mindig, most is végletekig akart hatolni kíváncsiságával.

- Nem találja-e, hogy az Egyiptomról szóló könyvben lerajzolt Kleopatra és Jaras kisasszony között bizonyos hasonlat létezik?

- Mondd, hogy feltűnő hasonlat.

- Akkor hát Jaras kisasszony sugallá önnek e Kleopatrát?

Nem volt ugyan szokásában ily határozott kérdéseket intézni, de ezúttal nem bírta magát visszatartóztatni.

- Határozottan, - felelt Casparis.

Azonban egy lépést sem tett, hogy Simonnet láthassa, és a következő csütörtökön el sem ment Arbeletnéhez, hová pedig a kilátás csábíthatta volna ő vele találkozhatni; az estét a kandalló tüze mellett tölté Blanchon és Pomponnal, kit sohasem látott ily vidámnak, ily gyermekes elragadtatásban, s boldognak azért, hogy otthon maradt.

Az idő oly gyorsan telt el mindhármuknak, hogy még Falco megérkezésekor is ébren voltak.

- Nyugtalankodtak miattad, - szólt ez belépve Casparishoz.

- Ugyan miért?

- Hogy nem jöttél velem.

- És kik?

- De hát mindenki; Arbeletné, Jarasné, a szép Simonne.

- És te mit mondtál nekik?

- Azt, hogy te valóságos medve vagy.

- Köszönöm.

- Tudod-e mit felelt Simonne?

- Azt, hogy igaz.

- Épen nem; de hogy igazságod van, és hogy a mesteri művek nem készülnek a társaságok közepett.

- Ez nem ostoba.

- Istenem, ez viszonylagos; de azt hiszem, ha én Andillyban maradok, *Erdőm* soha sem látott volna napvilágot, míg az Arbeletné salonjába járva, ott mégis találtam valakire, ki talán valahára előadatja symphóniámat.

- És ki az?

- Jarasné, ki úgy megszerette, s oly melegen karolta fel az *Első tavaszt*, hogy felajánlotta fáradságát és befolyását, mi reám nézve kíváncsún. Ha ma este a kandalló mellett maradok

veletek, nem értesültem volna erről; már eget-földet megmozgatott tudtomon kívül; és ha ma e jó újsággal lepett meg, jele, hogy számít a sikerre; tehát láthatod, hogy ha a mesterművek nem a salonban készülnek is, a salonok nem fölöslegesek az eredményre nézve, még ha e remek művek nem onnan erednek is.

Másnap, midőn Casparis javában dolgozott, Miklós egy névjegyet adott át neki.

- Nem mondhattad, hogy láthatatlan vagyok? - kiálta Casparis, figyelemre sem méltatva a jegyet.

- Én megkísértém visszautasítani ez úrnőt, a legutolsó alkalommal is, - mentegetődzék Miklós, - de nem sikerült.

Casparis a kártyára pillantott: «Jarasné».

Hirtelen megmosta sáros kezeit és a salonba lépett, hol Jarasnét találta egyedül.

- Bocsásson meg, hogy munkája közben zavarom, - kezdé az, - de reméltem önnel találkozni Arbeletné tegnapi estélyén, és egy kérést akartam önhöz intézni, mit senkire sem akarok bízni, még a kedves Arbeletnéra sem.

- Minő kérést, - gondolta Casparis. Vendége folytatá:

- Egy anya fordúl önhöz, s e cím, remélem, elnézővé teendi e lépésemért. Casparis meghajolt.

- E cím meg is magyarázza, - beszélt tovább Jarasné, - mert ha van egy megbocsájtható hiúság, úgy az anyai büszkeség az, úgy-e? Én bevallom, hogy bírok e hibával és hiú vagyok leányom szépségére.

Casparis eleinte zavarba jött, és ki nem bírta találni e látogatás célját; de e szó felvilágosítá.

- Noha nem mától fogva gyönyörködöm e szépségben, - láthatja, hogy a valódi anya szól belőlem, - mindamellett soha sem akartam engedni leányomról arczképet készíteni. És ezt két okból tettem. Először mert féltem, hogy ez arczképek dicsőítése felköltené leányom hiúságát. A második ok pedig az, hogy eddig nem találtam még arra érdemes művészre, én szerintem; büszke anyai szemeim előtt arra méltót, ki felfogja és vissza bírja adni e szépséget. Ma ez okok már nem léteznek. Leányom nem gyermek többé, és nincs okom félni, hogy túlzott hiúságból minden jelentkező kérést visszautasítson, ha találkozik egy férfival, ki személyes érdemeivel s tulajdonaival megnyeri tetszését, elfogadja férjül, anélkül, hogy hercegekre várjon, miként néhány irigye vádolja. És azután másrészt, ez pedig nem kevésbé lényeges, végre feltaláltam a művészt is, kire már évek óta várok. - Szünetet tartott, s mosolyogva nézett Casparisra.

- Meg kell-e őt önnek neveznem? s nem lenne ön segítségemre? - Casparis zavarba jött.

- Az arczképről beszélve, az imént rosszul fejeztem ki magamat. Nem arczkép ez valóságban, vagyis egy kép. Többre becsülöm, s anyai büszkeségem ismét előtűnik, és én azt hiszem, hogy leányom szépsége méltó a szobrász vésőjére is; és az, mit ohajtok - az, mit kívánok, az ő mellszobra.

- Istenem, asszonyom, reám nézve csak szerencse az ily megbízatás, de....

- Ne mondja, hogy nem szokott mellszobrokat készíteni, - szakítá félbe, - mert azt felelném, hogy Arbeletnéét elfogadta; mily remek; és pedig akkor még nem álltak baráti összeköttetésben. Ön láthatja, hogy jól vagyok értesülve. - Casparis nem felelhetett, hogy a mellszobrot nem Arbeletné, de Falco kedvéért készítette; s így habozva hallgatott.

Ha bárki másról lett volna szó mint Simonneról, egyszerűen azt felelte volna, hogy nem vállalhatja fel a munkát, és talált volna okot lerázni nyakáról.

De e szépség, mely kínálkozék neki, midőn már napok óta öntudatlanul s állandóan maga is kereste vonásait, megdöbbsentő.

- Mondom, hogy értesülve vagyok, - folytatta Jarasné; - s be is bizonyítom, nem leányom szépsége sugallta-e önnek Kleopatra eszméjét?

- Ej, hogyan!

- Istenem! igen, az ön barátja Falco beszélt, de azért nincs ok rá neheztelni, reméltem; az indiscretio, ha egyáltalában létezik, nem igen komoly. Semmi esetre sem az kelté föl bennem a vágyat, az ön tehetségéhez folyamodni, hanem az ön tehetsége maga. Ne okolja tehát ezért barátját, csupán önmagát.

S a mint Casparis felelni akart, bizalmas mozdulattal elhallgattatá.

- Magától értetődik, hogy közöttünk nem lesznek megvitatandó föltételek, az önéit magamévá teszem, elfogadom az Arbeletnéit, ha akarja, vagy ujakat, ha azt hiszi, hogy Pompon és az *Alvó Éva* szerzője más igényeket követeltek, mint az Arbeletné mellszobor alkotója, mit részemről én tökéletesen méltányosnak is találok. Mindent, csupán azon egyetlen föltételét nem fogadnám el, ha visszautasítaná kérésemet; én eléggé bírom méltányolni a művészetet, hogy felfogjam, miszerint egy művész azt teheti, a mit akar; mondja azt, hogy a szépség, hogy Simonne szépsége nem tetszik önnek, s én megszomorodva, de szó nélkül vonúlok vissza.

- Asszonyom, szolgálatjára állok.

- Ah! uram, ön boldoggá tesz engem. Teljes szívemből köszönöm önnek. Zavarom jobban kifejezi azt, mint én magam tehetném, mennyire félttem, mivel Falco megijesztett, hogy ön nem vállal el mellszobrot. Mikor kezdünk bele?

- A mikor parancsolja asszonyom.

- Nos tehát! a jövő héten.

Casparis műtermébe lépve munkájához ült, a nélkül, hogy Pomponhoz szólna, ki aggodalmasan vizsgálta.

Csak egy jó negyed óra múlva fordult Jottrához:

- Ismét egy mellszoborra kell készülödnünk, - mondá, - kedden megkezdem Jaras kisasszonyét.

Pompon egy pillanatig mozdulatlanul, megkövülve maradt a divánon; azután pár percz múlva fölemelkedett, s a fal felé fordított arczczal hagyta el a műtermet, úgy, hogy Casparis ne lássa felindulását, s majd megfúlt könnyeitől.

XI.

Az ülések Simonne mellszobra miatt gyakoriak és hosszasak valának; azonban Casparis érzelmei Simonnet illetőleg nem változtak.

Minél jobban ismerte és tanulmányozta őt, annál jobban csodálta szépségét.

De sokáig maradt a csodálatnál.

A szobrász lelkesült a férfi nyugodt maradt, a komoly kétségek által visszatartva, melyek eleitől fogva nyugtalaníták, midőn azon tündődött, nőül vehetné-e e szép leányt: Simonne kora, minden lehető következményeivel, családjá s vagyonával, mind megfontolásra adtak alkalmat neki.

Azonban érzelmei lassanként átalakultak, és észre kezdé venni, hogy Simonnet eleinte elhirtelenkedve, nem részrehajlatlan igazsággal ítélte meg.

Mert végre huszonhárom évvel még nem szükséges kétségbeesésből férjhez menni és öt-hat évi csalódásért a férjnél keresni vigaszt.

Nem következés az sem, hogy az énekesnő leánya, neveltetése által elsajátítsa a színésznő szokásait, nézeteit és ízlését.

Az pedig, hogy valakinek nyolczszázezer frank hozománya van, nem bizonyítja, hogy a pénz rossz uton szereztetett.

Azért is maradhat valaki huszonhárom éves koráig leány, mert még nem találta fel a szeretett férfit; s habár komédiásnő leánya is, részesülhetett tisztességes női neveltetésben; s utoljára, ha valaki tehetséges énekesnő, mint Jarasné, tisztességes úton is szerezhet magának szép vagyont.

Ime ezeket suttogetta neki az okoskodás, legalább a jelenlegi; néhány ülés következménye.

De mit szólt a valóság?

A tapasztalat csakhamar meggyőzte őt, hogy nem tanulmányozta Simonnet minden tekintetben s hogy még azokban is, mik eleinte visszatetszetek nála, legalább némelyekre nézve, csalódott.

Igy legérzékenyebben sértette Pompon iránti gőgje és durvasága; s ebből természetesen rideg szívet és a hiúság által megromlott kedélyt föltételezett.

Hogy csalatkozott ezen következtetésében is, nemsokára bebizonyult.

Félve, hogy ismétlődhetnék a Simonne első látogatása alkalmával történt jelenet, fölkérte Pompon, ne jöjjön a műterembe Jaras kisasszony ülései alatt. És Pompon ellenvetés nélkül engedelmeskedett, legalább két napig. De a harmadikon belépett valami sürgős kérdés ürügye alatt. Ez boszantá Casparist, de még jobban nyugtalanította. Mit fog tenni, mit fog szólni Simonne?

De az mitsem szólt, mitsem tett. Sajátságos kutató tekintetet vetett Pomponra, azután ismét Casparisra, mintha lelkökből akarna olvasni.

És csak másnap tett előtte említést Pomponról.

- Valahol olvastam, hogy Leonardo da Vinci, midőn azok, kiknek arczképeit festé, ültek számára, boldog s gondtalan kifejezést igyekezett adni arczaiknak és e végből körülvette őket zenészek s tánczosokkal. Vajon Pompon kisasszony nem szokott rendszeren az ön műtermében játszani?

- Néha, mikor egyedül vagyunk.

- Nos tehát lehetetlen volna-e e pillanatban is úgy tenni, mintha egyedül volnának?

Casparis habozott.

- Ön nem akarja?

Casparis nem felelt.

- Miért nem akarja?

- Simonne! - kiáltott rá Jarasné.

E rosszaló pirongatás elhatározó Casparist és bement Pomponért a salonba.

- Jaras kisasszony ohajtana hallani téged, - mondá neki némi zavarral; - akarsz-e a műterembe jönni s valamit játszani?

Várakozásától ellenkezőleg Pompon oly örömmel fogadta e felszólítást, mintha az boldoggá tenné, és buzgalommal követte őt.

De Casparis még nem ért meglepetése végéhez. Simonne Pompon beléptét látva, nyájas mosolylyal sietett elébe, mondván:

- A minap nem fejezhettem ki csodálatomat Arbeletnél; megengedi-e, hogy azt ma tegyem; s végtelen lekötözzem, ha még egyszer eljátszaná nekem magyar rhapsodiáját.

Mit jelenthetett ez?

- Szívesen kisasszony, - felelt Pompon.

És azonnal játszani kezdett.

A mint elvégzé darabját, Simonne mély bókokkal halmozta el és legérzelmesebb szavakat talált dicséretére.

Casparis el volt ragadtatva.

- Nem lehet tapintatosabban jóvá tenni az igazságtalanságot, - gondolá, - szeszélyes, de van szíve.

Másnap Simonne ismét látni óhajtotta Pompon, és a míg csak ülési tartottak, az folyton a műteremben tartózkodott.

Casparis egyikkel úgy meg volt elégedve, mint a másikkal; és azon gondolkodott, melyik érdeme nagyobb, azé-e, ki oly jól tudta a bocsánatot kieszközölni; vagy azé, ki megbocsájtott.

Simonne és Pompon egyesülése neki valódi gyönyört szerzett. Soha sem folyt munkája ily kellemesen; és műve is nyert elégedettsége által, e mellszobor bizonyára egyike leendő legkitűnőbb alkotásainak.

Azonban egy kérdés mégis gyakran felmerült lelkében: miért volt eleinte szigorú és igaztalan Pompon iránt Simonne, ha később oly kedves, szeretetreméltó lett hozzá.

É s nem kevésbé volt meglepetve, midőn Arbeletné egy napon következőleg felelt meg e kérdésre:

- Kitalálta-e okát Simonne különös viseletének Pompon iránt? Ugy-e nem? Nos tehát én fölvilágosítom: mert végre is, jó ha megismeri Simonnet. Ő azt képzelte, vagyis azt mondták neki, már nem tudom bizonyosan, hogy Pompon kedvese önnek.

- Pompon! az én kedvesem! - kiáltott fel Casparis.

- Hja! a látszat nagyon is arra mutat.

- De ugyan ki hihette azt?

- Az egész világ; legelőször is én, ki egész a mai napig soha sem kétkedtem abban; végre is Simonne elhitte: és mivel büszkeségében ezt útálatosnak találta, teljes megvetését akarta éreztetni Pomponnal.

- Ha valaki e megvetést megérdemli, úgy az csakis engem s nem őt érhetne volna.

- Ön a férfi szempontjából beszél, de a nők nem így éreznek s nem is így ítélnék. Midőn tehát Simonne belátta csalódását, hogy Pompon nem más önre nézve egy örökbe fogadott gyermeknél, akkor lett jó e kis lányhoz, kit igaztalanul sértett meg. Nem szép vonás-e ez tőle?

Nem csak azt ismerte el Simonneban Casparis, hogy szíve van, és hogy jellemét nem rontá meg a hiúság, miként először hitte, de még azt is fölfedezte most, hogy családi körében jobb neveltetésben részesült, mint föltette.

Az első ülések alkalmával Jarasné kísérte el leányát Casparishoz, de egy napon csak nővére és sógora Gouessant marquisval érkezett oda.

- Bocsásson meg, hogy megrohanjuk műtermét, - mondá Simonne nevetve, - de anyám ma akadályozva van, nővérem pedig, ki szívesen helyettesíté, nem szokott férje nélkül kimenni; bemutatom őket, mint hajdan nevezték volna, a turbékoló galambokat, minek azonban ma már nem igen van elnevezése, miután e faj kiveszett.

Neheztelés helyett a marquis s neje gyöngéd mosolylyal néztek egymásra.

És miután Simonne elhelyezkedett, ők a műterem egyik sarkába ültek le a dívánra egymás mellé s egymáshoz hajolva, suttogtak.

Ha nem hallhatta is szavaikat Casparis, látta őket munkaközben, és időnként egy-egy pillantást vetett feléjük.

Gouessantné semmiben sem hasonlított nővéréhez, noha ő is fehér és szőke volt; azonban bár nem bírt a démoni szépséggel, bájosnak mondható igénytelen jóságában. A marquist illetőleg, ő egy közel hat láb magas, izmos ember vala, kiből nagyszerű vértessé vált volna: veres arczbőrrel, mint ki a napon él, és mégis előkelő, csaknem elegáns külsővel, modorral és tartással bírt.

- Megismertetem önnel sógoromat, - szólt halkán Simonne Casparishoz, midőn az egy pillanatban hozzá ment, hogy egy alkalmatlan hajfűrtjét megigazítsa.

És kissé emeltebb hangon:

- Albert! - szólítá sógorát.

De a férj és feleség úgy elmerültek társalgásukba, hogy egyikök sem hallá e szólítást.

- Albert! - kiáltá.

- Ön szólít? - kérdé a marquis, feléje menve.

- Már másodszor, - nevetett Simonne, - de ha nővérem beszél, csak az ő számára van hallása.

- Az igaz, bocsásson meg.

- Csak azt akartam volna mondani, hogy mivel az ülés hosszúra nyúlik, elmehetne sétálni, ha fél az unalomtól, s majd két óra múlva értünk jöhet.

- De hiszen nem unatkozom, - szólt s a marquisnéhoz sietve, visszament helyére.

- Látta, - mondá Simonne, - nem unatkozik, ő csodálatraméltó férj. Ha egyedül kellene sétálnia, az jobban untatná. Gouessantban soha sem válnak el. Nővérem, ki gyermekkorában maga a gyávaság vala, most rettenthetlenül vakmerően vadász a farkasok- és vaddisznókra, mindenüvé kísérve férjét, lehetőség szerint lóháton, s gyalog, midőn a vadászat így kívánja, pajkosan s pantalon s blouseba öltözve ez alkalmakkor. A marquis pedig herculesi termete daczára megtanult kedvéért hímezni, és ha egyszer ön szerencsétlen látogatásával, majd mutatok egy széket, kézi munkáját. A nő vadász, hogy férjét kísérhesse, és az hímez, hogy mellette maradhasson.

- Ön mondta, ez csodálatos.

- Legnagyobb szerencsétlenségük azon két hónap, mit minden télen Párisban töltenek, hol nem élhetnek oly közvetlen egymásnak. Ha anyám nem kívánná látogatásukat, azt hiszem, el is hagynának bennünket. Mindig találnak kifogásokat, hogy néhány napot elraboljanak tőlünk. Pedig ne feledje, hogy nem is új házasság, már hat éve tartanak e mézes hetek.

Simonne nem túlzott előadásában, és minthogy a marquis s marquisné gyakran elkísérték őt, Casparis meggyőződhetett, hogy a férj és nő kölcsönös szerelme valóban rendkívüli, imádták egymást, s nem látszék más gondjuk lenni, se más örömük e földön, mint egymást boldogítani.

Tapasztalta ezt saját műtermében, az ülések hosszú órái alatt, látta Arbeletnél, és látta Jarasnéban is, hová rövid időn meghívást kapván, nem tehetett mást, mint megjelenni.

Ha első nézetei a színésznő leányainak neveltetéséről alaposak lettek volna, miként lehetett Gouessant marquisnéból ily kitűnő feleség?

Csalódott tehát.

És még fontosabbnak látszék előtte az a körülmény, hogy Gouessantné e mintaképe a szerető nőknek, még sokkal inkább alá lehetett volna vetve a színészkörbeli nevelés befolyásának, mint nála négy évvel fiatalabb nővére....

Hasonlón csalódott Jarasnéban, s annak otthonában is.

E házba lépve, abban csínt, sőt szigorú rendet talált, s az egész háztartás gazdálkodásra, majdnem fös vénységre mutatott.

Ha így van, hát mi meglepő lehetne abban, hogy Jarasné oly szép vagyont szerzett; ő megtartotta a mit keresett, ez az egész; ebből azt lehet következtetni, hogy gondos anya.

És valóban, ő minden tekintetben kitűnő háziasszonynak látszott, daczára némi apró nevetségességnek, mely nála szenvelgése volt a régebben vallott elvektől és szokásoktól való megtérésnek. De különös! Ha egy anyós félszégeitől visszariadnának, soha sem nőszülne meg senki.

XII.

A mellszobor miatti ülések, Simonnenak mindinkább ragyogóbb szépsége, a Pomponnak nyújtott elégtétel, a Gouessant marquis s neje szerelmének látása, a majdnem mindennapi érintkezés, Jarasné rendessége, szigorú takarékosága, rendes életmódja, a Malherbes-boulevardi lakásukban levő okszerű háztartás, mindez egyesítve, nagy hatást gyakoroltak Casparis érzelmeire.

Mindazonáltal folyton ingadozott.

A tisztán művészi elragadtatás, melyet eleinte a szépség keltett benne, változott jellegében, és mégis ingadozott.

Simonne a legtökéletesebb szépség volt szemei előtt, kit valaha látott; nem lehetett közelében a nélkül, hogy kellemes felindulást és mély izgatottságot ne érezzen; mindenütt fölkereste; egyetlen összejövetelt sem mulasztott el, hol vele találkozhatott, Arbeletnél, Villagarcia herczegnénél, Thury marquisnéban, az erdőben vagy színházban; egyetlen szava elbájolta, szemeinek egyetlen rejtélyes pillantása megittasította; s meg volt győződve, hogy boldogítani fogja férjét, kit választani fog.

És mégis ingadozott e férj helyét elfoglalni.

A dolgok menetének ily folytatása fenyegette, midőn Arbeletné beavatkozása más irányt adott annak.

Egy délután meglepte őt a villiersi avenuen, és mialatt Casparis e látogatás célját kutatta, vendége pár percznyi bizalmas értekezésre kérte föl.

A salonba léptek.

- Ön kíváncsi tudni, mi vezet ide, nemde?

- Egy kicsit.

- Simonne.

- Ah!

- De nem az ő részéről jövök, nem ő miatta, hanem az ön érdekében, ha megengedi, hogy felszólítás nélkül beleavatkozzam ügyeibe, mi az igazat megvallva, nyugtalanít egy kicsit, mert az ön tartózkodásával, óvatos modorával, szavának kimértségével és rejtélyes tekinteteivel, visszariasztja az embereket.

- Ah! asszonyom.

- Végre is megkísértem; a rokonszenv túl tesz a félelmen. Egy szóval, ime azt akarom kérdezni: lemond ön Simonneról?

Casparis felugrott.

- Én tettem önnek legelőször említést Simonneról; ma tehát folytathatom akkori beszélgetésünket. Most ismeri őt, tudja milyen s mit ér. Akarja őt nejeül vagy lemond róla?

- De asszonyom.

- Hallgasson meg, - szakítá félbe Arbeletné. - Midőn Simonneról beszéltem önnek, nem valék Jarasné szószólója, ki vejéül ohajtván, talán megbízott kikémlelésével; ma sem vagyok az. Csak azért hoztam őt elő önnek, mert úgy tetszék nekem, hogy egymásnak vannak teremtvé; ma fölveszem akkori beszédünk fonalát, mert látom, hogy ez általam mindkettejük érdekében ohajtott házasságból semmi se lesz, ha az nem dül el azonnal. Egy szóval figyelmeztetem, hogy ha nem nyilatkozik, Simonne hat hét alatt más nejevé lesz.

- Hogyan?

- Ön találkozott Villagarcia hercegnénél San Lucar gróffal; nos tehát! San Lucar gróf, a mint láthatta, csinos fiatal ember, nagy név és szép vagyon birtokosa, szerelmes Simonneba s nőül akarja venni; az anya rajta van, a leány ellenáll; ime ez a helyzet, melyért önt vádolom, mert szellemes okosságával sem lát tovább orra hegyénél; most tehát figyelmeztetve van; határozzon, én visszavonulok.

Azonban nem vonúlt vissza azonnal, sőt hosszasan kimeríté a tárgyat, s elmondá, mily fájdalmasan érintené, ha e házasság nem létesülne; hisz úgy összeillenek, soha sem látott oly előnyöket kölcsönösen egyesítve, mint az övék.

És előszámlálta ez előnyöket, egyenlően bókolva Casparisnak és Simonnenak.

Casparist a közvetlen őt illető dicsérek közönyösen hagyták; de nem így volt Simonnet illetőleg: azok már az által is, hogy saját érzelmeit erősíték meg, döntő befolyást gyakoroltak rá.

Azonban Arbeletné eltávozott a nélkül, hogy nyilatkozott volna, és ha vendége e lépése által remélte kieszközölni, hogy Casparis megkérje Simonne kezét Jarasnétól, be kelle vallani magának, hogy célt nem ért.

- Mily furcsa ifjú! - gondolá, miután az ajtót betette maga után.

És azon véleményben távozott, hogy ha nem lép fel Casparis mint kérő, okvetlen valamely széttéphetetlen viszony hátráltatja abban, kétségkívül Pompon; mert daczára az e tárgyban nyert magyarázatoknak, daczára Falco esküvéseinek, visszatért első föltevésére, mely szerint Pompon kedvese volt Casparisnak; erről meg volt győződve, és nem minden szégyen nélkül vallá be magának, hogy elég együgyűség volt, abban perczig is kételkednie. De miért nem szakított vele hát most? Tehát van azon állításban valami, hogy a négernök által a fehérekben ébresztett szenvedély csakugyan oly zsarnoki, oly kizárólagos, hogy a megbűvölt fehérek többé nem képesek más nőt szeretni? Ez különös. Ez a kis Pompon, ki hitte volna azt felőle? És mégis, jól meggondolva s visszaemlékezve a szobor idomainak tökéletességére, valamint a szenvedélyes tűzre, mely emészteni látszék s mely tekinteteiben ép úgy nyilvánult, mint érzelmetlen játékában, minden megfejtető.

De hogy Falco nem vett észre semmit, igaz ugyan, hogy ő oly kevés éleslátással bírt, a szegény fiú. Most rá haragudott legjobban; igazán nem is lehetett valaki együgyűbb; ő bizalmas barátságban élt Casparis- és Pomponnal, és mit sem látott, okvetlen vak volt, siket és...

Pedig nem kevésbbé ítélte meg rosszul Pompon mint Casparist, ki ha nem adott neki határozott választ, nem azért történt, mintha nem határozott volna; de ő közvetlen maga akarta intézni saját ügyeit, és ha szándékát valakivel közölné is, az bizonyára nem lenne Arbeletné.

Szombat volt, másnap Simonne a boulognei erdő futtatásaira készült nővérével és sógorával: Longchampban látandja tehát.

És vasárnap már két óra előtt ott sétált a körönd mellett, hová még senki sem érkezett.

Egy órája volt a várakozásra, és a mint így járt fel s alá a bejárat előtt, végre látta Simonnet három óra felé kiszállani a kocsiból Gouessant marquis- s marquiséval.

Nem ment ki eléjük, de néhány lépés után útjukban összetaláltak.

- Ön az! - kiálta fel Simonne, - ez igen kellemes; ön karját nyújtja nekem, s ez visszaadja nővérem és kedves sógorom szabadságát, kiknek, mióta útban vagyunk, egyetlen szavuk sincs számomra, annyira el vannak foglalva egymással.

És még mielőtt Casparis válaszolhatott volna, ő maga nyújtá neki karját; azután előre mene, mert mindenütt, és testvére irányában épen úgy, mint az egész világgal szemben, saját akaratát követte, az emelvények előtti székeken foglaltak helyet.

- Hogy került ön ki a futtatásra ma? - kérdezte Simonne; - csütörtökön nem tett nekem arról említést, midőn mondtam, hogy én kijövök.

Casparis nem felelhetett nyíltan Gouessanték előtt; annak elmondására, a mit akart, egy pillanati egyedüllétre volt szüksége Simonne-al, mit remélt is kieszközölni, s ha a véletlen nem jönne segélyére, maga idézi azt elő.

A mint két futtatás szünete között sétáltak, egyszerre elválasztva találták magokat a bretagnei ismerősök által feltartóztatott Gouessant úrtól s nejétől, s Casparis Simonnet sebesen ragadta magával előre.

- Meg akar szöktetni? - kérdé ő nevetve.

- Határozottan, - felelt Casparis ugyanazon hangon.

És a gyepek körül vezette, melyen a versenyző lovakat nyergelik.

De most már nem nevetett, és Simonne érezte, hogy a kar, melyre támaszkodott, remegett.

- Bocsásson meg, hogy ide vezettem, - szólt halkán, de beszélnem kell kegyeddel, és nem állott hatalmamban válogatnom a helyben és alkalomban.

- Ön megijeszt, - mondá a leány tréfásan.

- Semmi sem lehet komolyabb, mert életemről, boldogságomról van szó; kérem tehát, feleljen nekem komolyan és őszintén.

Simonne lesütött szemmel haladt mellette.

- Őszintén; azt megígérem önnek, - mondá, rá sem tekintve.

- Noha egy bizonyos pontig ismerem nézeteit a házasságról, mégis van egy dolog, mivel nem vagyok tisztában, - mondá az ifjú, - és mit mindennek előtt tudnom kell: elfogadna-e férjéül egy művészt?

- Minő művészt?

- Egy szobrászt.

Pillanatig habozott, mielőtt válaszolna, azután körülnézett, nem hallgatják-e meg, és szólt:

- Ha tehetséges és szép neve van, hírneves, ha nemes lelkű ember és engemet szeretne... igen.

- Nos akkor én vagyok e művész, szívem van és szeretem.

- De!...

- A hely különösen van választva e vallomásra, de mondám már, nem állott hatalmamban mást választani; engedje tehát felhasználni e pár percnyi magányt, hogy elmondhassam, ismételhessem kegyednek, hogy szeretem, és ha már rég ideje nem tettem e vallomást, csak azért történt, mert meg akartam győződni szerelmem szilárdságáról s mélységéről, és biztossá lenni a felől, miszerint nem csupán csodálatos szépsége ígézett-e meg; a próbát kiállottam, szívem tanulmányozását minden este ismétlem, mióta szeretem; és ha most én azt mondom, szeretem, nem csupán a jelenre szól az, de a jövőre, örökre, az egész életre.

Halkan és gyorsan beszélt, de nem úgy, hogy a leány egyetlen szavát is elveszítse; pár percig állottak már egyedül a körönd egyik végén, a nélkül, hogy valaki közelökben lenne.

- És anyám? beszélt ön már vele?

- Nem, még nem, azt hittem - Simonne szemébe nézett.

- Jól tette, - mondá, - kitalálta, hogy soha sem fogadnék el oly férjet, ki az ügylet kérdését elibe tenné az érzelmének. Én nem vagyok többé kis leány, és magam határozhatok életem fölött.

Gyengéden megszorítá karját, azután így szólt:

- Most fölkeresheti anyámat.

- Kedves Simonne!

De ő félbe szakítá:

- Itt jön nővérem, ne áruljuk el magunkat.

Azután még erősebben hozzá símúlva:

- Jőjön el még ma este, holnapig képtelen volnék várni.

XIII.

Ebédre Jarasnénál marasztva, Casparis csak este tért haza.

És a Malherbes-boulevardon áthaladtában a villiersi sétányig, többet foglalkozott Pompon mint Simonne-al. Miként fogja majd az házassága hírére fogadni?

Mily változás reá nézve, legalább életmódja-, szokásai- és szabadságában!

Bizonyosan előérezte és rettegte már e változást, minek legnagyobb jele utolsó időben hozzá intézett kérdései.

Érezte, látta, mily keserves lesz Pomponra e hír, de végre is ki nem kerülhetette.

Hogy Pompont egy bánattól megkímélje, ne házasodjék?

A kérdést így föltéve, neki bátorodott, és Pompon maga sem oldhatta volna azt meg másként.

Azért, hogy felfogadta s nevelte az elhagyottat, nem áldozhatta neki egész életét.

Ő is alkalmasint szeretni fog egyszer; nőül megy s szinte azt cselekedné, mit most ő.

Midőn haza ért, Pompon még nem jött meg Montrougeből, Jottralnétól, hol vasárnapjait tölté.

Bevárta, azt akarván, hogy a kellemetlen, kínos magyarázatok még azon este véget érjenek; a halogatás csak még kínosabb lenne. Pár perc alatt Pompon is megérkezett Miklós kíséretében.

A mint a csarnokban fölismeré lépteit, kitárta a salon ajtaját és beszólítja: az jó kedvvel sietett hozzá, egész vidáman, hogy ott találja.

- Érdekes volt-e a futtatás? - kérdezé azonnal.

Ha felelni nem szeretett, annál szívesebben kérdezősködött, és ez esetben is a futtatásokról beszélve, mi kevésbé érdekelte, csak Jaras kisasszonyra akarta vezetni a társalgást, mivel Casparisnak okvetlen találkoznia kellett Longchampban, hova talán csakis ő érette ment.

- Igen érdekes, - felelt az ifjú, - de beszédünk lesz együtt, kérlek, ülj le.

A helyett, hogy leülne, állva maradt előtte, s egészen remegve nézett reá, vizsgálta, elnyelte tekintetével.

Beszédünk van együtt!

Mit fog mondani?

Tehát elérkezett volna a pillanat?

Beszélni, kiről? ha nem Jaras kisasszonyról?

Mit mondhat neki? ha nem azt, hogy nőül veendi.

Fájdalom!

Leült, mert reszkető térdei nem bírták többé fentartani, fátyol húzódott homályos szemei elé, szíve megszűnt dobogni; megtört volna.

És ő nem akart megtörni, nem akarta elárulni magát.

Pedig e csapás nem lephette meg, sokszor gondolta álmatlan éjjelein, sőt még lázas álmaiban is hallá e borzasztó szavakat: «Megnősülök».

De a mit sejtett, a mit ekként hallani vélt, még sem volt a borzasztó valóság, mely most lihegve sujtotta a földre.

Igaz volt! igaz volt!

- Kis Pomponom, - kezdé érzékeny hangon Casparis, szeretetteljesen nézve rá, mert látta mély meghatottságát, és lehetőleg enyhíteni akarta a neki okozandó fájdalmat; - kis Pomponom, nem régen, midőn házasságom lehetőségéről kérdezősködtél, azt feleltem neked e tárgyban, hogy nincs szándékomban a nősülés, és hogy e szerint jövőd miatt nincs okod nyugtalankodni. Te tudod, hogy én soha sem csalog meg senkit.

Igenlőleg intett fejével, képtelen levén egyetlen érthető hangot kiadni összeszorult torkából.

Casparis folytatá:

- Azon pillanatban tehát, midőn így feleltem neked, igazam volt; de ma a körülmények megváltoztak.

Szünetet tartott, ingadozva a vészes szó kimondásában, húzva, mintha ez időköznek kellett volna előkészíteni, s így enyhíteni a leány szenvedését.

- A körülmények változtak, - folytatta.

És azzal rá nézett, ha nem segít-e rajta ő.

De Pompon kezével a szék karjába kapaszkodva, melyen ült, előre hajlott fejjel, lesütött szemekkel hallgatott előtte; félig nyílt ajkai előtűntették hófehér fogait s mozdulatlan maradt, mintha érczből lenne, csupán lihegve emelkedő keble által jelezve az életet.

- Házasságom el lévén határozva...

- Ah!

E fölkiáltás egyszersmind panasz is volt; fejét lecsüggeszté, mintha le akarna zuhanni; de majdnem azonnal fölemelkedett és ismét egyenesen, némán ült előtte.

- Házasságom el lévén határozva, - ismétlé élénken, mert sietett végezni; - azt akartam, hogy te tudd meg először is, nem vagy-e te legjobb barátnőm?

Pompon gyöngén hajtá meg fejét, mintegy köszönetül; nem kelle-e valóban megköszönnie e bizalmat, e ragaszkodást, e jelét a barátságnak.

- Továbbá nem csupán azért beszélek felőle veled gyermekem, de azért is, mert daczára az elkerülhetlen változásnak, mit házasságom előidéz életmódunkban, el van határozva, hogy mi el nem válunk.

- Ah! - rebegte ő bágyadtan.

- De természetesen. -

- Közölte ezt Jaras kisasszonnyal?

Ő ugyan nem mondta, hogy Jaras kisasszonyt veszi nőül, de kellett-e azt Pomponnak mondani?

- Nem, - viszonzá, - de fölösleges is ezt vele közölni; elég az ha köztünk van elhatározva, kis Pomponom. Elégge ismerem Simonnet, hogy feleljek róla; ő boldogan fog az én kívánságomba beleegyezni. Te láttad, mily jó szívvvel akarta jóvá tenni irántad első igaztalan s helytelen viseletét. Légy meggyőződve, hogy ő ép oly szeretettel lesz irántad, mint én magam; s nem természetes-e az, miután egyik leszünk s csak egy gondolatban egyesülünk. Én jót állok ő érte. És ha akarod, hogy már holnap ismételd előtted az én mai szavaimat, meg fogja tenni. Mi sem könnyebb, te megtartod a második emeletet s elfoglalod anyám lakosztályát; nem lehet arra méltóbb senki sem nálad. Akarhatom-e én, hogy mi elváljunk?

Gyorsan, és érzékenyen behízelt hangon beszélt; előadásának hosszúsága engedett volna időt Pomponnak egy kissé összeszedni magát, ha egy-egy szó újabban nem tépte volna föl sebeit: miért emlegette annyiszor Simonne-al egyesülését, s kölcsönös érzelmeik, eszméik rokonságát?

Miután lecsüggesztett fejével, s egyetlen szóra képtelenül állott előtte, Casparis folytatá:

- Nos gyermekem, te semmit sem szólni, miért nem felelsz szavaimra?

Pompon kétségbeesett erőködést tett.

- Meg kell lenni, - rebegte.

- Minek kell megtörténni?

- Hogy mi elváljunk!

- És ugyan mi végre kellene, ha én mondom neked, hogy nem akarom?

- Lehetetlen.

- De hát miért?

- Ön nem gondol másra, mint az elválás fájdalmára, és azt mondatja önnek, hogy az lehetetlen, valamint nagylelkűsége, jósága és ragaszkodása ajánlja föl nekem anyjának lakosztályát. Ah! ha tudná, mennyire meglehet ez engem és kétségbeesésemben mily büszkévé tesz, mennyire boldogít s erősít.

Daczára azonban ez erőnek, zokogásban tört ki, és először engedett szabad folyást könnyeinek, a nélkül, hogy elrejtene azokat.

- Nyugtasd meg magadat gyermekem, - szólt Casparis, szíve mélyéig megrendülve, - ne add át magadat e felindulásnak, légy okos, légy szilárd, kis Pomponom.

- Boldogságtól sírok, látva, hogy ön szeret, - s összeszedve magát, - oh mily sok barátságot tanusít irántam.

- Igen, igazad van, hogy szeretlek, teljes szívemből kedvesem, és ép azért nem kell bánkódnod, mert ez okból nem akarom az elválást.

- Mégis elkerülhetlenül meg kell annak történni, érzem jól, és ön is érezné, ha nem félne engem keseríteni, ön is érezné, ön is mondaná, mint az egész világ.

- Mint, mint az egész világ?

- Mint Blanchon úr, mint Miklós és Justine.

- Blanchon! Miklós, Justine! és mi közük nekik mi hozzánk? - kiáltott indulatosan.

- Oh ne haragudjék, megmagyarázom. Azt sejti nemde, hogy a velem közlött újság nem lepett meg? Már régen vártam én arra, Jaras kisasszony körében látva önt, megértettem, hogy szeretni fogja. És szeretve őt, nőül kell vennie, ő oly szép. Mások is észrevették azt, mit én láttam, és mindenki beszélt az ön házasságáról, még akkor is, midőn ön azt állítá, hogy nem gondol a nősülésre. Én tehát gondolkodtam azon, mit tegyek, ha e pillanat bekövetkeznék. Sőt beszéltem is arról önnek, ön azt felelte akkor, ne nyugtalankodjam. Én azonban mégis aggódtam s értekeztem Blanchon úrral, félve, hogy csalódhatnám nézetemben, de ő is azt mondta, hogy ha ön megnősül, az én helyem nem itt leendő, hogy senkinek sem szabad létezni a férj és nő között, és még ha meg akarnának is tartani, távoznom kellene annak kikerülése végett, hogy később elváljanak.

- Téged elküldeni, téged! Blanchon nem tudja, mit beszél.

- Mit ő nyíltan kimondott, én gondoltam, éreztem. Ő csak megerősített határozatomban, mely az első pillanattól el volt döntve; innét van az is, hogy az utóbbi időben néha szomorúnak láthatott; távozásom foglalkoztatott, és ha arra gondoltam! Mikor?... Akkor szívem elszorúlt, könnyeim megeredtek, és...

Könnyei megeredtek s elfojtották szavait.

- De hisz ez bolondság! - kiáltott Casparis, - eltávozván innen, csak kell menhelyednek lenni; hová akarsz menni? Azt hiszed-e, hogy azért szedtelek föl az utcáról, hogy ismét kilökjelek szegény gyermek? Még ha nem szeretnék is úgy, a mint szeretlek, akkor sem tenném; ez bűn volna. Nekem kötelességeim vannak irányodban.

- De nekem van hova mennem.

- Ugyan hova? kihez?

- Miklós és Justinehoz.

- Miklós? Justine?

- Mint engem, őket is nyugtalanította az ön nősülése. Ők öregek; ők nem szokhatnának már egy új úrnőhöz, s nem tudnák jól kiszolgálni. Nekik van, miből megéljenek. És így elhatározták, hogy az ön nősülése esetére Batignollesbe vonulnak vissza, közel ide s én velük fogok lakni. Az ön nagylelkűségéből nekem is van miből élnem, addig, míg az ön jóságából nyert képzettségem által pénzt kereshetek.

Casparis sokáig hallgatag maradt, meghatva, megrendülve.

E gyermeknek igaza volt; Blanchonnak hasonlóan igaza; nem szabad a férj és nő között létezni senkinek; de ha igaz is, nem kevésbbé kegyetlen azért e valóság.

Szegény Pompon!

Ő nem gondolt reá eléggé.

Mit tehet most ez elválás könnyítésére? Majd kitalálja módját. E kicsinek nem szabad szerencsétlenné lenni, se elhagyatva, se mellőzve. Értekezni fog e felett Simonne-al, majd segélyére jön az valami hozzá méltó tapintatos eszmével.

Mialatt ő így elmélkedett, Pompon felkelt, mert ereje kimerült; szüksége volt az egyedüllétre, hogy átadhassa magát fájdalomnak, s kisírhassa magát szobájában, zárt ajtó mögött.

Azonban távozása előtt Casparishoz fordult és remegő hangon kérdé:

- Mikor?

- Egy hó múlva!

XIVI.

Másnap reggel Casparis jókor lement műtermébe, s azonnal behívatta Miklóst és Justinet, kik aggodalmas, bánatos arcczal jelentek meg.

- Pompon említette nekem, hogy házasságom esetére nem szándékoztok nálam maradni.

Egymásra néztek, mintegy kérdezendők, melyikük vegye át a szót.

- Te beszélj, szólt Justine, - neked kell szólani, mondta Miklós. Habár Miklós mindig igényt tartott a férfiasság dicsőségére, úgy találta, hogy a nehéz körülményekben az asszonyé az elsőség.

Justine végre elhatározta magát.

- Lehetetlen volna maradnunk, - mondá.

Az első nehézség legyőzetvén, Miklós sem késett hozzá tenni:

- Lehetetlen.

- Mi már öregek vagyunk.

- És korunkban, - folytatta Justine, - nem lennénk képesek új szokásokhoz alkalmazkodni. Ha nőtlen maradtál volna, melletted maradnánk György úr.

- Szolgálatodban haltunk volna meg, - erősíté Miklós.

- Mert *te*, az *te* vagy; szónokolt Justine; de egy a mai cselédek szolgálatához szokott fiatal asszonynyal nem mehetne így; mi már nem vagyunk elég frissek, nem vagyunk elég hajlékonyak; végre is nem tudnánk megfelelni, rossz fordulatot venne a dolog, bele kellene avatkoznod György úr; s akkor természetesen feleséged pártját fognád, észrevételeket tennél, tőled pedig a pirogatás igen rosszúl esnék; ha ő megharagudnék reánk, végre így szólhatnál: «Takarodjatok, terhemre vagytok.» Ez még csak hagyján, nevetni való; de komoly és boszantó megjegyzésekre nincs szükségünk, nem akarjuk, hogy te valaha megharagudjál mi reánk.

- Ez nem azt jelenti, hogy bennünket el nem szomorít a megválás, - folytatta Miklós, - azt elhiszed úgy-e? Természetesen, te megnősülhetsz, de el is maradhat. Legalább mi így okoskodtunk erről néha egymásközt, s akkor szolgálatodban vártuk volna be végóránkat György úr. - Miklós gyengeségei közé tartozott, hogy a halálról nem beszélhetett, főleg a magáéről, érzékenyülés nélkül; egy könny nedvesíté meg most is arcát, de azért csak tovább beszélt:

- Miután azonban megházasodol, lehetetlen maradnunk, a kicsikének és nekünk is jobb barátságosan szétmenni, mert hiszen csak kell e gyermeknek valahol megvonulnia. Mi úgy szeretjük őt, mintha saját leányunk volna; tehát ő hozzánk jön, az természetes. És épen nem lesz rossz dolga minálunk, úgy-e Justine?

- Bizony nem.

- Feleségem és én is, ezer frank kamatot húzunk az elaggottak pénztárából, az hozzávéve még a kicsinyét is, elég a megélhetésre. Nem lesz ugyan úgy ellátva, mint nálad, annyi bizonyos; de azért még sem lesz túlságos rossz dolga.

- Miután minden perczen vártuk e házasság bejelentését, melyről már mindenki beszélt, előrelátók valánk és kilátásban van a Bridaine utcában egy csinos lakás; egy kis virágos kerttel előtte, az kedélyes lesz, a vasút is oda hallatszik.

Casparis megindultan hallgatta a derék embereket; de egyszersmind a megaláztatás érzelmének egy nemével; azok gondoltak reá, gondoltak Pomponra; és ő gondolt-e ő reájok? gondolt-e reá? Ha a szerelem elfoglalja szíveinket, kiűz-e abból minden más érzést?

- Nekem szándékom volt magamnál tartani benneteket, de miután meghallgattalak, átlátom, hogy igazatok van, a mint tegnap este igaza volt Pomponnak; valóban jobb, ha visszaszerzitek szabadságotokat, és élvezitek a jól kiérdemelt nyugalmat. De ha az elválás titeket elszomorít, én sem nézek távozástok elé keserűség nélkül. Azt tehát nem akarom, hogy egészen szétváljunk.

- Meg kell lenni, György úr.

- Eljöttök minden hónap elsején fizetéseket felvenni, melyet én el nem vonok tőletek.
- Ez, ez túlság.
- Ez nem elégséges az anyámnak tett szolgálatokért, sem azért, mit értem tettetek, és azért sem, mit Pomponért tenni fogtok.
- Érte barátságból történik, mert szeretjük a gyermeket.
- Én is szeretem, és nem akarom a ti gondjaitokra bízni egészen, róla nekem kellene gondoskodnom; de ezt majd elintézem én vele.

E pillanatban lépett be Jottral a műterembe, Miklós és Justine ünnepélyes kinézésén s Casparis szomorúságán azonnal észrevette, hogy valami rendkívülinek kell véghez menni; azonban szó nélkül vetette le kabátját s ölté munkás zubbonyát; a szerénytelen kérdezősködés nem tartozott szokásaihoz.

- Jó Jottralom, - szólt Casparis, - egy hírt kell önnel közölnöm; házasságomat Jaras kisasszonynyal.

Jottral arcán az öröm egy villáma tűnt fel, és élénken nyújtá oda mindkét kezét Casparisnak, meleg szavakat intézve hozzá, szerencsekívánataival egyesítve.

- Annál jobban esik őszinte öröme, - felelte Casparis, - mivel egészen meghatott és szomorúnak lát; e házasság nagy változásokat idéz elő életemben s háztartásomban. Miklós és Justine épen távozásukat jelenték be nekem, Pompon is hozzájuk fog visszavonulni.

- Ah!

E szó akarata ellenére lebbent el ajkáról; de volt ereje visszatartani, mit még mondani akart.

- Minket illetőleg, - folytatta Casparis, - mit sem fog házasságom változtatni összeköttetésünkben, nős emberként ép úgy fogunk dolgozni, mint eddig.

- Oh! mindenesetre.

Azonban e reggelen még sem bírt dolgozni. Igen is fel volt izgatva, túlságig meghatva. Pedig le akarta azt küzdeni. De hiába. Ekkor arra gondolt, hogy meglátogatja Blanchont, ki lábsebe miatt kénytelenítettett honn maradni, s ez okozta azt is, hogy hétfői kirándulásuk elmaradt. Nem tartozott-e e tudósítással legjobb barátjának, annak, ki egyik tanuja lesz.

De az már nem lepte meg Blanchont.

- Vártalak, - monda.

- Hogyan, ma?

- Ma, holnap, vagy nyolcz nap múlva; végre is vártalak, mert biztosan tudtam, hogy házasságod csak napok kérdése, gratulálok.

Mivel ez kissé rövid, és nagyon is száraz is volt gratulációnak, Blanchon meg akarta valamivel toldani.

- Te ismered a házasságra vonatkozó nézeteimet, - szólt, - azon ma sem változtathatok, csupán azért, mivel te nőülsz meg. Lelkemből ohajtom, hogy az, mit nálad tapasztalni fogok, módosítsa véleményemet. Jaras kisasszony bájos, kellemes, te pedig nemes lélek vagy, te csakis tökéletesen boldog lehetsz. És Pompon?

Casparis elbeszélte a jelenetet, mely előtte való nap lefolyt, valamint Miklós- és Justinnal való reggeli párbeszédét.

- Szegény Pompon, - szólt Blanchon szomorúan.

- Nem te magad adtad-e e tanácsot neki?

- Bizonyosan, de ez nem gátolja, hogy sajnáljam őt, és pedig teljes szívemből.

- Annak idején kiházásítanám úgyis, most tehát úgy teszek, mintha férjhez menne és ezer frank jövedelmet biztosítok számára, az avval, mivel most bír, ezerötszáz, ezer nyolcszáz frankot hoz majd neki évenként; a nyomornak nem lesz kitéve. Lakását is bebútorozom, s oly kedves kis fészket rendezek be számára, hol erkölcsileg nem fog nélkülözni, és feltalálандja benne a jólétet is, melyhez szokva volt, szóval kellemes otthona lesz.

- Te jó fiú vagy, - mond Blanchon, - barátja kezét megszorítva.

Azután hirtelen, nehogy kelleténél tovább időzzenek e tárgynál, másra tért át.

- Hol ebédelsz ma este? - kérdezte.

- Otthon.

- Helyesen, tehát én is veled ebédelek; a kocsi csak oda hurczol; ez szórakoztatni fogja Pompon, kinek most nagy bánata lehet.

- Nos? és azt hiszed, én nem búsulok?

- Igyekezni fogok felvidítani benneteket.

Casparis sietett haza, mert érzé, hogy Blanchonnál való látogatása még nevelte felindulását a helyett, hogy enyhítette volna; s ohajtotta Pompon látni, hogy saját szemeivel győződjék meg, miszerint az nem oly szerencsétlen, mint Blanchon szavaiból kitűnt.

A leányka is későn jött le szobájából, nem mintha elaludt volna, de mert sok időt vett igénybe könnyei nyomainak eltávolítása, arcza egészen felduzzadt a sírástól, és ezt nem akarta észrevétni Casparissal.

Midőn mint rendesen jó reggelt kívánni belépett a műterembe, csak Jottralt találta ott.

- György úr nincs itt?

- Kiment.

Pompon pár lépést tett a visszavonulásra, de Jottral hozzá sietett.

- Szeretnék kegyeddel beszélni, - szólt kissé remegő hangon.

A leány ránézett és a felindulás jeleit vette észre az ifjún.

- Én láttam ma reggel György urat, - folytatta Jottral, - s tudtomra adta házasságát, valamint azt is, hogy kegyed Miklós- és Justinnál szándékozik lakni jövőben.

Pompon szótlánul hajtá le fejét, nem merte megmondani Jottrálnak, hogy ez kínos tárgy reá nézve, és hogy szánja meg, kimélje meg attól.

- Miért határozta magát Miklósékhöz menni? - mondá az ifjú neki bátorodva. - Miért nem gondolt reám?

- Önre? Hogy gondolhattam volna én önre?

- Hogy nekem tagadólag válaszolt akkor, midőn még remélte e házban folytatni életét, hol szeretteitől körülvéve oly boldognak érezte magát, azt értettem; de miután most ez a lét fel van dúlva, miért nem gondolt szerelmemre?

- Kérem, ne folytassa! - kiálta ő.

- Kell-e azt mondanom, - folytatta az ifjú, - hogy ép úgy szeretem ma, a mint szerettem akkor, sőt sokkal forróbban, mivel jobban ismerem, és minden nappal drágábbá lett szívemnek? Kell-e mondanom, hogy mit akkor akartam, most is akarom, és akarni fogom örökké. Hogy nem gondolhatott erre?

Jottral erre gondolt; és midőn Casparis házasságáról értesíté, csak egy dolgot látott: Pompont szabadon, ez okozta örömét, mert ő Pompon tagadó válaszát annak Casparisra vonatkozó reményeinek tulajdonítá, melyben véleménye szerint a leányka magát ringatta, melyeket azonban Casparis házassága megsemmisített; miután Casparis nősül, miért ne menne férjhez hát ő is? Persze, hogy e gondolkozás feltevése sebzette Jottral szerelmét, de különös, az még inkább fokozta, semmint kioltotta volna érzelmeit; arra igen is jól ismerte Pompont és jól látta, mi történik e házban, hogy csak pillanatra is helyt adhatott volna a gondolatnak, hogy az Casparis kedvese lehessen.

Pompon sokáig nem felelt, végre erőt vett magán:

- Ha tudná, - szólt, - mily kínos nekem önnek fájdalmat okozni; de kénytelen vagyok ismételni azt, mit már egyszer mondtam: «Ez nem az én hibám», de mit akkor nem tehettem, ma sem tehetem meg; szívem nem változott, barátnője maradok, ha elfogad addig, a míg akarja, de neje, soha!

- Oh, Pompon!

- De nézzen hát reám, - kiáltott kétségbe esve, - oly leány vagyok-e én, kit nőül vesznek? - És a nélkül, hogy a feleletet bevárná, futva menekült.

Midőn Casparis hazajött, már majdnem nyugodtnak találta; azonban noha szemben ült vele a reggelinél, enni képtelen volt.

Casparis vigasztalni akarván, ismétlé előtte, mit a jövedelemre és bútorzatra nézve Blanchonnak mondott; de ha őt e szavak meghatották is, legkevésbé sem nyugtatták meg.

A reggeli után Casparis felöltözött és Jarasnéhoz sietett Simonne udvarlására.

Arája mosolyogva sietett elébe.

- Anyám épen egy sürgönyt kapott, mely engem igen megörvendeztet; tegnap sürgönyileg értesítette Iván nagyherceget házasságunkról, és a nagyherczeg válaszában tudatja, hogy esküvőnkre el fog jönni Párisba, reménylem, hogy ez csak chic lesz tőle.

XV.

A kissé homályos templom aranyrojtos kék drapériákkal volt bevonva s ékesítve; ízléssel alkalmazott friss virágok lepték el az oltárt, fényes kivilágítástól ragyogott az énekkar; jobbra és balra a szentség körüli oszlopzatok közelében veres bársony székeket állítottak s színes szőnyeg vonta be az utat az utcától az oltárig.

A templom hajója már tömve volt a misére meghívottak és kíváncsiak seregétől, kik egyszerűen az újságban hirdetett esküvőre gyűltek össze; és azoknak, kik érdekesnek tartják a megfigyelést, könnyű volt egyiket a másiktól megkülönböztetni; a meghívottakat a hosszú uszályok, tollak, világos kelmék, díszes öltözetekről; a kíváncsiakat pedig a rövid utczai öltözékek, fátyolos kalap s pongyola-felöltökről; a vendégek köszöntötték egymást, beszélgettek; a kíváncsiak csak bámultak, nem ismervén egymást.

A nagy ajtó közelében négy-öt, fontoskodó kinézésű fiatal emberből álló csoport gyűlt össze nem nagyon gondos öltözékben, s habár kinézésük miatt nem igen sorozták a meghívottak közé, együtt beszélgettek.

- Kit látsz a társaságban olyant, ki érdemes a megnevezésre?

- Keress.

- Ki az a csinos öreg ott lent, a színészes fejjel, s a tenoristák lebegő keresett mozdulataival?

- Mansini.

- Lehetetlen; oh! gyermekeim, milyen az a dicsőség; egy ember, ki annyi nő fejét forgatta el, énekelve: «La donna e mobile», s kinek két-három királyi vagy császári családban is vannak fiai, leányai, és ime hová jutott; mily bukfenczés!

- Teringettét! hiába a királyi családokkal való összeköttetés....

- Ha még csak a királyi családok lettek volna.

- Azt mondják, hogy értették egymást Jarasnéval is.

- Több éven át énekeltek együtt.

- Hol van Iván nagyherczeg?

- Az a családdal jön.

- És az a kicsi ott lent?

Ekkor egész sorozata hangzott el a művészvilág megnevezésének, a festészet, szobrászat köréből, melyeket a kérdező egymás után jegyzett fel tárczájába.

- Köszönetül, akarod-e, hogy leírom a menyasszony öltözékét?

- Majd meglátom.

- Én a kellő kifejezéseket és a forrást is megnevezhetem, magától Faugerollestől kaptam.

- Akkor hát halljuk.

És írni kezdett.

De majdnem azonnal zaj keletkezett mögöttök. Egy szálas, huszonnyolcz-harmincz éves fiatal ember lépett épen a csarnokba borotvált képpel, kékes arczczal, pisze orral, bodrozott hajjal, túlságig felpiperézve s keztyűsen lóbálva magát jobbra-balra tekintgetett, mintha az általa előidézett hatást kutatná.

- Nini Gazéol!

És az ifjak kezei feléje nyúltak.

Ő pedig komikai mozdulatot téve, végig merte őket fejtől talpig, és délszaki kiejtéssel szólította meg:

- Jó napot, rút ragyások, mesterségteket üzitek?

- És te dicső színész?

Gazéol kalapját uralkodói arczczal csapta bal hóna alá és szemével hunyorítva, mondá:

- A család barátja vagyok.

Azután társai egyikét egy magános sarokba vezette.

- Gondolkoztam a dolgon, - mondá, - de semmi esetre sem játszom el a szerepet, hacsak éjjeli kámszában nem jelenhetek meg.

- Az lehetetlen; egy salonban!

- Ez addig van; én már látom benne magamat; nagyszerű leszek, ez képezi darabjának sikerét, és ez nem bolondság, tudja-e?

És fenn hordott fejjel, előkelő mozdulatot véve fel, a kórus felé irányzá lépteit, maga körül tekintgetve, mintha a tömegnek mondaná: «Lássátok én vagyok, ma semmibe sem kerül nektek.»

Azonban a templom kezdett megtelni, s mindenki igyekezett lehető legkényelmesebben elhelyezkedni.

- Vajon látta ön Pompont? - kérdezte egyik journalista.

- Nem, ő a családdal fog jönni.

- Az nem valószínű, ha egy solot akar hegedülni, akkor már az orgonánál kell lennie.

- Szeretném őt látni; csakugyan az ő képmását készítette Casparis szobrában?

- Azt mondják, hogy őt mintázta.

- Ugyan ne beszélj.

- Jelen nem voltam, de az mindegy; játékát hallani fogjuk s ez a fő.

E pillanatban kocsizörgés hallatszott kívülről, a jelenlevők közt mozgás keletkezett s minden fej az ajtó felé fordult; az orgonán diadalindulót játszottak.

A menet megjelent. Simonne tündérkirálynői méltósággal lépdelt elől sőgora Gouessant marquis karján. Önérzetesen mosolygott; de boldogságában is megőrzé nyugodtságát és úrnője maradt önmagának. Gazdag és ízléses öltözkéiben gyönyörűen nézett ki. Nehéz fehér habosselyem ruhát viselt, melynek virágai fehér zománczczal voltak telehímezve, a középkori szabású derék síma ujjáival mélyen leért a csipőre, elől hegybe végződve s fehér bársony paszománnyal ékítve; a csipkefátyol alatt a gyöngyös uszály vakítóan csillogott; egész alakja be volt hintve narancsvirággal, czipője ép úgy mint szőke haja.

Casparis fekete frakkban s ugyanoly nyakkendővel Jarasnét vezette utána, ki komoly ízlésű mályvaszín tolettben volt.

Azután következett Iván nagyherceg, ki minden tekintetet magára vont katonai díszével; továbbá Gouessant marquisné Falco karján. Arbelet és neje, Villagarcia hercegné, Thury marquisné, Blanchon és egy egész kíséret élénk színű selyemruhás nőkből.

A menyasszony letérdelt és uszálya, valamint fátyola illően elrendeztetett nyoszolyóleányai által, hogy az a lehető legkecsesebben omolják vissza mögötte az imaszék bársonyos párnájára; a mise megkezdődött.

És ugyanakkor megkezdődtek az észrevételek és dicsérek a menyasszony szépségére, toilettejének bírálatai s a többé-kevésbé hamis megjegyzések reá és anyjára.

Ha e menyegző nem volt is egyike azon nagyszerű esküvőknek, melyek már két aristokratikus név egyesítése által is bírnak azon kiváltsággal, hogy magokra vonják a közönség csodálatát és bizonyos egyének érdeklődését, ma azonban mégis «igen chic» volt az, miként Simonne szokta mondani.

Talán túlságos sok is volt jelen a színházra emlékeztető borotvált arczokból.

De végre lesznek a lapoknak följegyezni való neveik, ha más nem volna is, mint a feltűnést okozott Iván nagyherceg, ki felől oly módon sugdostak jobbra-balra (mint mikor a fiatal leányoknak nem szabad meghallani valamit), s találgatták, vajon mily minőségben jelent meg ez esküvőn.

Voltak azonkívül leírni való öltözékek is; a nyoszolyóleányok piros atlasz ruhái; Villagarcia hercegnőnek XIV-ik Lajos korabeli nagy tollas kalapja s Arbeletné à la Reynolds kalapja.

A szertartás azonban tovább folyt, és minél jobban közeledett az az offertoriumhoz, a meghívottak lassanként elfeledték a bájos arát és Pomponnal foglalkoztak.

Csakugyan e pillanatban kellett előadni «magyar rhapsodiáját»-t.

- De senki sem látta?

- Ön előtt érkezett.

- Mily kár! szerettem volna összehasonlítani szobrával. Csakugyan van tehetsége?

- Rendkívüli tehetsége.

- Isteni, - tette utána Arbelet úr.

Az orgona felhangzott, azután velőt rázó hegedűjáték tört ki, és egyszerre minden fej a kórus felé fordult, de senki sem látta a zenélőt, ki elrejtőzött s csupán az avatottabbak tudhatták, hogy Pompon játszik, és azok, kik már hallották játékát s ismerték művészetét.

Pillanatnyi csend állott be, a társalgások megszűntek és mindenki e fiatal leányt hallgatta, ki mint egy legenda merült fel a művészvilágban.

Játékának modora, az érzelemteljes, mélabús szólam, mely a bevezetést követte, bizonyára tapsokat idéz elő, ha nem templomban lettek volna; remegés futotta át a jelenlevőket és számos szem megnedvesült, oly megkapó volt a meghatottság, s oly átható mély a szenvedés, melyet kifejezett.

Ellenben oly ideges hévvel telt szenvedély, majdnem örült indulatban tört ki azután.

És midőn később visszatért a kezdet melancholikus szólamához, még szívhez szólóbb, gyengédebb s meghatóbb érzést fejtett ki; de egyszerre, még mielőtt a darab véget érne, hirtelen elhallgatott, mintha vagy hegedűje vagy szíve repedt volna meg.

Az orgona vette át zengzetesen játékát, azok pedig, kik e rhapsodiát nem ismerték, és így a többség, a műnek kissé rövid végét kifogásolták.

De viszont azok, kik már hallották, megértették, hogy valami rendkívülinek kellett történni, és közöttök legelőbb Blanchon, ki azonnal elhagyva helyét, az orgonához sietett fel, hol Pompon egy széken félig ájultan elterülve, egy ideges krízis zsákmányaként találta könnyben fűrésztött arczczal; azonban mégis felismerte Blanchont s kezét nyújtotta neki.

Blanchon első gondolata volt őt eltávolítani s megakadályozni jelenlétét a szertartás végénél.

- Levegőt kellene szívnod, - mondá gyöngéden; ha járni bírnál, kimehetnénk, én majd támogatlak.

Azután fölemelte, támogatta s félig czipelve őt, lementek.

A templom hajójába érve, néhányan feléjük fordultak, de gyorsan elérhették az ajtót, ott kocsiba emelte Blanchon, s miután megmondta a kocsisnak, hogy menjen a merre akar, bárhová, csak sebesen vágta, melléje ült.

Pompon hanyagúl dőlt a kocsi egyik szegletébe.

Blanchon megfogta kezeit, megveregette, azután letörle zsebkendőjével arcát és szemeit, mint azt egy kis gyermekkel tette volna.

- Majd elmúlik kicsikém, - mondá; - térj magadhoz, nyugodjál meg kedvesem; az ördögbe is, miért játszottál?

- Ő kért fel arra. Jól láttam én célját, vagy kínozni akart általa, vagy hogy ha visszautasítom, megbántsam általa György urat, és - én elfogadtam.

De e szavak újabb kitörést idéztek elő, arcát kezébe rejté és zokogott.

- Oh Blanchon úr, mily szerencsétlen vagyok, szeretnék meghalni.

Blanchon nem volt épen jártas a szívügyekben, azonban mégis azt hitte legjobb eszköznek Pompon megnyugtatóására, ha fájdmáról beszél vele.

- Te tehát nagyon szereted őt? - kérdé gyengéden.

- Oh! én nem tehetek róla, - kiáltott, - ön, ki jó, ön nem fog elítélni, se kigúnyolni, vajon láthattam-e naponként, s élhettem-e mellette a nélkül, hogy szeressem? Ő oly szép, oly nagylelkű, oly nagy és oly nemes; s én nem szerettem számításból, de szerettem a nélkül, hogy sejteném szerelmemet, akaratlanul, önkénytelenül. Ha ön ismerné azon küzdelmeket, melyeket önmagammal vívtam, ha tudná mindazt, mit e szerelem legyőzésére elkövettem, de képtelen valék, s képtelen vagyok, - nem tehetem!

- Szegény kis leány!

- Ön sajnál, oh sajnálhat is, mert biztosítom, hogy nem tehetek róla. Ama boldogok, kik szülőkkel bírnak, kiknek van atyjok, anyjok, barátaik, azok urai érzelmeiknek, talán azért is, mert ez érzelmek megoszlanak s nem oly erősek, mint azon nyomorúttaké, kiknek senkijük sem levén, sem atyjok, sem anyjok, sem rokonuk, sem barátaik, tehát egész életüket egy lény iránti szeretetbe összpontosítják, és egészen ez érzésnek adják át magokat, - oh én így szeretek; ő mindenem nekem: atyám s Istenem, én csupán neki éltem, úgy ohajtottam volna érette élni!

- És ő mit sem látott!

- De hiszen meghaltam volna a szégyentől Blanchon úr; miként akarhatja ön, hogy ő azt képzelje, hogy ily szegény leány mint én, szerethessen oly embert, mint ő? Én soha sem becsültem többre magamat annál, a mi voltam, s a mi vagyok; és minél több szívességgel árasztott el, annál méltatlanabbnak éreztem magamat hozzá; de minél jobban éreztem e méltatlanságot, annál forróbban is szerettem.

A gyorsan robogó kocsí az Arc de Triomphehoz érkezett, Blanchon körül nézván, egy ablakot kinyitott s kiszólt a kocsisnak, hajtson az erdőbe.

- Én veled maradok, - szólt Pomponhoz, - majd beszélünk felőle.

- De önre várnak.

- Ott, hol várnak, nincs reám szükség, míg neked szükséged van arra, hogy egyedül ne maradj; majd sétálunk, azután leülünk valamely nyugalmas helyre és csevegünk ő róla, ez jót fog tenni neked. Ma este haza is vezetlek. Holnap pedig, ha akarod, kísétálunk a carnellei erdőbe, a te kis tavadhoz, és holnapután ismét máshová.

- Nem vagyok-e barátod, s nem vagyok-e az ő barátja is?

Este kissé nyugodtabb kedélyben kísérté vissza a Bridaine-utczába; noha még nem volt nála, felismerte az orgonával körülültetett házat, melyről Miklós beszélt neki; a mint beléptek, egy locomotive füttentyését hallották.

És mégis daczára az orgonának s a vonatok lármájának, nem volt ez otthon vidám.

Szegény Pompon!

Pedig mégis várt reá egy vigasztalás. Miklóstól értesült, hogy Casparis kérdezősködött állapota felől.

Ő gondolt reá!

XVI.

Természetesen a szertartást nem zavarta meg Pompon és Blanchon eltávozása, az tovább folyt s nem sokára véget is ért.

Ekkor megkezdődött a meghívottak elvonulása az új házaspár és családjaik előtt.

Casparisét marseillei nagybátyja képviselte csupán, ki most már bízott unokaöccsében; Simonnet pedig Jarasné, Gouessant marquis és neje képviselték, és talán Iván nagyherczeg is, kit Jarasné maga mellett tartott, daczára többszöri kísérletének, hogy félre vonuljon.

- Nos herczegséged, nem büszke ön leányára? - suttogta neki halk hangon; - nem örül-e diadalának?

- Büszke vagyok rá, de egyszersmind féltékeny is egy kicsit; azok, kikkel a nagyherczegné megajándékozott, oly nyomorútlak, szegény kicsinyek.

- Ez onnét van, mert azoknak nem volt, mint Simonnenak apjok a «szerelem».

Ez meghatott hangon volt mondva egy gyöngéd pillantás kíséretében.

De sem hely, sem idő nem volt alkalmas ömlengésekre; s Jarasné összes ügyességére volt szükség, egyszersmind a nagyherczeg iránt mutatkozó tartózkodásra, hogy e pár szót is válthatták.

Ezalatt a menet elvonulása nagy zaj és zavarral tovább folyt, bár itt is voltak, mint mindenütt olyanok, kik a helyett, hogy állásuk szerint haladnának előre, feltűnővé akarták tenni magokat az ismételt kézszorítások, és az új párnak valamint a rokonoknak nyilvánított szerencsekívánatok által; sőt olyanok is akadtak, kik még a nagyherczegnek is be akartak mutatni, a nélkül, hogy bármi indokuk is lett volna arra, csak egyszerűen a feltűnhetés- és dicsőségért.

Azon pillanatban, midőn a hosszú menet véget ért, és midőn már, kivéve a rokonokat s a meghitteket, senki sem maradt a sekrestyében, megjelent az öreg tenorista Mansini; megállt a küszöbön és fájdalmas tekintetét körüljártatta, melynek kifejezése dúlt és vészt jósó vala; azután emelt fővel, hegyke méltósággal, kalapját bal lábához szorítva, jobb karját behajtván és kezét arcához emelve, jobbra balra dobált lábakkal haladt Jarasné felé, épen mintha jelenetre érkeznek, az egyházi átokkal sujtani az árulókat.

Néhány lépésnyire érkezvén Jarasnéhoz, kinek arcza, miután észrevette, elborúlt, Mansini megállott és kiterjesztett karokkal, meghajlott háttal tiszteletének kifejezéséül egészen színpadias tüntetéssel üdvözlé; s csak bizonyos idő elteltével nyujtotta neki kezét, bókjait intézve hozzá, olaszos kiejtéssel:

- Átutazóban Párisban, illőnek tartottam kifejezni szerencsekívánatomat, úgy önnek, mint bájos leányának.

És azzal kezét nyújtá Simonnenak, sőt Casparisnak is, mondván:

- El vagyok ragadtatva a szerencsétől, önnel is megismerkedhetni; én igen szerettem feleségét, midőn az még gyermek volt.

Casparis rövid fejhajtással felelt, kevéssé levén elragadtatva maga részéről e vén tenor ismeretsége által, kire Jarasné sápadtan a haragtól, dühös pillantásokat lövelt.

A nagyherczeg alkalmasint félt, hogy az öreg Mansini, kit hajdanában ismert, hozzá is intézend szavakat, elosont és közvetlen beszélgetésbe ereszkedett Gouessant marquisval, a fal felé fordított arczczal.

Ekkor Casparis, hogy félbeszakítsa Mansini bókjait, oda szólt Falcóhoz:

- Iparkodjál eljutni, vagy küldeni valakit a Bridaine-utczába Pomponhoz; igen aggódok, a szegény kis leány alkalmasint rosszul lett; úgy hallottam, hogy Blanchon vezette el, szeretnék tudni felőle valamit.

Ezalatt Mansini egészen közelébe jutott a magára maradt Jarasnénak és halk hangon hirtelen oda szólt:

- Oh Clementine, így kellett-e viszont látnom leányunkat s csak az ujságokból értesülnöm férjhezmeneteléről?

De Jarasné hevesen fordított neki hátat; így az olasz nem találván senkit, kit megszólítson, ünnepélyesen köszönte azokat, kik rá sem néztek, és nem kevesebb méltósággal távozott, mint a hogy belépett, kalapját bal lábához nyomva s jobb karját felemelve; az ajtóban megállott és visszafordulva újra köszönt összes megmaradt gratiájával.

Jarasné haragtól magán kívül közeledett Casparishoz.

- Egy szegény ördög, kinek egykor szívességeket tettem, s most saját módja szerint fejezi ki köszönetét.

Casparis nem felelt; mindenki ismeretségében lehettek bosszuságára ily szegény ördögök. Csupán úgy vélekedett azok után, a miket látott, hogy Jarasné kissé túlságos sok ily szegény ördögöt ismert.

Az volt most a legfontosabb kérdés, miként töltsék el a napot, Simonne elutazni ohajtott volna férjével a mise után azonnal; de Jarasné nem egyezett bele, mert az a szöktetés színét viselné magán, s így illetlen volna; a mise nem elégíté ki őt, neki a nyilvánosságtól elzárt menhelyre volt szüksége a feleség átadására a férj kezébe; ez tisztességesebb, családiasabb, és minél előbbre haladt az életben, annál többet tartott a patriarchalisságra; csak ez volt előtte az élet, a többi csalódás és bolondság.

Elhatározott tehát, hogy a vallásos szertartás után egy reggelire gyűljenek össze nála a két család meghittjei: a nagyherczeg és Arbeletné, Villagarcia herczegné, Thury marquisné, Falco és Blanchon, egészben legfelebb húszan, és csak a reggeli után valósulhat meg Simonne eszméje, hogy férje által megszőktetessék.

Hová menjenek?

Casparis Olaszországot ajánlotta, mily boldog lesz ő megmutogatni nejének az általa oly jól ismert helyeket.

De Simonne azt találta, hogy az olaszországi út nem volna chic; a polgárok Olaszországot választják házassági útjokul, és ő borzadt minden polgáriasságtól; miért ne mennének mindjárt a Svájcba vagy a Rajna partjára?

Ott volt ugyan Skóczia, az chic volna, de ősszel és nem most.

Engadine, az is chic, de túlságos a hó ez idényben.

Pusterthal igen is chic, sőt inkább chic valamennyinél; csak hogy ott tán hiányoznék a kényelem, és ő arra sokat tartott, valamint a jólétre is.

Casparist meglepte ezen határozatlanság az eszmékben, melyek semmiben sem állapodtak meg; mit határoz a vidék, ha együtt lehetnek?

Jarasné egy falusi házzal bírt a Clichy Aunoisban, melyet rendelkezésükre bocsátott, hasonlóan meghívta őket Gouessant marquis is Bretagneba; de sem Clichyben, sem Gouessantban nem találták volna fel a kívánt szabadságot; figyelniük rájuk, tudniuk kiletőket, pedig ők egészen ismeretlenek akartak maradni s szabadon járni mindenfelé, a nélkül, hogy megszólítanák.

Ekkor Simonne dicsőségesen fedezett föl egy jó tervet; volt neki egy normandi dajkája, kinek férje kerülő lett a conchesi erdőségben; hátha e kerülőnél telepednének meg, vagyis inkább annak területében, az erdő mélyében a Risle feletti dombon, egy vadászpavillonban; ő ismerte e vad vidéket; ott elvesznének az erdő közepén, és mialatt őket Tirolban vagy Skóciában képzelnek, pár mértföldnyire lesznek Páristól, hol néha-néha meglátogathatnák még a színházat is, ha a vágy fölébredne bennök.

Casparis elfogadta e tervet, a mint elfogadott volna mindent, - a világ végén szeretett volna lenni; mivel azonban neje a magányt akarta, ő boldognak érezte magát.

Simonne tehát írt dajkájának, hogy megkérdeje: valószínű-e ohajtása, és ez beleegyezőleg válaszolván, Párisba hívta őt, hogy vele rendeleteit tudassa és megértesse kívánságát.

Mindenkinek azt mondák, hogy Skóciába utaznak és midőn a reggeli után eltűntek, sajnálkoztak felettük; mert a lapok erős rossz szelet jeleztek, s a tenger háborgó lehetett.

- Jobb lett volna őket el nem eresztetni, - szólt Arbelet úr Jarasnéhoz, - a tenger most gonosz.

- Ha a helyett, hogy Dieppeben szállnak tengerre, legalább Boulogne vagy Calais felé mennének, az átkelés rövidebb lenne.

De ők, bár a nyugati vonathoz vitették magokat, nem vettek jegyet Dieppebe, hanem a cherbourgi vonat egyik coupéjába ültek.

Este kilenczkor érkeztek meg Conchesba, hol kocsi várt rájuk, és egy erdei úton, hol ugyan fújt a szél, de nem kelle félniök a tengertől, elértek a vadász-pavillonhoz, mely a conchesi és breteuili két erdőség közt emelkedett.

A dajka a nyitott ajtónál várt rájuk lámpával kezében, készen elfogadásokra, hogy szobájukba vezesse, mely tágas és magas volt, széles kandallóval. Négy-öt csomó rőzse pattogott a tűzön, mely a falakat és a plafond gerendáját szeszélyesen világította meg.

- Ez nem a hideg miatt van, - szólt a dajka, - mert most nincs hideg; de hogy a nedvességet elvonjuk, már nyolcz nap óta minden este ilyen lobogó tüzet rakok.

A szoba egyik sarkában, egy tarka kallótlán vászon abroszszal terített asztalon a hideg vacsora volt elkészítve, egy darab borjúsült, egy szelet friss disznóhús, kemény tojásos zöld salátával, tej, vaj és sajt csemegével, a homokos üvegekben pedig almabor és bor.

- Azt hittem, hogy megéheznek az éles erdei levegőn, majd felszolgálók, - mondá a dajka.

- Nem, - felelt Simonne, mi magunk szolgáljuk ki egymást, ez eredetibb lesz.

S a mint a dajka az ajtó felé haladt, Simonne utána ment.

- Azonnal visszajövök, - mondá Casparisnak, - pár percz múlva.

Azonban e perczek hosszúra nyúltak; ezalatt Casparis lassanként az egész szobát átkutatta s felnyitá a táblákkal elzárt ablakok egyikét is, melyen át egy tisztás hely tárult fel előtte, és miután a pavillon a domb tetejére volt építve, végig látott egészen a rétekig, hol a megvilágított folyamban a hold ezüstös játszi fénye czikázott; a tavaszi szellő a növények kellemes illatát hozta feléje, s a távolból időnként egy-egy csalogány éneklő csattogása felelgetett párjának.

Mily édes, nyugalmas és üde volt ez mind!

Mily jó gondolat volt Simonnetól az erdőségbe jönni!

Azon pillanatban, a mint az ablakot betette, felnyílt az ajtó, és egy kecskeszőrös kabátban, barna kámzsával fején egy asszonyt látott belépni; s a mint meglepetve ránézett, ez a ködmönt és a kámzsát hátra dobta, és Simonne mint valami tündéries varázslatra, hangos kacajjal lépett előre.

De Casparis a helyett, hogy magához térne, megállott; Simonne rövid veres, kék csíkos kurta szoknyát viselt, piros otthonkával, nyakán barna vászonkendővel és vadgalamb színű selyem melles köténnyel.

- Ime, - mondá, - meglepetésem következménye; ha már pórias életet akarunk élni, minden tekintetben azzá kell lennünk.

Azután hirtelen hangot változtatva, parasztos tájszólással folytatta:

- Együnk egy darabot uracskám és igyunk rá egy kortyot, hm! mert ha az ember egész szent napon át a földet műveli, ugyancsak megéhezhetik ám.

Casparis ámulatlan nézte.

- Ugyan mi lelt uracskám, hogy így bámulsz reám? Talán azért, hogy nem a szép ruhád van rajtad? majd felveszed holnap reggel, mert én csináltattam számodra is minden szépet, jer ide s ne félj semmitől, bátran megölelhetsz, mert férj és feleség lettünk a polgármester és tisztelendő úr előtt; vagy meg sem akarsz ölelni? Teringettét! hát nem férfihoz mentem feleségül?

És kaczagásba tört ki.

Casparis nem nevetett s azt kérde magától, mily benyomásnak engedett neje e komédiát játszva ép ezen pillanatban? Mi végre a paraszt costume készíttetése? tán valamely színházi szabóné varrta? És miért? vajon mi célja van «Pierrot és Charlotte» pórias beszédének a «Péter lakadalmából»?

Simonne folytatá:

- Ha nincs bátorságod uracskám, hogy megölelj, majd megölellek hát én.

És azzal karjaiba vetette magát s színészi mozdulattal vállára hajtotta fejét.

Ez ölelés azonban véget vetett Casparis elmélkedésének.

Mily örültség is tőle ily pillanatban okoskodni, az egész csak tréfa volt, ez az egész.

És szenvedélyesen szorítá nejét karjaiba és szívére.

NEGYPEDIK RÉSZ.

I.

Casparis tizenöt hónapja volt már nős.

A villiers-avenuei ház semmiben sem hasonlított többé ahhoz, a minő nőtlen korában volt.

A földszint bútorzata s az első emeleté egészen átalakult; mert a mi jó volt a férfinak, nem elégíthetett ki egy fiatal elegans nagyvilági nőt, szenvedélyes hódolóját a divatnak.

Az anyja Casparisnének igényei, ki az építkezésnél oly lelkiismeretesen iparkodott fia ízlésének megfelelni mindenben, kis és nagy dolgokban, nem voltak ugyanazonosok Simonne igényeivel.

A ház sem görög, sem egyszerű nem vala többé. De párisias sem, s legkevésbé francia. Angol, osztrák, chinai, japáni, orosz, indus, török, perzsa s a világ minden országát képviselte, kivéve sajátját; mert míg Londonban nem egy divathölgy párisi csecsebecsék s bútorokkal veszi magát körül, Párisban szeretik a londonit, bécsit, moszkvait és pekingit.

Bútorzat, ércszobrok, porcellán, szőnyegek, csecsebecsékben minden ország képviselve volt e lakosztályban egy-egy példány által geográfiai ritkaságokban teljes volt, sőt kissé nagyon is teljes, mert csak nagy óvatossággal s ügyességgel lehetett mozogni e túlterhelt helyiségekben; azon idő régmúlván, midőn még Casparis éjjel hazajöve világítás nélkül is keresztülmehetett ebédlőjén és salonjain, a nélkül hogy bútorokba ütközzék, a nélkül, hogy egyet is feldöntene; most hasonló expeditio mindig azon veszélylyel járt, hogy valamit összehúzzon, sőt még szerencse, ha magát össze nem zúzza.

A műterem is nevezetes változáson ment át; egy mellékszárnyat építettek hozzá és négy-öt gyakornok folyton ott dolgozott Jottral felügyelete alatt s nem hagyták magokat zavartatni az udvari lármától, midőn a lovakat nyergelték, befogtak a kocsikba, vagy a takarmányt hordták rajta át.

Casparis most leggyakrabban egyedül dolgozott régi műtermében, hol e szerint elfogadhatta a mellszobrok mintájául szolgáló egyéneket: nevezetes embereket, nagyvilági nőket, kiknek ismeretes szobrászává lett s most már nem utasította vissza őket, mint azelőtt; egy szép zárt folyosót alkalmaztak a salon lépcsőjétől egész az emelvényig, melyen a minták ülni szoktak, az a szép nők útjául szolgált, kik képmásuk végett jöttek a művészhez, vagy Simonnenak, midőn egy szóra beszólt férjéhez, mielőtt a kocsiba szállana.

Este hat óra volt, a gyakornokok abbahagyták a munkát, de Jottral mielőtt elmenne, számot akart adni a napi végzettekről Casparisnak s belépett hozzá, hogy kikérje egyszersmind rendeletét másnapra.

Casparis egy mellszobor alakításával elfoglalva nem hagyta félbe munkáját, hanem tovább folytatta a gyurma dolgozását, azt itt-ott a tömeghez alkalmazva hüvelykjével, s a mintázó vésővel felváltva.

- Mikorra készül el a Luciliérené mellszobra? - kérdezte.

- Szombat előtt nem.

- És a Fergusson lordé?

- Még nyolcz s tán tíz napi munkába is kerül.

- Hát a Blossenvillené csoportja?

- Nem előbb három hétnél.
  - Volt künn a Père Lachaiseban?
  - Igen, de az sem halad jobban. Csak az időt vesztegetik.
  - És Lévy Simon úr palotájában?
  - Lévy úr dühös; azt mondja, hogy párkányzata már soha sem készül el.
  - Igaza van; én magam is dühös vagyok és elvesztem fejemet miatta; a nagyvilági emberek nem értik a késedelmet; ők azért fizetnek, hogy a megrendelést a napra kapják meg, ők akarják és nem értenek semmihez; de ez már túlságos késedelem is; fogadjon annyi gyakornokot, a mennyit csak talál és sűrösse e munkát derék Jottralom; be kell fejezni vagy reánk törnek; én reám nézve nemcsak a megnyugvás, hanem a pénz kérdése is fontos. Szükségem van minél előbb e vállalatok díjára. El van határozva úgy-e?
  - Holnapra.
- Azon pillanatban, midőn Jottral kilépett, a salon ajtaja felnyílt s azon egy fehér selyem-harisnya inas lépett be aranycsattos czipőben és jelenté:
- Blanchon úr.
  - Hogyan, te bejelentetted magad nálam? - szólt Casparis.
  - Mondd inkább, hogy te jelentetsz be engem, - felelt Blanchon.
- Kezet szorítottak.
- Végtelen örülök, hogy látlak, - mondá Casparis.
  - Ép ezért gondoltam rá magam, hogy eljövök; oly ritkán van alkalmunk pár percet együtt tölthetni... most.
- He Blanchon e szót nem csupán sajnálata kifejezéséül, hanem célzatosan hangsúlyozta, aztán mintha megbánná és el akarná téríteni attól Casparis figyelmét, néhány lépést hátrált és a mellszobrot nézte.
- Ez igen csinos, - szólt.
- Casparis vállat vont és izgatottan alkalmazott ahhoz néhány hüvelyk agyagot, mondván:
- Még az hiányzanék, hogy csunya legyen.
- Blanchon hosszasan nézte őt és habozni látszék azon, mit mondani akart, aztán hirtelen megszólalt:
- Sürgős e szobor?
  - Igen sürgős; szeretném holnapig elvégezni, és ma csak későn ülhettem munkához; tegnap egy dísz-előadás volt; ma reggel pedig nőm kért, hogy kísérjem ki lóháton az erdőbe, és hazajöve Gazéolt találtuk itt, ki velünk reggelizett; már elmúlt két óra, mikor műtermembe léptem.
  - Gyakran jár hozzád Gazéol?
  - Igen, gyakran; eredeti egy ember; Simonnet is gyakran megnevetteti.
  - Te most egyetlen előadást sem mulasztasz el?
  - Simonnet szórakoztatja.
  - A te neved s Casparis asszony neve most mindenütt feltűnik az első szereplők közt: «A szép Casparisné». Ez egészen büszkévé tesz.

- Engem nem; de örömet okoz Simonnenak; ha megnősül az ember, egészen a feleségeé; tehát az előadások, melyekről sohasem hiányozom, ez ebédek, estélyek, ünnepélyek, bálók, összejövetelek, e nagyvilági életmód, melyben vagyok, engem nem mulattatnak, csak mivel Simonne örömet talál benne; de hát elegendő, ha őt szórakoztatja, hogy engem is érdekeljen.

- Így hát boldog vagy?

- Imádom nőmet, s ő gyengéden szeret; fő boldogságunk abban rejlik, hogy egymást kölcsönösen boldogítsuk.

- Akkor tehát csakugyan boldognak érzed magadat?

- De természetesen. Hogyan kérdezheted ezt?

- Azért, mert e zajos élet oly kevéssé felel meg a művésznak, legalább azon művésznak, minő te hajdan voltál, hogy baráti érzelmemet nyugtalanította.

- Ha azt mondanám neked, hogy választottam ez életmódot, hazudnám: én csak elfogadom. És azután őszintén szólva szükségem van arra..., némely tekintetben. E nagyvilági élet, ez összeköttetések tettek ismeretessé, és szerezték megbízásaimat.

Blanchon lecsüggeszté fejét.

- Előtted nincs titkom, - folytatta Casparis; - szükségem van e megbízásokra. Sok kiadásba vertem magam e ház berendezésével; ékszerek, toillettek, lovak, a hat cseléd, a ház, ünnepélyekre, zsebpénz; nem lehet fogalmad, mennyi a kiadásunk. S azokat meg kell fizetni.

- De hisz a te vagyoned, s nőd vagyona?

- Az én vagyonom egy része már leapadt; nőméhez pedig szerencsére nem nyúlhatok házassági szerződésünk alapján; és különben is Simonne hozománya nem volt nyolcszázezer frank ezüstben, csupán négyszázezer; a másik négyszázezernek jövedelmét pedig anyósom húzza. Dolgoznom kell tehát s én dolgozom is. Te nem kárhoztathatsz azért, úgy hiszem?

Ez utolsó szavakat nem őszintén, hanem némi ingadozással ejté ki Casparis.

Blanchon egy perczig hallgatott zavarában; végre megszólalt:

- Ez iránt jöttem épen veled értekezni; és pedig már elmentem volna szó nélkül, mert bizalmas közléseid pénzszükségletedet illetőleg hallgatni kényszerítettek; de véleményemre tett hivatkozásod mégis nyilatkozatra kötelez; nem lennék barátod, ha elhallgatnám; igen, kárhoztatlak, hogy ily módon dolgozol.

- E műtermékek tehát megbecstelenítők a te szemeid előtt?

- Bizonyára nem; de csak oly feltétellel érdem az, ha a műtermék kivitele lelkiismeretes, mivel a termékenység a tehetség oly oldala, melyet minden művész irigyelhet; részemről én sem sokra becsülöm azokat, kiknek csak egy mű áll rendelkezésre, és ha az megszületett, kimerülnek. De ha bámulom azon lelkiismeretes műterméket, melynek a művész átadja magát egészen, nem dicsőíthetem azt, mely elhirtelenkedett.

- De te azt gondolod?

Blanchon nem is figyelve, félbeszakításra, folytatta:

- Ha dolgozhatnál reggeltől estig, mint azelőtt, sem alkothatnál túlságosat, de zajos életmódban csupán néhány órát marad a munkára, és mit e néhány óra alatt végzesz, az egész napot igényelné. Sőt mi több, az ilyen izgalomban készült mű mindig hiányos némely tekintetben: ha megkapó is, de nem okadatolt, nem tökéletes. Helytelenül fejezem ki magamat, s talán gyengédten is vagyok irántad, de az alak nem határoz; s neked sokkal emelkedettebb szíved van, mintsem megneheztejlj őszinteségemért. Különben is te ép úgy tudod mint

én, hogy ha az élvezetektől fáradtan, telve visszaemlékezéssel és lomha kézzel ülünk a munkához, nem adhatjuk át annak magunkat kizárólagosan; nem uralkodunk felette, hanem rabszolgái vagyunk neki, s akkor a mesterséghez folyamodunk. Azt hiszed, hogy én gyönyörűségből nem járok sehová, nem fogadok senkit, és mulatságból fekszem le minden este kilencz órákor, azért nem reggelizem, s ok nélkül áldozok hetenként csak egyetlen napot a szórakozásra? Nem, nem. De csak ily áron vagyok ura önmagamnak, és hozhatok létre valamit, a mi még kielégíthet félig-meddig.

Casparis nem felelt és eltávozva állványától, lecsüggesztett fejjel járt le s fel a műteremben a mély felindulás súlya alatt; azután egyszerre megállott Blanchon előtt s kezét nyújtá felé.

- Köszönöm, - szólt, - te mint becsületes ember és barát beszéltél; köszönöm öreg Blanchonom. Légy nyugodt, szavaid nem találtak süket fülekre. Csupán néhány hónapot kérek még tőled, míg zavaromból menekülhetek. Úgyis kénytelen leszek szakítani e termékkel, mert tizenöt nap alatt Clichybe költözünk, anyósom házába, és ott komolyan, szórakozottság nélkül dolgozhatom; ott készítenem el majd azon csoportot is, melyet Amerika számára rendeltek; remélem, meg leszesz elégedve, kijössz minden héten; eljő Falco és Pompon is. Együtt leszünk, mint hajdan.

- Pompon említette ezt előttem; de ő haboz.

- Beszéld rá; a falusi lég jót fog tenni neki; igen, igen bágyadtnak, bánatosnak találom; azt hiszem, egy-két havi szabad levegő helyrehozza. Azután szívességet is tehet nekem. Szükségem lenne rá a *Rabszolgaság* című csoportomhoz; csak hogy nekem úgy tetszik, nem igen van hangolva az üléshez, noha még nem kértem fel arra határozottan.

- Az érthető.

- És miért?

- Mert most már nem kis leány; felnőtt hajadon, sőt szép, igen szép hajadon.

- Miként mondod te ezt?

- A mint gondolom; hajdan óvatosabb voltam annak nyilvánításában, mert gyakran tartottam tőle, hogy szerelmes leszesz belé.

- Ez különös eszme, szerelmes, én! Pomponba!

- Végre is volt ily gondolatom s következőképpen óvakadtam róla beszélni, félvén, hogy egyszer szememre vethetné, hogy figyelmedet felkeltettem, mely épen nem irányult azon oldal felé.

- Ah! egyáltalán nem.

- De most, miután már nem vagy azon esélynek kitéve és imádod nődet, nem kell többé tartózkodnom és minden aggály nélkül kifejezhetem csodálatomat szépségén, és kijelentem, hogyha én valaha szerelmet érezhettem volna, azt csak Pompon lett volna képes bennem felébreszteni.

- Miért nem szeretted hát? S miért nem szeretted?

- Mert én nem vagyok a szerelemre képes állat, vagyis fogékony egy szenvedélyes s egy-szersmind gyengéd érelemre s miután én meg sem felelnék Pompon izlésének.

A nagy kapu feltárult s egy kocsi gördült be az udvarra.

- Feleségem, - mondá Casparis, - te velünk ebédelsz.

- Lehetetlen, megigérttem Pomponnak, hogy nála ebédelek.

II.

Jarasné háza Clichy Aunoisban nagy és hosszú épület volt, minden építkezési jelleg nélkül, egy földszint s egy emeletből állott; a domb tetejére építve a Bondy-erdőségen uralkodott és lapos homlokzatának ablakából szabad kilátás nyílt az erdőre és a Blanc Mesnil, Gonesse és Roissy végtelen rónájára egészen a láthatár kékes vonaláig, egyik oldalról a montmorencei erdőség, a másiktól a dammartini domboktól elzárva, és szemben itt-ott a befásított magaslatokra, melyekre e nagy kulturájú és búzatermő vidék falvai építvék.

E kilátás és vén fákkal beültetett parkja képezte egyetlen kellemes oldalát a laknak; nem is saját akaratából vette és tartotta azt meg Jarasné. Egy tetemes összegű kölcsönre kapta e házat zálogul a hozzá tartozó erdővel együtt, és bírói árverésre kerülván a dolog, meg kellett vennie minden áron, hogy pénzét megmentse; az erdőket nagy haszonnal adta el részenként; de a ház és park megmaradtak számára a nélkül, hogy attól előnyös föltételekkel szabadúlhatott volna, és így elhatározá a szép időny két-három hónapját itt tölteni el.

Takarékos szokásainál fogva Jarasnének eszébe sem jutott e megrongált épületet jókarba helyezni; sőt ő még túltett az előbbeni tulajdonoson is, semmi javítás, semmi gondozás. Tíz év alatt a ház a cserepezők kivételével, kiknek meg kelle gátolni, hogy az eső a padlásra be ne essék, egyetlen munkást, egyetlen kőművest, egy asztalost, se egy festőt nem alkalmazott; a parkból kiirtották a száradni kezdő fákat, de egyetlen újat sem ültettek helyébe; a dudvák, csalán, bogáncs, repkény, tövis mind ellepték a virágágyakat úgy, mint a fasorokat; és két téhen legelte le a pázsitot.

Mindazonáltal egy felvigyázó kertészt tett ki a birtokra, kinek azonban feleségestől minden idejét a konyhakertre kellett fordítani, hogy párisi házába szállítsák a szükséges zöldséget egész éven át.

Ily körülmények közt e tulajdon nem esett terhére Jarasnének, mégis megkísérté menekülni attól, jó nagy összegűl számítva be Simonne hozományába; de ha a vő elég szívesen fogadta el a roskatag ajándékot, melyre éppen semmi szükségük sem volt, a leány nem volt oly elnéző; ő pénzt vagy értéket akart s nem egy ócska sátor; oly jól védekezett ellene és oly ügyesen vitte dolgát, hogy Jarasnének végre le kellett mondani e rég táplált kedvencz számításáról.

A szigorú számítás Jarasné tulajdonsága volt, s ha igen jó üzletet nem csinálhatott, megkísérté legalább a közészerűt.

A jó ügylet szerinte az lett volna, ha beszámíthatja Casparisnak ezt a házat százötven vagy kétszázezer frankba.

A közészerű pedig, hogy ne kelljen ellátni minden évben pár nyári hónapra vejét s leányát Clichyben, mi javításokra kényszerítené, háztartásra és oly kiadásokra, mely erszényét megalapította volna.

Így tehát felajánlotta nekik nagylelkűen, minden díj nélkül természetesen, csupán hogy nekik örömet szerezzen, és hogy igazolja, mily kitűnő anyós, vagyis belátva, hogy egy anyós viszályt idézhetne elő új házasság közt és alkalmatlan volna a vendégek, teljes szabadsággal adta át nekik e házat, a nélkül, hogy velők lagnék, terve lévén azalatt idősebbik leányát megörvendeztetni Bretagneban, kit az utóbbi időben úgy is elhanyagolt.

E nagylelkű ajánlatot nem lehetett visszautasítani, sőt Casparis által, ki dolgozni akarván, nem szívesen ment volna messzire Páristól, köszönettel is fogadtatott.

És Jarasné reményei valósultak: Simonne nem jól érezte magát e penészes lakban, ily elhanyagolt állapotában; kőművesek, asztalosok, festők, kertészek, kárpitosok mind munkába állítottak; a fasorok megtisztogattak s fővenynyel behordattak, a gyepek lekaszáltatottak, a fákat

megnyesték, s a virágágyakat beültették; tíz év óta először lehetett a bokrok közt más virágot látni, mint mezeit, melyet a véletlen vetett és keltett ki, és melyek csak akkor díszlettek, ha a tehén nyelvével nem érintette.

A ház belsejében a bútorzat is kijavított, egy részét a villiers fasori ház bútorzatának kihozták Clichybe, melyek már Párisnak nem voltak elég szépek, s a pinczét, kamarát élelmi szerekkel látták el.

Végre pedig az istállókat és színeket kitisztították és Simonne elhelyezkedhetett cselédségével, lovaival, kocsijaival együtt, s nem kelle visszavonúlt életet folytatnia e házban, hol azelőtt annyira unatkozott. De az idők változtak; most parancsoló úrnő volt, azt tehette, a mit akart, s költhetett tetszése szerint, és ily feltételekkel a clichyi élet még kellemessé is válhatott; az összeköttetés Párisal könnyű és hamar megtörténhetett, ő fogadhatott és mulathatott, a nélkül, hogy Casparist, ki egy régi narancsházban rendezte be műtermét, háborgatta volna.

Julius hóban voltak és Simonne októberig szándékozott Clichyben időzni. Hogy falusi tartózkodása alatt folyton vendégei lehessenek, be kellett őket osztani, hogy mindenkinek meglegyen hete vagy napja; a ház tágas volt, a szobák számosak; semmit sem lehetett volna könnyebben elrendezni; voltak olyanok is látogatói közt, kik hosszabb időre nem hagyhatták el Párist, csupán egy napra. Elhatározta tehát, hogy az első sorozatot képezendik: Blanchon, Falco és Pompon; ez férjének lesz kellemes, őt pedig megszabadítandja jó időre Casparis régi barátaitól, kik benne, Falcót kivéve, semmi rokonszenvet sem keltettek.

De ha ez jól ki volt is számítva theoriában, gyakorlatilag nem úgy történt, a mint határozta.

A helyett, hogy tizenöt napra telepednék le Clichybe, Falco, mint ígérte, csak pár napig maradt ott. Mert a mostani Falco nem volt a hajdani. Az a nagyszerű *Erdő* című kérdéses symphonia végre előadásra került, és örült lelkesedéssel fogadtatott; reggel még ismeretlenül kelt fel, s este mint ünnepezt művész feküdt le Falco. A hatás, mint néha a színházakban szokott lenni, kábító vala. Egyébről sem beszéltek, mint az *Erdőről*; csupán egy zeneszerző létezett Franciaországban: Falco. Az ujságok, a közönség, a hozzá értők, valamint azok, kik csak azt szokták ismételni a mit hallottak, mind dicsőínek zengedeztek. Mily tehetség! mily genie! Az *Erdő* első előadása után másnap már százezer ember hallotta a *Meglepetést*, azon művet, melyet öt évvel azelőtt Falco az opera comiqueben játszatott, hol alig bírta kétszer elővételni három hónap alatt, és most e százezer ember mind előérezte már akkor az *Erdő* sikerét és Falco genialitását. Mennyi költészet! mily érzék a természet iránt! mily színezés! És szenvedélyes viták kerekedtek a felett, melyik rész a legszebb: a tavasz az erdő ujjászületésével, vagy a tél a vadászattal, a szarvas haldoklásával. Az *Erdő* előadása pillanatában Arbelet és neje, a férj úgy mint a feleség, kezdték már megelégni Falcót; egy szegény ördög, gondolta ő nagysága; alkalmatlan, mondta a házi úr. De a siker megváltoztatta e hangulatot is; az egész világ által dicsőített s emlegetett szegény ördögből genialis ember lett, kiben ő nagysága azonnal még eddig nem sejtett tulajdonokat fedezett föl; és az alkalmatlanságból az én «nagy zenészem lett»; s az ő «erdőjéből» az én «erdőm». Arbelet úr dicsekedett vele, hogy az ő házában, nála született meg e symphonia, nem volt-e hát joga ahhoz? És ő nemcsak a műre formált jogokat, hanem magára a szerzőre is, ki hálátlan lett volna, ha nem akarna egészen az övék lenni, és kinek nem volt szabad többé elhagyni Andillyt, hol házacsáját kijavították, újra bútorozták, és a kiseded hatodfél oktávás rozzant zongorát egy kitűnő szárnyzongorával helyettesítették. Hosszabb tartózkodásra jöve Clichybe, harmad nap már visszahívatott Arbeletné által és Falco engedelmeskedett.

Blanchon sürgős munkája által Párisban tartatott vissza, nem áldozhatott csak egy hetet Casparisnak, és visszament Párisba azon ígérettel, hogy minden másod, harmad nap nálók ebédel, de csak úgy, hogy Clichybe ér hét órára, s még az este tíz-tizenegy órákor visszamegy.

Egyedül Pompon maradt meg hát a sorozatból, kinek ha elég fájdalmasan esett e földél alatt lakni, még sokkal kínzóbb volt naponként több óráig Simonne-al együtt lenni.

Mit mondjon?

Minden értelem nélkül nem tudott beszélni. Persze kezdeményezni nem volt kénytelen a társalgást; de felelnie csak kellett.

Ah! mily szívesen és azonnal visszatérne Párisba, ha merne. De megígérte, hogy maradni fog. Elég volt már, sőt túlságos, megsérteni Casparist azzal, hogy nem akart mintául szolgálni «a rabszolgaság» csoport egy alakjához. Igaz, hogy ő erre közvetlen nem is kérte; de oly módon példálózgatott előtte, hogy meg kelle érteni ohajtását és ő még sem ajánlkozott. Lehetséges volt-e? Midőn még boldogan s büszkén szolgált mintául szobrához, akkor még senkivel sem közlé szerelmét, sőt még önmagának sem vallá be azt. De most miként viselhette volna el Blanchon tekintetét? És azután az volt-e most Casparis neki, mi akkor?

Tehát mindannyiszor igen megörült, midőn a ház barátjai véletlenül vagy meghívás folytán egymás után érkeztek, és véget vetettek a rá nézve oly kínos és súlyos tête-à-tête-nek. Szerencsére ez gyakran fordult elő, és szövetségesei közt, kik eloszlatták zavarát, különösen egy hetenként kétszer rendszeren segélyére jött: a színész Gazéol, ki minden vasárnap és csütörtökön nálok reggelizett és ebéd előtt soha sem távozott, s csak akkor hagyta el őket, midőn a színházi előadás órája közelgett.

Valóban ugyancsak borzadhatott a Simonne-al való egyedüllétől, hogy még Gazéol megérkezése is könnyebbséget okozott neki; mert minden más körülmény között, bizonyára kellemtelenül hatott volna annak társasága reá. Rútnak találta, noha Gazéol igényt tartott bizonyos szépségre, a mellett ostobának, gőgösnek tartotta mint egy pulykát, s tolakodónak modorában, nyersnek szavaiban, és kiállhatatlannak folytonos affectatiójával; végre minden tekintetben a legellenszenvesebb embernek, kivel valaha találkozott.

Hogy tűrhette meg asztalánál az oly egyszerű, szerény, igazságos és mindenben oly tökéletes Casparis ez embert, ki minden pillanatban más szavába vágott, hogy saját magáról azt, mit máshol beszélt, vagy beszélni fog, s tetteit emlegesse folyton és saját tehetségét, sikereit magasztalja. Ki azt képzelte, hogy csak őt nézik, őt hallgatják és ki elég ostobán pöffeszkedve szokta mondani: «Én is felvehettem volna más színészi nevet, mint annyian teszik, de megtartottam a Gazéol nevet, mert biztos valék benne, hogy nevezetessé teszem.» Vagy pedig: «Ez tehetség lenne! ugyan, hiszen Lilleből való!» Mert előtte csak az tudott valamit, ki a Garonne délszaki részén született.

S miként érezhette magát jól Casparisné ez üres szépeltő körében, ki egy szót sem tudott mondani alakoskodás nélkül?

És Casparis mégis szívesen fogadta házában. Casparisné pedig egészen boldognak látszik, ha Gazéol jött; elhalmozta figyelmével, kényeztette, dicsérte, csodálta és mindent elkövetett, hogy ottlétét kellemessé varázsolja.

Egy csütörtökön, midőn várta, s elmaradt, egész nap rosszkedvű és ideges, mindenki iránt izgatott volt, különösen férjével szemben.

- Vajon miért nem jött el Gazéol? - húszszor is elmondta.

És miután Casparis nevetve válaszolt, hogy talán elragadták, a tréfát rosszul értelmezte s neheztelt.

III.

Casparis reggeltől estig dolgozott és alig tölthetett egy órát reggeli után nejével s barátaival; egyetlen kirándulásban sem vett részt, melyet Simonne vendégei kedvéért rendezett, és ha azok az eső vagy nagy hőség miatt hon maradtak, az első alkalmas pillanatban, szó, és tettetés nélkül eltűnt, hogy narancsházába zárkózzék, hol csak oly látogatásokat fogadott el, melyek nem háborgatták: Simonnet, Blanchont, Falcot és Pompon. Ezek előtt kitárta ajtaját. Szerette volna feleségét mindig maga mellett. Hasonlón örült, ha Pompon a helyett, hogy sétálni menne, a műteremben helyezkedett el hegedűjével és játszott neki, mint egykoron.

- Még valamit, kis Pomponom!

És mialatt az játszott, jó kedvvel dolgozott.

- Ne hagyd abba!

Azonban mégis elérkezett egy pillanat, midőn Pompon bármily boldogan is, hogy játszhatott, kénytelen volt abbahagyni. Olyankor, ha az élő minta eltávozott, bizalmas csevegésbe merültek.

A múltról beszéltek.

Casparis a jövőről; kikérdezte, meggyóntatta Pompont, s terveket kovácsolt számára.

Azután szerencsétlenségre, akaratlanul is rájöttek a jelenre, vagyis Simonnera; nem ugyan nyíltan megnevezve őt, nem is közvetlen kérdéssel, de példálózás által, kerülőkkal, miben Pompon oly ügyes volt, és miben mindig úgy tudott manoeuvrirozni, hogy bármily nagy volt is felindulása, végre is elérte kitűzött célját.

Csakhogya e cél mindig ugyanaz maradt: boldog volt-e Casparis? Szerette-e Simonne úgy, a mint ő szerettetni ohajtott.

Mert habár a naponként látott és hallottak után, a megjegyzések- és észrevételekből ítélve, az azokból kivont következtetések megerősíték előtte, mit mindig hitt, hogy e csodaszépségű nő se szívvel, se gyengédséggel nem bírt, még sem elégedett meg saját tapasztalataival; tudni akarta, tőle hallani. Szeretve nem, bizonyára nem volt úgy szeretve, a mint érdemelte volna, odaadással, önmegtagadással, csodálattal; de hitte-e ő legalább, hogy szerettetik?

Ezt akarta Pompon az ő szájából hallani.

Erre volt irányozva minden kérdése.

Minden felelet egy törszúrásként érintő, de mindig azon tünődött, vajon a másnapi nyilatkozat ugyanaz lesz-e, mint volt a tegnapi?

Nem nyílhattak-e fel szemei? nem láthatta-e Simonnet olyannak, minő valóságban volt! Nem bírta-e megítélni végre? Úgy tetszett neki, hogy a Casparis helyén őt sok dolog sértene és aggasztaná.

De melyek valának e dolgok? Itt kíváncsisága daczára is megakadt.

Szerette volna kikutatni és arra minden cselfogását és ügyességét fel is használta.

De önmagát nem merte némely kérdéssel ostromolni, még Casparishoz sem intézhette minden habozás nélkül azokat.

Sőt Simonne-al szemben sok olyan dolgot is szeretett volna megtudni, melyeknek kutatásába még sem mert beleereszkedni; néha csak szemeit s füleit kellett volna felnyitni, de szemérem-érzéke visszatartá, és a helyett, hogy felnyitná, önkénytelenül bezárta azokat.

Clichybe jöve Casparis akként intézte el ügyeit, hogy Párisba őszig be sem kellett mennie, kivéve ha az ottan készülő munkákat akarta megnézni olykor műtermében, Lévy Simon bankár palotáján, vagy a Père Lachaiseben.

De nem minden megbízása volt Párisban, lényegesek voltak Coye herceg kastélyában is, s ezek időnként igényelték jelenlétét.

Épen azalatt is, míg Pompon Clichyben időzött, kapott egy levelet a hercegtől, melyben hívja, némely felvilágosítást kívánván tőle az elfogadott tervezet iránt, ennek megvitatására tehát a herceghez kellett utaznia.

Távolléte rövid időt veendett igénybe és már másnap okvetlen itthon akart lenni.

Ha Pompon mert volna, szívesen felhasználja az alkalmat arra, hogy Párisban töltse távolléte idejét, de felfogta, hogy ez igenis elárulná Simonne iránti érzelmeit, és maradt; rossz nap várt rá.

Casparis jókor reggel elutazott, és a nap, melytől Pompon annyira félt, minden kellemetlenség nélkül múlt el, hála egy látogatásnak, mely több órát elvont abból.

Azonban kettecskén ebédeltek, mi elég nyomasztó vala; azután az este is csak eltelt jól-rosszúl; Pompon fáradtságot adva okúl, korán visszavonult.

De fáradtsága csupán ürügy volt; szobájába érve, lefekvés helyett, egy karszékbe ült ablaka mellé, melynek függönyei le voltak eresztve és gyertya nélkül elmélkedett és álmodozott.

Szép nyári est volt, a lég enyhe, az ég ragyogó és a félig korhadt ablaktáblák hasadékain a teljes hold fénye hatott a szobába, hol egy fényes vonalt képezve, az árnyékot felváltotta.

A falusi zaj lassanként elenyészett, azután a ház is elcsendesedett, és Pompon hallá belépni Simonnet szobájába; miután ugyanegy folyosóra nyíló szobáik csupán egy fal által választottak el, sokáig hallott jövest-menést, alkalmasint neki sem lehetett kedve lefeküdni.

Azonban mivel e zaj legkevésbé sem költötte fel kíváncsiságát, nem is figyelt arra és folytatta ábrándjait, a lefekvésre nem is gondolva. Az idő észrevétlenül telt és a falu órája egymásután ütötte az órákat, a nélkül, hogy ő számlálná azokat.

Egyszerre léptek zaját vélte hallani a házat körülvevő fvényen.

Ily órában ez lehetetlennek tűnt fel neki, bizonyosan képzelődött.

De a kövecs, daczára a használt elővigyázatnak, még erősebben ropogott.

Ki járkalhatott a ház körül ez órában?

Most egyszerre úgy rémlett előtte, mintha Simonne ablakára egy marék homokot dobtak volna.

Ekkor hirtelen azon gondolat villant át agyán, hogy Casparis érkezett meg, és hogy nem vévén magával kulcsát, mint rendesen tenni szokta, Simonnet figyelmezteti, hogy ajtót nyisson előtte; élénken ugrott fel karszékéről és az ablak függönyein át kinézett.

De mily nagy lett ámulata, látva, hogy az, ki a homokszemeket dobta, nem Casparis, hanem Gazéol; csalódni nem lehetett, az ablak felé volt fordúlva és arcát a hold teljesen megvilágította.

- Megyek, - suttogta egy hang az övével szomszédos szoba ablaktáblája mögött.

Ezen hang felett sem lehetett kételye, az a Simonneé volt.

Pompon ébren volt, nem álmodott. Káprázat sem lehetett, látott és hallott.

Simonne szobájának ajtaja óvatosan felnyílt és a lépcső recsegett, pár pillanat múlva a földszintről jövő halk zár nyitása hallatszott, mely észrevehetetlen lett volna, ha Pompon vissza nem fojtja lélekzetét, hogy hallgatódzék, és a lépcső ismét recsegett, most már nehezebb teher, Simonne és Gazéol alatt. Pompon elhagyta ablakát, és füleit az ajtóhoz illeszté; így jól kivehető a mint lábújjhegyen haladtak fölfelé; azután határozottan hallotta, a mint mindketten beléptek a szobába, melynek ajtaja utánok bezárult.

Noha tökéletesen kivehette, a mint mindketten bementek a szobába, mégis kétkedni akart abban, midőn a falon keresztül hallgatódzva áthallá suttogásokat.

Ez tehát lehetséges volt.

El kellett hinnie, miután látta és hallotta.

És így feltevései gyanuját, mely felébredt benne az utóbbi időben Simonnet és Gazéolt együtt látva, a gondolatot, melylyel soha sem mert foglalkozni, melynek határozottan soha sem adott hitelt, a valóság megerősítette.

Tehát igaz volt!

Megsemmisülten lesújtva állott.

Valóság volt, hogy elárulta, megcsalta őt!

Őt, ki szerette, őt, ki oly jó, oly nagylelkű és gyöngéd hozzá; a legszebb, a legnemesebb férfit. És az, kit fölé helyezett, épen ez a Gazéol.

E gondolat fellázítá.

Ezt ő nem fogja eltűrni, nem fogja megengedni, hogy tőle két lépésnyire, majdnem szemei előtt csalják meg Casparist.

Eltűrni majdnem annyi volna, mint bűntársokká lenni. Védni akarja Casparis becsületét. Pillanatig gondolkozott és ez elmélkedés eredménye az lett, hogy zörgetnie kellene szobájok ajtaján, felnyitattni és követelni, hogy Gazéol távozzék.

Ők bizonyosan nem mernének ellenkezni.

Simonne, kit ismert, természetesen igyekeznék bosszút állani e gyalázatért és valószínű, hogy győzedelmeskednék is; de e pillanat nem volt alkalmas arra, azzal törődni, és kötelessége parancsolta, megmenteni Casparist, legyen az bár ez által örökre elveszve reá nézve. Ezt kellett tennie, egyedül csak ezt.

Noha már elhatározva, pár perczet mégis engedni akart magának a megfontolásra; és a mint mozdulatlanul állott az ablaknál, igyekeztén elhallgattatni szívét, hogy csupán az ész szavát kövesse, hirtelen ismét az elsőhöz hasonló neszt vélt hallani, vagyis lépteket a kavicson, de ezúttal oly ember merész lépteit, ki minden elővigyázat és félelem nélkül jár. Kinézett, a mint első ízben tette. Casparis!

Ő jött be a kapun és meg fogja lepni őket.

Mit tegyen?

Ekkor előbbi eszméje hirtelen fölmerült agyában; elkerülhetlenül meg kell zörgetni az ajtót, csak hogy most már nem kikergetni Gazéolt - de megmenteni.

Egy ugrással a folyosón volt és többszörösen zörgetve az ajtón, azt erősen megrázta.

- Gyorsan, - mondá hirtelen, elfojtott, de érthető hangon; - György úr megérkezett, fölfelé jön, Gazéol úr távozzék azonnal, gyorsan!

A szobában mozgás keletkezett, de az ajtó nem nyílt fel.

Ismét dörömbölt, erősebben, sőt oly erősen, hogy a korhadtsarkvas elvált s az ajtó feltárult. Egy gyertya világánál a megrémült Simonnet és Gazéolt látta maga előtt.

- Gyorsan hát! - kiálta parancsolón; - távozzék, még van idő.

Volt-e idő arra csakugyan? ugyanazon pillanatban, midőn ez utolsó szót kimondta, hallá a földszinti ajtó csukását s Casparis lépett be azon. Pompon Gazéolra vetette magát és kézen fogva ragadta magával, mondván:

- Az én szobámba.

Csak néhány lépést kelle már tenniök, de e pillanatban Casparis a lépcső kanyarulatához ért és viaszgyertyája bevilágítja a folyosót. Pompon és Gazéolt pillantá meg, vagyis két árnyat, mert azonnal fel sem ismerte őket.

- Ki van itt? - kérdezé. Későn volt, felismerte őket.

- Pompon! Gazéol!

A folyosóra érkezve, reájok bámúlt; Gazéol rémült magatartása meglepte.

- De hát mi történik itt? - kérdé Casparis tompa hangon.

Egy pillanatnyi borzasztó csend állott he.

- Senki sem felel? - szólt Casparis. És maga körül tekintett; Pompon szobája nyitva, feleségeé zárva volt.

Ekkor Pompon határozott; egy lépést tett előre és lecsüggeszté fejét.

- Ő akart elmenni, - mondá.

- Te tőled? - kiálta Casparis.

Ismét újabb csend következett. Casparis vette át a szót s Gazéolhoz fordulva:

- Miután ön távozik, - mondá, - lekísérem, holnap majd látjuk egymást.

IV.

Simonne Gazéol után gyorsan becsapta szobájának ajtaját és a falhoz simúlva hallgatódzott, de rémülete s elfogultsága akadályozták, hogy valamit halljon. Csupán férje szavai jutottak el hozzá, s azok sem mind.

Mit mondhatott Pompon, kinek hangját fölismerte, a nélkül, hogy szavait értené? mit szólt Gazéol? semmit sem tudott. Nem hallotta Pompon azon szavait: «ő távozott el», szóval mit sem értett egészen Casparis felkiáltásáig: «Te tőled?»

E szavak férje azon föltevését akarták-e kifejezni, hogy Gazéol Pompontól távozott? Ez lehetséges; és ez esetben Casparis gyanúja Pomponra esnék, éj közepén egy férfit találva házában.

De akkor miért nem védelmezte magát Pompon?

Csak egyetlen szót kelle mondania. És e szót nem látszék kimondani.

Miként elégedhetett meg Casparis azzal, hogy Gazéolt kiutasítsa, azon hozzáadással, hogy másnap viszont látja? Valami előtte megmagyarázhatatlan ment véghez, mit pedig meg kelle fejtenie még Casparis belépte előtt.

De bármely oldalról tekinté a dolgokat, csak kérdésekre talált és sehol feleletre.

Nem volt-e szobájában maradása vád ő ellene, hogy még csak tudomást sem akart szerezni az ajtaja előtt történekről.

A mint e gondolat felvillant agyában, jól-rosszúl helyre igazgatta az ajtó sarkát és felnyitotta; jobb volt elibe menni a veszélynek, mint bevárni; dacolni azzal egy bizonyos pontig, annyi, mint késleltetni a kitörést.

E pillanatban Casparis is feljött a lépcsőn, s mire a folyosóra ért, egy inas is elősietett a lármára.

- Ugyan mi történt? - kérdezé Simonne.

De ő nem felelt.

- Menjünk be, - mondá. Csakis midőn már beléptek s a nő bezárta az ajtót, félve, nehogy férje észre vegye a sarkvas állapotát, akkor kérdezé: «Te tehát mit sem hallottál?» Remegve állott előtte, nem tudva, mit fog mondani; hangsúlyozása azonban egy bizonyos pontig megnyugtatta. Hátha nem sejtí, hogy Gazéol tőle távozott, mi annál valószínűbbnek látszék, mert habár haragudott is, az nem volt a férj haragja, ki nevének kedvesét, annak szobája előtt lepi meg.

Nem volt hát minden elveszve. Védhette magát, legalább időt nyerhet. De ez okból rendkívüli óvatossággal kellett felelnie, azon pillanatig, míg biztos tudomást szerez gyanúja iránya és mérve felől.

- Aludtam, - felelte, - hirtelen nagy láрма ébresztett fel, s az ijedtség megbénított.

- Volt világosság szobádban?

- Egy gyertyát hagytam égve, s midőn egy kissé magamhoz tértem, felismerém hangodat; akkor felkeltem az ágyból, azután többet nem hallottam, úgy hogy álomnak kezdtem tulajdonítani az egészet; azonban egy pongyolát kaptam magamra, felnyitom ajtómat és látlak feljönni a lépcsőkön, tehát nem álmodtam; de hát hogy hallhattam akkor én hangodat a folyosóról?

Mindez lassan, halkan volt előadva, a kényes körülmények számba vételével s a helyzet jó megfontolásával, megfigyelve a hatást, mielőtt mást megkísértene és Casparisra kerülne a magyarázat sora.

- Az egészben sok olyan van, mi homályos előttem; miért jöttél vissza? s miféle zaj volt az? kivel beszéltél, s végre is mi történt?

- Egy becsstelen gyalázat, - mondá Casparis haraggal.

Simonne nem mert tovább kérdezősködni és biztossága ismét eltűnt.

De férje folytatta:

- Oly dolog, melynek nem szabad bemocskolni oly becsületes nő hallását, minő te vagy.

A nő fellélekzett.

- De mégis kénytelen vagyok veled közölni, hogy tanácskozhassunk a teendők felől. Nos tehát véletlenül haza jöve, Gazéolt Pompon szobájából láttam kijönni.

- Pompon szobájából?

Képtelen volt e felkiáltást visszatartani; de alig tört ki az belőle, azonnal észrevette, hogy nem Pomponról, de Gazéolról kellett volna szólni.

- Gazéol! - mondá. - Hogyan, Gazéol? Gazéol itt? Te bizonyosan csalódtál.

- Csalódtam! Beszéltem vele.

- De hogy jöhetett be?

- Ajtót kellett nyitni neki.

- De akkor?...

És zavartan hallgatott el, mintha nem merné a vádat kiejteni, mely ajkán lebegett.

- Ez így van, - szólt Casparis lecsüggesztett fejjel.

- Pompon!

- Alkalmasint megcsalta, elcsábította a szegény leányt a nemtelen.

Most már megérté Simonne a dolgok menetét, de mit meg nem foghatott, az, hogy Pompon mit sem szólt ártatlansága igazolására, hogy nem kiáltotta: «Nem az én szobámból távozott.»

Így hát még nem volt minden veszélynek vége. Mert mit elhallgatott az este, másnap okvetlen elmondja.

Elejét kelle tehát venni, hogy ha Pompon mentegetni akarná magát, ne nyerjen hitelt: Casparis Gazéolt Pompon kedvesének képzelte, ez bizonyos; nem kellett tehát csak megerősíteni e nézetét, oly módon, hogy később maga se tudja, hányadán van. Mit törődött ő Pomponnal?

- Igen, - mondá, - mintha gondolatában visszamenne; most már megmagyarázhatom, miért látszott oly elfogúlnak egész nap és miért vonúlt vissza oly korán.

- Természetesen.

- Ki hitte volna ezt felőle?

- Te mit sem vettél észre?

- Oh! semmit.

- Én sem.

- Hogy lehetett volna feltenni? és mégis...

- Mit?

- Semmi különös; hacsak szenvedélyes szemei nem kelthették volna fel gyanúkat, s aztán ezer más körülmény.

- Ez a nyomorúlt Gazéol csábította el.

- Oh! hiába, egy néger leány!

- Az mindegy, akár fekete, akár fehér; már azon összeköttetésnél fogva is, mely engem hozzá fűz, tisztelnie kellett volna; ez bectelenség tőle.

- Mi biztosít, hogy nem ő csábította-e el?

- Ugyan hová gondolsz?

- Én nekem sohasem volt bizalmam Pompon erényéhez; noha arra még sem tartottam képesnek, hogy találkozt adjon kedvesének nálunk, az én fedelem alatt...

- Ez a legnagyobb szégyen.

- Azt mindig gondoltam, hogy egy alkalmas pillanatban kellemetlenséget okozand neked.

- Mondd inkább, egy valódi fájdalmat; te láthatod kétségbeesésemet; sértve és lesújtva is érzem magam egyszersmind; mert én, ki jól ismertem őt, mindig bíztam benne.

- Láthatod most, melyikünk ítélte meg jobban.

- Végre is most nem a múltról van szó, hanem a jelenről, a jövőről; a szerencsétlenség megtörtént, jóvá kell azt tenni.

- Jóvá tenni?
- Természetesen, azt hiszed, el fogom hagyni e szegény gyermeket?
- Nekem úgy tetszik, hogy ő feledkezett meg önmagáról.
- Ép azért kell nekünk segítségére sietnünk.
- Nekünk?
- Nekem; ha te nem akarsz nekem segédkezni e feladat teljesítésében, mely azonban méltó lenne hozzád, nagylelkűséged- s igazelműségedhez.
- De mit akarsz hát?
- Hogy Gazéol nőül vegye.
- Gazéol?!
- Nem kötelessége-e?

Még egyszer kiáltott fel önfeledten, mivel minden oly rendkívüli is volt, hogy egészen elkábult. Ha még fontolgathatott és összeszedhette volna magát; de a felindulás alatt megbénult; mert ha a veszély elodáztatott is, el nem múlt, meg nem szűnt; egyik perczről a másikra kitörhetett az; sőt ő maga is előidézhetette e kitörést egy oktan, ügyetlen szó által.

Hogy hárítson mindent Pomponra, s miként bonyolítsa a dolgokat oly homályba, hogy Casparis ki ne bonyolódhassék kétségeiből, ha most meg már arról volt szó, hogy Pompont elvétesse Gazéollal? Ez oly előre nem látott bonyodalom volt, s úgy megzavarta, hogy sem egy, sem más értelemben nem mert többé egyetlen lépést sem előre tenni.

- Úgy látom, meg vagy lepetve, - szólt Casparis vizsgálódva.
- Van miért.
- Hogyan? Gazéol elcsábította Pompont, ha nőül veszi, ez csak természetes.
- Egy négernét!
- Ha jónak találta a négernét kedveséül, miért ne fogadná el nejévé?
- Az nem mindegy.
- Mi tekintetben?
- Ez magyarázat nélkül is érthető, kigúnyolnák Gazéolt, ha nőül venné Pompont.
- Talán azok, kik nem ismernék Pompont, de ő ismeri, ő tudja, neki tudnia kell, mily bájos teremtség, mily gyengéd, kedves, szelíd, értelmes és jószívú, minden szép tulajdonnal megáldott leány; mi hibája van tehát?
- Hogy nem fehér.
- Talán; de ez reá nézve nem lehet ok, miután feketén is szerette.
- Szereti-e vajon?
- Hogyan? ha szereti e? Te kérded ezt tőlem?

Simonne felfogta, hogy ez irányban folytatnia lehetetlen és másnapra kell fenntartania azt a magas hivatást, hogy Gazéol szerelmét elvitathassa Pompontól, ép úgy, mint azét Gazéoltól. Valósággal még soha nő nem lehetett nehezebb, kényesebb helyzetben, mint ő. Ő neki nem volt szabad kételkedni látszólag e szerelemben, és mégis ki kellett üznie Casparis agyából a házasság eszméjét, mi oly veszélyesen bonyolítja be a dolgokat.

Összeszedte magát.

- Azt akarom ezzel mondani: szereti-e őszintén, igazán és mélyen? Nem szeszély-e csupán?
  - Pompon elég bájos, elég csábító arra, hogy a netaláni szeszély igaz szerelemmé változzék.
  - És ő szereti-e?
  - Ebben legkisebb kétség sem lehet; Pompon szerető lélek, ki egészen átadja magát. Épen miután ismerem, azért támadt e gondolatom; mert különben soha sem jutott volna eszembe, oly imádásra méltó leányt, mint Pompon, e madárijesztő komédiás Gazéolhoz adni. Képzelted volna-e valaha, hogy egy tisztességes nő szerelmet táplálhasson ily furcsa báb iránt, mint ő?
  - Pedig azt mondják, hogy vannak kedvesei.
  - Furcsaságai és bohóskodásai által elámított, vagy fintorgatásai által elcsábított leányok, meglehet, minden lehetséges e földön.
  - Hát Pompon?
  - Igaz, azt nem hittem volna soha, hogy ő férfinak tekintse Gazéolt, de mivel csalódtam, most már biztos vagyok, hogy szívéből szereti, s azért akarom, hogy nőül vegye Gazéol.
  - Te akarsz; de ha ő nem akarja? Te nem vagy apja Pomponnak, hogy követelhesd.
  - Ez igaz; de ha nem vagyok is apja, legalább apailag gondoshodhatom róla, és ezáltal rá bírhatom Gazéolt, ha netalán ingadoznék.
  - Hogyan?
  - Te tudod, hogy Pomponnak van körülbelül harmincz ezer frankja.
  - A te nagylelkűségedből.
  - Szeretném, ha ugyanannyija volna a tiedből.
  - Az enyémből?
  - Én nem pénzt akarok kérni tőled, csupán beleegyezésedet, hogy én adhassak neki hozománnyt. Gazéolnak fizetésén kívül semmije sincs, hatvan ezer frank csábító lesz reá; nem is számítva Pompon tehetségét, melylyel ép annyit szerezhet, mint ő.
  - És honnan akarsz venni e hiányzó harmincz ezer frankot?
  - Légy nyugodt, csupán munkám által fogom megszerezni.
- Végre talált egy pontot Simonne, melyre támaszkodhatott, hogy e házasságot ellenezze; persze, hogy nem volt előnyös magát fősvénynek mutatni, de nem válogathatott az eszközökben.
- Nos tehát, - mondá, - én sohasem egyezem ebbe bele, már is túlságosan dolgozol; soha sem engedném meg, hogy még többet dolgozzál. Te természetesen túlteheted magadat az én beleegyezésemre; de miután arra hivatkoztál, kimondom, a mit érzek.
  - De...
  - Oh te szabad ura vagy tetteidnek, azt tudod. Különben engedj gondolkozási időt. Mindez úgy megzavart, hogy már azt sem tudom, mit beszélek. Holnap előtt nem teendesz semmit sem, úgy-e?
  - Természetesen.
  - Nos tehát holnap megmondom neked, változtatok-e az én nézeteimen, és te is megmondod, változtatott-e a tieden.

V.

Simonne a holnapi nap által időt akart nyerni, hogy eszközt találhasson Casparist megerősíteni Pompon elleni gyanújában s egyszersmind arra, hogy lemondjon ezen, szerinte, esztelen házasságról.

De az órák elteltek, a nap feljött, s az egész ház ébren volt már, a nélkül, hogy valami sikert ígérő mód eszébe jutott volna. Egyedül semmit sem tehetett.

Látnia kellett volna Pompont. Értekezni kellett volna Gazéollal. És ez egyaránt lehetetlen volt, mert mindenkinek felett kerülnie kellett felkölteni Casparis gyanúját. Szerencsére az vakságig bízott benne a szerető ember hitével.

Valóságban csupán egy menedéke volt; ellene szegülni e házasságnak, helyes vagy helytelen okokkal, melyek eszébe juthatnak.

És ezt meg is tette, a mint Casparis felébredve, megkérdezte tőle, megváltoztatta-e az éj véleményét.

- Ellenkezőleg, még megerősíté azt.

- Készemről az enyémet is megszilárdította.

Előtte való nap sértette, mit férje Gazéolról mondott és a megvető mód, melylyel megítélte; de ez az első harag fellobbbanása volt nála, ha tehát most elejti Gazéolt, megmentheti önmagát, és így nem habozott.

- Te Tompon boldogságát akarod e házasság által biztosítani, nemde?

- Kétségtelenül.

- Nos tehát én is sokáig elmélkedtem ezen, mert szintén szeretem a szegény kis Pompont, nem csak mivel szeretetreméltó, de főleg, mivel te is szereted, és én minden érzelmeidben osztozom.

- Kedves Simonne!

- Gondolkoztam és minél jobban áttekintém e házasságot, annál inkább meggyőződtem, hogy az nem lehet szerencsés; te magad is azt kérdéd tőlem: lehet-e szeretni Gazéolt?

- Miután azonban ő szereti.

- Mit tudod te azt?

- Pompon becsületes leány; ha megbotlott, jele, hogy a szerelem ragadta el.

- Hogy hitt a szerelemben, azt meghiszem; de mennyi időre volt szüksége, vagy ki tudja, mennyi idő kell ahhoz, hogy átlássa csalódását.

- Pompon maga a hűség.

- Ezt is megengedem; de Gazéolnak kell-e annyi idő, hogy kiábránduljon kedvese iránti szerelméből, főleg ha nejjévé lesz? Hiszed-e, hogy Gazéol maga a hűség?

- Nem! bizonyára; nem de ha benne nem bízom, Pomponba ellenkezőleg feltétlen bizalmat helyezek, ő elég szép tulajdonnal bír, elég bájjal, elég gyöngédséggel, elég jó szívvel s elég értelemmel, hogy forrón szerettség, még Gazéol által is; én kétségtelenül nem választottam volna ez embert számára; de ő választotta, ezt nem kell felejtünk.

- Én úgy találom, hogy te ez által nagy felelősséggel terheled magadat.

- Bármily nehéz legyen is az, én elfogadom, mert meg vagyok győződve, hogy kötelességem parancsolja.

- Kérlek, gondolkozzál még felette.

- Én megfontoltam.

- Semmi sem sürget.

- Ellenkezőleg; először is látni akarom Pompont; azután Párisba készülök Gazéol felkeresésére.

Tovább nem ellenkezhetett, a nélkül, hogy elárúlja indokát. Tehát más oldalra fordítá beszédjét.

- Akarod, hogy részt vegyek értekezésedben Pomponnal?

Persze, hogy nehéz dolog volt Pomponnal szembeszállni, ha az ártatlanságát vitatná; főleg az után, mit saját megmentésére tett, nagy önuralomra is lett volna szüksége; érzéketlenséget mutatni e tagadással szemben, mely végre is megváltozhatnék a vádat illetőleg; de utoljára bármily komoly, kínos és veszélyes legyen is az, mégis jobb volt jelen lenni; legalább tudni és látni fog.

De Casparis nem fogadta el az ajánlatot.

- Nem, - monda, - köszönöm; Pomponra nézve jobb, ha csak előttem kell pirúlnia, és azután reád nézve is jobb, oly dolgokat nem hallani, melyek sérthetnének. Majd visszajövök.

És azzal kiment, hogy műtermébe hívja Pompont, hol zavartalanul szabadon beszélhet vele.

A határozó óra ütött Simonnera nézve; egyik vagy másik perczen szembe kellett szállania a viharral; de szerencséjére volt ideje az előkészültre.

És hogy még jobban elkészülhessen, a tűkörhöz szaladt, hogy alkalmas arcot készítsen magának; nyugodtnak kellett látszania, erősnek lennie, és meg nem adni magát, hanem küzdeni a végletekig.

Ha ő uralkodik a helyzeten, a győzelem övé leend; közte és Pompon közt Casparis nem habozhatott.

Azonban, noha ezzel biztatta magát, mégis rémítő aggálylyal várta férje visszatértét; erre ő nem gondolt, midőn Gazéolnak találkat adott. Kitenni magát semmiért, ily veszélyes gyönyörért, mily ostobaság! mily örülség! Vajon tehet-e az ember ilyent, ha önmagát becsüli.

És most ide jutott e kínos várakozásnak kitéve, alig lélekzett a rettegés és félelemtől, verejték cseppekkel homlokán, ő félt; gyávaság megvallani, de félt. Életében először pirúlt önmaga előtt, nem azért, mit elkövetett, de tehetetlensége miatt.

E kis Pompon kényétől és jóakaratótól függni, kit gyűlölt, mily nyomorúság ez oly nőnek, mint ő. És méltatlankodni kezdett a bárgyú Gazéol ellen is, ki, a helyett hogy sietett volna Pompon zörgetésére, megzavarodottan állott, tehetetlenül, rémületében nevetségesen és ostobán viselte magát; mennyire kigúnyolja majd érte; egy színész, ki oly rosszúl játszta szerepét!

De most nem Gazéolra kellett gondolnia, hanem önmagára, Pomponra és Casparisra.

Ablakából a kertbe tekintett a narancsház felé és nem kevéssé lepte meg, hogy nem látta Pompont férjéhez belépni; észrevette a kertészt, inast, a cselédséget jönni-menni, de Pompont nem látta. Mit jelentett ez?

Nemsokára kilépett Casparis és gyors léptekkel sietett a ház felé. Ugyan mi történhetett?

Nem kelle sokáig várakoznia, Casparis belépett.

- Nem találjuk Pompont; úgy látszik, Párisba ment ma az első reggeli vonattal.

Mily megkönnyebbülés Simonnera. Újra lélekzett; feszült idegei kitágultak.

- A szegény kicsike félt a szemrehányásoktól és elmenekült; - folytatta Casparis, - de utána megyek.

- És...

- Azt hiszed, nem nyugtalankodom; tudni akarom, hová lett; látni és megnyugtatni.

És gyorsan, minden szó nélkül készülődött az útra, minden tartóztatás haszontalan volt, reá sem hallgatott, ő, ki rendesen oly figyelmes.

Neje el akarta kísélni, mert hisz ő is nyugtalankodott a kedves kis Pompon miatt; de György nem egyezett bele.

- A mint vele és Gazéollal találkoztam, azonnal visszajövök, - mondá, és miután meghatott szívvel gyöngéden átölelte nejét, elment.

- Szelíden bánjál vele, - ajánlotta a nő.

- Ne aggódjál, már most is szemrehányást teszek magamnak, hogy túlszigorúan néztem reá tegnap este. - És Simonne utolsó szavaitól meghatottan távozott, s azt gondolá magában, hogy csak a becsületes asszonyok lehetnek elnézők.

Simonne szobájában maradt, és alig múlt el tíz percz Casparis távozása után, midőn kopogtak ajtaján.

Mily nagy volt meglepetése, a mint Pompont látta belépni.

- Ön az!

Pompon fejével intett felelet helyett. De a tekintet, melyet Simonnera vetett, kényszerítő azt lesütni szemeit.

Percnyi szünet állott be.

Végre pár, reá nézve rettenetes percz után Simonne felvetette fejét.

- Férjem - kezdé....

De Pompon szűrő tekintetére utána tette:

- Casparis úr Párisban hitte önt, és oda ment felkeresni.

- Épen ezt akartam én, mert biztonságban kell önnel négyszem közt beszélnem.

Simonnet meglepte e változás Pompon viseletében és hangjában, ki ismeretségek óta mindig tartózkodó állást foglalt el vele szemben, és ki most emelt fejjel, kurtán beszélt vele, szigorú és megvető tekintettel.

- Midőn ez éjjel ajtaján zörgettem, - folytatta Pompon, - nem az ön megmentéseért történt, sem hogy azt mentsem meg, ki önnel be volt zárkózva.

- Átlátom, hogy a látszat ellenem szól, - kiálta fel Simonne; - de ha megmagyarázom, miért jött szobámba Gazéol úr, meg fogja érteni, hogy...

De Pompon oly erélyesen vágott szavába, hogy mentségeit nem folytathatta.

- Kérem, kímélje meg magát a magyarázatoktól, - mondá, - fölösleges volna, egy szót sem hinnék belőle.

- Tehát sem ön, sem azon ember miatt nem zörgettem ajtaján, de György úrért, hogy őt megmentsem a rettenetes fájdalomtól, mely talán megölte volna, ha önt meglepi. Hasonlón érette mondtam azt is, hogy azon nyomorult az én szobámból jött ki.

- Az ön szobájából?

Pompon meglepetve nézett reá; de Simonne elfordult, hogy elrejtse a megkönnyebbülés sohaját, mely kebléből előtört. Megmentve, vége a küzdsnek! Büntetlenség!

Azonban a mint egy kis enyhülés szállt lelkébe, szívébe, nem a hála érzete ébredt fel benne, hanem midőn Pompon fejét fölemelte, tekintete Simonne megszokott, dölyfös lenéző tekintetével találkozott.

- Ha ezt most kijelentem ön előtt, jele, hogy el vagyok határozva követelni öntől a tett szolgálat díját.

- És mit követel, ha úgy tetszik?

- Kijelentem önnek, hogy csupán György úrra gondoltam, és ő reá gondolok e pillanatban is; az ő érdekében cselekedtem, és most is az ő érdekében cselekszem.

Simonnenak nem volt többé szüksége kiméletesnek lenni, miután Pompon feláldozta magát, biztos volt benne, hogy következetes marad a végletekig; most már bosszút állhatott hát a megvető szavakért, mit eddig kénytelen vala aláztatosan végig hallgatni.

- Ön tehát nagyon szereti? - szólt gúnyos mosollyal nézve végig Pompon.

E vágás alatt, mely szíven találta, Pompon ingadozott, szemei könnyekkel teltek meg, de nem hagyta el magát.

- És ön, ön tehát soha sem szerette, hogy fölé helyezte azt az embert! de hiszen igaz, ő igenis nagy, igen is nemes volt, s túlságosan ön felett állott, hogysem ön szerethette volna. Önnek egy Gazéol kellett. Nos tehát én nem akarom, hogy e gyalázat tovább is tartson.

- Ön nem akarja!

- Nem akarom, hogy Gazéol úr valaha visszatérjen e házba. - Nem akarom, hogy ön valaha viszontlássa! Mert nem akarom, hogy férjét megbecstelenítse! Nem akarom továbbá, hogy már holnap vagy néhány nap múlva ki legyen téve annak, hogy megtudja azt, mit én ma éjjel megakadályoztam. Ime ezt az árt követelem öntől. És ne remélje, hogy kivonhatja magát a feltételek teljesítése alól, mely hallgatásom díját képezi; mert ha ön meg nem szünteti összeköttetéseit ez emberrel, beszélni fogok.

- Nem fognak hitelt adni szavainak.

- György úr igen is sokat vétett ellenem, midőn vétkesnek hitt, saját magam bevádolásakor, hogy el ne higye ártatlanságomat, ha felvilágosítom a valóról. Én elhagyom e házat, hogy abba soha se lépjek többé, de ön tudja, hogy eszközeim lesznek annak megtudására, mik önök-nél történnek, és esküszöm (kétségbeesett mozdulattal emelte fel karját), esküszöm önnek, hogy másnap az után, melyen ez emberrel találkozik, György úr mindent meg fog tudni.

VI.

Casparis Párisba érve, azonnal Batignollesba sietett Pomponhoz.

- Hogyan! Pompon! - kiáltottak fel Miklós és Justine; de hisz ő Clichyben van.

- A ma reggeli vonattal Párisba jött.

A hű szolgák aggodalmasan óbégattak: mi történt tehát vele? hol lehet?

Casparis hallgatott ugyan, de nem kevésbé aggódott, és ő is azon tűnődött, hol lehet.

Csak nem ment Gazéolhoz? Azt nem hihette.

És mégis!

Ha előtte való nap valaki azt mondta volna neki, hogy Pompon Gazéolt szereti, azt sem hiszi el, és íme csalódott volna?

Noha soha sem kereste még fel Gazéolt, tudta, hogy az a Pelletier-utczában lakik.

Azonnal odament; és a szám után, melyet oly gyakran írt a meghívókra, felismerte a vendég-lőhöz hasonló nagy házat. Egy kék paszomántos bársony sipkás szolga támaszkodott szivarozva a kapu bejáratához.

- Gazéol úr? - kérdezé Casparis.

- Nincs itthon.

- Biztos-e abban?

- Hogyan? biztosan tudom-e, kulcsa a szegen lóg, mi legnagyobb jele, hogy még nem jött haza.

- Kereste már valaki ma reggel?

Az inas szó nélkül bámult Casparisra, és komolyan eregette szivarfüstjét; Casparis megérté, hogy ez ember ismerte a szavak értékét, s egy aranyat csúsztatott kezébe.

- Egy nő, körülbelül egy órája.

- Fiatal?

- Egészen fiatal.

- Fekete?

- Hogyan, fekete?

- Egy négernét akartam mondani.

Az inas elnevette magát.

- Oh! a mi ezt illeti, nem; sőt igenis fehér, látszik, hogy nem kíméli a rizsport.

Mihelyt nem Pompon volt, Casparist nem érdekelte azon nő kiléte.

- Mikor kell haza jönni Gazéol úrnak?

- Ezt, uram, nem tudom, talán délben próbája előtt, leveleiért, vagy talán délután fehéreneműt és cipőket váltani.

Gazéol egyik tetszelgését képezte, ötször-hatszor cipőt változtatni, sőt e célra tartott is egy szobát a Pelletier-utczában, hol nem lakott, de mely két lépésnyire levén a boulevardtól, minden perczen oda mehetett új cipőt húzni; és miután ő nagyszerű díszes elejű ingeket viselt, s oly mélyen és szélesen kivágott mellényt, hogy majdnem az egész ing melle kilát-szott, kénytelen volt, hogy fehéreneműjével is kellő hatást idézzon elő, azt is többször változ-tatni napközben.

- Ha haza jön, adja át neki e névjegyet s kérje meg, jelöljön ki számomra egy órát, mikor találkozhatok, - mondá Casparis, - majd visszajövök.

Mert este, midőn így szólt Gazéolhoz: «Holnap látjuk egymást,» elfeledte az órát meghatá-rozni. Hol keresse most Pompon? Fogalma sem volt róla.

Az könnyebbségére szolgált neki, hogy nem menekült Gazéolhoz; de hol lehetett?

Talán Blanchonnál? kihez legtöbb bízalma volt, s kivel minden bánatát s örömét közölte; szükségét kelle érezni a támasznak, miután róla azt hitte, hogy haragszik.

Mivel két óránál több ideje maradt még délig, az Eperon-utca felé vette útját.

- Nem láttad Pompont? - kérdezte Blanchontól.

- Hát nincs nálad?

Casparis elbeszélte a történeteket; miként jött haza váratlanul Coye hercegtől, kinél hálnia kellett volna, és mint találta a lépcsőn felhaladva Gazéolt Pompon szobájából kilépni.

- Az lehetetlen!

- Láttam.

- Lehetetlen.

- Én mondom neked, ismétlem, hogy láttam.

- És én azt mondom, azt ismétlem neked, hogy nem lehet.

- Én magam is lehetetlennek hittem először, mint te; de láttam, láttam Gazéolt a folyosón Pompon szobája s az enyém között; Pompon karjánál fogva húzta, hát honnan jött volna ki?

Blanchonnak maradt ideje a megfontolásra.

- Igazad van, - szólt, - világos, a Pompon szobájából.

- Be is vallotta nekem.

De ez még jobban magánkívül ragadta Blanchont.

- Hogyan, bevallá?

- Kétségtelenül.

- Ő vallá be neked, hogy Gazéol az ő szobájából távozott?

- Kénytelen volt, miután láttam.

Blanchon ismét elgondolkozott.

- Persze, - mondá, - kénytelen volt, miután láttad.

De nem állhatta meg, hogy ne ellenkezzék.

- És mit mondott neked?

- Hogy szobájából jött ki.

- És azután?

- Ez minden. Ki akartam vallasni ma reggel, de nem találták sehol, Párisba jött. Szegény kis leány, nem merte kitenni magát szemrehányásaimnak; pedig én nem szemrehányásokat akartam neki tenni, hanem közölni vele, mit érette szándékozom tenni.

- És mit szándékozol?

- Összeházasítani Gazéollal.

- Megőrültél?

- Miután szereti.

- Ő mondta azt neked?

- Felteheted-e Pomponról, hogy oly embert fogadjon el szobájában, kit nem szeret lelke egész hevével?

- Persze, persze, - ismétlé. - Pompon; de hát Gazéol?

- Találkoznom kell vele ma reggel.

- Te tehát még nem kérdeztél tőle semmit?

- Nem.

- Nos tehát! akarod-e, hogy elkísérjelek?

- Boldoggá tennél; neked ép annyi jogod van, mint nekem e szegény kicsikét védelmezni, te úgy szereted, mint én.

- Ép ez okból rémít meg e házasság; gondolkoztál-e felette? Pompon, a mi kedves kis Pomponunk, oly gyöngéd, érényes, tapintatos, érzékeny szívű leány legyen Gazéol neje!

- Ha szereti.

- Igaz, persze; de végre is nem csalódhatott-e abban, mit szerelmének vélt, és máris nem ismerte-e fel csalódását?

- Simonne is ugyanezt mondta nekem.

- Ah! te beszéltél vele e házasságról?

- Közölni akartam vele, miután szándékom Pompon hozományáról gondoskodni.

- És mit felelt nőd? - kiáltá Blanchon, képtelen lévén erőt venni magán.

- Ő ellene van e házasságnak.

Egy percnyi szünet állt be.

- Csodálkozol ezen? - kérdezte Casparis.

- Ellenkezőleg... ellenkezőleg; alkalmasint ő is olyannak találja Gazéolt, minőnek én tartom.

- Nem arról van itt szó, miként vélekedtek ti felőle, mert se te, se nőm nem ítéltetek meg úgy Gazéolt, mint én; de az a kérdés, minőnek látta és látja őt Pompon, és szerencsétlenségre meggyőződünk arról, hogy ő más szemekkel nézte mint mi, a szegény gyermek. Te érted, hogy szereti, nemde?

- Bizonyosan... miután légyottot adott neki szobájában.

- Akkor legjobb, ha nőül megy hozzá.

Blanchon fejét rázta.

- De hát akkor mit akarsz? - kiáltott Casparis.

- Én semmit sem akarok; csak azt akartam volna, hogy e gazembert el ne fogadd házadnál.

Azután indulatosan:

- Miért is fogadtad el; sem pajtásod, sem barátod nem lehetett neked.

- Nem is én fogadtam el; én már bizalmas lábon találtam anyósomnál, és úgy járt hozzám később, a mint hozzájuk.

- Rosszúl tetted.

- Mulattatta Simonnet bohó ízetlensége- és színészkedéseivel.

- Akkor elégedtél volna meg azzal, hogy feleségedet elvidd a színházba, a hol játszik.

- Ki hitte volna, hogy megszerettesse magát egy becsületes leánynyal?

- Mindent kell hinni.

- De most már nem is a múlttal, hanem a jelennel kell foglalkoznunk; menjünk hozzá.

Útközben Blanchon egy szót sem szólt és Casparis hallgatását fájdalmas érzésének tulajdonítja; de a Pelletier-utczában ismét visszanyerte szavát.

- Minél tovább gondolkozom, annál rémületesebben nézek e házasság elébe, mert tudom, hogy az szerencsétlenségére lesz Pomponnak, másrészt abban is biztos vagyok, hogy Gazéol visszautasítja kívánságodat, mert ez nem házasodó ember; és azt hiszem, nem kellene ezen lépésedhez ragaszkodnod.

De Casparis mit sem akart hallani.

- Hagyd el, ha azt hiszed, hogy rosszúl cselekszem, - mondá.

- Nem osztozom nézetedben, de azért nem hagylak el, mert jelen akarok lenni, hogy emlékeztesselek, kivel beszélsz, ha elfelednéd.

Gazéol otthon volt, Casparisra várt; ünnepélyesen fogadta őt is, Blanchont is, körbejárva, mint jeleneteiben, nemes mozdulatokkal, mit a szűk szoba kissé akadályozott; meglátszott rajta a színész, ki, mielőtt a komikumot játszaná, megkísérte a fiatal hős szerepét, melyben nem aratott sikert; és a saját arczképeivel ellepett falra tekintve, észre lehetett venni egy hét-nyolcz év előtti képét, mely elég híven állította elő jelen szerepében.

- A ma éjjeli történetek után, - kezdé Casparis, - azt hiszem, meg fogja érteni idejövetelünk célját, s ön ismeri a köteleket, mely bennünket a fiatal leánnyal összefűz, kinek szobájából önt kilépni láttam; ő a mi örökbe fogadott gyermekünk, szeretjük gyöngéden, és kívülünk nincs más védője.

Casparis feleletre várva, elhallgatott, de Gazéol nem szólt semmit; daczára igyekezetének, hogy higgadt, s különösen méltóságos legyen, meglátszott rajta a mély megrendülés.

- Ön kedvese ama fiatal leánynak, azt kérdezem tehát öntől, nőül akarja-e venni!

- Nőül venni, én! - kiáltott föl pattanva Gazéol, ah! hogy is ne!

- Miután szobájából jött ki, - szólt Blanchon.

- Kijöttem... kijöttem, annyi bizonyos, de végre is nem veszünk el fiatal leányt csak azért, mert szobájában voltunk.

- Van ellene valami kifogása? - kérdezte Casparis.

- Nekem! Istenem, dehogy, semmi, épen semmi.

- Ő tehetséges, azt tudja, nagyon tehetséges; s a mi több, harminczezer frankja van, szándékom pedig még ugyanannyi hozománnyal ellátni, ha férjhez megy; szereti önt....

- Ő mondta ezt önnek! - kiáltott Gazéol.

- Miután szobájából lépett ki, - mondá megátalkodottan Blanchon.

- Igen, az igaz.

- Én nem az ő nevében jöttem ide, - szólt Casparis, - mert még ma nem láttam; de ő erényes leány, s ha önt szobájában elfogadta, vőlegényét hihette személyében elfogadni; ön csak nem fogja az ellenkezőt állítani?

- De igen, én határozottan állítom az ellenkezőt, s erősítem is; mert esküszöm, hogy köztünk a házasság kérdése soha se fordúlt elő, soha, soha.

Ez oly erélyesen volt mondva, hogy őszintesége kitünt.

- Megnősülni! én! De hiszen én soha életemben sem gondoltam a házasságra.

- Én becsületére, szívére hivatkozom, - mondá Casparis; - csak nem akarhatja e szegény leányt elveszteni?

- Ő nem lesz elveszve azért, ha nőül nem veszem, ellenkezőleg; én kiállhatatlan férj lennék, ismerem önmagamat.

- Tehát soha sem szerette! - kiáltott Casparis, kit a méltatlankodás kezdett megragadni.

- Bizonyosan, azt nem állítom... de utoljára is nem veszünk el minden leányt, kit szeretünk.

- Nőül veszik, ha becsületes, ha szeretik, s ha nincs mit szemére vetni, s midőn a házasságot egy becsületes embernek az elégtétel parancsolja.

Látva a dolgok fordulatát, Gazéol lassanként megnyugodott; Casparis biztosan nem sejtette a valót; és hála e nagylelkű kis Pompon hazugságának, remélni lehetett, hogy azt sohasem fedezendi fel; ez visszaadta bátorságát, s a fiatal színész érzektelenül adott helyt a komikumnak.

- Önök jól tudják, - mosolygott tréfásan, - hogy azok, kik az újdonságot szeretik, nem fordítanak gondot a jóvátételekre.

- Az ön beszédje gyalázat! - kiáltott Casparis, - és a jelen körülmények között alávaló gyávaság.

Amint Gazéol felelni készült, Blanchon erőteljes mozdulattal fogta be száját.

- Megjósoltam neked, hogy e lépésnek nem lesz eredménye, fordult Casparishoz, minden további szó felesleges volna.

- Oh! tökéletesen, kiáltott Gazéol annál erősebben, mivel Blanchon szándékát kitalálta.

Blanchon karonfogta Casparist, de az nem engedte magát elvezetni. Ellenkezőleg egy lépést tett Gazéol felé:

- Azt, remélem, megértette, hogy házamból kitiltatott.

- Tökéletesen.

De e szót rosszúl ejté ki, inkább megkönnyebbülve, mint sajnálattal; nem oly barát keserűségével, ki kimarad azon házból, hová ragaszkodása s szokásai vonzották, de az okos ember óvatosságával, ki a veszélyre gondol, melyből megmenekült.

VII.

- Most pedig, - szólt Casparis, a mint az utczára értek, - visszamegyek a Bridaine-utczába, megtudni, hazaért-e már Pompon.

- Veled megyek.

- Menjünk.

De pár pillanat múlva Casparis megállott.

- Határozottan azt hiszem, mégis jobb, ha velem nem jössz.

- És miért?

- Ha czélt értünk volna, helyes, diadalmasan adnánk tudtára, hogy összekelése a szeretett férfival biztosítva van; de nem értünk czélt.

- Nem érhattünk czélt.

- Meglátva őt, már az első szavakra tudtam, hányadán vagyunk, és ez gátolt meg úgy ragaszkodni célomhoz, a mint tehettem volna.

- Ugyan minek?

- Nem is tettem; mit használt volna, ha szívére, becsületére hivatkozom? Fel sem fogta volna. De ily esetben minek adjuk ketten tudtára e szomorú hírt szegény kicsikének. Elég szerencsétlen lesz már az által, ha előttem kell pirulnia. Miért kényszeríteni, hogy előtted is piruljon? Nem jobb-e, ha azt képzelet, hogy egyedül én ismerem e szégyenletes kalandot. Jegyezd meg, hogy ez lehetséges, mert kívülem senki sem volt annak tanúja az éjjel. Azt nem akarom hinni, hogy Gazéol dicsekedjék vele. Simonnet illetőleg pedig elhiheted, hogy ő nem fog beszélni, őt eléggé elkeseríti a következmény.

- Ez érthető.

- Annál is inkább, mert lassanként mind jobban kezdett ragaszkodni Pomponhoz s már úgy szereti, mint mi magunk szeretjük. A kaland tehát titok maradhat. Nem találod te is jobbnak így?

- Igazad van, nem megyek veled.

- Mikor találkozunk?

- Holnap kimegyek Clichybe.

- Holnapra tehát.

De mielőtt elválnának, Blanchon még visszafordult.

- Gyengéden bánj vele.

- Ah! a szegény kicsi! sokkal jobban vagyok hangolva vigasztalása mint szidására; gondold meg, mily fájdalom lenne az reá nézve, ki oly érzékeny.

És azzal elváltak.

Blanchon a helyett, hogy az Éperen-útczába fordúlna tovább folytatta útját Batignolles felé, lehajtott fővel, csendes lépésben haladva, kezeit hátrátéve s gondolatokba merülten.

Casparis pedig nagy léptekkel haladt s nemsokára a Bridaine-útczába ért.

- Már hazajött, mondá Justine ajtót nyitva; de mi történhetett György uram? borzasztó helyzetben van, és nekem felelni sem akart.

Casparisnak elfogadható okot kelle találni e hirtelen visszajövetel- és borzasztó helyzetre.

- Czivakodások nőmmel, - mondá halk hangon.

- Ah! ime! - kiáltott Justine, - ennek be kellett következni, mindig mondtam Miklósnak.

Noha egy fedél alatt lakott Miklós és Justinenal, egészen külön helyiségben volt Pompon otthona; ez a lakosztálynak egy régi salonja volt, elég tágas helyiség, melyet Casparis ízlésesen s kényelemmel rendezett be számára.

E szobának ajtaja ez előcsarnokra nyílt, Casparis könnyedén kopogott, - semmi felelet, - aztán erősebben kopogtatott.

- Szabad, - hangzott Pompon hangja.

Belépett.

Egy karszékbe mélyedve ült, s egészen leborúlva: de a mint felismerte a belépőt, hirtelen fel-
egyeneseedett.

- Oh György úr!

És arczát mindkét kezével eltakarta.

- Miért jöttél vissza Párisba? - kérdezé ez gyengéden, szeretetteljesen; sok nyugtalanságot
szerezte nekem.

- Arra nem gondoltam.

- Midőn ma reggel kérettelek, s azt mondták, hogy Párisba jöttél, utánad futottam és nem
találtalak; képzelheted aggodalmimat!

- Oh igen.

- Hol voltál?

- Az erdőben.

Ez legalább részben igaz volt, mert csakugyan az erdőbe rejtőzött, hogy lássa eltávozását, és
Simonnehoz mehessen, ha már elment.

- Miért menekültél el így, kedveském?

- Mert nem mertem önt többé viszontlátni.

És újra befedte arczát.

- Bántam-e veled szigorún valaha?

- Minél gyengédebb ön irántam, annál nagyobb az én szégyenem s kétségbeesésem.

- Gyermekeim, te kétségtelenül nagy hibát követtél el; de a szívnek vannak elragadtatásai,
melyek megbocsáthatók, és nem volt igazad tartani a szemrehányásoktól.

- Én nem szemrehányásaitól, de az ön bánatától féltem, - az ön megvetésétől.

- Az igaz, hogy bánatom mély; de megvetésről ne beszélj, kis Pomponom; sohasem éreztem
megvetést irántad, tudd meg, és jegyezd meg magadnak.

És kezét megfogva, szeretetteljesen szorítja meg.

- Épen szerencsétlenségünkben kell barátainkhoz fordulni, és nem eltávolítani magunktól;
nem vagyok-e én a te legfeláldozóbb, leghűbb barátod? nem tudod-e, hogy reám mindenben
feltétlenül számíthatsz, és mindig, bármi történjék is!

Így hallva őt beszélni, gyengédséggel, szeretettel, nem birt ellenállni az elfojtott fájdalom
kitörésének, és szemeiből könnyzáró ömlött.

- Istenem, Istenem! - rebegte kimerülten.

- Nem kell keseríteni magadat, kedveském, sőt ellenkezőleg uralkodnod kel felindulásodon;
mert még nem értél szenvedéseid végére, még egy csapást hoztam számodra, mely kegyet-
lenül fog sújtani.

Rémülten tekintett reá, nem mervén kérdezni.

- Midőn ma reggel hivattalak, - folytatá, - közölni akartam veled, mit érdekedben tenni hatá-
roztam; vagyis hogy Gazéolhoz menve, megtudjam szándékait.

- Az ő szándékait?

- Nekem úgy tetszék, hogy ha elég szerencsés volt megnyerhetni oly derék, szép fiatal leány szerelmét, mint te vagy, neki csak egyetlen vágya lehet, hogy nejévé tegyen...

- Engem? - kiáltott Pompon, képtelen levén e felkiáltást elfojtani, daczára óvatosságának, melyet magára erőszakolt, hogy el ne árulja magát, és folytassa a megkezdett kínos szerepet.

- De természetesen, nem kellett-e e körülmények közt testvéredként cselekednem? Megtettem e lépést. Gazéoltól jövök. És szegény gyermekem téged, azon bánat ért, hogy lépésem eredménytelen lett...

- Ah!

- Nem kell mondanom úgy-e, hogy megtettem a lehető, mindent, a mit tehettem.

Casparis nem találta volna illőnek, Gazéolnak tett ajánlatát említeni, s így a harminczezer frankról sem szólt.

- Ő mitsem akart hallani; nem mintha valamit szemedre vethetne, távol attól, de nem akar megnősülni; oh kicsikém! miért is szeretted őt?

A leány némán hajtá le fejét, mintegy bűösnek vallva magát.

- Végre is, - jegyzé meg Casparis, - nem vagyunk urai érzelmeinknek.

- Oh!nem.

- Nem haragudhatok tehát reád, és nem is kárhoztatlak.

Azután sóhajtvá mondá:

- Miért is szeretted?

A leány még mélyebben csüggeszté le fejét, nem levén szava védelmére.

- Én jól tudom, hogy akaratlanul szeretünk, a nélkül, hogy tudnánk miért, önkénytelenül.

- Ez nagyon is igaz.

- Úgy-e szegény Pomponom? Szívedet neki adva, nem tudtad, hogy méltatlan reád, fiatal-ságodra - gyengédségedre és tisztaságodra. Ez oly szerencsétlenség, mi nemcsak irántad való ragaszkodásomban, de felelősségemben is sújtott: több figyelmet kellett volna reád fordítanom, és nem tettem; kitettelek a veszélynek, de hát hogy lehetett feltenni, hogy e fiú veszélyes lehessen és te szerethesd? Erre nem gondoltam, elismerem, és az igazat megvallva, még most is, azután a mit láttam és mit beismertél, azt kérdelem magamtól: lehetséges-e?

- Fájdalom!

- Hinnem kell. De végre, nála tett lépésem annyit mégis eredményezett, hogy megismertette őt veled. Látva, hogy érdemetlent ajándékoztál meg szíveddel, vissza veszed azt tőle, remény-lem. Oh! nem mondom azonnal. De majd ha elmékedtél fölötte, eljön a pillanat, midőn sajnálni fogod tévedésedet, és akkor kiteszítod szívedből azon érzelmet, melynek soha sem kellett volna azt elfoglalni.

Ha Casparis keményen bánt volna vele, szenvedése kevésbbé lett volna kegyetlen, mint e kíméletes, gyöngédséggel teljes, megható szavak hallatára. Mennyire ragaszkodott hozzá! Mily végzetetlen volt jósága! Mily kíméletesen fejezte ki megvetését azon ember iránt, kiről azt hitte, hogy szereti! Mennyire megérdemlé, hogy feláldozta magát érte!

- Reménylem, hogy azok után, miket neked felőle mondtam, soha sem fogod őt sem el-fogadni, sem viszont látni.

- Oh soha!

- Ez bizonyosan súlyos lesz neked; de most az több lenne a bukás hibájánál. Ha saját magad előtt fel akarsz emelkedni, az csakis szilárdság által lehetséges; ez áldozattal tartozol méltóságnak, becsületednek, és engedd hozzá tennem, a mi barátságunknak.

- Soha sem fogom viszont látni.

- Lelki furdalásod megmarad e tévedésből; de ki nem csalódik e világon? Te nem ismerted őt, csalódtál, s ő rászédett tégedet. E lelki vád lassanként el fog enyészni; számíts e tekintetben az időre; számíthatsz és leginkább számítanod kell az én vonzalmamra és barátságomra, mely soha sem változhat, légy meggyőződve.

- Azonban meg kell mondanom...

Ingadozva hallgatott el.

- Kénytelen vagyok kijelenteni neked, hogy összeköttetésünket a jövőben módosítanunk kell egy bizonyos pontig; mert habár a ma éjjel történeteknek nem volt tanúja, s így arról soha senkinek sem lesz tudomása, - nőm előtt még sem rejthettem el a valót, ki meghallotta hangunkat, és...

- Nem szabad találkoznom Casparis asszonnyal! - kiálta közbe Pompon; - oh! úgy sem láttam volna viszont, ezt megígérem, de annyit mégis szerettem volna, György úr, hogy erre ne ön szólítson föl.

És zokogásban tört ki.

Casparis mindkét kezét megfogta és szeretetteljes gyöngédséggel simogatta.

- Nyugtasd meg magadat kicsikém, kérlek, nyugodjál meg; az áldozat, mit tőled kívánok, csak rövid időre szól; biztosítlak, hogy idővel életmódunk ismét a régi, megszokott folyását követendi, s te tudod, hogy bízhatol bennem.

Gyöngéd szavaival iparkodott vigasztalni és fenntartani őt; azután az elválásnál megígérte, hogy másnap ismét eljön és meglátogatja rendszeren minden másod, harmad nap, és hogy soha sem fogja őt elhagyni.

Alig telt el tíz percz távozta után, midőn Blanchon kopogtatott Pompon ajtaján.

Könnyeiben fűrésztve találta, de Pompon észre vévén vendégét, el akarta rejteni annak nyomait.

Blanchon azonban hozzá sietett, és kezeit félre vonva, kérdé:

- Miért sírsz?

- Oh, Blanchon úr! - tört ki fájdalomban s fejét elfordítá.

- Nézz reám, bátor gyermekem! emeld föl fejedet, emeld föl magasra, lássuk, tekints reám.

És a mint ő félénken, szemérmesen teljesíté kívánságát, Blanchon folytatta:

- Tehát azt hitted, hogy engem is bolonddá tarthatsz magasztos hazugságoddal, engem, ki tudom, hogy őt szereted. Karjaimba leányom, hogy büszkén öleljelek meg. Jójj! - Pompon kebelére veté magát.

És a mint fejét elrejté, Blanchon gyöngéden emelte föl azt.

- Ne rejtsd hát el magad, miután azért nézlek, hogy csodálhassalak. Tetted még akkor is hősie lett volna, ha nem szeretnéd. De te szereted, és még sem rettentél vissza attól, hogy szemeiben meggyaláztassál. Lássuk, mondd el az események menetét.

Habozott.

- Láthatod, hogy ha a részleteket nem ismerem is, a dolog lényegét kitaláltam:
  - E nyomorúlt asszony megcsalja őt.
- Pompon elbeszélte a történeteket. Azután előadta Simonnenak tett feltételeit is.
- Te ezt cselekedted?
  - Nem volt-e kötelességem?
  - Igen, minthogy volt hozzá bátorságod; de szerencsétlenségre azt hiszem, hogy ez nem menti meg szegény Casparist. Neje megcsalta. Meg is fogja csalni. És te nem leendesz mindig ott, hogy feláldozd magad. Egy napon kiderül az igazság.
  - Ki fogja fölfedezni?
  - Nem erre nézve; egy más esetben, mit előre láthatunk; de mit meg nem akadályozhatunk.
  - Mily fájdalom lesz az neki!
  - Sajnos! de légy meggyőződve, kis Pompon, hogy szerencsétlenségében nagy könnyebbülés lesz reá nézve, ha megtudja, mit érette tettél, és reád nézve az lesz a kárpótlás órája.
  - Oh, ne érkezzék az el soha! Blanchon úr, soha!

VIII.

Pompont elhagyva, azon gondolkozott Blanchon, hogy ne avatkozzék-e bele ő is Simonne ügyeibe.

Nem volt-e neki joga fölszólalni a barátság czímén, a mint Pompon tette azt a hála nevében?

Vajon azon nő volt-e Simonne, ki meghallgassa figyelmeztetését és megálljon a lejtőn, ha ő tudtára adja, hogy kitalálta a valót?

Ő szerinte Simonnenak már esküvője előtt is voltak kedvesei, voltak azóta, és lesznek mindig.

Csak öt perczig kellett megfigyelnie, hogy meggyőződjék róla. Véralkatában, kedélyében rejlett a hiba, s tán még inkább hajlamában; balsorsú születésének következménye az.

És Blanchon határozottan hitt az öröklés lehetőségében. Simonne színésznő volt tetőtől talpig: szívben, szellemben és modorban; egyaránt, mindig szerepet játszott csupán, mindenütt szükségét érezte a feltűnésnek, csillogásnak, annak, hogy tetszést arasson és bámultassék; férje érdekelhette pillanatra, sőt szerethette is, ezt Blanchon is megengedte; alkalmasint hízelgett hiúságának és büszke volt hódolatára; de midőn szerepének sorrendjét lejátszotta előtte, belefáradt a mindig ugyanazon tapsokba; neki újabb tetszésnyilvánításokra volt szüksége, és tán akkor tért át vagy jóllehet épen visszatért Gazéolhoz, a mint ez után áttérend másokhoz. Anyjától öröklötte-e? Kétségtelenül. És bizonyosan apjától is, ki valószínűleg nem volt Iván nagyherczeg, hanem inkább valamely színész.

Ha így volt, és ez meggyőződését képezte, mily eredményt remélhet akkor hozzá intézendő szavaitól, könyörgés avagy fenyegetés hathatnak-e reá?

Meglehet-e változtatni a természetet józan okoskodás által? s gyógyítható-e az öröklött gyengeség szavak által?

Vagy kigúnyolná érte mindent tagadva, vagy beismerve bűnösségét, a legékesebben szóló fogadásokat tenné neki, hogy többé nem vétkezik.

És e fogadások után lehetne-e bízni benne? Feltehető lenne-e hogy megtartja ígéretét, ha nem is becsületességből, legalább félelemből?

A legvalószínűbb volt az, hogy e beavatkozás fellázítja Simonnet, s mindent elkövet, hogy megboszulja magát.

Ő nem törődött ugyan jobban Simonne gyűlölete mint barátságával, és azt, jó vagy rossz-akarója-e, egyaránt közönyösen vette.

De a mi nyugtalanítá s nem volt reá nézve közönyös, az, hogy ellene ingerelhetné Casparist, és bosszúja biztosan ebben rejlenék.

Mely barátság, bármily szilárd legyen is az, mely bizalom és mely emlékek állhatnak ellent egy nő befolyásának, ki minden nap, minden perczen kiaknázza azt úgy a kis, mint a nagy dolgokban, és ki semmitől nem riad vissza, a győzelemért, főleg akkor, ha e nő ravasz és szerettetik?

Pedig a szakadásnak köztük nem volt szabad megtörténni, mert azon napon, melyen Casparis felfedezi megcsalását, mi szerencsétlenségre előbb-utóbb be fog következni, a barátságban kell menedéket keresnie.

Mi lenne a szegény emberből, ha azon napon nem találna egy feléje nyújtott baráti kezét, mely fentartsa?

Mindent jól megfontolva, Blanchon elhatározta, mit sem szólni Simonnenak. Pompon beszélt vele, s ez elég, hogy Gazéollal ne merjen érintkezni, ki különben is már Casparis kiutasítása után sem merészt volna Clichyben, se a Villiers-sétányon megjelenni.

A történetek után, és midőn alig menekült meg a veszélytől, melyben forgott, több volna vakmerőségnél Simonne részéről, ha nem szakítná meg viszonyát a színészszel.

Szerencsétlenségre Blanchonnak ép oly kevéssé volt erős oldala a diplomatia, mint az alattomoság, gazság és kétszínűség; a mit gondolt, ki is mondta, a mit érzett, azt észre is vétette, mit természetesnek találva, nem is gondolta, hogy az másként lehetne.

Világba lépése óta mindig így viselte magát és soha sem jött ellentmondásba önérzetes méltóságával; se jelleme, se nézetei nem változtak; magára bizakodva, semmi szívésséget sem kért senkitől. Soha egyetlen látogatást sem tett számításból. Csak azért nem mozdította elő egyik társának se vágyait, hogy vizsonzolgálatot el ne fogadhasson. Azon naptól, melyen az ecsetet kezelni tudta, csak saját nézetét követte és semmi mást, minden tekintet nélkül a divat-és áramlatra, a nélkül, hogy vetélytársai sikereivel törődne, s a nélkül, hogy legkisebb közeledést is tenne feléjük. A milyen volt, olyan akart maradni. Azoknak, kik ezért tapintatlansággal vádolták, azt szokta felelni: ha nem én rólam van szó, nem érdemes fárasztani magamat, azok úgy sem nyernének általam, ha nem vagyok velök egy véleményen, én pedig nem nyújtom jobbomat meggyőződéseim ellenére; mindenki tart magára valamit az életben.

Épen ez okból, mert tartott magára, képtelen volt elrejteni azok iránt érzelmeit, kik benne megvetést keltettek. Persze, hogy nem kiáltá határozottan szemükbe: «Én megvetem önt».

De az mindegy volt, mert ha nem mondta is ki nekik határozott nyerseséggel véleményét, azért minden módon kifejezte azt előttük, magatartásával, tekintetével s beszédje által, ha már kénytelen volt velök érintkezni. És ezt csupán saját sugalmával tette, lelkiismeretének igazságérzetéből. Tudom, hogy az nekik mindegy, gondolá, de nekem jól esik, enyhít.

Másnap, ígérete szerint Clichybe menve, az egész úton ismételte magának, hogy Simonne-al szemben, nem szerzi meg ezen könnyebbülést, hanem az irányában táplált megvetést és gyűlöletet magába rejti. És (azok közé tartozván, kik, ha két út áll előttük, mindig a hosszabbat választják) a bondyi erdőségen keresztül ment s a Raincy állomástól kezdve, megállapítá

magatartását, szavait és tekinteteit; ezt fogja mondani, s mivel a körülmények nem őszinteséget, de ügyességet követelnek, így fogja magát viselni, és egyszer életében Casparisért képes lesz a körülményekhez alkalmazkodni.

De alig vette észre Simonnet a kert lombjaiban ülni, minden feltevését elfeledte és csak a nő elkövetett csalására gondolt; Casparis boldogtalansága s Pompon áldozata állt képzelete előtt.

Simonne észrevevén Blanchont, már messziről barátságosan intett feléje jó reggelt kezével, mert vele és Falcóval szemben mindig pazarló volt rokonszenvének tüntetésében, de Blanchon képtelen volt azt most viszonzni; s kezét száz fontosnak érezte, a mint köszöntésül fel akarta emelni.

És a hozzá vezető fason végig menve, a verőfényes nap teljes fényében látta maga előtt a szép nőt félig hátra dülve bambusz karszékebe, a mint könnyű fehér ruhájában összhangzóan emelkedett ki a borostyánbokor zöld alapjából.

- Ej mit, gondolá, e gyönyörű teremtés nem más, mint egy szívtelen, egy becsület nélküli asszony, Gazéol kedvese; e gaz miatt csal meg oly embert mint Casparis. De hát ki ő?

És a helyett, hogy ügyesen kifőzött szerepére gondolna, azon tünődött: mily lény lehet Simonne? mi mehet véghez lelkében? mi jót lehet tőle várni és mi rosszat?

Ily okoskodással közeledett, mígnem hozzá ért.

- Mennyire örülök önt láthatni, szólítja meg a nő, a mint már csak néhány lépésnyire volt; György előre megbiztatott, hogy eljövend, de ön oly pontatlan, hogy csak akkor lehet rá számítani, midőn már jó napot kíván; hogy érzi magát?

És szokása szerint kezet nyújtott neki.

Ő neki is nyújtani kellett volna a magáét, de a kéz, mely az imént egy egyszerű köszöntésre, még csak száz fontosnak tűnt fel, most ötszázat látszék nyomni, midőn a hozzája nyújtott kézbe kellett azt helyezni.

Hát ily ostoba lesz ő már mindig?

Ekkor ama diadalmas gondolata támadt, hogy elejti kalapját, azután felemelve, törölgetni kezdte.

- Köszönöm, jól, szólt a nélkül, hogy semeit reá emelje, és kegyed?

Azután elhallgatott, és a beállott feszültség még jobban zavarba hozta.

- Látta ön Pompon? kérdé végre Simonne.

- Igen.

- Hogy van a szegény kicsi?

A szegény kicsi szerette volna megfojtani Simonnet.

- Jól.

- Ah, mennyire megnyugtat.

- Vagyis valóságban nem igen tudom; miután kénytelen vagyok tettetni, hogy mitsem tudok a történetekről; s így ki sem kérdezhettem.

Ennél maradt, elég ügyesnek találva feleletét, mivel az megengedte neki, hogy Pomponról ne beszéljen, mi valóban lehetetlen is lett volna.

De ha ő nem nézett is Simonnera, érezte, hogy az el nem vonja róla tekintetét, hogy kitalálta és olvasott lelkében.

Nem lett volna-e pedig akkor jobb az őszinteség; és arczába dobni, mi szívét nyomta.

Azonban ellent állt.

- Hol van Casparis? kérdé, hogy mondjon valamit.

- A narancsházban dolgozik.

- Megnézem, mennyire van csoportozata.

És a nélkül, hogy Simonnera várna, vagy mentegezné magát, elosont.

Nem tehetett egyebet, és először ismerte el életében, hogy talán jó a fiatal korban hozzá szokni érzelmeink eltitkolásához.

Szerencsére Casparis jelenléte megkönnyíté a helyzetet; hozzá intézhette szavait, a nélkül, hogy Simonneval legyen kénytelen beszédbe ereszkedni másként, mint röviden felelni kérdéseire, különben ovatossággal élt, hogy már a levesnél egy nagy vitába ereszkedjék az eredeti festészet érdemei fölött, és azt könnyen elhúzta a csemegéig.

De midőn délután kávézni a kertbe mentek, Casparis, kit folyton Pompon foglalkoztatott, és ki már tizszer is félbeszakította volna Blanchont, ha a felszolgáló cselédség nem tartja vissza; végre szabadon beszélhetett felőle.

Eleinte Blanchon tartózkodó volt; de lassanként elfelejté föltételeit, és a mint a Gazéol név igen természetesen előfordúlt, engedett szíve túláradásának.

- Még ha egy szerelemre méltó ember végett történik, kit egy becsületes nő szerethet, kiáltott föl; de egy nyomorúlt, egy nevetséges és ostobaért! Mert ostoba, azt tudod, valóságos bárgyú. És az ostobaság még semmi, aljassága és jellemtelensége mellett.

Beszélt a nélkül, hogy Simonnera tekintene vagy felé fordúlna, azonban ajkairól ellenállhatlanúl kitörő szavai mégis hozzá valának intézve.

- Ah! ha mertem volna őt leleplezni, folytatta, de oly bizalmasan fogadtátok el, hogy hallgatnom kellett.

- Talán szavaival hallgatott, szakítá félbe Simonne, de nem tekintetével és magatartásában, melyek ugyancsak mindig kifejezték érzelmeit.

- De asszonyom - - -

- Oh! én önt nem kárhoztatom; ellenkezőleg szeretem a nyíltságot a becsülésben épúgy, mint a megvetésben; önnel szemben azonnal tudja az ember, hogy hányadán van, ha barát-e vagy ellenség.

- Nos tehát! ez ellenségeim sorába tartozott, és örökké szemrehányást fogok tenni magamnak, hogy őszintébben nem nyilvánítottam ki megvetésemet. Ki tudja, ha olyannak feltüntetve a milyen, és a milyennek őt velem körében élő környezete, mely mindennap látja, megismertette, talán akkor nem történik meg az, a mi bekövetkezett. Hogy lehet oly embert szeretni, ki a nőkké fizetteti meg szerelmét? pedig e nyomorúlt már annyira süllyedt!

- Még ma reggel is azt hallottam, hogy most a vén Raphaella és egy kis színésznő kedvese, kik érte vetélkednek. Raphaella pénzével és ékszereivel, a kis Glady Róza pedig fiatalságával. És még is itt töltötte az éjet. Ha elmondtam volna ezt hallgatásom helyett, nem lett volna-e ez elég ok elzárni előtte az ajtót?

- Oh! mindenesetre, szólt Simonne teljes nyugalommal, és igen rosszul tette, hogy hallgatott; ha Pompon úgy ismerte volna őt, a mint ön előnkbe állítja, bizonyosan nem engedte volna magát általa rászedetni.

- Mi pedig bizonyosan nem fogadtuk volna el házukban - mondá Casparis.

- Én magam utasítottam volna ki, erősíté Simonne.

Azután színlelt szemrehányással fordult Blanchonhoz.

- Ha valaki oly nyugodt, szilárd, egyenes jellemmel bír, mint ön, ki soha sem ingadozott, a mint soha sem is csalódott, annak mindenütt hangosan kell beszélni, és mindig minden körülmények közt vezetőül szolgálni barátainak, és sok szerencsétlenséget elháríthat.

IX.

Őszinte volt-e Simonne? E kérdés foglalkoztatta Blanchont Párisba érve.

Nehéz volt neki hinni; és sok tekintetben minden színlésnek látszott; tetőtől talpig, szíve, lelke, modora, szokásai, szavai, hallgatása, mosolyai, még szemöldeinek ránczolása is, minden hazugság volt.

És mégis, miért ne lehetett volna meghatva a hallottak által, ha nem is becsületében vagy méltóságában, legalább önszeretetében?

A vén Raphaella és a kis Glady Róza vetélytársának lenni? nem volt-e ebben kegyetlen megaláztatás? Nem volt-e az elég ok e szégyenletes viszonygyal szakítani oly nőnek, mint ő, és bárkinek, ki önérzettel bír?

Pedig akként beszélve, nem volt szándéka büszkeségét kihívni, és ha Gazéolt ily erőszakosan megtámadta, az inkább dühből, méltatlankodásból történt, s azért, hogy szenvedjen általa Simonne, s hogy Casparist megbosszúlja; de most meg azt is remélhette, hogy szavai megindították, és felelete őszinte volt.

Akkor pedig mindennek vége lenne Gazéollal.

Hosszasan okoskodott, mellette és ellene, nem csak este, de még más nap s a következőkön is.

Majd megnyugodott Simonne szavain.

Majd ellenkezőleg, egész valóságában maga elé varázsolva őt, aggodalma fokozódott.

De akár megnyugodott, akár nem, érzelmei nem változtak iránta; folyton gyűlölte s megvetette őt. Bármilyen történet is, mindig az a nyomorult asszony marad, kinek Casparis örülden áldozta fel szegény kis Pomponját, kit most gyengédebben szeretett, mint valaha. Nélküle bizonyosan felnyíltak volna Casparis szemei egyik vagy másik napon; észre vette volna, mily bájos e kis Pompon; megértette, felfogta volna szép tulajdonait, szerette volna, s most boldogok lennének.

Még e haszontalan nőt elvéve, akár tartja az meg Gazéolt, akár nem, csak szerencsétlen s nevetséges lehet, sőt meggyalázva; s a szegény Pompon is csak boldogtalan lehet, miután soha sem fog szerettetni.

Blanchon egyik legnagyobb bosszúságát képezte, hogy e tárgyban senkivel sem tanácskozhatott.

Több év óta, egész a mai napig soha sem jöhetett zavarba vagy nehezebb helyzetbe a nélkül, hogy azt azonnal ne közölje Casparis- vagy Falcóval. Mind hárman oly szoros barátságban éltek, hogy úgy szólván csak egy fejet s egy szívet képeztek. Majd megkértem Blanchont, mondá Casparis. Megkértem Casparist, szólt Blanchon. Kérdezzük meg Falcót, mondták együtt.

Soha sem határoztak semmit a nélkül, hogy egymással ne közölnék.

Ha oly nehézség adta elő magát, melyet azonnal el kelle intézni, rosszul érezték magokat, tökéletlen volt az eljárás, és hogy meg legyenek abban nyugodva, mind hármuk véleményére lett volna szükség.

E szomorú kalandban is könnyebbülést szerzett volna Blanchonnak, ha Falco előtt feltárhatja lelkét.

Ha Falco egyedül van, nem is habozott volna; de Falco nem volt a magáé, és vele közölni a történeteket annyi, mint egyszersmind Arbeletné előtt is fölfedezni mindent. És ez kinek nem beszélné azt el?

Az idő telt, a nélkül, hogy biztosan tudná, szakított-e Simonne Gazéollal vagy sem, következőképpen nyugtalansága sem csillapult.

Az egyedüli dolog, mi megnyugtatta, az volt, hogy Gazéol se Raphaellával, se Glady Rózával nem szakított.

Egyszer Clichyben időzése alatt el akarta beszélni Casparis- és Simonnenak e tárgybeli értesüléseit, de Simonne befogta száját.

- Mi nem találkozunk most ez úrral, - mondá szárazon, - és részemről én örülnék, ha soha sem is hallanék felőle beszélni. Most már késő. De minden, mit felőle megtudhatunk, csak megkétszerezi sajnálatunkat, hogy előbb nem ismertük.

Igaz volt-e ez is?

Egy kétségbeesett nő haragja volt-e, ki egy hozzá méltatlan ember miatt bukott el.

Vagy egyszerűen csak ravaszság?

Mind a két föltevés lehetséges volt; a harag ép úgy, mint a ravaszság.

Azonban a dolgok megfontolása után Blanchon inkább hajlott a harag, mint ravaszság felé; bizonyosan szakítania kellett, mert különben kíváncsi lett volna a reá vonatkozó részletekre, de visszautasítá, - ez nevezetes jelenség.

A mig Blanchon így okoskodott, hogy megnyugtassa magát Casparis megmentése iránt, - legalább e pillanatra, egy lesujtó levél az ellenkezőről felvilágosítá.

Nem folytatván sűrű levelezést, Blanchon minden kapott levelet lelkiismeretesen végig olvasott, az elsőtől az utolsó szóig. Egy este haza menve, szinte talált levelet műtermében, és azonnal felbontván, noha a nehézkes rossz írás ismeretlen volt előtte, olvasni kezdé:

«Mivel az Önt Casparis úrral egyesítő barátságot mindenki ismeri, Önhöz intézem e levelet, biztos lévén abban, hogy ha azt eltűri, a mik történnek, úgy annak tudomásával sem bír.

«Tudja meg tehát, uram, hogy barátját neje megcsalja, ő az egész Páris kedvencének s megtapsolt tehetséges színészének - Gazéolnak kedvese.

«E viszony nem mától keletkezett; már Jaras Simonne kisasszony esküvője előtt létezett az; folyt az összekelés után, és folyini fog ezután is, ha ön közbe nem veti magát.

«Szereti-e Gazéol Casparisnét? Semmi esetre! De hízeleg hiuságának kedvese lehetni egy ünnepezt nőnek, ki szépségéről nevezetes és a lapok emlegetik.

«Nem állítom, hogy nem szerette, de most már e szerelem nem létezik többé, és hogy meggyőződést szerezzen, csak utána kell járni többi összeköttetéseinek.

«Azért terjeszkedem ki e részletekre, hogy megértse, miszerint e viszony felbontása, ha ön barátja ügyét kezébe akarja venni, lehetséges, Casparis úr valóban más nőt érdemelt.

«Mert ez csak szerencsétlenné teheti és azzá is teendi, ha ön nem intézkedik.

«Szereti-e ő igazán Gazéolt? E kérdésre nem felelhetek. Minden esetre mindig kedvelte a színészeket, és egykor oly történeteket beszéltek felőle, melyeket könnyen kikutathat ön, ha fáradságot vesz magának azon emberek megkérdezésére, kik tizenhét éves korától huszonkettőig az ő körében éltek. Nem sokára azután, mikor e történetkéik zaja lecsillapult, kezdődött viszonya Gazéollal, kivel Luchonban ismerkedett meg.

«Írjon e városba és kérdeztesse meg, ha tudja az «Angol»-hoz címzett szállodatulajdonosát és a cselédséget, majd beszélnek ők önnek furcsákat felőle, valamint Capedville kalauz is.

«Láthatja, hogy pontosan jelelem ki a módot, hogy értesítéseimet könnyen ellenőrizhessék. Most már kétségkívül ő sem szereti, mert Casparis nejének nem erős oldala a hűség, de tart reá hiúságból, mivel tudja, hogy el akarják tőle vitatni.

«És ragaszkodik hozzá annyira, hogy minden örülségre képes lesz, ha ön meg nem akadályozza; azt is jól tudja, hogy férjétől, ki siket és vak, nincs mit tartania.

«Íme, ön figyelmeztetést nyert; kötelessége cselekedni, ha a következményekért nem akarja a felelősséget elvállalni.»

Természetesen e levél nem volt aláírva.

Blanchont elolvasása egészen lesújtotta.

Másodszor, azután harmadszor is elolvasta.

Lehetséges-e, hogy Simonne lett volna a levélben kijelölt leány.

Miért nem tudta ezt akkor Casparis? hogy csalódhatott ennyire, és miért nem találkozott senki házassága előtt, ki felvilágosította volna.

De most nem a múltból volt szó, hanem a jelenről, a holnapról.

Egy részét az éjszakának e kérdés megvitatása foglalta el, és kétszer is gyertyát gyújtott a levél újra átolvashatása végett.

Kétségkívül olyan írhatta, ki Gazéol iránt érdeklődik, - «az egész Páris kedvencének s megtapsolt tehetséges színészének» nevezi, és kit érdekelhetett az, ha nem egyikét kedveseinek, Raphaellát, Glady Rózáat vagy egy ismeretlent?

Csak egy nő nyilatkozhatott Simonneről ily rágalmazó gonoszsággal, - biztosan egy vetélytárs, a gyűlölet s féltékenység sugalma alatt, ki magát akarta megcsalni, Gazéol szerelmét elvitatva Simonnetől, és kinek még sem sikerült e viszonyt megdönteni; azt hívja hát segítségül, kit lehet, mástól várva kivitelét annak, mire maga képtelen.

Ha feladat volt megtudni, merről jött a csapás, még nehezebb s elkerülhetlenebb volt attól Casparist megóvni.

Blanchon korán fölkel, de a nélkül, hogy valami kielégítő gondolatot talált volna.

Ekkor elhatározá azonnal Andillyba sietni, hogy közölje Falcóval izgatottságát; a körülmények nem engedvén meg se a tartózkodást, se a kíméletet; cselekedni kellett s beavatkozásának felelőssége igen is súlyos volt arra, hogy azt egyedül vegye magára; a pillanat elérkezett, midőn mégis kénytelen volt Falcót megkérdezni.

- Épen hozzád készültem, - szólt Falco, a mint belépett.

- Ah!

- Hogy egy levelet közöljek veled, melyet az este kaptam.

- Én is egy levél közlése végett jöttem hozzád.

- Egy Casparisra vonatkozó levél?

- Tökéletesen.

És kicserélték leveleiket.

Ugyanazon levél másolata volt Falcoé is, mint melyet Blanchon kapott.

- Mit csináljunk? - kérdezte Falco.

- Én is azt szeretném tőled megtudni.

- Az éjjel egyébre sem gondoltam.

- És én mitsem aludtam miatta.

Kérdőleg tekintettek egymásra.

- Beszéltél felőle valakivel? - kérdezte Blanchon, Arbeletnére czélozva.

- Nem, de ha szóltam volna, sem lenne lényeges; az egész dolog egyszerűen kellemetlen, senki sem adna hitelt e gyalázatosságoknak.

Blanchon lecsüggeszté fejét.

- Szerencsétlenségre igazak.

És elbeszélte, a mit tudott.

- Mily derék leány ez a Pompon, - mondá Falco, - de a mi szegény Casparisunk.

- Ő reá kell gondolnunk. Mit csináljunk? kell-e valamit tennünk Simonnenal szemben?

Egész nap ez a kérdés volt a vita tárgya erdei sétájok alatt; mert azon idő is elmúlt, midőn Falco örömmel fogadta barátját reggelire; most elkísérte őt a vendéglőbe, és a «vadász-kastély»-ba mentek.

Reggelizés közben és utána sem volt másról szó, mint Simonneról és az eszközökről, melyekkel viszonyát Gazéollal felbontsák.

De ha a megvitatás hosszú időt vett igénybe, arra nézve, hogy mit tegyenek, az is foglalkoztatta őket, ki írhatta a levelet? de ez sem vezetett célhoz, mert ha megkérdeznék is Raphaellát s a kis Rózát, vagy bárki mást, valamennyi eltagadná. Simonnera pedig lehetett-e számítani a Blanchontól hallottak után?

Gazéolhoz fordulni pedig lehetséges-e? méltó volna-e?

Végre elhatározottak, hogy Simonnehoz fordulnak, de csak ha e névtelen leveleken kívül más fegyvereik is lesznek megijesztésére. E végett múltjához kell visszatérni; hogy lássák, mi volt élete házassága előtt, nemcsak Párisban, hanem Luchonban is.

Falcónak kellett megtenni e pyraei útat, ő bízott meg a tudakozódással Luchonban, és csak majd ha bizonyítékuk lesz, fogják felszólítani ekként:

- Szakítson Gazéollal, viselje magát becsületes nőként, ellenkező esetben Casparisnak mindent fölfedezünk.

X.

A terv, melyben Blanchon és Falco megállapodtak, talán a legelfogadhatóbb vala; azonban oly akadályok merültek föl, miket különben előre is sejtettek, és melyek közt legfontosabb a hosszú időben rejlett, mit a kivitel igényelt.

Azalatt különféle veszélyek fordulhatnak elő: Simonne valamely ügyetlenséget követhet el, mi elvesztené őt; továbbá magának Casparisnak is bevádolhatják.

Tehát sietniök kellett.

Szerencsétlenségökre egyikök sem volt ügyesebb a másiknál e vizsgálat megtételére, mi theoriában könnyebben kivihetőnek tűnt föl nekik, mint a valóságban.

És látva azt is, hogy Párisban kutatásaik igen lassan, és minden határozott eredmény nélkül haladnak, Falco pyrenaei útját előbb fogatosította az első megállapodásnál. A fődolog Simonne és Gazéolnak története volt, és miután e viszony Luchonban kezdődött, ott kellett azt tanulmányozni.

Elutazott.

De mindez időbe került, és egyik feltevésük - mitől féltek, csakugyan megvalósult, Casparis-hoz magához is intéztek vádat.

Egy reggel, kapott levelei között egy ismeretlen írásra talált, - félre tette s csak az érdekebbek után bontotta föl, csupán pár sort tartalmazott.

Egy pillantással átfutotta.

«Egy egyén, ki Önt ép úgy csodálja, mint becsüli, kötelességének véli Önnel tudatni, hogy neje megcsalja; ne szóljon semmit, ne sejtessen gyanút, de nyissa föl szemeit és látni fog; ha követni fogja, midőn Párisba megy, meggyőződhetik meggyaláztatásáról, melyet egyedül csak Ön nem ismer.»

Általános fogalom az, hogy becsületes emberre nem lehet egy névtelen levélnek hatása, és hogy ily levél megvetéssel félre lökendő.

Azonban a valóságban nem így állnak a dolgok és igen ritkák azon becsületes emberek, kiket egy névtelen levél meg nem rendít, vagy nem ejt kétségbe, véralkatuk vagy lelki állapotuk szerint.

Eleinte Casparis nem értette, és megnézte a levél borítékát, ha csakugyan rá van-e címezve? de bíz az ő neve «Casparis György úrnak» díszlett azon, még a cím is «Annois Clichyben, Livryn át a Szajna mentében» jól volt rá vezetve. Tehát csakugyan neki szólt. A férjét megcsaló nő Simonne volt. A férj pedig, kinek meggyaláztatása köztudomású, épen ő.

Ekkor az indulat elragadta, és a düh, az örület vett rajta erőt, de nem a valódi fájdalom, mert e gyűlöletes hazugságok se szerelmébe, se hitébe nem hatottak be.

Midőn kissé lecsillapult, és képes volt higgadtan a levél írójáról gondolkozni, egy perczig se habozott, hogy az nem lehetett más, mint Gazéol, ki így akar boszút állni.

És a mint ez eszme felvillant agyában, a harag és méltatlankodás helyt adott keblében az undornak. Mily nyomorult!

És azt mondá magában, hogy nem szabad többé e levélre gondolnia.

Azonban mégis, miután összetépve munkához ült, nem bírt másra gondolni.

Különösen gondolt pedig arra akkor, midőn Simonne bejött hozzá, tudtára adni, hogy Párisba megy.

- Hogyan, te ma Párisba mégysz? kiáltott föl akaratlanúl, mialatt szemlélte.

- Mindenesetre.

- De hát mi végre?

Első eset volt, hogy ily kérdést intézett hozzá, rendesen csak azt szokta megmondani neje, mit akar csinálni vagy mit csinált. De ő soha sem kérdezte.

Simonne is ránézett.

Casparis szégyennel sütötte le szemét.

- Majd elmondod, ha visszajössz, szólt.

És gyengéden megölelte.

Azután, mikor Simonne magyarázatokba akart bocsátkozni, kitolta az ajtón.

- Nem akarom hallani, még azt hinnéd, kikérdezlek.

És szégyennel ismerte be magába, hogy határozottan az a szándéka volt, e gyalázatos levél által ösztönözve.

Természetesen arról említést sem tett neki, hanem inkább megkésztetése bizalmát, mint oly ember, kinek egy rossz gondolatért kell bocsánatot nyerni.

Azonban bármit erőszakolt magára, bármit akart is, hite megtört s nem volt oly erős, mint a levél vétele előtt.

Ez nyomorúság, gyávaság, mondogatta magának, de végre is így volt, és összes erőlködése sem változtathatta meg.

Máskor soha sem jutott eszébe ellenőrizni azt, mit Párisból visszatérve elbeszélt neki; most egy bíró figyelmével hallgatta előadását: összeegyeztette az órákat, számítgatta a távolságokat, és ha minden nem vágott össze, szerencsétlennek érzé magát s nyugtalankodott.

Azelőtt soha sem gyanakodott, mit gondolnak felőle az emberek, a kikkel összejött; most aggodalmasan vizsgálta őket, vajon nincs-e közöttük olyan, ki őt becstelennek tartja.

Egy héttel e levél vétele után, mely oly kegyetlenül megzavarta, életét feldúlta, jellemét megváltoztatta, s kedélyét megkeserítette, a reggeli postával jött levelei közt az elsőhöz hasonlót talált.

Ezúttal már azt bontotta föl legelőször; félre akarta ugyan lökni érintetlenül, de nem volt ereje a rettentő kísértésnek ellentállni, s következőket olvasá:

«Miután ön nem vette figyelembe az első intést, egy másodikat kell kapnia, és ez kimerítő lesz; ha látott, talán hinni is fog ön. Legközelebb, ha neje kimegy, kövesse őt, és majd ha látja belépni a Hôtel de Vienne et d'Ulmba, a Nancy-utczában, a keleti indóház mögött, menjen föl utána s lépjen vele egyszerre a 11. számú szobába, és szembe találandja magát Gazéol barátjával, az ő kedvesével. Ha ez nem elég, menjen a Ponthieu-utczába Sámuel lókereskedőhöz, és ha ügyesen lép föl, megtudhatja tőle, hogy az ön neje fizette ki azt a lovat, melyet Gazéolnak adott; láthatja, hogy e felfedezések nem a légből kapott rágalmak.»

- Ha nem légből kapott, úgy hamis vádak ezek.

Ez volt első felkiáltása; az ő neje legyen Gazéol kedvese, s őt csálná meg Simonne, - az ő neje választaná Gazéolt, ez örűltség!

De szerelmének ez ellenvetése után felébredt benne a kétség, eleinte gyengén, jelentéktelenül, aztán lassanként fokozódott, s nemsokára egészen irgalmatlanul megrohanta és uralkodott felette.

Ennyi pontossággal nem találhatnak ki ily részleteket, főleg ha oly könnyű annak valódiságáról meggyőződést szerezni.

Az lehetetlen volt, nem tehette, nem akarta elhinni; egész lelke fellázadt, küzdött e gondolat ellen; szerelme, öntudata és becsületessége egyaránt.

Volt oly pillanata, midőn azt hitte, megőrül, többé nem értett semmit, nem okoskodott; gondolatai izgatottan rohanták meg agyát, a nélkül, hogy egynél is képes lett volna megállapodni.

Egyszerre egy villám czikázott át lelkén, megvilágítva előtte az örvény mélységét, melybe zuhant.

Ha Gazéol Simonne kedvese, akkor nem lehet, soha sem lehetett a Pomponé. És nem Pompon szobájából, de Simonenéből távozott Gazéol azon éjtszakán, melyen ő meglepte.

Minden világos lett előtte; minden, mi homályosnak, mi rejtélyesnek látszott, megmagyarázható, érthetővé vált, - Simonne ellenkezése e házasság eszméjével, - Gazéol ijedtsége és Pompon rémülete.

Azonnal Párisba kell mennie s már reggel hozzá öltözött; kalapját vette és senkit sem értesítve, az állomásra sietett.

A keleti indóházhoz érve, kocsiba ült, és vágatva vitette magát a Bridaine-utczába.

Pompon meglátva őt, a mint szobájába lépett, rémülten hátrált.

- Te megcsaltál, szólt nyersen, - és többet nem bírt mondani.

Pompon nem felelt.

- Miért mondtad nekem, hogy a te szobádból jött ki, mikor ő a nőmében volt?

- Ön tudja?

- Felelj és ne kérdezz; felelj egészen nyíltan, őszintén, becsületesen.

- Meg akartam önt a fájdalomtól kímélni, mely sújtotta volna.

- Te tehát tudtad?

- Láttam őt belépni.

- Mondj el mindent.

Elmondott mindent, a mennyit tudott.

Igaz volt! tehát igaz!

Megbénult, mert bár meggyőződés látszott szavain, szíve mélyében kétkedett, még mindig a reménybe kapaszkodva, mely azzal kecsegtette, hogy csalódott, és íme Pompon bevallotta, igaz volt.

Pompon szerette volna támogatni, vigasztalni, felemelni, de mit mondjon?

Oh mily boldogtalan volt.

Nem fog-e itt meghalni előtte?

Lassan közeledett hozzá, óvatosan és gyengéden vállára tette kezét:

- György úr!

Casparis fölemelte fejét, és ránézett.

Azután hirtelen, ingerülten hagyta el a szobát. Pompon dermedve állott, nem merte visszatartani.

Casparis kocsijába vetette magát.

- Eperon-utczába, kiáltá élénken kocsisának.

Blanchon munkában volt.

- Te! kiáltott föl, a mint belépett.

- Olvasd ezt, mondá az, a névtelen levelet átnyújtva.

Blanchon szóról-szóra elolvasta lassan, fontoló ember módjára.

- Nos tehát! mondá, vajon nyugtalaníthat-e egy aláíratlan levél?

- Pompontól jövök.

- Áh!

- Bevallá csalását.

- Szegény barátom!

- Nem kell rajtam szánakozni, hanem férfias kezet nyújtani; fájdalomról nincs mit beszéljek, most nem arról van szó, hanem becsületemről; te reád bízom, te fogod fölkeresni ez embert; meg kell őt ölnöm.

- Megverekedni vele.

- Nincs szükségem a Hôtel de Vienne bizonyosságaira, sem a lókereskedőre; Pomponé elégséges.

- Te csak nem verekszel meg Gazéollal?

- És miért ne?

Blanchon nem hagyta magát elragadtatni. Mielőtt felelne, összeszedte magát, gondolkozott és egy szempillantással elemezte a helyzetet.

Bár mit mondjon is Gazéolról, Casparisra mi hatása sem volna jelen helyzetében; a düh, az őrült indulat űzte őt; tehát nem Gazéolról kellett beszélnie, hanem Simonneról, és meg kellett tennie a nélkül, hogy visszarettenjen bármitől.

- Azért akarod megölni Gazéolt, mert elrabolta tőled nődet, mivel megcsalt!

- Mit akarsz mondani?

Blanchon felelet nélkül ment egy szekrényhez, mely műtermének egyik sarkát foglalta el, és azt fölnyitva, elővette saját névtelen levelét, ez ugyan erős kétségbeesett gyógyszer volt, de végre még is gyógyszer lehetett.

- Olvasd ezt, és azonnal helyesebben ítélsz.

Többé nem volt szükség kíméletre; minél jobban megismeri Casparis nejét, annál jobban fogja megvetni, és minél nagyobb lesz a megvetés, annál gyorsabban, annál biztosabban gyilkolja az meg a szerelmet.

Casparis olvasott, s a papír úgy remegett kezében, mint a falevél a vihar által megtépett galyakon.

Midőn végére ért e levélnek, Blanchon egy másikat adott kezébe.

- Ez Falcótól van, ki Luchonban volt, hogy az emelt vádakat ellenőrizze, és ő megerősíti azokat; épen most kaptam.

- De így őt kell megölnöm, kiáltott föl Casparis, miután jól, rosszul átfutotta.

- Se őt, se Gazéolt; oly férfi, mint te, nem verekszik meg egy Gazéollal s nem öli meg nejét, bármily nyomorúlt legyen is, és épen azért, mert nyomorúlt.

Casparis egy lépést tett az ajtó felé, de Blanchon rá rohanva, keblére szorítja.

- Te nem távozol, te meghallgatsz engem, és engedelmeskedel; a fájdalom és harag örültté tesznek, nekem kell helyetted gondolkoznom és cselekednem, te reám bíztad becsületedet.

- És te mit akarsz?

- Semmi egyebet, mint mire a törvény jogosít; ő jobban lesz büntetve a törvény által, mint általad lenne; sőt viszontlátnod sem szabad őt.

Casparis megrendülve, megsemmisülve rogyott egy karszékbe.

XI.

Casparis már hat hete elmenekült Párisból.

Az elutazását követő első hetek alatt, Blanchon elég rendszeren kapott híreket felőle; olykor egy-egy rövid levélben, de legtöbbször egyszerű sürgönyt.

De végre ez elegendő volt arra, hogy figyelemmel kísérhessék, és tudják merre van.

Legelőször is Hollandiába utazott, azután átment Angliába, majd ismét vissza Belgiumba, és onnan egyenesen Olaszországba jutott a Schweitzon keresztül, nem lévén állandó maradása sehol; a kínos izgatottság folyton tovább ragadta.

Blanchon azonban válaszolhatott neki néha, hogy mindig az események színvonalán tartsa elválási kérelmének folyamáról, melynek ügyvédi védekezés nélkül kellett megítéltetni, Simonne részéről a legszigorúbb feltételek is elfogadtatván, hogy a tanuhallgatást elkerülje s az újságok ne hozhassák nyilvánosságra se a Hôtel de Vienne tulajdonosa és szolgaszemélyzetének, se Sámuel lókereskedőnek, se bármelyikének vallomását, kikkel férje meghatalmazottja fenyegette.

De körülbelül tizennégy nap óta, Blanchon számára se levél, se sürgöny nem érkezett, és már nyugtalankodni kezdett, midőn egy Nápolyból keltezett levelet kapott, mely meggyőzte, hogy aggodalmai nagyon is alaposak valának.

A levelet nem Casparis, hanem az őt gyógykezelő orvos írta.

«Bátor vagyok önt értesíteni, hogy barátja Casparis György veszélyes agyhártya-lobban betegnek fekszik.

«Három nap óta, dühöngő örületes láz vett rajta erőt, képzelődés, káprázat és ösztönszerű nyugtalanság kíséretében; ütere száztízet ver, és a hőmérséklet negyven fokra emelkedve, reggelig nem hanyatlott, most kétséges merevség kezd beállani.

«Ön láthatja, hogy ez végtelen aggasztó állapot; és nekem kötelességem azt önnel tudatni, miután erre betegem teljesen képtelen.

«Casparis úr már betegen érkezett Nápolyba, és egy rettenetes agyrázkodás következtében a Vomeroi villa szálloda-tulajdonosa a Strada di Belvedereen fekvő Belvedere villába szállíttatta át, hol a legkényelmesebb ellátásban részesül.

«Legyen meggyőződve, hogy ápolásban nem szenved hiányt; azonban még is jó lenne, ha mellette volna valaki családjából.

«Fogadja uram, stb.

DR. BASALTA.»

Családja nem volt már Casparisnak; de bírt meleg keblű hű barátokkal, azoknak kellett segélyére sietniök.

Blanchon Pomponhoz futott.

- Casparis betegen fekszik Nápolyban; én oda utazom ápolására, akarsz-e velem jönni?

Pompon eszméletét veszté; de nem ingadozott, készen volt.

Szerencsétlenségre nem utazhattak el rögtön, be kellett várni az esti gyorsvonatot.

Nap közben sürgönyöztek Basalta orvosnak, és feleletét várták.

És egyszersmind consultáltak egy párisi orvossal is, kiben Blanchon bizalmat helyezett s barátaihoz tartozott, mert a Basalta levele nem volt nekik elég világos, túlságos sok orvosi, technikai kifejezései miatt.

A párisi orvos nézete tökéletesen megegyezett a nápolyi orvoséval; az állapot a legnyugtalanítóbb vala, és számos symptomák, a dühöngő örületes láz, a merevedés (contrature bilaterale) s az ösztönszerű nyugtalanság (impulsion locomotrice) mind komoly aggodalomra szolgáltatott okot; jó volt tehát sietni; a kezelő orvos levele minden esetben bizalmat kelthetett bennök bizonyos mérvben, ez oly ember volt, ki hivatását jól ismeri.

Válasza Blanchon sürgönyére délután megérkezett.

«Az állapot ugyanaz, de nem súlyosodott.»

Elég jókor fognak-e megérkezni?

Ez volt a borzasztó kérdés, melyet maga részéről önmagához mindenik intézett, de egyikök se mert nyilvánítani, és e lázas nyugtalanság tartá fel őket.

- Aludjál most, - mondá Blanchon Pomponnak, összes erődre lesz szükséged, ha megérkezünk.

- Lesz erőm.

- Még több lesz, ha pihensz; - aludjál.

Blanchon sürgönyöket kért megérkezésük órájára két-három városba, hogy találjanak tudósítást Turinban, Flórenczben és Rómában is, amint előre haladtak. De mily izgatottság egyik állomástól a másikig! Mi lesz a jövő sürgöny tartalma?

«Mindig ugyanazon állapot.»

E tudósítással hagyták el Rómát, melynek csak pályaudvarát látták, a leggyorsabban menve át egyik vonatról a másikra.

Még hét óra; ezek voltak legkínosabbak, legkeservesebbek hosszú útjukban.

A nápolyi pályaudvarban leszállva, kocsiba ültek; de Blanchon ép oly kevésbé tudta mint Pompon, hol van a Vomero, mely Nápolynak a Chiája magaslatára épült egyik külvárosa, és hová a Saint Elme kastélyt körülvevő meredek utczákon át lehetett jutni. E felmenet örökkévalóságnak tünt fel várakozásuknak.

- Presto, presto, kiáltozá Blanchon, ki nem tudott olaszul.

A kocsis hátra fordult, és mosolyogva nézett rájuk, mialatt erős gesticulációkkal felelt valami előttük érthetetlen szavakat, de azért nem hajtott gyorsabban, mi különben majdnem lehetetlen is lett volna; végre a lejtőn túl voltak, és a kocsi sebesen gördült a kerteket elfedő kőfal-kerítések között.

Egyszerre megállott egy rácsozat előtt, melyen át egy rózsaszín mezei lak látszott zöld ablaktábláival a kert közepén. Blanchon kénytelen volt Pompon után szaladni, hogy utól érje, a mint az a kocsiból leugrott. Egy inas jött eléjük, Blanchon élénken kérdezősködött tőle francziául, s az inas olaszul válaszolt.

De ha az inas nem értette is szavaikat, kitalálta kilétöket az előzményekből s az érkezőket az első emeletre vezetve, ajtót nyitott előttük.

Ez egy tágas szobába vezetett, melyet két délnek fekvő nyitott ablak világított be.

Casparis az ágyon feküdt, egy karjait elrejtő kényszerzubbonyba szorítva; a feje felett, melyen haja tövig le volt nyírva, egy hűsítő edény függött, melyből egy vékony csövön át cseppenként ömlött a víz a koponyára.

Pompon felsikoltott, de a beteg nem mozdult, még csak feléje sem fordítá nyitott szemeit. Bizonyosan se nem hallott, se nem látott.

Pompon kétségbe esve, könnyes arczczal nézett Blanchonra.

- Elküldök az orvosért, szólt ez szintén könnyezve, nem tudva mit mondani.

De a betegápoló egy keveset értett francziául, mert felemelkedve az ágy melletti helyről, ujját az inga-óra hatodik órájára illeszté, mi világosan azt jelenté, hogy az orvos azonnal itt lesz, miután már csak tizenöt percz hiányzott a hat órából.

És így széjjelnéztek Casparis lakásában, ki a lehető legjobban volt elhelyezve e nagy szobában; az ablakon át a tenger moraja s az üde lég szivárgott be, és szembe vele a világ legszebb tájképe terült el; lábainál Nápoly városa emelkedett, épületei, monumentumai és kikötőbeli hajóival; baloldalán hegységek foglalták el a füstölgő Vezuvot, melynek lejtői leestek a tenger-kék víz vonaláig, melynek fehér hullámai a faluk sorozatát - Porticit, Herculantumot, Torre del Grecot csapkodták, és egészen a távolban egy kékes lomb között Castellamare, Sorrente és Caprit.

De Pompon nem e kilátásban gyönyörködött; ő az inga-óra mutatóját követte tekintetével, a nélkül, hogy annak haladását észrevenné.

Végre visszafojtott léptek zaja hangzott az előcsarnokban, az ajtó felnyílt és egy még fiatal ember lépett be komoly magatartással, azonban még is udvariasan, Basalta orvos.

- Tehát veszve van? kiáltott Pompon.

Ekkor az orvos csendesen, mint oly ember, ki keresi a kiejtendő szavakat, de kitűnő franczia nyelven, előadta a beteg állapotát: nem volt veszve, mentve sem; az állapot igen komoly, azonban némi reményt nyújthat a betegség rendes lefolyása s hogy az álom-kórságnak semmi jelensége sem mutatkozott.

- Szerencsére a kezelés a baj kezdetétől erélyes és gyors volt; az önök ápolása tölti be a még hiányzót.

- Akkor mi meg fogjuk menteni! kiáltott fel szenvedélyesen Pompon, mondja uram, magyarázza meg nekünk, mit kell tennünk?

Az orvos hosszan, részletesen kiadta rendeleteit.

De egy dolog kétségbe ejtette Pompon; ezt azon kényszerzubbony okozta; nem lehetett-e őt attól megszabadítani?

- Ez nagy felelősséggel járna, melylyel nem terhelhettem meg azokat, kik virrasztanak, mert a zubbonyt eltávolítanám, a vízzel hűtés nem lenne többé alkalmazható, hanem jégborogatásokkal a fejére kellene azt helyettesíteni, s akkor nagyon kellene figyelni, hogy a jég ne olvadjon, mert a felolvadt víz hőséget idézne elő, az pedig veszélyes lehetne, majd később meglátjuk. Holnap reggel ismét eljövök.

Blanchon Pomponnal akart maradni; de az éj beálltával az felkérte, menjen aludni a szomszéd szobába, azon ígérettel, hogy ha szükséges lenne, behívja; különben is az ajtót nyitva hagyván meghallhatja, ha segélyére kellene jönni.

Egy perczig még ellenkezett Blanchon, mert az ő barátsága is követelte részét az ápolásból; nem aludni jött ő Nápolyba. És oly ellenvetések tett neki, melylyel megindítani vélte.

- Veszélyes lehetne. Hátha te elaludnál.

- Oh! az lehetetlen, kiáltott ő.

- És azután kimélni kell erődet, mert nem csak egy éjtszakáról van itt szó.

Végre felhozott minden okot, mit csak egy okos ember élet-tapasztalatából meríthet.

A leány nem felelt, de mialatt beszélt, hosszasan reá nézett, és tekintete oly ékesen szóló lett, hogy Blanchon meghatottan s legyőzötten hallgatott el. Pompon többet vívott ki szemeivel, mint ő összes szavaival.

- Igen, mondá, - neked van igazad, maradj, kis Pomponom, virraszsz felette, ápolod őt, a tied ő, jobban mint bárkié.

És szobájába ment.

De majdnem azonnal visszatért hozzá.

- Egyébiránt, ha szükséged lenne rám, ne habozzál engem felkölteni, szólt, jól tudod, hogy én is szeretem őt.

- Oh! Blanchon úr.

- Ne add át magadat a kétségbeesésnek; miután még idején érkeztünk meg, nincs minden elveszve.

Pompon azok közé tartozott, kik hisznek az előérzetekben.

- Ön nem hiszi őt veszve, kérdezte, aggodalmasan fürkészsze szemével.

- Nem, semmi esetre.

És ezúttal véglegesen kiment.

A mint Blanchon szobájába lépett, ő halkan elfoglalta helyét Casparis ágya mellett egy karszékben, hogy jól szembe láthassa.

Mennyire megváltozott, elsoványodott, tönkre jutott. Casparis bár mozdulatlanul, hátra vetett fővel, hanyatt feküdt, nem aludt, nyitva maradt szemei lázasan égtek; időről időre fogait csikorgatta, és olyankor merev kifejezése, valamint arczvonásainak és szemgolyóinak összehúzódása még erősebb lett; nem szólt, noha ajkai rángatództak.

Istenem! lehetséges lesz-e őt az életre vissza hívni, és valaha visszaadni egészségét? Nem gyilkolta-e meg az a nyomorult teremtes?

Több órán keresztül izgatta e kérdés, mikor a beteg egyszerre szunnyadni látszék.

Szemei lecsukódtak s lélekezete csillapult.

Aludt-e?

Nem mert felkelni, hogy meggyőződjék, és szemeit le nem véve róla, hallgatódzott.

Egyszerre a beteg heves mozdulatot tett, és erőfeszítéssel felült; pár alig érthető összefüggetlen szó lebbent el remegő ajkáról, s szemei felnyitak.

Pompon ágyához közeledett, de Casparis nem látszott őt látni.

Erőlködést tett, mintegy védelmére előre akará nyújtani karját, de a kényszerzubbony vissza tartá.

- Ne zúzzál össze! szólalt meg akadozva emeltebb hangon.

Pompon azt kérde magától, vajon hozzá intézte-e e szokat, de csakhamar megértette, hogy egy látni képzelt fantoméhoz beszélt.

- Ne hajolj úgy reám, folytatta, megfagyasztasz hideg véreddel, megfojtasz s eltiporsz lábaidal.

És erőlködött, mintha menekülni akarna.

- Én életemet áldoztam neked s te eltiporsz.

- Nem, én nem árultalak el. Te mindig a szeretett mű vagy: «az anyai jelkép.» Nem igaz, én nem gyaláztalak meg. Mért mondod ezt? - az nem igaz, nem igaz!

Hangjának heves kitörése felkelté Blanchont ki befutott, látva, hogy csak egy lázroham, egy káprázat deliriuma vett erőt barátján, megállott az ajtóban, hogy csak lassan, óvatosan közeledjék Pomponhoz.

Casparis folytatta.

- Éva, te nem vagy igazságos, hisz te is kedvencz alkotásom valál, de ép oly hálátlan vagy, mint testvéred, a *Maternité*.

- Szobrai, mormogta Blanchon, végig simogatva az ágy vánkosát.

- Maga előtt látja azokat, szólt Pompon, s azt képzeli, meg akarják fojtani.

Folyton viaskodott ellenük, és az alacsony lámpa halvány világánál látták, a mint teljes erővel rázta meg a kényszer-zubbonyt.

- Az nem igaz, én nem adtam nektek hozzátok méltatlan testvéreket, soha sem áldoztam fel az egyetemes összhangot a részlet kiviteléért, miért vetitek hát ezt szememre. Ez nem igazságos. Túlságos sietséggel dolgoztam az utóbbi időben, az igaz, de soha sem tagadtam meg ihletemet, soha soha!

Hátra vetette magát, de e mozdulat által szemei a felé hajló Pomponéval találkoztak, és először látszék őt most észrevenni; de a mint meg akarta szólítani, Casparis megelőzte, de a beteg szavai hallatára meggyőződött, hogy az még mindig egy káprázat befolyása alatt volt, és maga előtt most is a bronzból alkotott Pompont látta.

- Te is, Pompon! kiáltott fel. Oh te igazságos leszesz irántam, hisz te oly jó, oly kedves, oly gyengéd vagy, te nem fojthatsz meg. Kergesd el őket.

És könnyörgőn fordította felé siránkozó arcát.

- Felelj neki, suttogá Blanchon.

Pompon előbbre lépett, és egészen fölibe hajlott.

- Épen azért jöttem, hogy megvédelmezzem önt, mondá halkan.

- Ezt vártam is tőled.

- Hogy megmentsem önt.

- Mint mindig; - köszönöm, kis Pomponom, add ide a kezedet, értesd ajkaimhoz, hogy megcsókolhassam.

A leány teljesíté kívánságát, ekkor a beteg az oda nyújtott kézre hajlott és hosszú, forró csókot nyomott arra.

Azután maga körül tekintve:

- Tudod-e kicsikém, hogy te bájos szép szemeiddel üzted el őket? Nézd csak, összekötözték kezeimet, oldozd ki ezt is.

Pompon egy pillantást vetett Blanchonra, mire az ijedt mozdulatot tett.

Pompon habozott.

- Tehát nem akarsz kibontani? kérdezte keservesen; akkor hát te nem vagy Pompon?

Tovább nem ingadozott, és felkapva egy, az asztalon fekvő ollót, elvágta a kényszer-zubbonyt hátulról összefűző köteléket, azután sebesen lehúzta róla.

Ekkor Casparis felé akarta nyújtani karjait, mintha meg akarná ölelni, de mozdulatra képtelen volt, az izmok összezsugorodása gátolta abban.

- Köszönöm, kis Pomponom, mondá, most add ide kezedet, és fogd az enyémet a tiedbe.

És kimerülten hanyatlott vissza ágyára.

Az orvos rendeleteit sem volt azért szabad feledni, ki oly nagy súlyt fektetett a fejre alkalmazott hűsítőre.

Pompon tehát, nem eresztethvén el Casparis kezét, megkérte Blanchont, tenne jeget egy hólyagba.

Azután azt bal kezével Casparis fejére helyezte, míg jobbával folyton annak kezét fogta.

Ekkor egy pillanatnyi nyugalmat látszék érezni; a rángatózások elenyésztek arczáról, behúnyta szemeit, és lélekzetvétele nem sokára meggyőzte őket, hogy alszik.

Mellette maradtak: Pompon folyton kezét tartva, Blanchon pedig időnként kiürítvén a vizet a hólyagból, azt friss jéggel tölté meg.

A nap felkelt s Casparis még sem ébredt fel.

Félelemből, hogy megzavarják álmát, nem mertek beszélni; de tekinteteik kifejezte aggályukat.

Nem volt-e eme szunnyadás azon rettenetes álom-kórság jele, mit az orvos említett, s melytől annyira látszott félni.

Azonban Casparis álma nem volt nehézkes, ellenkezőleg; és minél tovább aludt, vonásai annál nyugodtabbakká lettek; dült arcza visszanyerte emberi formáját.

Az orvos még ébredése előtt érkezett meg s Blanchon a szomszéd szobába távozott vele.

Pompon követni akarta, hogy kikérdezze véleményét, ítéletét; de nem merte elereszteni a kezét, melyet még mindig az övében tartott.

Hallgatódzott; de csak bizonytalan hangok mormogása hatott el hozzá, semmit sem érthetett meg tisztán.

Várnia kellett.

Azonban miután Blanchon s az orvos közti tanácskozás hosszabbra nyúlt, Casparis, ki eddig nyugodtan aludt, megmozdult fekhelyén, és visszafordult.

E mozdulatban eleresztette Pompon kezét, ki azonnal felkelt az orvost felkeresendő.

De az ép e pillanatban lépett be Blanchonnal a szobába, és lépteik zaja egészen felébreszté Casparist.

Rémülten nézett maga körül; először is hosszasan Pomponra, azután Blanchont és az orvost vizsgálta ekkor ismét visszavezette tekintetét a hirtelen hozzá hajló Pomponra, és kezét megfogva, azt többször egymás után megszorította, mintha tapogatni akarná.

- Pompon! rebegte tisztán, csakugyan te vagy?

És minden merevség nélkül tekintett rá.

Azután Blanchon felé emelte szemeit.

- És te Blanchon!

Blanchon szeretetteljesen mosolygott, de felelni nem merészelt.

- Most érkeztek? kérdezte Casparis, vagy itt voltatok ez éjjel?

Pompon és Blanchon összenéztek.

- Feleljenek, szólt az orvos.

- Igen, szólalt meg Pompon, mi tegnap este érkeztünk.

- Tegnap este! Aludtam. Várjatok csak. Vajon nem beszéltél te hozzám ma éjjel?

Azzal felemelte kezét, és ajkához illeszté.

- Ajkaimra tetted kezedet, már emlékszem.

- Ne fárasztasz ki magát, figyelmeztette az orvos; önnek crsisé volt; de hála Istennek, átestünk rajta, és azt hiszem, hogy az üdvösen vonult el felette, megengedi-e hogy megvizsgáljam?

És kezét megfogva, megtapintván ütérét, számolgatva érverését. - Jól van, mondá, az ütér lüktetése csillapult, az bizonyos.

Azzal hónalja alá helyezte a hőmérőt.

- Ime, a mi még előnyösebb, csak 39 fok; barátai visszaadták az életnek; nekem itt többé nincs mit tennem, csupán reájok kell bíznom a folytatást.

- Oh uram! tört ki Pompon.

Az orvos mosolygott.

- Oh! mindazonáltal eljövök, mondá, ha bár csak meglátogatni is.

Azonban ez még nem volt a gyógyulás, csak az állapot javulása, mely napról napra fokozódott.

Blanchon a nappalt töltötte vele, s Pompon éjjel virrasztott; mert később még is legyőzte az álom, és bár soha sem akarta elhagyni betegét, kénytelen volt engedelmessé válni az orvosnak, sőt magának Casparisnak is, kik kényszerítették öt-hat órai alvásra napközben.

Ő szívesebben töltötte volna ez órákat is mellette; mert ébrenlétében beszélhetett volna vele és nézhette tehetsége szerint; de nem volt szabad saját óhajására hallgatni, ő érette volt ott, nem önmagáért, és éjjel jobban hasznára lehetett, mint nappal.

Két héttel Nápolyba érkezésük után, a javulás rendes menetét követte, az orvos rövid sétakocsizásokat engedélyezett, melyek napról napra tovább terjedtek.

Egy fényes kiállítású réztől csillogó nyitott hintó várt reájok a villa kapuja előtt, és mind hárman bele ültek; Pompon Casparis mellé, hogy napernyőjét feje fölé tartsa, és Blanchon velök szembe.

És ilyenkor vagy leereszkedtek Nápolyba a Strada dell' Infrascatan keresztül, mely oly hosszú-nak tetszett Blanchonéknak megérkezésük alkalmával; vagy egyenesen a szabad mezőre hajtottak, s elmentek a Phlégréens mezőre az Agnano tóhoz, a főkabarlanghoz, a Miséne csucshoz.

És ilyenkor Blanchon hosszas történetek elbeszélésébe bocsátkozott; ő reggelenként azért búvárkodott a könyvekben, hogy kinézzé, mit fognak felkeresni, s este viszont azért, hogy utána nézzen a látottaknak. Casparis s Pompon néha figyeltek rá, néha nem, hangulatuk szerint; igen sokszor szívesebben nézték a tengert vagy a nyílt mezőt, vagy épen mitsem nézve, csak egymásra mosolyogtak.

Ha a tájék szórakoztatta őket, Blanchon boszankodott; de ha egymásra néztek anélkül, hogy rá hallgatnának, azért csak folytatta elbeszélését, néha mosolyogva de mindég örülve elmélysüknek.

Casparis most csakugyan nem oly szemekkel nézte Pompon, mint azelőtt; ez minden reá függesztett gyengéd és átszellemült tekintetében érezhető volt, s kitűnt az hangjának kifejezéséből s azon módból is, melylyel kezét megfogta s a magáéba zárta. És e körülmények Blanchont az elégtétel reményével töltötték el. Casparis csak akkor gyógyulhat meg szerinte, ha Pompon szeretni fogja; e nemeslelkű kis Pompon pedig csak Casparis szerelme teheti boldoggá. Nem érdemelte-e meg Pompon e boldogságot? És Casparis nem volt-e már eléggé szerencsétlen arra, hogy végre kiérdemeljen egy jó, gyengéden szerető és hű nőt, ki feledtesse vele azt, ki a halál karjaiba vetette.

A mily mérvben nyerte vissza Casparis erejét, annál tovább terjedtek kirándulásaik, és azok végre a Vesuv oldala és Castellamare felé irányultak.

Ha az idő kedvezett, hosszú sétákat tettek a tengeren is, azon négy evezős sajkákban, minők mindenütt találhatók e tengerpartokon.

Pompon előtt soha sem említette Casparis a multat, de Blanchonnal sokszor megvitatták azt, noha mindig csak röviden, és Simonne neve soha sem fordult elő közöttük; némely részletet akart különösen ismerni, főleg mindent a tudvalevő levelekre vonatkozólag, és Blanchon elbeszélte a mennyit tudott, vagyis, hogy azok írását Raphaellának, Gazéol kedvesének tulajdonították; az első írása által remélte alkalmasint Gazéolt visszatéríteni, az utolsót pedig a bosszúvágy sugallá, miután az egészen elhagyta őt.

De ha Casparis nem beszélt is Pompon előtt soha a múlttól, vagyis házassági idejéről, gyakran és hosszan foglalkozott a jövővel, terveivel s óhajtaival s azzal, a mit Párisba visszatérve tenni fog.

Noha vagyona tizenöt havi házassága által nagy csorbát szenvedett, tönkre téve még sem volt; megtarthatta házát, hogy abban illendően éljen, különben majd dolgozik. Folytatni fogják hajdani életmódjokat a régi házban Pomponnal, Blanchon és Falco körében, sőt Miklós és Justine is ott lesznek, kik bizonyára mitsem óhajtanak inkább, mint visszatérhetni szolgálatába.

Mily boldogsággal tölték el Pompon e tervezések a jövőre; mellette élhetni mint hajdan, láthatni őt folytonosan, hallgatni szavát s vele ugyan azon levegőt szívhatni, és most már örökre.

Azonban a visszatérés ideje még nem volt oly közel, a télen mindhárman Olaszországban maradnak, és tavaszkor mennek haza Párisba.

Blanchon eleinte nem tett ellenvetést, de némely tekintetben ez intézkedés nem elégítette ki, és azt ép oly rossznak találta önmagára s foglalkozására nézve, mint Pompon és Casparisnak érdekében, mert mindaddig, míg hármasan maradnak együtt, az ő reményei nem valósulhatnak; magokra kellett őket hagyni és bízni.

Midőn Casparis egészségét már elég jónak találta, közölte vele szándékát, hogy Párisba visszatér, és attól semmi sem téríthette el.

- Itt marad neked Pompon, mondá, te nem tudod, hogy mit ér ő, még most sem ismered.

- Azt hiszed?

- Majd jobban megismered, ha egyedül maradtok. És azután ketten könnyebben is utazhattok. Te művészi kiképeztetése végett elvezetheted Rómába, Flórenczbe, Velenczébe. Csupán arra kérlek: magyarázd meg neki Pisa és Flórencz nevezetességeit is.

És azzal elutazott.

Midőn a kikötőből, hol Blanchon a marseillei hajóra szállt, Casparis és Pompon visszakocsiztak a Vomeróra, az útban egyetlen szót sem váltottak.

A Blanchontól való elválás bánata zárta le ekként ajkaikat?

Igen, egy bizonyos pontig; de az egy más érzés kifolyása is volt, a mély megilletődés és a rejtélyes zavar érzete, mert ők nem csak szavakban de tekinteteikben is hallgattak.

Mire villájokba értek, az éj beállt.

Casparis szobájába érve, Pompon gyertyát akart gyújtani, de Casparis megakadályozta.

- Minek az, mondá, a gyertyafény gátolna bennünket e remek szép éjszakában gyönyörködni; jőjj, akarsz-e az ablakhoz ülni? - Pompon leült vele szembe, és mindketten némán, szótlánul függeszték szemöket hosszasan a tenger ezüstös tükrére, melyben a hold fénye törött meg; de néztek a nélkül, hogy valamit látnának.

A percek multak, egyszerre érezte a leány, hogy Casparis kezét fogja meg, és tetőtől talpig összerázkódott, szíve megszűnt dobogni.

- Fordítsd felém szemeidet; szólalt meg az ifju; nézz rám, kedvesem, tudod-e, miért tért vissza Blanchon Párisba?

Pompon nem felelt, és lesütötte szemét.

- Hogy szabadok lehessünk; hogy én beszélhessek s te megérthessél s szabadon mondhassuk el egymásnak, mit ő már régen kitalált, és mit én már elmondtam volna neked úgy is, ha...

Pompon majd elveszté eszméletét.

- Ej hogyan! kiáltott felé hajolva - te félsz, kedves Pompon, félsz meghallgatni, hogy szeretlek?

- Félni! félni!

És lecsúszva karszékéről térdre omlott előtte, karjait nyaka körül fonva.

- Óh! Istenem! hisz meghalok boldogságomban!